puskely mária

AVILAI TERÉZ

AVILAI TERÉZ

PUSKELY MÁRIA

AVILAI TERÉZ

RÓMA - 1977

IMPRIMATUR

† Giovanni Canestri, Vicegerente
Arcivescovo tit. di Monterano

Roma, 15. V. 1977.

A fedőlapot tervezte és a képanyagot
összeállította Szokoly György

Készült Dario Detti nyomdájában
Via Girolamo Savonarola, 1
I - 00195 ROMA

Az Egyház leánya akarok lenni, amint Szent Teréz anyánk az volt.

Lisieux-i Szent Teréz

Szent Teréz a világtörténelem egyik legnagyobb nőalakja, aki szerzetének történelmi eseménnyé nőtt reformját viszi véghez, és aki talán mindenkinél egyszerűbben és világosabban ad számot a misztikus jelenségekről, és aki amellett csodálatos egyszerűségű és világosságú író, kedélyes, bölcs emberismerő, még humora is van.

Sík Sándor

ELŐSZÓ

« Ezek a lelki dolgok oly nehezen érthetők, hogy az ilyen tudatlan személy, mint én, szükségképpen sok szószaporítást fog elkövetni, amíg egyszer fején találja a szöget. De ha nekem van türelmem írni olyasmiről, amihez nem értek, legyen nektek is türelmetek elolvasni, amit írok. Hiszen sokszor úgy veszem kezembe a tollat, mint egy oktalan lény; azt sem tudom, mit írjak, azt sem tudom, hol kezdjem. Csak azt az egyet tudom, hogy hasznotokra lesz, ha, amennyire képes vagyok rá, megmagyarázok nektek egyet s mást a lelkiekről » (BV 258).

Avilai Szent Teréz alázatára vallanak ezek a szavak. Nem tettetett alázattal, hanem őszintén alkalmazhatom ezeket a szavakat szerény vállalkozásomra. Valóban nem kerestem mást, mint azt, hogy hasznára legyek azoknak, akik keresik az Istenhez vezető ima útjait.

Mások, tudós szakemberek, sokat írtak Szent Teréz életművéről (a könyv végén található irodalmi tájékoztató jelzi az újabbakat és a fontosabbakat), de mivel magyar nyelven Szeghy Ernő kármelita 1921-ben kiadott két kötetes munkája (Szent Terézia és a kármeliták) *és ezt követően Szent Teréz műveinek jegyzetekkel ellátott fordítása óta nem jelent meg egyetlen számottevő könyv sem, be akartam mutatni a magyar közönségnek Szent Teréz életművét, éspedig a legújabb kutatások felhasználásával.*

Munkám nagyon sokat köszön Szeghy Ernőnek: általában az ő fordításait idéztem, itt-ott simítva stí-

lusán. Szent Teréz Leveleit *azonban magam fordítottam franciából.*

A források felhasználásáról és a rövidítésekről a könyv végén található Irodalomban tájékoztattam az olvasókat. Ugyancsak a könyv végén található egy Időrendi táblázat, amely lehetővé teszi, hogy Szent Teréz életének főbb mozzanatait elhelyezzük a kor társadalmi és kulturális összefüggéseibe.

Könyvem megírását számos jóbarát szellemi és lelki támogatásának köszönhetem.

Köszönetet mondok mindenek előtt P. Szabó Ferencnek azért, hogy gondosan átolvasta a kéziratot, értékes tanácsokat adott, főleg teológiai kérdésekben, és hogy megírta a Bevezető tanulmányt. Hálával tartozom P. Tomek Vince volt piarista generálisnak, aki szintén elolvasta a kéziratot, hasznos tanácsokat adott, különösen is Szent Teréz spanyol kulcsfogalmainak magyar értelmezésében.

Végül, de nem utolsó sorban megköszönöm azok nagylelkű támogatását, akik hozzájárultak a könyv kiadási költségeinek fedezéséhez.

Róma, 1977. Húsvét.

ISTEN KÖZELÉBEN

VI. Pál pápa 1970. szeptember 27-én Avilai Szent Terézt Sziénai Szent Katalinnal együtt egyháztanítóktorrá nyilvánította. Ezzel a döntéssel a XVI. század misztikusát nemcsak követendő példaképnek állította a mai hivők elé, ahogy ezt az Egyház általában teszi, amikor az oltárra emel szentéletű nőket és férfiakat, hanem Jézusról nevezett Terézt hivatalosan is az imádság mesternőjének ismerte el. Más szóval azt akarta kifejezni, hogy Avilai Teréztől ma is mindannyian tanulhatunk, amikor az imádság útján Istenhez közeledünk.

De mit mondhat a mai embernek a XVI. századi kármelita apáca?

Ha Teréz alapvető istenélményét tekintjük, és az imádságról szóló tanításának lényegét megragadjuk, felfedezzük, hogy ugyanazt mondja, amit az Evangélium, tehát az ő üzenete is örök és időszerű, miként maga az Evangélium. Természetesen, amint a keresztény századok során a szentek és lelki írók általában a maguk korának kultúrájába testesítették az Evangéliumot, vagyis egy adott társadalmi, szellemi, vallási környezet élményanyaga, pszichológiája és nyelvezete által fejezték ki istenélményüket, ugyanúgy Teréz életművében is sok a korhoz kötött, nevezetesen a XVI. századi spanyol, még pontosabban kármelita lelkiségi elem. Ezeket a járulékos elemeket « le kell hántanunk » Teréz « üzenetéről », hogy a mai emberhez közelhozzuk azt.

Van valami közös minden nép és minden kor misz-

tikájában: ez az Abszolútum keresése, « az Isten látása utáni vágy », bár ez a keresés és az Isten (Istenség) megtapasztalása különböző utakon, módokon történik. A keresztény misztika sajátossága az, hogy a személyes, a Jézus Krisztus által kinyilatkoztatott Istent keresi, és vele a hivők közösségében, az Egyházban találkozik, míg a keleti misztikák (buddhizmus, hinduizmus) vagy akár az újplatonizmus « filozófiai » misztikája közvetlenül keresi az Abszolútumot, az Egyet, és a leggyakrabban panteizmusba torkollik.

Szent Teréz művét nemcsak a keresztény teológusok és pszichológusok tanulmányozták, hanem a nem keresztény vallások hivői, sőt nem hivők is. A zsidó származású Henri Bergson, aki élete végén eljutott a katolikus egyház küszöbéig (azért nem keresztelkedett meg, hogy szolidaritást vállaljon a nácik által üldözött zsidókkal), « megtéréséről » írva kijelenti:

« Aztán Keresztes Szent Jánost és Szent Terézt olvastam, az igazi Spanyolországnak azokat az igazi képviselőit, akikben egy nép lelki géniusza testesül meg, (...). Szent Terézben és Keresztes Szent Jánosban ugyanazt az ihletet találjuk meg, és éppen különbözőségeik által egészítik ki egymást. Mindketten a miszticizmus csúcsán vannak: annak a nagy miszticizmusnak a csúcsán, amely a katolicizmusban, a *par excellence* élő és dinamikus vallásban bontakozott ki. Ez a miszticizmus megmutatja nekünk, hogy az ember lelke közel van Istenhez, és mindig készséges arra, hogy vele egyesüljön az imában; ez a miszticizmus az emberi lelket közvetlen kapcsolatba hozza Istennel és ugyanakkor megérteti vele, hogy menynyire jelentéktelen. Akkor megértettem a vallási kérdés fontosságát, amelynek értelme mindaddig

megfoghatatlan volt számomra.» (J. Chevalier: «Comment Bergson a trouvé Dieu », *Cadences*, II. kötet, Párizs, 1951. 87-88.l. Idézi: E. Renault: *Ste. Thérèse d'Avila et l'expérience mystique*, Seuil, Párizs, 1970, 144.l.).

Ugyancsak Bergson *Az erkölcs és a vallás két forrásáról* írt munkájában így határozza meg a misztikus élményt: « Szeretetteljes egyesülés Istennel, amely arról tesz tanúbizonyságot, hogy Istennek szüksége van ránk, amint nekünk is szükségünk van Rá. A misztika azt sejteti meg, hogy a teremtés Isten vállalkozása olyan lények létrehozására, akik méltók az ő szeretetére. » Sík Sándor, miután e szavakat idézte, hozzáteszi a magyar misztikus, Prohászka Ottokár meghatározását: A misztikus élmény « az élő és belénk sugárzó isteni Lélek funkcióival eleven kapcsolatba lépni, ezzel a természetfölötti életet a magunk számára valósággá tenni » (Sík Sándor: « A misztika útjai Istenhez » c. tanulmányban: *A kettős végtelen*, II. k., Ecclesia, 145-146.l.).

Mondtuk már, hogy a keresztény misztikának jellegzetessége a személyes találkozás az élő Istennel. Jean-Marie Le Blond SJ az Isten hitben való megtapasztalásáról írt tanulmányában kifejti azt, hogy más személyek megtapasztalását két alapvető élmény jellemzi: *találkozás* és *jelenlét*. A személyekkel való találkozás és a személyek közötti jelenlét megtapasztalásának leírásával vezet el az Isten megtapasztalásának bemutatásához. Az istenélmény találkozás Istennel és Isten jelenlétének megtapasztalása a hitben. Ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy Isten, bármennyire közel is van hozzánk a találkozáskor, túl van a « Te » világán. « Már az egyszerű emberi találkozásokban sem lehet a szeretett Te-hez való viszonyunkat objektiválni, világosan kifejezni. Az

Istennel való találkozásban még több a homály. Végső soron az éjszakáról és a feneketlen mélységről beszélő misztikusoknak van igazuk: 'Istent a nemtudásban ismerjük meg a leginkább' — ismétli Szent Tamás. A 'tudományos megragadás' Istent egyszerűen az értelem tárgyává fokozná le. Az értelem csődöt mond Isten titka előtt, de éppen ez a kapitulálás a legszebb tanúságtétel jelenlétéről. » (*Szolgálat* 1. szám. 1969. 28.1.).

Szent Teréznél az említett « nem-tudás » nem annyira kifejezett, mint pl. Keresztes Szent Jánosnál, aki hosszan leírja a lélek sötét éjszakáját. Ez nem jelenti azt, hogy Teréz az értelmi megismerést emeli előtérbe, éppen ellenkezőleg: folyton a szeretetet hangsúlyozza; a szeretet párbeszédét folytatja a belső Baráttal, szeretet inspirálja az egyszerű imádságban éppen úgy, mint a legmagasabb szemlélődésben. Ezenkívül Teréznél még ki kell emelnünk egy szempontot: mindig Jézus Krisztus emberségén keresztül közeledik Istenhez. Csakugyan, hitünk tanítása szerint Isten Igéjében kifejezte magát, és Jézus Krisztusban láthatóvá lett számunkra: « Istent soha sem látta senki. Az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén nyugszik, ő nyilatkoztatta ki » (Jn 1,18).

P.Le Blond említett tanulmányában éppen Szent Terézre hivatkozva írja: « Ez a rendkívül értelmes és megfontolt misztikus, amikor a misztikusok által hallott 'belső hangokról' ír, figyelmeztet, hogy nem addig ismeretlen szavak meghallásáról van szó, hanem a jól ismert és százszor olvasott szavak jóváhagyásáról. A belső tapasztalatban az illető megbizonyosodik arról, hogy a szavak neki szólnak, rá vonatkoznak » (i.h. 25.l.). Ezek az ismert és sokszor hallott szavak lényegében a Szentírás szavai. Amint Keresztes Szent János is hangoztatja, Isten egyszer

s mindenkorra kinyilatkoztatta magát Fiában; a Szentíráson (vagyis az apostoli korral lezárult kanonikus iratokon) kívül nem várhatunk már semmiféle új kinyilatkoztatást. A századok során mindig is a Szentírás, Isten Szava volt a keresztény lelki élet forrása. A szentek, a nagy imádkozók éppen úgy, mint a teológusok, a « *lectio divina* » élő vizforrásából merítettek. És főleg: Jézus Krisztus életének misztériumait szemlélték, hogy őt jobban megismerjék, szeressék és kövessék. Az Írás szavánál kezdődik a szemlélődés Jákob-létrája, és nincs más lépcső, amely biztosabban az égbe vezetne, mint az Isten szavának hivő hallgatása.

Avilai Teréz életrajzában olvashatunk látomásokról, elragadtatásokról, de ezek végeredményben semmi újat nem « nyilatkoztatnak ki ». Teréz egyszerűen megéli a belső Baráttal való találkozást, szemléli a szeretett lényt, lelkében érzi jelenlétét, és figyel szavára. Lelki állapotainak leírásában számtalan képet, szimbolumot használ, de ezek ne tereljék el figyelmünket a lényegről: miként a költők, művészek, a tágabb értelemben vett misztikusok, ő is keresi a szavakat, a hasonlatokat, hogy kifejezze a kimondhatatlant.

Isten megközelíthetetlen fényben lakozik. Nem egy eleme világunknak, nem úgy tapasztaljuk meg, mint bármelyik véges létezőt. Isten nem tárgy, hanem Személy, nem egy igazság a többi között; Ő az egészen Más, transzcendens Valóság. A « tagadás » mindig egyik útja volt az istenmegismerésnek; pontosabban: a *via negativa* elengedhetetlen mozzanata az Isten megközelítésének, hacsak nem akarunk « emberarcú » istent alkotni magunknak.

De a Transzcendens, bármennyire is távollevőnek éljük meg, nem távoli: « Benne élünk, mozgunk és

vagyunk » (Csel 17,28). A « *superior summo meo* » ugyanakkor « *interior intimo meo* », közelebb van hozzám, mint én vagyok önmagamhoz. Az egyenes szem és a tiszta szív, vagyis a hittel megvilágított értelem és a Szeretetnek megnyíló szív eljuthat közelébe; legalább « tükör által, homályosan » kiveheti arcát. Igaz, Istent senki sem látta — halandó nem láthatja —, de az emberré lett Isten Fia arcán felragyogott dicsősége. Jézus lett az egyetlen út az Atyához, Jézus megtanít bennünket az Igazság élő ismeretére, részesít bennünket az örök életben.

Az imádság Istennel való társalgás. Nem *Róla* beszélünk, hanem *Hozzá* szólunk. De nem is az a legfontosabb, hogy mi beszéljünk Istenhez, hanem hogy meghalljuk Szavát. Ezért kell csendet és rendet teremtenünk, ezért kell elszakadnunk a «szórakoztató» világtól és rendetlen vonzalmainktól, egyszóval felkészülnünk: hogy Szavára figyeljünk, meghalljuk hívását és megtegyük akaratát. Mindez pedig csak hitben történhet. Az imádság a hit gyakorlása. Hozzá kell szoknunk az éjhez, a sivataghoz is. A hivő tudja, *mert hiszi*: Isten jelen van és szól hozzá. Kitart a figyelemben, a készséges hallgatásban: így tanúságot tesz hitéről.

Julien Green, aki korunkban a « Láthatatlan tanúja », ezeket jegyezte be naplójába: « Sok könyvet olvastam az imamódokról, semmire sem mentem velük. Úgy tűnik nekem: a legtöbb esetben elég, hogy Isten előtt állunk és tudjuk, hogy Ő jelen van. De imádság-e ez? Azt hiszem, sokan azt mondanák, hogy nem. És mégis jót tesz az, ha szó nélkül Isten előtt állunk és hallgatunk jelenlétében. Beszélni Hozzá? Nekem úgy tűnik, hogy miután elmondtuk a Miatyánkot és az Üdvözlégyet, nincs más hátra, mint hogy hallgassunk: ez a csendes hallgatás a legtöbb » (J.

Green, *Le bel aujourd'hui*, 1955. IV. 10-i bejegyzés).

Puskely Mária, Kordia nővér ebben könyvben bemutatja az imádság nagy mesternőjét, Avilai Szent Terézt. Miután megrajzolta életének főbb állomásait, az imádságról szóló tanítását foglalja össze. Általában magát a Szentet hagyja beszélni. A XVI. századi kármelitától sokat tanulhatnak a mai keresztények is, még ha rendkívüli ösvényein nem is követhetik. A sokszor « bozótosnak » tűnő ösvények ne tévesszenek meg bennünket, figyeljünk a lényegre. Ez pedig nem más, mint amit Jézus mondott Charles de Foucauld-nak:

« Nézd, az imádság főleg az, ha szeretve gondolsz rám. Minél jobban szeret engem valaki, annál jobban imádkozik. Az imádság a szeretettel rajtam csüngő lélek figyelme; minél nagyobb szeretettel figyel rám, annál jobban imádkozik ».

Szabó Ferenc

I. RÉSZ

AVILAI TERÉZ ÉLETE

Elkezdtem olvasni (Önéletrajzát); *mindjárt megragadott, és egyhuzamban végigolvastam az utolsó lapig. Becsukva a könyvet ezt mondtam: Ez az igazság!*

Edith Stein

I.

GYERMEKÉVEK

« Az 1515. év március hónapjának 28. napján, szerdán, megszületett Teresa leányom, reggel fél hat körül, a virradat első fényeinél» (1) — a lázas izgalmak elmúlta után ezt a mondatot jegyzi be a családi krónikába Alonso Sánchez de Cepeda, avilai polgár. A kislány első sírására a város harangjai válaszolnak. Urangyalára hívogat a San Pedro, a San Juan, a San Vicente, a Santa Cruz, a San Nicolas, a Santo Domingo, a Mosén Rubi templom; a székesegyház döngő basszusszólamára az avilai kolostorok és zárdák szapora hangú harangocskái válaszolnak. Az újszülött gyermek mit sem tud erről a koncertről. Mélyeket szippant ennek a furcsán új világnak levegőjéből, hagyja, hogy óvatos kezek megfürdessék, finom, tiszta-szagú gyolcsba takargassák. Szeme még nem bírja el a szobába beáradó napfényt; szusszan egyet és békésen elalszik. Akkor sem ébred fel, amikor édesanyja homlokon csókolja, s amikor nagyobb testvérei besettenkednek egy pillanatra, hogy szemügyre vegyék kishugukat. Kerek arcocskát látnak, kicsi orral, szépen meghúzott barna szemöldökkel, pici, csücsörítő szájjal. Fekete haja kicsit még csapzott, csak halántékán borzolódnak már szabadon a

(1) P. Silverio de Santa Teresa: *Vida de Santa Teresa de Jesús* (Burgos, Ed. El Monte Carmelo, 1935-1937) című művéből idézi Marcelle Auclair: *La vie de sainte Thérèse d'Avila*, 13.l. (Továbbiakban MA).

sötétes kis pihék. Miniatűr kezét ökölbe szorítja: munkára, küzdelemre készen — alszik... Kár! Jó lett volna játszani vele egy kicsit...

Mária, a legidősebb testvér elérti anyja fáradt intését és kitereli az izgága fiúkat a szobából, Don Alonso pedig hozzálát, hogy értesítse az előkelő rokonságot a nagy családi eseményről.

Még egy hét sem telik el, amikor április 4-én keresztszülei átviszik a szomszédos San Juan plébániatemplomba (2), hogy a keresztség szentségében a hitet és az örök életet kérjék a kis Teréz számára. Ugyanezen a napon nyílik meg az enyhített szabályú kármelita nővérek kolostora, az *Encarnación*. Akik most részt vesznek a kolostor-avató első misén, húsz év múlva Teréznek nyitják meg majd a kaput. A fiatalabbak pedig tanúi lesznek az Ahumada lány csodálatos imaéletének.

A gyermek apai dédanyja, Teresa Sánchez és anyai nagyanyja, Teresa de las Cuevas emlékére kapja keresztnevét. Keresztapja egy előkelő avilai nemes, Francisco Nuñez Vela (3), akinek ebben az időben már nincs más gondolata, mint hogy csatlakozzék a felfedezőkhöz és elinduljon tengerentúlra. Hiszen alig húsz éve annak, hogy Cristoforo Colombo egy egész világrészt nyújtott át térdenállva Ferdinándnak és katolikus Izabella királynőnek. Teréz keresztanyjáról, Maria Del Aguiláról nem tudunk semmi biztosat.

Alonso Sánchez de Cepeda lovagot származása miatt az avilaiak Toledóinak hívják. Nyitott szelle-

---

(2) 1548-ban ugyanitt tartják keresztvíz alá Tomás Luis de Victoriát, a XVI. századi spanyol zene kiváló képviselőjét.

(3) Testvérbátyja Blasco Nuñez Vela lovagnak, a későbbi perui alkirálynak.

mű férfi, könyvtárában már megtalálhatók az új világ felfedezéséről szóló első művek. Gondoskodik arról, hogy gyerekei hamar megismerkedjenek a betűvetés tudományával; hétéves kora előtt már valamennyi tud olvasni. Kardot hord, érdeklődik a flandriai, itáliai háborúk újabb fordulatai iránt. Gyakran kilovagol gottarendurai kis birtokára, hogy gondoskodjék a nagyszámú család szükségleteiről. Felügyel az aratásra, a betakarításra; szolgáival mindig emberséges, arra is gondol, hogy teljesítsék vallási kötelességeiket. Mindig kezeügyében van a rózsafüzér, de ha a körülmények úgy kívánják, kardot is ránt királyáért. 1512-ben Katolikus Ferdinánd hívására nemes emberhez méltó öltözetben, felszereléssel és kísérettel Navarrába indul háborúzni; erre kötelezi nemcsak a maga becsülete, hanem a híres avilai virtus is!

A nemes lovag kétszer nősült. Első felesége, Catalina del Peso y Henao, akit 1504-ben vett el, három évi házasság után fiatalon meghalt. Valószínűleg három gyermeknek adott életet: Pedro talán még kiskorában meghalt, Juan valahol az itáliai csatamezőkön veszítette életét; Maria viszont fontos szerepet játszik kishugának, Teréznek életében. Don Alonso két évi özvegység után ismét leánynézőbe indul. Választása az előkelő és buzgó keresztény család gyermekére, az akkor 15 éves Beatriz de Ahumadára esik, A lakodalmat oly nagy fénnyel és pompával tartják meg, hogy a környék lakói még hosszú ideig emlegetik a pompásan felékszerezett, díszesen aranyozott selyemruhában pironkodó fiatal menyasszonyt.

Az avilai otthonba bevezetett Doña Beatrizt a kis Juan és Maria fogadja. 1511-ben megszüli ő is első fiát, Rodrigot, a következő évben pedig másodszü-

löttjét, Fernandot. Teréz születésekor, 1515-ben, a 20 éves anya vállára öt gyermek nevelése nehezedik. És utána még jönnek a többiek: Lorenzo, Antonio, Pedro, Jeronimo, Augustin, Juana és még egy kilencedik fiú. « Hárman voltunk leányok és kilencen fiúk » — írja később Teréz *Önéletrajzának* első fejezetében (4).

A népes Cepeda-Ahumada család nagy tiszteletnek örvend Avilában. Talán ez a közmegbecsülés bátorítja fel a « toledóinak » nevezett Sánchez de Cepeda testvéreket arra, hogy 1519-ben a valladolidi Királyi Kancelláriától nemességük elismerését kérjék. Az ügy nem ment egészen simán. Avila városi tanácsának jegyzőkönyve minden esetre megemlíti, hogy Juan Sánchez de Toledo fiai, akik Toledóban születtek, « konvertita zsidók, és apjuk valamint nagyapjuk révén zsidó leszármazottak » (5). A toledói Szent Officium pedig őrzi azt a jegyzőkönyvet, amely arról tudósít, hogy 1485. június 22-én Juan de Toledo kereskedő, Alonso Sánchez fia, vallomást tett az inkvizíció előtt; az volt a bűne, hogy visszatért ősei hitére. Az inkvizíció nyilvános vezeklésre ítéli. Juan Sáncheznek, aki másodszor is katolikus lett, hét egymást követő pénteken, kis kereszttel a nyakában, végig kell járnia a város valamennyi templomát a többi vezeklő társaságában.

A nevezetes megtérés után Juan Sánchez elhagyja Toledót és áttelepszik Avilába. Apja, Alonso Sánchez

---

(4) *Önéletrajz, Jézusról nevezett Szent Terézia Összes Művei* II. 17.1. (A továbbiaknak: Ö). Bp. 1928. Ford. Szeghy Ernő.

(5) Homero Seris, *Nouvelle Généalogie de Sainte Thérèse* (Nueva Revista hispanica de Filologia, 1956) 301.l. Idézi MA 16.l.

olyan vagyont hagy rá, hogy fia már nemes kisasszonyok között kereshet magának feleséget. Avila befogadja a konvertita kereskedőt és minden különösebb nehézség nélkül áldását adja az előkelő Inés de Cepedával kötendő házasságára (6).

A valladolidi Királyi Kancellária végül is 1520. november 26-án tesz pontot az ügyre: az ügyész tiltakozása ellenére elfogadja a négy Sánchez testvér — Alonso, Ruy, Pedro és Francisco — kérését: a hidalgók, vagyis a nemesek közé sorolja őket. Ettől kezdve jogosan használhatják a « Don » címet és mentesülnek az adófizetéstől. A Sánchez de Cepeda, majd a Cepeda de Ahumada család nem ápolja tovább az ősi zsidó hagyományokat. Olyan otthonosan mozognak Avilában, mintha mindig itt éltek volna. A nemesi környezetbe való beilleszkedést az is elősegíti, hogy a kétszeres konvertita Juan Sánchez de Toledo másik fia, Francisco is nemeslányt vesz feleségül, méghozzá szintén az Ahumada családból. Francisco és Doña Maria (Teréz édesanyjának unokahuga) Alonso Sánchez de Cepeda szomszédságában vesz házat. Itt is egymás után érkeznek a gyerekek: Pedro, Francisco, Diego, Vicente, Inés, Ana és Jeronima. Alonso Sánchez de Cepeda és Beatriz de Ahumada gyermekeinek tehát nem kell messzire menniök, hogy játszópajtásokra akadjanak. Amikor az unokatestvérek teljes létszámban összeverődnek, valóságos kis hadsereget alkotnak. Igaz, kevesebb, jóval kevesebb a lány, mint a fiú, de a fiúk nagylelkűek a kisebbséggel szemben: ők is részt vehetnek a kődobálásban, az utcahosszat megvívott csatákban, kipróbálhatják a lovaglást és a kardforgatást.

(6) Az ilyen házasságok gyakorlata általános volt a XVI. századi Spanyolországban. Katolikus Ferdinánd király, sőt Torquemada főinkvizítor nagyszülei közül is egyik zsidó volt.

Alonso Sánchez de Cepeda nem folytatja apja és nagyapja foglalkozását, a kereskedést, hanem összegyűjtött vagyonából él. És nem rosszul. Otthona semmivel sem marad el Nuñez Vela vagy Avila más előkelő nemesének gazdag és kényelmes háza mögött. A súlyos kovácsoltvas kaput hatalmas szögek díszítik, az ablakokra szépívű vasrács hajlik; a belső szobákból nem hiányoznak a puha flandriai szőnyegek, a mór szokás szerint földre dobott élénkszínű selyempárnák; a nehéz fabútorok között bőrrel bevont kényelmes karosszékek terpeszkednek, az ablak melletti alacsony állványon csillogó valenciai és talaverai majolika vázák ékeskednek. A nehéz bársonnyal borított asztalon kovácsoltvas gyertyatartó sötétlik, a fal fehérségét sápadtan csillogó, keleti motivumokkal dúsan díszített rézedények szakítják meg. A faragott gesztenyefa szekrények polcain rendben sorakozik a len és gyapjú holmi. Legnagyobb részét maga a ház úrnője fonta csendes estéken szolgálóival. Doña Beatriz gondja, hogy beossza a munkát, kiadja a rendelkezéseket a szolgáknak és szolgálóknak. A gyerekek is mindennel hozzá rohannak: hol egy vérző térdet kell bekötöznie, hol igazságot kell tennie valami gyerekpörben, hol egy kő-ütötte daganatot kell hűvös képpengével lelohasztania... Nincs szabad pillanata, pedig elég gyenge lábakon áll. Igyekszik becsülettel eleget tenni minden vállalt kötelezettségének. Minden nőnek ez a sorsa; miért is panaszkodna?

Az Úr erényes és istenfélő szülőkkel áldott meg. Édesapám nagyon szerette a jó könyveket, s hogy gyermekei is olvashassanak, könyvtárában voltak spanyol nyelven írottak is. Édesanyámnak pedig főleg arra volt gondja, hogy imádkozzunk, s korán szívünkbe oltotta a szeretetet és tiszteletet a Boldogságos szűz Anya és néhány kedves

szentje iránt. Ilyen üdvös hatások alatt az én lelkem, ha jól emlékszem, talán hat vagy hét éves koromban kezdett életre ébredni. Nagy segítségemre volt e tekintetben az, hogy szüleimnél mindig csak azt láttam, hogy míly nagyra becsülik az erényeket. Nekik maguknak sok kiváló tulajdonságuk volt. Édesapám nagyon szerette a szegényeket; jószívű volt a betegekkel szemben; gyöngéd még cselédjei iránt is. Sohasem tudta magát rászánni arra, hogy rabszolgákat tartson, s amikor egy alkalommal egyik testvérének rabszolgája nálunk volt, úgy bánt vele, mint saját gyermekével. Azt mondogatta: nem tudja nézni, hogy a szegény nyomorultnak nincs szabadsága. Ekkora volt benne az emberszeretet. Őszinte, egyenes ember volt. Soha senki sem hallott tőle káromkodást vagy megszólást. Becsületessége minden fogalmat meghaladt.

Édesanyám szintén igen erényes nő volt. Sokat szenvedett és folyton betegeskedett egész életében. Végletekig menő becsületesség és tisztesség jellemezte. Annak ellenére, hogy nagyon szép volt, soha senki sem vette rajta észre, hogy törődik szépségével. Igen szelídlelkű volt és rendkívül eleven eszű. Rövid élete folyamán sok szenvedésben volt része (Ö 15-16).

Avila a szentek és a kemény kövek városa. Hányan adták életüket a katolikus hitért, hányan szálltak síkra a király védelmére a mohamedán hódítók ellen! És hányan áhítoznak most is dicső kalandokra, hőstettekre, halhatatlan hírnévre! A fakarddal harcoló gyerekek esténként lélegzetvisszafojtva hallgatják a hősi tettekről szóló románcokat; könnyüket nyelve ismétlik a hős lovag halálát elbeszélő ballada refrénjét; mihelyt szerét ejthetik, megkérik a nagyobbakat — az igazi hősöket! — meséljenek arról az időről, amikor Avila lovagjai védték meg és segítették győzelemhez XI. Alfonz királyt, vagy amikor haragra gerjedtek a jogaikat nem tisztelő Kasztiliai IV. Henrik ellen, és itt, a városban, jelképes

szertartással megfosztották trónjától! A híres lovagok közt emlegetnek egy nőt is, Jimena Blasquezt. A kis Teresita tágranyílt szemmel hallgatja a történetet: háborúban volt a város kormányzója, vele Avila valamennyi lovagja. A mórok megneszelték, hogy védtelen a város, könnyű prédára számítva megtámadták. Doña Jimena vette kezébe a védelmet. A nemes hölgyek mind férfiruhába bújtak, még szakállt is ragasztottak, széleskarimájú szombreróba rejtették hosszú hajukat. Aztán oly hatásosan eljátszották az ellentámadás előkészületeit, hogy a mórok megrémültek és eltakarodtak Avila 84 bástyája alól! Micsoda hős asszony! Bátor, leleményes, okos, tettrekész!

A fiúk éppen csak elhiszik a történetet, de a kislány tüzesre gyulladt arccal bizonygatja: ő is kiállt volna a bástyára! Titokban felpróbálja bátyja kalpagját, megsuhintgatja kardját, és mikor a falak felé sétálnak, reménykedve pillant lefele, a völgybe: hátha feltűnnek a mórok!

Aztán elveszett, elrabolt gyerekről szól a mese... Megint csak a mórok, a « gonosz hitetlenek » a főszereplők; elrabolják a keresztény kisfiúkat, kislányokat, aztán kitépik a szivüket, hogy aljas varázslatot művelhessenek . Nem is olyan régen, 1491-ben Avilától alig 35 mérföldnyire, a nagy inkvizítor, Torquemada parancsára hatalmas máglyán égették el a Szent Gyermek Gárda hóhérait... Teresita megszánja az elítélteket: a pokolba kerültek? Ott fognak szenvedni mindig? Mindig? És akik Istenért halnak meg, azok meg az égben fognak élni? Mindig? Meddig tart az, hogy mindig? Örökké? És az mit jelent, hogy örökké?

A kislány kérdező korszakában van, de nem kap mindenre feleletet. Így hát gondolkozik és álmodo-

zik. Végül is négy esztendővel idősebb bátyjával, Rodrigoval osztja meg gondolatait. A titkos megbeszélésből komoly tervek alakulnak ki. Forgatják, bújják a szentek életét, hogy kitanulják, hogyan kell meghalni Istenért. Mint a nagy haditervet készítgetők, ők is jelszót választanak. Ahányszor csak összeakadnak a nap folyamán, titokzatos hangsúllyal súgják egymásnak: — *Para siempre, Teresa!* — *Para siempre, Rodrigo!*

Volt testvéreim között egy, akihez a legjobban ragaszkodtam, bár azért nagyon szerettem valamennyit, s ők is engem. Azzal azonban, akit említettem, együtt szoktuk olvasgatni a szentek életét, s amikor a könyv azokról a kínzásokról beszélt nekünk, amelyeket a szent vértanúk álltak ki, én rendesen úgy láttam, hogy azért mégis csak olcsón szerezték meg Isten látásának boldogságát, s nagyon szerettem volna én is úgy meghalni. Természetesen nem azért, mintha valóban akkora lett volna bennem a szeretet Isten iránt, hanem inkább azért, hogy oly hamar elérhessem a mennyei boldogságot, amelyről annyit olvastam. Testvéremmel tehát sokat tanakodtam arról, hogyan lehetne ennek módját ejteni. Végre is abban állapodtunk meg, hogy elmegyünk a mórok földjére — útközben kéregetünk —, ott aztán majdcsak levágják a fejünket. Igazán azt hiszem, hogy az Úr már ebben a zsenge korban megadta nekünk az ehhez szükséges bátorságot, s csak azon múlt a dolog, hogy nem tudtuk, hogyan üssük nyélbe tervünket. Miért is vannak az embernek szülei?! — okoskodtunk, mert hát természetesen szemünkben ez volt a legnagyobb akadály! Nagy meghatottsággal ismételgettük az olvasottak alapján, hogy a kárhozat és az üdvösség mindörökké tart. Erről sokat szerettünk beszélgetni, s különösen abban telt örömünk, hogy újra meg újra mondogattuk egymásnak: mindörökké, mindörökké, mindörökké. Azáltal, hogy ezeket a szavakat oly sokat ismételgettem, már ilyen kis koromban lelkembe véső dött az igazság útja (Ö 17-19).

Teresita meg van győződve arról, hogy a vértanúsággal nagyon jó üzletet köt, s lassanként ezt a meggyőződését Rodrigóban is sikerül meggyökeresztetnie. — Csak egy icipici elhatározás kell! — ismételgeti a 7 éves kislány a 11 éves fiúnak. Sem a 15 éves Juant, sem a 13 éves Máriát nem avatják be a tervbe, még kevésbé a kisebbeket. Az *ő* koruk éppen alkalmas a vértanúságra! Hiszen jól ismerik a város széli San Vicente templomot; ez az ifjú is a római korban halt kegyetlen vértanúhalált! Teresita már látja lelki szemeivel, hogy dicső haláluk után Avilában még egy templomot emelnek: « Szent Teresita és Szent Rodrigo » tiszteletére...

Egy szép napon kiszöknek az éppen nyitott kapun, s gyors léptekkel északnak fordulnak, — pontosan ellenkező irányba, mint a mórok földje. Botot szorongatnak meg egy kis elemózsiás kendőt, benne — a szabályok szigorú megtartásával — egy-egy darab száraz kenyér. Így akad rájuk nagybátyjuk, Don Francisco Alvárez de Cepeda. Teresita már emeli hosszú szoknyáját, hogy meneküljön, de Rodrigo minden szó nélkül leteszi a fegyvert. A kislány szemébe dühös könnyek szöknek, amikor a jó nagybácsi maga elé veszi a nyeregbe, Rodrigot meg maga mögé ülteti. Az ijedt fiú megkönnyebbülve kapaszkodik Francisco széles bőrövébe. Szótlanul léptetnek vissza a városba...

Otthon nagy a kétségbeesés, már tűvé tették a környéket a két gyerekért. A fenyegető pofonok kioltják Rodrigó vértanútüzének utolsó szikráját is. Behúzott nyakkal mutat Teresitára: — A *niña*, a kislány az oka mindennek! — Mindegy. Minketten megkapják a maguk kiadós adagját. A vértanúságnak, egyelőre, befellegzett.

Amikor beláttuk, hogy nem tudunk olyan helyre jutni, ahol Istenért vértanúságot szenvedhetnénk, abban állapodtunk meg, hogy remeték leszünk. Mindjárt hozzá is fogtunk. A házunk melletti kertben elkezdtünk remetelakást építeni, úgy, ahogy tudtunk. Raktuk a köveket egyiket a másikra, de hát bizony a falak egykettőre összeomlottak. Szóval semmiképp sem tudtuk megvalósítani vágyunkat. Alamizsnát is osztogattam, amennyire tőlem telt; ez természetesen édeskevés volt. Kerestem a magányt, hogy ott elvégezzem magamra vállalt imáimat, mert azok voltak bőven; főleg a rózsafüzért mondtam el gyakran, mert édesanyám nagyon szerette és megszerettette velünk is. Amikor más leánykákkal voltam együtt, szerettem velük apácásdit játszani; úgy tettünk-vettünk, mintha valami kolostorban élnénk együtt (Ö 19).

A szökés óta Doña Beatriz nagyobb figyelmet szentel a kis Teresitának. Jobban bevonja őt abba a magányos világba, amelyben — 27 éves kora ellenére — ő él. A sok betegség, az apró gyerekek és az állandón érkező új kicsik gondja miatt teljesen elszigetelődik. Elkíséri férjét a templomba, egyébként alig mozdul ki a házból, látogatókat sem fogad szívesen. Ha van egy kis ellopni való ideje, behúzódik szobája egy kényelmes karosszékébe és olvas. Egy képzelt világ hősei között éli tovább életét. Nincs egyedül ezzel a szenvedélyével; spanyol földön ez az idő a lovagregények virágkora. Kb. ugyanebben az időben hasonló szenvedéllyel bújja a lovagregényeket egy fiatal, becsvágyó lovag, Iñigo de Loyola...

Teresita egy földre dobott selyempárnára kuporodik, így hallgatja anyja felolvasását vagy szabad meséjét: lovagokról, a szerelmükhöz örökké hűséges apródokról, a világszép királykisasszonyról, — és egyre gyakrabban Máriáról, Jézus Krisztus szent anyjáról, aki minden kereszténynek jóságos anyja.

Teréz apját is szívesen követi, amikor az a gotarrendurai birtokra indul. A kislány már akkora, hogy maga is öszvérhátra kapaszkodik, nemsokára pedig lovon száguld versenyt bátyjai mellett.

Doña Beatriz ismét egy kisfiúnak, majd egy kisleánynak ad életet. Juana születése után már nem tud erőre kapni. 1528. november 24-én megírja végrendeletét: lelkét a mindenható Istennek ajánlja, aki drága vérén megváltotta őt, testét pedig a földnek, amelyből megalkotta...

> Emlékszem, hogy amikor édesanyám meghalt, mivel már meglehetősen föl tudtam fogni veszteségemet, elmentem a Miasszonyunk egyik szobrához, s ott sírva-zokogva könyörögtem hozzá, hogy legyen ezentúl ő az édesanyám. Azt hiszem bármennyire együgyű volt is ez a kérés, meghallgatta (Ö 19).

Így lép be Teréz a kamaszkor nehéz éveibe.

II.

SERDÜLŐKOR

Alonso Sánchez lovag nem gondol újabb házasságra. Magába zárkózik, nem teszi le többet a fekete ruhát. Gyerekeiről kell gondoskodnia, akik egyre zabolátlanabbak, fékezhetetlenebbek. A háztartás gondja a legidősebb lányra, Máriára szakad. Ő próbál anyja lenni az egész gyerekhadnak, de hát ki botránkoznék azon, hogy közben a férjhezmenésen jár az esze! A nagyobb fiúk is nézegetik Avila szép nemes kisasszonyait, de amikor egymást közt vannak, főképp az unokatestvérekkel együtt, szívesebben vívnak párbajt, háborúznak. Számolják az éveket, mikor indulhatnak az új világba, hódítani, kincset szerezni, és hát persze közben megvinni az evangéliumot a szegény, kárhozatra ítélt pogányoknak.

Teresita kicsit magányos. Mária nem osztja meg vele gondjait, a fiúk meg más utakon járnak. Csak apja szúrós tekintetét érzi magán, egyébként szabad. Legjobb pajtása most is Rodrigo. Igaz, már nem vértanúságról vagy a remeteéletről álmodoznak, de még mindig vannak közös titkaik. Olvasnak, és mivel apjuk szigorúan tiltja az effajta haszontalan időtöltést, hát titokban. Mikor elfogy az otthoni készlet, Rodrigo szerez újabb regényeket, ő csempészi be Terézhez.

Édesapámnak annyira nem tetszett az egész, hogy nagyon kellett vigyáznunk, nehogy észrevegye. Megrögzött szokásom lett a regényolvasás. Nem tartottam bűn-

nek azt, hogy a napnak, sők még az éjjelnek is számos óráját vesztegettem erre a haszontalan időtöltésre, s hozzá titokban tartva édesapám előtt. Annyira belebolondultam ebbe a regényolvasásba, hogy ha nem tudtam újabb és újabb könyvet szerezni, nem voltam képes megnyugodni (Ö 22).

Hányszor kell szívdobogva hímzése alá rejtenie a könyvet, amikor apja lépéseit hallja! Alonso lovagnak bizonyos mértékig igaza van. Ezek a történetek, nagy szerelmek históriái nem mind a legépületesebbek. A félelem és gáncs nélküli lovag végeredményben mindig meghódítja szíve hölgyét, de akkor rendszerint távoznia kell... A lovagi becsület valami más harci feladatra hívja... És ilyenkor, az összetört szívű szerelmes, könnyek között kiteszi gyermekét valami kopár sziklára, vagy kis kosárkában egy olajfaágra akasztja... A gyermekek persze legtöbbször megmenekülnek, és újabb csodálatos kalandok hőseivé válnak; talán egyszer még anyjukat is viszontlátják stb., stb. A lovagi élet kalandjai során minden lehetséges.

A két serdülő rajongó lelkesedéssel olvassa Szent Grál mondáját. A főhőst élete végén az angyalok viszik a mennybe, arany ruhába öltöztetik, fejére gyémántos koszorút helyeznek, ujjára szikrázó fényű gyűrűt húznak... Rodrigó kihúzza magát, nyeli feltörni készülő könnyeit; Teréz pedig este titokban kinyitja a nagy szekrényt, előhúzza anyja egy aranyszálakkal hímzett ruháját. A sejtelmes gyertyafény, a csillogó ruha, a lopva előhúzott ékszerek tompa fénye az ő szemébe is könnyeket csalnak. Sűrű barna hajára tüllfátyolt borít, fel és alá sétál a szobában... Hősnőnek tartja magát: rá is nagy kalandok várnak, bátor lovag jön érte, aztán majd együtt hajtanak végre valami kiváló tettet, aztán majd értük is eljön-

nek az angyalok, aztán majd felemelik őket a fénylő mennyei trónusra, aztán majd az ő ujjukra is gyémántgyűrűt húznak, aztán majd nekik is drágagyöngyös koronát helyeznek a homlokukra, aztán majd... Jaj, léptek hallatszanak a szomszéd szobában! Teréz riadtan kapja le magáról anyja ruháját, belegabalyodik a rakoncátlanná vált tüllfátyolba, rálép a selyemfodrokra és majd orra bukik. A léptek zaja elül, de már vége a varázsnak. Szomorún rakodik vissza a szekrénybe, kattintja le az ékszeresdoboz fedelét. Vajon ki lesz az a lovag, aki igazában eljön érte, s akivel nekiindulhat valami nagy kalandnak...? Elfújja a gyertyát, az ágyhoz botorkál, belefúrja fejét a puha párnába. Zaklatott szívvel még elkezdi esti imáját, de a feléig sem jut el. Mély álomba merül.

Reggel csillogó szemmel int Rodrigónak, jöjjön gyorsan, mert újabb remek ötlete támadt! A kis kertben elbújva suttognak, hosszan és izgatottan. Este kerül sor a terv kivitelezésére. Teréz és bátyja nagy árkus papír fölé hajolva megkezdik a regényírást! Úgy szövik a történet szálait, hogy abban minden meglegyen, ami csak egy hiteles lovagregényhez hozzátartozik. A csöndes téli estéken egyik lap után telik meg a másik. Hol Teréz körmöl, hol Rodrigo, de a mesét előbb mindig megbeszélik. Nemsokára elkészül a könyv, és olyan sikert arat a családi olvasók között, mintha « igazi » volna. Teréz és Rodrigo meg nem tudnak hová lenni a büszkeségtől! Mégis csak lesz valami a megálmodott kalandból!

Teréznek már nem kell titokban felöltenie édesanyja ruháit. Abban a korban van, amikor maga is hasonlókba öltözködhet. Apja nem sajnálja a a pénzt, Teréz szekrénye így szépen megtelik selyem, brokát ruhákkal. Cipői finom szattyánbőrből készülnek. Haját gyönggyel kivarrt szalag tartja össze. Finom il-

latszereket vásárol, hol így, hol úgy fésüli gesztenyeszínű fürtjeit. Pirosítóból csak annyit használ, hogy apja előtt föl ne tűnjön, ámbár a lovag is tudja, hogy lánya lassan eladósorba kerül. Hát hadd csinosítsa magát! És titokban még gyönyörködik is serdülő Teresitájában.

> Szerettem a szép ruhákat, s igyekeztem minél csinosabban öltözködni. Nagy gondot fordítottam a külsőmre, kezemre, hajamra. Illatszereket használtam és sok egyéb ilyen haszontalanságot, amit csak e téren ki tudtam eszelni. Ez pedig nem volt kevés, mert nagyon nagy volt bennem a hiúság és a szépítkezésre való hajlam (Ö 22).

Teréz elbűvölően kedves is. Jól tudja, hogy a vasárnapi misére menet sokan megfordulnak utána. Ezt apja sem bánja, hiszen Teréz jövendőbelije is majd innen fog kikerülni, az avilai nemesfiúk köréből. De egy barátságot nem néz jó szemmel. A család egy idősebb rokona lesz Teréz belső barátnője. Ez a könnyűvérű nő aztán sok olyan felvilágosítással és történettel szolgál Teréznek, ami nem szolgál kimondottan épülésére. Ebben a zavaros légkörben bomlik ki a 15 éves lány szívéből a szerelem első virága.

Minden valószínűség szerint egyik unokatestvéréről, a jó Francisco nagybácsi fiáról, Pedróról van szó. Apja nem nézi jó szemmel ezt a bontakozó vonzalmat, így hát Teréz megint titkos utakra kényszerül. Csak akkor érzik magukat szabadoknak, amikor apjuk kilovagol a gotarrendurai birtokra. Ilyenkor aztán összeszaladnak az unokatestvérek, játszanak, táncolnak, énekelnek és persze lovaghistóriákat mesélnek. Terézt mindenki szereti, mert szellemes, jókedvű, tele van élettel, lobogó fantáziával. Társas életre született, mindenkit meghallgat, tud titkot tar-

tani, jótanácsokat adni. Nem véletlen tehát, hogy Teréz és Pedro — apró titkaik, vonzalmaik kölcsönös bevallása során — egymásbahabarodnak. Ha már a találkozás végképp lehetetlen, levélkéket váltanak. A fiatalok kezére játszik mindenki: a cselédek, az unokatestvérek és az említett könnyűvérű nőrokon. Teréz valami szenzációs tapasztalatra tesz szert: milyen az, mikor szeretik! És nem csak úgy általában, mint az számára természetes, hanem valahogy egészen másképp. Pedro alig valamivel idősebb, mint Teréz, unokatestvére, tehát házasságról nem igen lehetett volna szó köztük. De a szerelem, a kölcsönös vonzódás nem is erre a beteljesedésre számít. Egyszerűen szeretnek együtt lenni, elmondani egymásnak, mi történt aznap, mire gondoltak este, mit szeretnének kitalálni holnapra.

Az egész ügy különben sem tart tovább jó három hónapnál. De a titkos találkák már bántják Teréz becsületérzését, fél ui. apjától, fél, hogy leleplezik, hogy majd ujjal mutogatnak rá... Eszébe jutnak az ismert regények hősnői. Az sem nyugtatja meg, hogy gyóntatója nem talál az ügyben semmi kivetnivalót. Hiszen úgyis előbb-utóbb belé kell szeretnie valakibe, aztán szépen férjhez megy, mint a többi fiatal lány.

A zavaró körülmények ellenére Teréz szerelmes a szó szoros értelmében. Tizenöt éves. Édesanyja is ebben a korban ment férjhez. Elérkezőben van tehát az ő órája is?

1531. január 31-én tartják meg Mária nővére esküvőjét. A több napos családi ünnepet Villatoroban rendezik meg, ahol a nemes vőlegény, Martin Guzman de Barrientos rokonsága lakik. Ismét remek alkalom a táncra, az unokatestvérek találkozására. A fiatal pár ideiglenesen visszatér Avilába, Mária

szülőházába, amíg Castellanosban elkészül saját családi otthonuk.

Ez az év különleges kitüntetést tartogatott Avila számára. Izabella királynő májusban ide érkezik az akkor négyéves Fülöp herceggel. Itt kerül sor majd arra a nevezetes ceremóniára, amelynek során a leendő II. Fülöpöt gyermekruhái helyett nemesi ruhába öltöztetik. A város készül az ünnepségre: szőnyegek borítják majd az utcákat, lovagi játékok szórakoztatják a közönséget, esténként pedig tánc lesz a város főterén. Fülöp herceg « átöltöztetésének » szertartását július 26-ra tűzik ki, mint a két hónapos ünnepsorozat fénypontját. Teréz is izgatottan készül erre a napra. Most olyan ruhában kell megjelennie, amely méltó a rendkívüli alkalomhoz. És ott lesz Pedro! Biztosan találkoznak! Mária sajnos nem várja be a nagy napot, elkészült a családi otthon, július első napjaiban hát elhagyják Avilát.

Az aggódó Don Alonso azonban közli Terézzel: csomagoljon össze, és július 13-án viszi az ágostonrendi nővérek Santa Maria de Gracia kolostorába. Csak egyetlen érvet hoz fel: Mária nélkül nem maradhat egyedül a házban. Az ünnepségről szót sem ejt, hiszen oda meg végképp nem mehetne Teréz megfelelő felügyelet nélkül.

Isten veled ünnepség, titkos levelek, találkák! Teréz elkeseredett könnyeket hullat a félig kész ruhára, elrakja nyakláncát, gyűrűit, karkötőit, fülbevalóit. Ellentmondani nem mer és nem is akar. Még benne van a félsz, nem tiszta a lelkiismerete: hátha apja tud a dolgairól, és most ezért bünteti! Jóllehet mindig nagyon adott a becsületére és végeredményben nem tett semmi olyat, ami a regényekben előfordul, titkolózásával vétett apja ellen... Méltó tehát a büntetésre. A büntetés helye pedig az ágostonrendi nő-

vérek kolostori iskolája. Teréz borzadva nézi most közelebbről az épület vöröstéglás csupasz falait, az apró ablakokat. A városfal mellett sétálva gyakran látta már, amikor lepillantott a völgybe. Megérdemli a büntetést, hát jöjjön a börtön! És könnyes szemmel belép a barátságtalan épület kapuján.

> Az első nyolc napon nem találtam a helyemet, de inkább az a gondolat bántott, hogy talán mégis kitudódott az én haszontalanságom, mintsem az, hogy távol vagyok hazúlról. Mert hiszen én már úgyis ráuntam az egész dologra, s lelkiismeretem nem hagyott nyugodni, valahányszor vétettem Isten ellen. Siettem tehát meggyónni, és ez annyira kigyógyított, hogy egy hét, sőt talán még rövidebb idő múlva jobban éreztem magam ott, mint édesapám házában. Velem is meg voltak elégedve mindnyájan, mert azt a kegyelmet megadta nekem az Úr, hogy akárhol voltam, mindenkinek kedvében tudtam járni, így aztán mindenki szeretett (Ö 27).

A beilleszkedést elősegíti a jó környezet, Teréz könnyen alkalmazkodó természete, nehezítik az időnként még becsempészett levelek. Amikor ezek elmaradnak, Teréz ismét megtalálja lelke nyugalmát.

Az ágostonrendi nővérek « nevelőintézete » igyekszik valami alapképzést adni a nemes kisasszonyoknak. Aki még nem tudna, itt megtanulhat írni-olvasni, elsajátíthatja a vallás, a kézimunka (hímzés, csipkekészítés) elemeit, sőt belekóstolhat valami kis zenébe is. Egyszóval megtanulhatja mindazt, ami egy jó házassághoz szükséges.

A « tananyag » szerénységét kiváló nevelés pótolja. A « világi kisasszonyok » mesternője a 33 éves Maria de Briceño nővér. Egész nap tanítványaival van a tanulóteremben, a kápolnában, a vendégfogadóban, a hálóteremben. Anyai szeretettel szereti a rábízottakat, azok meg rajonganak érte. Terézre nagy hatás-

sal van a fiatal apáca. Kezdi megfigyelni, aztán kérdezgeti, miért választotta ezt az életet, miért nem ment férjhez, mire jó ez a szerzetesi élet, miért imádkozik annyit...

> Nagyban kezdtem élvezni ennek a nővérnek jó és szent társaságát. Örömmel hallgattam, milyen szépen beszél Istenről. (...) Elmesélte nekem szerzetesi hivatásának történetét. Egyszer az evangéliumnak ezeket a szavait olvasta: « Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak », s ezek annyira megrendítették, hogy belépett a kolostorba. Beszélt nekem arról, hogyan jutalmazza meg Isten azokat, akik érte mindenüket elhagyják. Ez a jó társaság lassanként kiirtotta belőlem azokat a hibákat, amelyeket a rossz ültetett a lelkembe; gondolataimat újra az örökkévalóságra irányította, s annyira-amennyire csökkentette benne a szerzetesi életpályától való idegenkedést, pedig az ugyancsak nagy volt (Ő 28-29).

Irigykedő csodálattal nézi az imádkozókat. Ő is becsületesen végzi a kötelező és vállalt szóbeli imákat, de szíve nem melegszik át:

> Ekkor még az én szívem annyira kemény volt, hogy száraz szemmel végig tudtam olvasni az egész passiót, Krisztus Urunk egész kínszenvedését. Ez az érzéketlenség nagyon fájt nekem (Ő 29).

Teréz egy titokzatos falba ütközik. Eddig mindig ő volt a legügyesebb, legyen szó táncról, regényírásról, lovaglásról... És most lát valamit, amihez mások jobban értenek. Ő miért nem tud olyan buzgón imádkozni? Ő miért nem tudja úgy szeretni Istent, mint X. meg Y. nővér? Küszködik önmaga érzéketlenségével, gőgjével; kétségbeesetten zörget belső világának zárt kapuján. Miért nem ismeri jobban önmagát? Mi ez az érthetetlen ellenállás, hidegség benne?

Két szeretet közötti senkiföldjén tapogatózik. Már megtapasztalta azt, mit jelent, ha szeretik. Hiszen szerették mindenütt: szülei, testvérei, barátnői, unokatestvérei és hát Pedro... Ettől a szeretettől most el van vágva, végeredményben ki is nőtt belőle. Lát maga körül egy másfajta szeretetet, de ebbe a világba nem tud belépni. Nem érzi, hogy szeretik, és főleg: képtelennek tartja magát arra, hogy szeressen.

Szóbeli imákat mond, könyörög Istenhez, hogy mutassa meg, hol élhetne becsületesen, mi az akarata, milyen életpályát válasszon. Szívében őszintén reméli, hogy nem kell szerzetesnek lennie. De valahogyan a házasságtól is fél. Elmúlt 16 éves, s eddigi tapasztalatai nem sok jóval kecsegtetik. Most már látja, hogy a lovagregények nagy szerelme nem létezik, legalább is nem úgy, ahogy azt leírták. Mi vár a férjes asszonyra? Férjének való teljes anyagi, jogi, erkölcsi, gyakorlati alávetettség. Visszaemlékezik anyjára, a szülések sorozatára, betegségeire, nagy magányosságára. Mi más ez, mint rabszolgaság? Ezen a « senkiföldjén » Teréz csak az értelmével vizsgálja az életet. Szíve nem húz sehová. Hite annyit mond, hogy becsületesen kell élnie, valahogyan ki kell érdemelnie a mennyet, az örök boldogságot. Ezt semmiképp nem akarja eljátszani, tehát becsületesen, de a legkisebb áldozat árán, be akar állni egy életútra.

Egy napon Fernando kopogtat a kolostor kapuján. Jött, hogy elbúcsúzzék Teréztől. Indul Sevillába, ott csatlakozik Pizzarro csapatához. Ha Isten kedvező szelet ad, néhány hónapon belül eljuthatnak Peruba. Ott aztán nyitva előttük minden lehetőség: föld, arany, az indiánok kincsei! Azt mesélik, hogy a drágakövek úgy fekszenek az utakon, mint a kavics, hogy a patakok aranyhomokot mosnak ki a hegyek-

ből! A király azt is megparancsolta, hogy keresztelje meg a pogányokat... Nos, a konkvisztádorok valóban keresztény hivatást teljesítenek! Megszerzik az örök életet a bennszülötteknek! —

Teréz könnytelen szemmel néz a távozó Fernando után. Agyában a gyermekkori « örökre » szó zakatol. Örökre.. Mit kell tennie, hogy elnyerje az örök életet?

A nagy belső harc, feszültség meghozza az eredményt: megbetegszik. Annyira leesik a lábáról, hogy apja hazaviszi. Másfél évet töltött a kolostori iskolában.

Visszakerül régi szobájába. Lábadozása alatt hosszan szemléli azt a képet, amelyet még édesanyja akasztott a falra. Jézus Jákob kútjánál beszélget a szamariai asszonnyal. « *Domine, da mihi aquam,* Uram, adj nekem abból a vízből... », ez most Teréz egyetlen imája. Közben jönnek a látogatók, szeretnék már ismét maguk között látni. Teréz azonban azt kéri apjától, vigye el Castellanosba, nővéréhez. Útközben meglátogatják don Alonso egyik testvérét, Pedro Sánchez de Cepeda lovagot. Itt Hortigosaban töltenek néhány napot. Teréz, hogy az öregúr kedvébe járjon, felolvas neki valami lelki könyvből. A szöveg közben őt is megragadja, és visszatereli gondolatait az örökkévalóság felmérhetetlen kincsére.

Castellanosban jól érzi magát. Játszik újszülött kis unokaöccsével, beletanul a főzés tudományába, nagyokat sétál, — és közben figyeli Mária házasságát. A fiatalok megvannak, de az anyagi hiányok miatt gyakori az összezördülés. Mária jó keresztény módjára tűr, és ezt fogja tenni haláláig, — ha meg nem unja — teszi hozzá magában Teréz.

Lassan megérlelődik benne az elhatározás, hogy kolostorba lép. Növekszik benne az a meggyőződés, hogy számára ez lesz a legbiztosabb út, jobb tehát, ha minél hamarabb elszánja magát.

> Ez a lelki küzdelem három hónapig tartott. Úgy érveltem önmagamban, hogy a szerzetesi élet nehézségei és szenvedései a legrosszabb esetben sem lehetnek súlyosabbak a tisztító tűznél; márpedig én nem ezt, hanem a poklot érdemeltem meg. Méltányos tehát, hogy ebben a tisztító tűzben éljem le életemet, annál inkább, mert utána majd egyenesen a mennyországba jutok. Ez volt ugyanis vágyaim netovábbja. Ebben a választásban engem, azt hiszem, nem annyira az Isten iránti szeretet, hanem a Tőle való szolgai félelem vezetett (Ö 31).

Nagy küzdelmében Szent Jeromos Leveleit olvasgatja. « Minden semmi », mormolgatja magában. Ki kell bírni ezt a néhány keserves évtizedet, aztán majd következik az örök boldogság.

Ezzel a gondolattal és elhatározással ül Rodrigo mellé, amikor az érte jön, hogy visszavigye Avilába.

III.

« ÉRDEKHÁZASSÁG »

Már meghozta a döntést, most már csak a részleteket kell elintézni. Teréz háztűznézőbe indul. Senkinek sem tűnik fel, hogy jónéhányszor megfordul az *Encarnación,* a Megtestesülés titkáról elnevezett kármelita kolostor beszédszobájában. Van már itt egy unokanővére, Juana Suárez. A fiatal, kifogástalan eleganciával öltözködő és elbűvölően társalgó lány látogatásának mindenki örül. A nővérek titokban sejteni vélik: bizonyára férjhezmenés előtt áll, azért jön unokanővéréhez, azért imádkozik hosszabban a kolostori templomban.

Teréz benyomásai? Hát nem túl szívderítőek. Olyan ez a kolostor, mint amilyennek magában a tisztítóhelyet elképzelte. Szegénység, nem valami nagy tisztaság. A beszélőszoba ócska faszékei fájdalmasakat nyögnek, a padló réseiből, a korhadt deszkák közül dohos bűz árad. Az apácák öltözéke nem egyforma. Kit prémmel bélelt kis köpeny melegít, ki meg csak a durva daróc alatt didereg. Ez természetesnek látszik, hiszen bizonyára itt is vannak előkelő apácák és szegényebb családokból származó cselédszororok. De az egész hatalmas épületből szegénységszag árad. Az apácák igen hálásak minden adományért. Egy rokoni látogatás után több kerülhet az asztalra. Mert hát nem úgy néznek ki, mint akik tisztességesen táplálkoznak. — Szóval böjtölni is kell! — vonja le Teréz tapasztalatainak következtetését. Az okot nem kérdezi, bizonyára így írják elő

a kolostori szabályok. Jó, hát akkor ő is böjtölni fog. Tudja, hogy az apácák sok kórusimát végeznek, ez veszi el napjuk nagy részét. Jó, tehát ő is imádkozni fog. Bizonyára vannak jó könyvek, imakönyvek. De hogy mindezen felül mit fog csinálni, erről nem sok fogalma van. Majd csak lesz valahogy. Legyűri a még hátralevő évtizedeket — hiszen már a huszadik évéhez közeledik, s a nők nem élnek sokáig —, aztán megkapja az örök boldogságot. Végeredményben igen előnyös üzletet köt, bármi vár is rá a kolostorban. Teréz szívében már biztos az elhatározás. Márpedig amit egyszer elhatároz, attól soha nem tágít. Ezzel az eltökéltséggel szól apjának. Közli vele, hogy mit akar. Don Alonso válasza egyértelmű: szó sincs róla.

> Édesapám annyira szeretett, hogy semmire sem tudtam vele menni. Hiába beszéltek neki érdekemben mások is, akiket megkértem erre a közvetítésre. Mindössze azt a kijelentést tudtuk tőle kicsikarni, hogy az ő halála után, nem bánja, tehetek, amit akarok. Ebbe viszont én nem tudtam belenyugodni, mert ismerve gyöngeségemet attól féltem, hogy elhatározásom meginog (Ö 33).

Apjának nyomós érvei vannak. Teréz vezeti az egész házat, rá vár kisebb testvérei nevelése. Különösen sok baj van a nagyobb fiúkkal. A két legkisebb pedig, Augustino és Juanilla, még szigorú anyai felügyeletre szorul. Ezt csak Teréz adhatja meg nekik. Jeronimo és Pedro kamaszodnak, folyton a nyomukban kell lenni. Don Alonso erre már képtelennek érzi magát. Még Antonióval van a legkevesebb gond; Lorenzo és Rodrigo meg már lányok után futkosnak, sőt az utóbbi már készítgeti tengerentúli útját. A cselédeket is kordában kell tartani, ki kell osztani, meg kell szervezni a munkát, az egész háztartást. Hová

gondol Teréz, apja drága Teresitája?! — És az apa pontot tesz az ügyre.

Teréz döntését mindez nem változtatja meg, csupán a részletek megtervezése vesz hosszabb időt igénybe. Arról persze apjának sejtelme sincs, hogy Teréz végső soron milyen indítékokkal felfegyverezve készül erre a lépésre. A családfő különben is hozzá van szokva ahhoz, hogy gyermekei feltétlenül engedelmeskedjenek szavának. Teréz helye itthon van. Annál is inkább, mert furcsa szelek fújdogálnak spanyol föld fölött, az egyházban. Szabad szelek, vihart támasztó gondolatokkal... Rotterdami Erasmus mármár eretnekízű gondolatai megosztják a spanyol katolikusokat, olyannyira, hogy Salamanca és Alcala egyetemein a németalföldi filozófus hívei és ellenségei karddal mennek egymásnak. Erasmus éles hangon bírálja a papság hibáit, a klérus életmódját, az egyházi hatalom visszaéléseit. Terézhez nem jutottak el ugyan Erasmus írásai, de minden bizonnyal hall tanításáról. Valamelyest ő is osztja azok nézeteit, akik az V. Károly uralkodásával megkezdődött arany-kor visszaéléseinek orvoslására a régi szigorhoz való visszatérést javasolják. A szigorú életet választók köreiből viszont a miszticizmus hullámai terjednek. A « megvilágosítottak » — *alumbrados* — például a szentírásból akarnak mindenre eligazítást nyerni, annak megvilágosító fényétől vezetve akarják berendezni keresztény életüket. De ha az ima, elmélkedés, a szentírás tanulmányozása elegendő Krisztus hűséges követésére és a mennyei boldogság elnyerésére, hol marad az egyházi tekintély szerepe? — Az inkvizíció felfigyel a szabadság eretnek jellegű értelmezőire és ennek megfelelően jár el...

Teréz bőven hall ezekről a veszélyes áramlatokról. A lovagregényeket már félretette, a szentíráshoz nem

mer nyúlni, így hát Szent Jeromos leveleit olvasgatja. Nem akar kockáztatni semmit: ő valóban el akarja nyerni az örök boldogságot.

1534 tavaszán ismét ünnepi díszbe öltözik a város. Avila kapui előtt maga a császár, V. Károly kér bebocsátást. A szertartás szimbolikus: a selyempárnán fekvő városkulcsokat csak megérinti, és azonnal visszaadja, jelezve, hogy tiszteli az avilai nemesek királyhűségét, megbízik bennük és számít vitézségükre. A császárt fogadó nemes kisasszonyok között ott áll Teresa de Ahumada is; ágaskodva nézi a fekete lován bevonuló uralkodót, hallja esküjét: mindig tiszteletben fogja tartani Avila kiváltságait. Teréz kihúzza magát, büszkén emeli magasra fejét: ő is ennek a kiváltságos, múltjára mindig büszke városnak leánya! Ő is nagy tettekre született! Nem elégedhet meg középszerű megoldásokkal!

Juan Osorio, előkelő avilai nemes, csapatot szervez, hogy részt vegyen a Rio de la Plata mellett folyó hódító háborúban. Ehhez a nemesi csapathoz akar csatlakozni Rodrigo is. Sokba kerül a felszerelése. Teréz éjt nappallá téve dolgozik azon, hogy négy évvel idősebb bátyját mindennel ellássa. Rodrigo hugára hagyja esetleges atyai örökségét, hadd legyen így még gazdagabb hozománya a most már nagyon esedékes házassághoz. Terézt megviseli Rodrigo távozása, és főképp az egyedül vívott belső küzdelem. Többször elájul, lázrohamok gyengítik. Apja és testvérei megrémülnek, de egyik sem sejti, voltaképp mi baja. Talán Alonso lovagban sejlik valami, de szokása szerint hallgat. Kemény ember ő is, és egyre magányosabb.

Rodrigo távozása óta Teréz Antoniót érzi magához legközelebb. A fiú mindössze tizenöt éves. Nővére neki olvas fel Szent Jeromos leveleiből, a világ hiúságáról, az örök élet boldogító reményéről. Antoniót

is elkapja az a forgószél, amellyel egyszer a kis Teresita Rodrigót csábította a mórok földjére. Elhatározza, hogy ő is kolostorba lép. Megegyeznek tehát, hogy majd együtt, titokban hagyják el a házat. Antonio a domonkosokhoz megy, Teréz pedig a Megtestesülés kolostorba.

> Sokat beszéltem egyik fivéremnek a világ hiúságáról, hogy lépjen ő is szerzetbe. Abban egyeztünk meg tehát, hogy egyik nap kora reggelén elkísér engem abba a kolostorba, amelyben az a barátnőm (1) él, akit annyira szerettem (Ö 33).

1536 egyik utolsó októberi napjának hajnalán Teréz lábujjhegyen oson el még alvó apja és testvérei szobája előtt. Antonio már a kapunál várja. Mindketten dideregnek. A fiú remegően óvatos kézzel húzza félre a nagy kapu vasreteszét, a kapuszárnyat résnyire tágítja csak, hogy kisurranhassanak az utcára. Visszahajtja, de már kívülről. Aztán indulnak a városfal felé. Teréz nem néz vissza, összefogja ruháját, igyekszik észrevétlenül átsiklani a piacra induló kereskedők, szolgák csoportjain. Egész testében remeg. Amikor megáll egy pillanatra. Antonio húzza tovább. Ébred a város, sietniök kell!

> Amikor kiléptem édesapám házából, olyan érzés fogott el, amelynél, azt hiszen, még a haldoklás sem lehet rettenetesebb. Mintha ízenként szaggattak volna szét. (...) Erőt kellett venni magamon, és ha az Úr meg nem segít, szép okoskodásaim ellenére is visszafordultam volna. Ő azonban erőt adott nekem önmagam ellen, s így sikerült a tervet végrehajtanom (Ö 33).

Antonio egészen a Megtestesülés kapujáig kíséri. Itt utoljára még megölelik egymást, búcsút vesznek,

---

(1) Unokanővére, Juana Suarez.

Teréz belép a kapun, öccse pedig rohanva fordul ismét a város felé, hogy a domonkosok Szent Tamás kolostorát is még idejében elérje.

Juana Suarez várja már néhány apácával Terézt. Kíváncsian méregetik az elegáns ruhába öltözött, pihegő fiatal lányt. A feszültség csak egy percig tart. Teréz ajkán megjelenik szokásos mosolya, és most már régi ismerősökként ölelik át egymást. Megjelenik a perjelnő, akitől az újonnan érkezett a második mondatban azt kéri: öltöztessék azonnal a kármelita ruhába. Doña Francisca azonban óvatos és értesíti Alonso Sánchez de Cepeda lovagot. Kéri, fáradjon a kolostorba...

Szegény Don Alonso azt sem tudja, hol áll a feje. Ugyanis a domonkosok perjele is szórul-szóra ezt üzente: fáradjon el a Szent Tamás királyi kolostorba...

Először a Megtestesülésbe megy, hiszen sejti, hogy Antoniót nem nyeri vissza Teréz nélkül, helyesebben, hogy a visszahódítást Teréznél kell kezdenie.

Teréz előveszi minden ékesszólását, és mint majd későbbi életében annyiszor, sikert arat. Figyelmezteti apját Isten előtt viselt felelősségére, aztán a szeretet érveit sorakoztatja fel. A lovag meghajtja a fejét és beleegyezését adja Teréz belépéséhez. Megkötik a szükséges szerződést is; Teréz csak így veheti fel a kármelita apácák ruháját. Alonso Sánchez de Cepeda lovag jegyző előtt kötelezi magát arra, hogy évente hány mérő búzát, rozst és zabot szállít a kolostornak. Ezen kívül lefizet 200 dukát aranyat és ellátja leánya leendő « háztartásának » igényeit. A jegyzékben ilyen tételek szerepelnek: 1 ágy, 2 matrac, 6 párna, 2 kispárna, 1 szőnyeg, 2 finom szövetből készült apácaruha, 3 alsószoknya, 1 gyapjúköpeny, ingek, cipők — és hát persze edények, különbö-

ző háztartási kellékek és könyvek. Teréz viszont hivatalosan lemond atyai örökségéről kishuga, Juana javára.

Alonso lovag hamarosan eljut a domonkosokhoz is. Antonio nem rendelkezik nővére rábeszélő tehetségével és még túl fiatal is... Így a jó szerzetesek — a fiú nagy csalódására — az apa első ellenkező szavára visszaszolgáltatják a szökevényt (2).

Teréznek tetszik a hatalmas épület, a tágas kert. Tudja már azt is, hogy keresztségének napján nyílt meg, és hogy a jelenleg itt élő 180 apáca azoknak a jámbor életű begináknak utóda, akik számára 1478-ban egy előkelő avilai nemes asszony ezt az épületet emelte. Amikor a beginák elhatározták, hogy szerzetesi közösségbe tömörülnek, a kármelita rend enyhített szabályait fogadták el. A gazdagabb belépők kis lakosztályt kapnak, a szegényebbek közösen húzzák meg magukat. Teréz is kis lakosztályt kap, két szobával, konyhával.

De egyelőre nem a berendezkedési gondok kötik le, hanem imádkozik és sír. Mindenszentek napját nagy várakozásban tölti, éjjel le sem húnyja a szemét. Amikor hajnalban városszerte megkondulnak a harangok, az élet elmúlására, az eltávozottakra figyelmeztetve Avila minden rendbéli lakosát: Teréz zokogva készül arra, hogy felvegye a kármelita szerzetesi ruhát. Siratja bűneit, szorongva ismeri el, hogy megérdemelte a poklot, és elszántan akarja vállalni a most következő tisztítótűz-éveket. Hiszen az örök boldogságot akarja kiérdemelni! « Örökre... Örök-

---

(2) Antonio még kétszer megpróbálkozik a szerzetesi élettel, sikertelenül. Katona lesz ő is, mint testvérei. Peruban harcol és 1546-ban Quito mellett esik el 26 éves korában.

re...! » — visszhangzik lelkében a gyermekkori varázsige. Könyörögve kéri a Kármel Védőasszonyát, Máriát, vegye oltalmába, szabadítsa meg az örök kárhozattól, és mentse ki a tisztítótűzből azokat, akik a legmélyebben, elfeledve szenvednek.

Teréz tehát november 2-án kapja meg a kármeliták ruháját. Arca nem az átvirrasztott éjszakáról, hanem valami számára is új belső örömről árulkodik.

> Mihelyt beöltöztettek, az Úr azonnal megmutatta nekem, milyen bőkezűen áldja meg azokat, akik áldozatok árán is készek neki szolgálni. A lelki küzdelmet nem is vette rajtam észre senki, hanem csak azt, hogy lelkesedés tölt el. Olyan boldog voltam, hogy ezt a pályát választottam! S ez az érzelem azóta sem hagyott el, a mai napig. Lelki szárazságomat Isten a leggyöngédebb áhítat érzéseire változtatta át. Örömöm telt a kolostori élet minden részletében, s szó szerint igaz, hogy amikor néha söpörtem, éppen azokban az órákban, amelyeket azelőtt kényelemben és díszes ruhákban szoktam tölteni: eszembe jutott, hogy most mindettől a nyűgtől egyszer s mindenkorra megszabadultam, ez rendkívüli élvezetet okozott. Szinte nem is tudtam megérteni, és csodálkozva kérdeztem, honnét van ez a bámulatos változás (Ö 33-34).

Amint Teréz jobban körülnéz új társai között, sok szentéletű apácával találkozik. Lát hősies vezekléseket, böjtöt, mindeddig ismeretlen alázatot. Jóllehet öröme nem csökken, egyre jobban átéli saját nyomorúságát. Büszkeségének pedig semmi sem fájhatna jobban, mint hogy mások jobban szolgálják Istent, mint ő! Lelkében még nagy az összevisszaság, sokat küszködik önfejűségével, nagyravágyásával, érzékenységével. Amikor ezek miatt sírva bánkódik, azt kell hallania, hogy biztosan a világot siratja... Visszahúz a szíve... Pedig erről szó sincs. Isten engedi, hogy átmenjen, látszólag egyedül, ezen a keserves iskolán,

megismerje saját maga olcsó büszkeségének, értelmetlen érzékenységének lerázhatatlan terhét.

Közben Teréz hall valami olyasmit, hogy a felebaráti szeretettel szolgálhatja legjobban Istent. Van a kolostorban egy súlyos beteg apáca, senki nem akarja ápolni. Teréz, hogy erőszakkal legyőzze magát és meghódítsa az eget, vállalkozik az ápolására. Az elüszkösödött fekélyek láttán többször rosszul lesz, ki kell mennie, de aztán visszatér. Méghozzá szokott mosolyával, és kiszolgálja a szerencsétlent, megtisztogatja, ahogy tudja, megeteti, kitakarít körülötte. És hogy még jobban erőt vehessen magán, kemény vezeklésekbe kezd. Ezt szerencsére hamar megtiltja a perjelnő, de Teréz talál más lehetőséget arra, hogy gyorsabbá tegye égbejutását. A figyelmeztető szavakra csak ennyit válaszol: nem azért vannak itt, hogy jól éljenek, hanem hogy szenvedjenek Krisztusért, hogy meghaljanak érte. Mintha megint a gyermekkori vértanúság vágya támadna föl benne. Haljunk meg minél hamarabb, hogy gyorsan és egyenesen az égbe jussunk.

Így telik el újoncéve és érkezik el fogadalmának napja: 1537. november 3. A kolostor temploma megtelik az avilai rokonokkal, lovagokkal, barátokkal, ismerősökkel. Alonso lovag az első sorban foglal helyet. Most is fekete ruhában, összeszorított ajakkal. Vajon boldog-e a lánya?

Teréz határozott hangon olvassa fel fogadalma szövegét. Aztán Isten irgalmáért könyörög, hogy Ő teljesítse be lelkében azt, amire meghívta. Már megtapasztalta saját gyöngeségét, tudja, hogy csak Istenben bízhat.

A fogadalmi szertartás után a beszélőszobában találkozik apjával, testvéreivel, rokonaival, barátaival. Megdöbbennek sápadt arcától, de megkönnyeb-

bülten ismerik fel aztán Teréz régi humorát, mosolyát, sőt életörömét. Senki nem sejti, micsoda hihetetlen szenvedésen megy át. Nagy a kolostorban az öröm. A kor szokása szerint mindnyájan Don Alonso vendégei, aki a lakomán kívül még egy finom fátyollal is megajándékoz minden apácát.

Nemsokára beköszönt a kemény avilai tél. A magasan fekvő város ilyenkor a szelek martaléka. A hideg, az újabb megerőltető vezeklések, a hiányos táplálkozás, a szélsőséges önmegtagadások következményeképp Teréz egészsége felmondja a szolgálatot. Egyik ájulásból a másikba esik, gyomra semmit nem tart meg, teljesen legyengül. De ameddig lábon tud maradni, eljár a kórusra. Amikor óvatosságra intik, csak legyint: mit számít mindez? Nem jobb egyszerre elfogadni a halált, mint apránként, kényszeredve lenyelni egy-egy cseppjét? Csak el kell határozni, aztán lassanként majd az ember ura lesz ennek a nyomorult testnek.

Apja kétségbeesetten látja, hogy virulóan szép és életerős lánya néhány hét alatt vánszorgó csontvázzá változott. A leghíresebb orvosokat hozatja el, de Teréznek Teréz ellen viselt háborúját egyik sem tudja megakadályozni. Az orvosok tudománya megállt, az apácák imái hiábavalónak bizonyulnak. Ekkor Alonso lovag a végső eszközhöz nyúl. Mivel a kolostor szabályai megengedik az apácák hosszabb-rövidebb távollétét, kocsira rakja már félhalott lányát, hogy elvigye a környék egyik leghíresebb csodadoktorához, Becedasba. Juana Suarez lesz Teréz kísérője. Alig telt el egy jó hónap fogadalma óta.

Vajon viszontlátja-e még Doña Teresa de Ahumada a Megtestesülés kolostort? Érdemes volt megkötni ezt az « érdekházasságot »?

IV.

ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT

A gyógyításnak a tavasz elején kellett kezdődnie, mi pedig ekkor még csak a tél elején voltunk. A közbeeső időt a nővéremnél töltöttem falun és ott vártam be az áprilist (Ö 36).,

Teréz tehát ismét Castellanosban van, mint néhány éve, amikor az ágostonrendi apácák intézetét kellett betegsége miatt elhagynia. Alig 23 éves, és jártányi ereje sincs. Odafele menet ismét megállnak Hortigosaban, Pedro de Cepeda házában. A jámbor nagybácsi elrettenve látja unokahuga végzetesen leromlott állapotát. Míg elkészül az ebéd, a könyvtárba ülteti le a kandalló mellé. Teréz érzi, hogy most kiöntheti szívét. Hiszen nagybátyjától kapta annak idején Szent Jeromos leveleit; biztosan most is megérti emberfeletti küzdelmeit.

Kint kavarog a hó, szél söpör végig a kopaszon meredező fák között. Bent barátságosan ropognak a fahasábok, vidám lángnyelvek ugrálnak a mély tűztérben. Teréz nyelve megoldódik: beszámol sikertelenségeiről, vezekléseiről, próbálkozásairól, önmaga ellen folytatott pusztító hadjáratáról, nagy nekilendüléseiről és az ezekre következő letöréseiről. — Hogy imádkozik-e? — Ó igen, legtöbbször fennhangon, hogy figyelmét lekösse. Gyakran imádkozik a feszület előtt, és már nem marad egészen érzéketlen... — És az elmélkedés? A belső ima? — Nem, idáig nem tudott eljutni, még azt sem tudja, hogyan kellene összeszedettséget teremteni magában.

A lovag felkel, a könyvespochoz lép, leemel egy kötetet és unokahuga kezébe adja. Teréz fennhangon olvassa a címet: *Tercera parte del libro Ilamado Abecedario espiritual. Compuesto por el Padre Fray Francisco de Osuna* (1). Ebből megtanulhatja a belső elmélkedő ima mibenlétét, módszereit (2).

Teréz még hallja nagybátyja néhány szavát — a szerző vitéz lovag volt, majd ferences szerzetes, könyvét Toledóban jelentette meg 1527-ben — de már bele is mélyedt a könyvbe. Végre! Ez kell neki! Átlósan olvassa, egyszerre tudni akar mindent: hogyan közelíthet Istenhez a szeretet útján, hogyan találkozhat Vele és hogyan ölelheti át... Teréz először találkozik az istenszeretet ferences módon megfogalmazott közvetlen leírásával. Legyöngült testét valami melegség járja át, sápadt arca kipirosodik: hiszen valami ilyesmit próbálgatott ő már, de mindenki lebeszélte. Már megpróbált Isten állandó jelenlétében élni, de nem mert Hozzá szólni a szeretet egyszerű kifejezéseivel! Teréz érzi, hogy mint súlyos kolonc szakad le róla a félelem, és szívében kigyúl a szeretet első bátortalan lángocskája. Nagybátyja megértő mosollyal nézi. Aztán amikor előáll a Terézt szállító hintó, unokahuga kezébe nyomja a könyvet. Vigye magával, neki adja.

> Nagyon megörültem ennek a műnek és elhatároztam, hogy teljes erővel igyekszem követni módszerét... Mesteremül fogadva el ezt a könyvet, ráléptem a belső ima útjára (Ö 37-38).

Castellanosba érve Alonso lovag Máriára bízza nagybeteg leányát és visszatér Avilába. Teréz itt tölti

(1) Francisco de Osuna: *Lelki Abécés Könyvének Harmadik Része.*

(2) L. részletesebben a II. részben.

a téli és koratavaszi hónapokat. Keresi a magányt, tanulgatja az összeszedettség megteremtésének művészetét. Máriát lekötik a háztartás és a gyerekek gondjai, — Juana nővér itt igyekszik hasznosítani magát —, sógora pedig jár a gazdaság után. Így aztán Teréz legtöbbször egyedül marad. Osuna Harmadik Abécéje mindig kezeügyében van. Néha elég, ha csak belepillant, és már Isten jelenlétében tudja magát. Aztán azt próbálgatja, hogyan szóljon Hozzá — nem az értelmével, hanem szívével.

Tavasszal ismét megjelenik apja, hogy átvigye Becedasba, a megbeszélt gyógykezelésre. Hogy ez a híres gyógykezelés miben állt, azt csak hatásaiból tudjuk lemérni. Teréz a végletekig lesoványodik, teljesen elveszti étvágyát, állandó hányás kínozza, láz gyötri, tagjai a fájdalomtól teljesen összezsugorodnak. A siralmas eredmény láttán a csodadoktor még erősebb gyógyszereket alkalmaz, ezek pedig a halál kapujáig sodorják a mindig türelmes pacienst. De a belső imában már úgy megerősödött, hogy úgy érzi: lába alatt fekszik az egész világ:

> Lelki életemnek ezen a hajnalán az Úr igen nagy kegyelmekkel árasztott el, s a belső imának útján kimondhatatlanul becézett és dédelgetett. (...) Nemcsak a nyugalmi ima kegyelmét adta meg, hanem olykor még az egyesülés színvonalára is fölemelt (Ö 38).

Mivel állandóan fekszik, egy fiatal pap látogatja néha, hogy Teréz elvégezhesse szentgyónását. Ahogy telnek a hónapok, a pap egyre nagyobb csodálattal tekint a fiatal kármelitára: hát lehet Istent ennyire szeretni?! És egy alkalommal ő gyónik meg Terézne. Elmondja, hogy rendezetlen életet él, méltó a kárhozatra. A fájdalmakban vergődő Teréz vigasztalja, biztatja: semmi sincs elveszve, Isten irgalmas

szeretete még mindent helyrehozhat. A férfi habozik, erőtlen, Teréz meg gyötrődve imádkozik érte. Szenvedései már nem ismernek határt, és ez a vértanúság az örök életre irányítja a pap figyelmét. Ez a fiatal apáca hamarosan meghal, és akkor soha többé nem látja viszont? Egy napon kétségbeesetten tépi le nyakáról a bűntársától kapott gonosz amulettet és szakít addigi életével. Teréz már mozdulni sem tud, csak int, hogy hajítsák a folyóba a rézérmét. Don Alonso júliusban megpróbálja még visszavinni lányát Avilába, hogy legalább otthon haljon meg. Teréz búcsút mond barátjának... Nem sejtik, hogy pontosan egy év múlva egyikük halott lesz.

Avilában az orvosok közlik közös véleményüket: Doña Teresa de Ahumada menthetetlen. Teréz elfogadja a szenvedést, és Jób szavait ismételgeti: ha elvette Isten kezéből a jót, most miért ne venné el a rosszat is.

> Így következett el Nagyasszonyunk ünnepe augusztusban... Éjjel nagy rohamom volt, amely megfosztott eszméletemtől, s úgy maradtam teljes négy napig. Ebben az állapotban feladták az utolsó kenetet, sőt percről-percre várták halálomat... Már viaszt is csepegtettek a szemeimre (Ö 50).

Már csak az apa nem hiszi, hogy leánya valóban meghalt. Jönnek a nővérek, megmossák a testét, felöltöztetik, ravatala körül meggyújtják a gyertyákat. Augusztus 18-án megássák sírját a kolostori temetőben és előáll a kocsi, hogy Teréz holttestét visszaszállítsák a Megtestesülésbe. De apja nem engedi. A rokonok azt hiszik, megőrült a fájdalomtól. Az apácák körbeállva imádkoznak... Ekkor megrebben Teréz szeme. A rácseppentett viasz miatt nem tudja felnyítni; megmozdul az ajka, és ilyesféle érthetetlen

szavakat hallat: — kolostorok, — alapítások, — megmenteni a lelkeket... A visszatérő fájdalmak térítik magához egészen, de egyetlen tagját sem tudja mozdítani. Megbénult volna?

> Ez a négynapos tetszhalál olyan állapotban hagyott, hogy csak az Úristen tudja, milyen rettenetesek voltak a kínjaim. A nyelvem ronggyá volt harapdálva. Mivel már annyi ideje nem ettem semmit, úgy össze voltam aszva, a torkom összeszáradt, hogy még a vizet sem tudtam lenyelni. Az egész testem valóságos gombolyagba zsugorodott össze. Ha jól emlékszem, csak a jobb kezemnek egyik ujját tudtam mozdítani... S ez így tartott virágvasárnapig (Ö 53).

Teréz könyörög, vigyék vissza a Megtestesülésbe. Kívánsága teljesül. Itt három évig ápolják a betegszobában. Teljesen tehetetlen, béna. A javulás első jelére azt kéri, helyezzék le a földre, — és megpróbál négykézlábra állni... Kínlódik, küszködik, mert most már élni akar. Meg akar gyógyulni, és azt kéri, engedjék vissza cellájába.

Terézben akkor lobban föl az élet szeretete és állítja talpra, amikor elfogadja önmagát: hibáit, gyengeségeit, sikertelenségeit. Hagyja, hogy legyőzött legyen. Már azokra a könnyekre is közömbösen tekint vissza, amelyeket bűnei miatt hullatott. Mit számítanak az ő gyengeségei Isten szeretete mellett!

> Az első ima, amelyet Ő öntött a lelkembe, egy különösen nagy kegyelmet szerzett nekem, azt ti. hogy megértette velem, mit jelent Őt szeretni! (Ö 53).

Már nem gondol arra, hogy a betegség büntetés, bűneinek jogosan megítélt törlesztése. Teréz tekintete a belső ima során elfordul önmagától és Istenre néz. Isten pedig szeretet! A szeretet pedig élet! Teréz élni akar!

Sajnos, az orvosoktól nem várhat semmit, azok már lemondtak róla. Így hát égi pártfogót keres magának. Szent Józsefet kéri, és újból nekiindul, négykézláb... Egyszer aztán felegyenesedik. Egy pillanatra még megszédül, de aztán megteszi az első lépéseket. Nevetve néz az összeszaladó apácákra: — Mit csudálkoznak? Hát van ennél egyszerűbb?! Természetesebb?! Hiszen Isten szeretet!

Alig telik el néhány hét, Teréz úgy-ahogy rendbejön. Visszanyeri kecses mozgását, elbűvölő mosolyát, valamelyest testi erejét is. Gyakran hívják a társalgóba, hiszen sokan szeretnék látni a gondolatban már eltemetett fiatal apácát. Teréz is szívesen látja viszont rokonait, barátnőit, régi ismerőseit. A látogatások alatt aztán sok mindenről szó esik: most hall ismét Fernandóról és Rodrigóról, majd Lorenzóról és Pedróról, akik már szintén az új világban harcolnak az igaz hitért. Terézt minden érdekli: a császár legújabb hódításai, a törökök előrenyomulása, az új hit terjedése, az inkvizíció legújabb leleplezései, új könyvek, az avilai lovagok kalandjai. Egész udvar alakul kit körülötte, aminek ő a ragyogó csillaga. Apja — aki közben komoly haladást tett az elmélkedő imában — nem érti lánya változását, szemrehányást tesz neki. Teréz rossz egészségével mentegetőzik, aztán valami szellemes fordulattal elüti apja aggodalmait. Nem meri neki bevallani, hogy miért menekül a magánytól, a belső imától:

> Csakhamar elkezdtem egyik szórakozásból, könnyelműségből és bűnre vezető alkalomból a másikba esni, végül akkora veszedelemnek tettem ki magam, lelkem annyira belebonyolódott a haszontalanságokba, hogy már szégyelltem volna oly bizalmas barátságot tartani Istennel, amilyen a belső ima, s nem mertem többet Őhozzá közeledni... A legborzasztóbb tévedés, amelybe a sátán ejtett

az alázatosság ürügyén az volt, hogy oly gonosznak tudva magam, nem mertem többé gyakorolni a belső imát. Külsőleg jónak látszottam, ui. mindent megtettem azért, hogy jó véleménnyel legyenek rólam, s buzgónak tetettem magam, ha nem is szántszándékkal. Nem tartottak rossznak, mert látták, míly fiatal vagyok még, mennyi alkalomnak vagyok kitéve, s mindamellett sokszor keresem a magányt; imádkozom; sokat olvasok; beszélek Istenről; szent képeket festetek mindenfelé; van magánoratóriumom és abban sok áhítatra indító tárgyam; nem beszélek rosszat másokról; s más ilyenféle dolgokat, amelyek első tekintetre erényeknek látszottak (Ö 60-61).

Teréz nem tesz semmi olyat, ami miatt bárki is elmarasztalhatná. Kicsit úszik az árral, ez kétségtelen, és kedves megjelenése, kellemes társalgó készsége, határtalan vonzóereje ezt emberileg érthetővé is teszi. Közben szép lassan abbahagyja mindazt, amit a *Harmadik Abécé*ből tanult. — Hát nem tönkretette magát az egészségtelen túlzásokkal? Nem a halálig kínozta magát felesleges ambícióival? Mire ment? Majdnem belepusztult. Isten kegyelme csodálatosan meggyógyította, fiatal, miért ne örülhetne barátai társaságának? Becsülettel elvégzi minden szóbeli imáját, a kolostor lakói még erényesnek is tartják. Miért akarna kiválni a többi közül... Ilyen szép szövegekkel nyugtatja magát, — és nem mer többet Isten szemébe nézni. Abbahagyja a belső imát. Hosszú ideig teljesen. Aztán újra próbálkozik, de annyi szemrehányás éri az Úrtól — a féltékeny Istentől — vagy máskor oly sok kegyelem, hogy még jobban elszégyelli magát, s ismét csak visszakozik. Így megy ez évekig, hosszú évekig.

Látogatói között különösen kedvelt egy nemes fiatalembert, a leggazdagabb kasztiliai családok egy nemes lovagját. Az Úr rendkívüli módon adja tudomására nemtetszését.

Egy alkalommal, amikor egy valakivel társalogtam, az Úr értésemre adta, mennyire nem valók nekem ezek a barátkozások, s üdvös intéssel akarta megnyitni szememet. Megjelent előttem Krisztus Urunk, igen szigorú arccal, s így jelentette ki nekem, hogy a dolog nem tetszik neki (Ö 65).

Teréz megdöbben, de lassan meggyőzi magát arról, hogy képzelődött. Társai is addig zaklatják, míg újra fölveszi a kapcsolatot az említett fiatal lovaggal, sőt újabb ismeretségeket köt. Ekkor ismét figyelmeztetésben részesül:

Egy alkalommal, amikor együtt voltam vele, egyszer csak azt láttuk, — s mások, akik szintén ott voltak, ugyancsak látták —, hogy valami jön felénk, olyasféle, mint egy nagy varangyos béka... Érthetetlen volt, miképp juthatott oda egy ilyen ocsmány állat... Az a hatás, amit rám gyakorolt, nem volt minden titokzatosság nélkül. Ezt sem tudtam soha elfelejteni (Ö 66).

1543-ban súlyosan megbetegszik édesapja.

Odasiettem betegágyához, s én ápoltam, habár bele lévén merülve a hivalkodásba, az én lelkem betegebb volt, mint az ő teste (Ö 70).

Don Alonso szent halált halt. Terézben még erősebbé válnak a lelkiismeretfurdalások. Apja betegágya mellett ismerkedik meg P. Barron domonkos szerzetessel. Az ő bíztatására lassan-lassan visszatér a belső ima gyakorlatához. De imája száraz, tele van szenvedéssel, mert még mindig két végletet akar összeegyeztetni: a komoly belső életet és a könnyelmű szórakozásokat, felületes élvezeteket, örömöket.

Az egyik oldalról az Úristen hívogatott magához, a másikon pedig szaladtam a világ után. A lelki dolgok nagy

élvezettel töltöttek el, a világiak ellenben bilincsbe verve tartottak... Sok esztendőt töltöttem így, nem hagytam abba sem az egyiket, sem a másikat. Azt az egyet jól tudom, hogy a belső imát abbahagyni nem volt hatalmamban, mert kezében tartott az Úr, aki szeretett, s aki még nagyobb kegyelmeket szánt nekem (Ö 72).

Majdnem húsz esztendeig jártam ezt a viharos tengert, bukások, fölkelések, újabb bukások közepette, s olyan alacsony fokán a lelki életnek, hogy a bocsánatos bűnöket úgyszólván semmibe se vettem. Mondhatom, keserves egy élet volt! (Ö 76).

Teréz sokat könyörög Urához, hogy szabadítsa ki ebből a rabszolgaságból. Meg kell tapasztalnia, hogy magától nem szabadulhat. Negyvenedik évéhez közeledik, és még mindig ebben a terméketlen sivatagban jár.

Élni szerettem volna; mert éreztem, hogy nem élet az enyém hanem küszködés a halál árnyékával; hogy nincs, aki életet tudna nekem adni, én pedig magam nem tudom megszerezni (Ö 84).

Isten már oly sokszor megmutatta csodálatos hatalmát és szeretetét... Most miért hallgat?

V.

MEGTÉRÉS

Teréz külső és belső életében is nagy változás történik Alonso lovag halála után. Mivel a Cepeda fiúk már mind az új világban harcolnak, Juana árván marad, Teréz kötelességének érzi, hogy maga gondoskodjék neveléséről. Magához veszi tehát az akkor kamaszkorban lévő hugát, megosztja vele celláját, — és persze ideje javarészét.

Belső élete még nem rendezett, de egyhez szívósan ragaszkodik: kitartóan gyakorolja a belső imát, amint ezt eltökélte apja halálakor. Amikor Juana férjhez megy — Juan de Ovalle, egy előkelő albai nemes veszi el — Teréz ismét többet lehet egyedül. Fáradt, kedvetlen és zavart. És főképp tehetetlen:

> A lelkem már régen belefáradt mindebbe, de bármennyire szeretett volna szabadulni, a rossz szokásoknak hatalma nem engedte megpihenni. Ekkor történt, hogy egy napon az oratóriumba lépve egy szentképet találtam ott. Krisztus Urunkat ábrázolta, sebektől borított testtel; olyan áhítatra gerjesztő volt, hogy látása mélyen megrendített. Azt mutatta ugyanis, hogy mit szenvedett Ő miértünk. Mikor elgondoltam, milyen rosszul fizettem én azokért a sebekért, oly fájdalom fogott el, hogy azt hittem, megreped a szíven. Odaborultam és sírva-zokogva könyörögtem, erősítsen meg már engem végre-valahára, hogy soha többé meg ne bántsam. (...) Ez alkalommal, az említett kép előtt, úgy látszik, komolyabb volt megtérésem, mert már jobban kétségbe estem saját erőm miatt, s egész bizalmamat Istenbe helyeztem. Úgy emlékszem, azt mondtam neki, hogy nem kelek föl onnan addig, amíg

meg nem adja azt, amit kérek. Úgy látom, meghallgatta, mert attól kezdve sokat javultam (Ö 84-85).

Ez az első nagy megrázkódtatás 1553-54 körül éri Terézt. Valóban megváltoztatja életét: kerüli a felesleges vendégfogadásokat, kettőzött buzgósággal szenteli magát a belső imának, alázatosabb és türelmesebb környezetével szemben. Ebben az időben kerül kezébe Szent Ágoston *Vallomásai*nak kötete.

Azt hiszem, az Úr rendelte így, mert én nem kerestem ezt a könyvet, s nem is tudtam létezéséről (Ö 88).

A hosszú ideig bűnös életet folytató, habozó Ágostonban Teréz magára ismer.

Amikor elkezdtem olvasni a Vallomásokat, mintha csak a saját lelki állapotomat láttam volna bennük. Kezdtem magam buzgón ennek a szentnek pártfogásába ajánlani. Amikor az olvasásban eljutottam megtéréséhez, s olvastam arról a szózatról, amelyet a kertben hallott: mintha csak hozzám intézte volna azt az Úr; szívem egészen úgy érezte. Hosszú ideig sírtam, zokogtam, annyira áthatotta egész bensőmet a bűnbánat és a fájdalom.

Azt hiszem, a lelkem akkor igen nagy erőt kapott Őfelségétől! Meghallotta segélykiáltásomat, és megesett a szíve könnyeimen. Elkezdett nőni bennem a vágy, hogy minél több időt tölthessek Övele, s lassanként eltávolítottam szemem elől az alkalmakat. Alighogy szakítottam velük, azonnal újra megszerettem Őt. Mert hiszen éreztem, hogy szeretem Őt, csak azt nem tudtam még, hogy miképpen kell Istent igazán szeretni (Ö 88).

Ez a második megrázkódtatás bevégzi Teréz megtérését. Az Úr, a maga részéről, megbecsüli Teréz most már feltétlen odaadását, bizalmát, jó szándékát.

Igazában még csak a szándék fogamzott meg bennem, hogy szolgálok Neki, s íme máris elkezdett a régi módra dédelgetni! Úgy tetszett, hogy azt, amit másoknak nagy fáradsággal kell megszerezniök, az Úr úgy erőszakolta volna rám, szinte esedezve, hogy legyek szíves elfogadni. (...) Isten megsegített, hogy lassanként eltávolodjam (a káros dolgoktól). Mivel pedig csak arra várt, hogy némi készség jelentkezzék részemről: ettől kezdve a szellemi kegyelmek nőttön-nőttek. Pedig máskülönben ezeket a kegyelmeket az Úr csak olyanoknak szokta megadni, akiknek tisztább a lelkiismeretük (Ö 89-90).

Teréz biztos abban, hogy élete történetében egy teljesen új szakasz kezdődik. Mindeddig főképp ő küszködött, próbálkozott; Isten szeretetével folytatott belső küzdelmében sokszor megfutott, otthagyta a küzdőteret, aztán visszatért, kicsit hadakozott, hogy aztán újra reménytelennek minősítsen minden erőfeszítést. Most leteszi a fegyvert: feltétel nélkül megadja magát. Hagyja, hogy az évtizedek óta türelmetlenül várakozó Isten elárassza szeretetével, és vállalja — boldogan! — ennek szeretet-közösségnek minden következményét.

Most egy új könyv kezdődik, akarom mondani, egy másik, egészen új élet. Az eddigi az enyém volt; ellenben azt az életet, amely a belső imának előbb fejtegetett (1) kegyelmeivel kezdődik, úgy hiszem, joggal mondhatom, hogy az Úristen élte énbennem. Áldott legyen az Úr azért, hogy megmentett engem önmagamtól (Ö 232).

Elkerülhetetlen, hogy a kolostor zárt életterében fel ne tűnjék Teréz megváltozott életmódja. Van al-

(1) Önéletrajzának X. fejezeténél megszakítja élettörténetét; a következő tizenkét fejezetet a belső ima, főképp a természetfeletti szemlélődés leírásának szenteli. Szükségesnek tartja ezt a hosszú kitérőt, hogy érthetővé tegye mindazt, ami életében ez után — tehát megtérése után — történik.

kalma ilyesféle kedves megjegyzéseket süket fülre venni: — « Doña Teresa azt hiszi, feltalált valamit! — Doña Teresa úgy jár-kel, mintha szentnek tartaná magát! » Teréz szívében felhangzik az Úr nyugtató szava: ne törődjön a körülötte susorgókkal; törődjön csak Övele! — Pedig hát mindez még csak a szelíd kezdet...

Terézben magában is különös háború kezdődik. Amíg imádkozik, biztos abban, hogy Isten vezeti, szól hozzá, várja válaszát; tapasztalja azt is, menynyire megváltozik a belső ima hatására. Imájának gyümölcse jó, tehát csak Isten Lelke dolgozhat benne: ezt mondja a hite és józan esze.

> Ellenben ha csak egy kicsit is elszórakoztam, újraéledt bennem a félelem és a gyanú, vajon nem a gonosz lélek igyekszik-e a jónak látszata alatt felfüggeszteni értelmem működését, hogy így megakadályozzon az elmélkedésben (2) (Ö 232-233).

Terézen annyira erőt vesz a félelem, hogy meg akarja valakivel osztani aggodalmait. Van a varosban egy jámbor lovag, Francisco de Salcedo — a *caballero santo* —, aki megfordult olykor a Megtestesülés kolostor beszédszobájában. Teréz ennek a szent lovagnak beszél először belső imájáról. Don Francisco, jóllehet már húsz éve tanul teológiát a domonkosoknál, megijed, szakértő után néz. Választása a becsületes prédikátorra, Gaspar Daza (3) mesterre esik. Don Gaspar egyszer meg is hallgatja Doña Teresát,

---

(2) Ti. az elmélkedésnek abban a « műfajában », amelyben az értelmi fontolgatásnak jut a fő szerep. — L. később a II. részben.

(3) Gaspar Daza valóban soha nem értette meg Terézt, de azért mindig jó barátja maradt. Segítségére volt az első reformált kolostor megalapításakor.

aztán kijelenti, hogy sajnos nagyon elfoglalt, nem ér rá többet vele foglalkozni. Még a gyónását sem hajlandó meghallgatni. — Teréz tehát nagyobb zavarban van, mint előbb. Don Francisco tartja benne a lelket úgy-ahogy, de ő maga is bizonytalan. Nem a gonosz lélek munkájáról van szó?

A két jámbor férfi összerakja a tudományát, rettegve emlegeti a szemfényvesztésnek egy akkor nemrégiben történt esetét (4), aztán közlik Terézzel: a sátán játszik vele!

Közben híre is terjed a dolognak. Teréz elhűlve veszi tudomásul, hogy már a fél Avila az ő belső imájáról pletykál. Ráadásul gyönge nő, aki nem sok irgalomra számíthat, ha tudós teológusok kimondják róla, hogy a gonosz lélek rabságába került. Hogyan védekezzék? Mit mondjon, amikor ő maga is iszonyúan fél a lélekvesztő gonosz csapdáitól? Azok pedig mindenütt leselkednek, főképp a magafajta tudatlan apácára...

> Az kétségtelen, hogy ez a szenvedés igen nagy; s éppen azért mindig nagyon óvatosan kell eljárni, különösen a nőkkel szemben. Nagy ugyanis a mi gyarlóságunk, s bajt okozhat, ha valakinek nyíltan megmondják, hogy a gonosz lélek űzi vele játékát. Először is jól meg kell vizsgálni a dolgot, azután el kell távolítani minden képzelhető veszedelmet, s lelkére kötni mindenkinek, hogy tartsa a dolgot titokban. A titkot azonban őrizzék meg a lelki vezetők is. Erről sokat tudnék mondani, mert ugyancsak megszenvedtem azért, hogy azoknak, akiknek belső imámról beszéltem, eljárt a szája (Ö 241).

---

(4) Egy cordobai ferences nővért nemrég lepleztek le; különböző rendkívüli megnyilatkozásai, elragadtatásai mind csak mások megtévesztésére szolgáltak. Az inkvizíció ítélkezett felette, s ő élete végéig szigorú bűnbánatot tartott. Vallomásaiban fény derült arra is, hogy « az ördöggel paktált... ».

Ebben a zavaros és fájdalmas helyzetben véletlenül egy fiatal jezsuita fordul meg egyszer a Megtestesülés kolostorban. Diego de Cetina nem valami nagyhírű szerzetes. Elöljárói szerint közepes tehetségű, elprédikálgat, másra nem igen jó. Meg hát fiatal is, még csak 23 éves. A portásnővér beszél neki Doña Teresa viselt dolgairól. A látogató szerényen megkérdezi: láthatná-e. Terézt kirázza a hideg, amikor ismét a beszélőszobába kérik, de legalább udvarias akar lenni, hát megjelenik. A rácson keresztül folyó, először akadozó beszélgetés hamarosan a lényegre fordul. Diego de Cetina megérzi, kivel van dolga. Teréz egyre bátrabban, nyíltabban beszél. A jezsuita válasza mélységes nyugalommal tölti el: legyen nyugodt, Isten Lelke működik benne. Semmiképp ne hagyja abba a belső imát, szánjon minden nap valami kis időt arra, hogy Jézus szenvedéséről elmélkedjék, szemlélje Krisztust szent emberségében. A zord testi vezeklések helyett a belső önmegtagadást ajánlja neki: az nem árt Teréz amúgy is rozoga egészségének és lelki haszna is sokkal nagyobb.

Amikor a jezsuita generális, Francisco Borja, a rendházak látogatása során Avilába is eljut, Diego de Cetina neki is beszél a kármelitáról. Gandia hercegét mindenki ismeri spanyol földön. Házas ember volt, nyolc gyermek apja, egyike a legelőkelőbb spanyol grandoknak. 1539-ben egy másik tanúval, együtt neki is azonosítania kellett V. Károly császár feleségének, portugáliai Isabellának holttestét. Francisco, a világszép királynő már oszlásnak indult teteme láttára elhatározta, hogy többé halandó királynak nem szolgál. Felesége halála után 1550-ben lemondott hercegi rangjáról, vagyonáról, elrendezte gyermekei sorsát és belépett a Jézus Társaságba.

Meglátogatja Terézt. Nemcsak megerősíti Diego

de Cetina véleményét, hogy ti. Isten Lelke működik Terézben, hanem hozzátesz még valami lényegeset, amit eddig Teréz nem hallott — ha csak nem magától az Úrtól: örüljön Isten jelenlétének, mert Isten is örül Teréznek!

A perben tehát megszületett a döntés. A « herceg » véleményét Avila is elfogadja — legalább is egy időre. Teréz öröme határtalan: szabad boldognak lennie Isten jelenlétében!

Ebben az időben, különböző megbízatások ürügyén, Teréz többször megfordul, sőt hosszabban időzik egy előkelő avilai özvegy, Doña Guiomar de Ulloa házában. A mindössze 25 éves özvegy egészen az imának és a jótékonyságnak él. Már régebben ismeri Terézt, belső barátság fejlődött ki közöttük. Teréz az ő házában találja meg azt a nyugalmat, magányt, amelyre a kolostor ezekben a zavaros években nem ad neki lehetőséget. Itt ismerkedik meg egy másik kiváló emberrel, Juan de Pradanos jezsuitával. Az ő befolyására hagy fel végképp azokkal a kapcsolatokkal, amelyek már régóta hátráltatják kibontakozását. Nagy áldozatába kerül, de szeretne valóban az Úr kedvében járni. Megismeri az önként vállalt áldozat, önmegtagadás értékét, és szorgalmasan gyakorolja, — ismét azért, hogy kedvébe járjon Urának. A döntésben egy rendkívüli élmény is segíti:

> Egy napon, miután hosszú ideig imádkoztam és esdve kértem az Urat, segítsen meg, hogy egészen a kedvébe járhassak, belekezdtem a *Veni Creator* himnuszba. Ekkor olyan hirtelen jött rám az elragadtatás, hogy majdnem egészen magamon kívül voltam. A dolog annyira szembeszökő volt, hogy valódiságában nem tudtam kételkedni. Ez volt az első eset, hogy az Úr az elragadtatás kegyelmében részesített. Ekkor a következő szavakat hallottam: « Azt akarom, hogy ezentúl ne társalogj emberekkel, ha-

nem csak angyalokkal! » Nagyon meg voltam rémülve, mert az elragadtatás nagy hevességgel történt, s ezek a szavak mélyen a szellememben hallatszottak. Ezért ijedtem meg. Amikor azonban ez az ijedelem, amelyet, azt hiszem, a dolog újdonsága okozott, megszűnt, igen nagy örömöm maradt utána. (...) Attól a naptól kezdve megvolt bennem a bátorság arra, hogy Istenért mindenről lemondjak. Az Úr egy pillanat alatt — mert azt hiszem, nem tartott tovább — egészen más emberré alakította szolgálóját.

Áldott legyen mindörökké az Úr, aki egy pillanat alatt megadta nekem azt a szabadságot, amelyre már évek hosszú során át minden elképzelhető módon törekedtem. Most, hogy az a hatalmas Isten, és mindennek igazi Úra hajtotta végre rajtam a műtétet, semmi fájdalmat sem okozott (Ö 249-251).

Teréznek meg kellett szakítania minden természetes vonzalmú kapcsolatát, hogy egy bizonyos idő múlva majd Istenben találja meg ismét testvéreit. Nem szűnt meg benne a szeretet, hanem átalakult, megistenült. Erről a metamorfózisról a jövő eseményei tanúskodnak.

Teréz 1558-ig marad kapcsolatban Juan de Pradanos jezsuitával. Megerősödik az önmegtagadás szeretetében, a gyakorlati testvéri szeretetben; és az első elragadtatást követik az újabbak...

Megindul ismét a szóbeszéd. — Igaz, hogy ekszтázisai vannak? — Mit csinál olyankor? — Igaz, hogy se nem hall, se nem lát, hogy végtagjai megmerevednek? — Igaz, hogy Isten szól hozzá? — A jó Gaspar Daza le se húnyja a szemét, álmatlan éjszakákon töpreng; a jámbor lovag, don Francisco Salcedo meg imádkozik, hogy mentse meg Isten ezt a szerencsétlen apácát a sátán incselkedéseitől. A kolostor nővérei is aggódva nézik, rázogatják, fülébe kiáltanak,

amikor « rájön a roham »... De hiába. Ekkor titokban keresztet vetnek, hogy legalább ők ne kerüljenek a sátán fogságába...

És Teréznek bőven lehet oka a félelemre. A cordobai ferences apáca esete nem egyedülálló. Szaporodnak az álstigmatizáltak, a rendkívüli jelenségek... Az inkvizíció egyre éberebb; a rendkívüliségek épp úgy az ördög jelei, mint a mulasztások: valaki nem állt fel az evangélium olvasásakor; valaki nem tekintett rá a felmutatott Ostyára; valaki nem tartotta meg a böjtöt; valaki nem mutatott semmi érdeklődést a penitenciahirdetők előtt... A legapróbb jel is elég volt arra, hogy felhívja az inkvizítorok figyelmét. A Trentói Zsinat óta nyilvánvaló a « megvilágosultak » (*alumbrados*) eretneksége. Aki valamelyest is eltér az ortodox hittől, a lutheranizmus vádját vonja magára. Néhány mű kivételével valamennyi spanyol nyelven írott lelkiségi könyv indexre kerül.

A bűnösöket nagy ceremónia keretében égetik el. 1559-ben, amely évben Teréz elragadtatásainak már nagy híre van, Valladolidban két nagy autodafénak tapsol a város jámbor közönsége. Harminc illetve nyolcvan sárga ingbe bújtatott eretnek lesz a lángok martaléka.

A Megtestesülés kolostorban gyakran beszélnek ezekről a vérfagyasztó eseményekről. Tudják, hogy magának a császárnak a prédikátora is máglyára került; hasonló sorsra jutott a királyné egyik udvarhölgye, a Szent János lovagrend egy tagja... Nem, az ember soha nem lehet eléggé óvatos ebben a szörnyű világban. Szeretik Terézt, tehát aggódnak érte: jaj, csak nehogy a máglyán fejezze be életét! Hiszen már annyit szenvedett úgyis! De vannak Teréznek ellensé-

gei is, akik izgatottan várják azt a napot, amikor ezt a megátalkodott apácát a máglyán láthatják.

Egy alkalommal egy előkelő avilai nemes kívánja látni Doña Teresát. Teréz mély meghajlással köszönti. A lovag egy percnyi hallgatás után a cordobai Magdalena de la Cruz példájára figyelmezteti: a világ szentnek vélte, pedig az ördög rabszolgája volt! — Teréz elsápad, s bevallja, soha nem gondol rá remegés nélkül. A lovag e naptól kezdve Teréz barátja lesz és az akadékoskodóknak csak ennyit válaszol: még soha nem látott ekkora alázatot « a sátán egy cimborájában ».

Miközben e nagy lelki szenvedések súlya alatt nyögtem, az alábbi néhány szót hallottam, s ez elég volt ahhoz, hogy megszűnjék minden fájdalom, s kimeneküljek minden bajból: « *No hajas miedo, hija, que Yo soy y no te desampararé; no temas.* » « Ne rettegj, leányom, én vagyok. Nem hagylak el. Ne félj. »

Nyugalom, erő, bátorság, biztonság és világosság vonult be a lelkembe, úgyhogy egyetlen pillanat alatt teljesen átalakult; kész lett volna az egész világgal szembeszállni és bizonyítani, hogy igenis az Úristen működik benne! (Ö 263).

Én nem értem ezt a nagy ijedezést. Minek kiabáljuk, hogy: ördög! — ördög! —, amikor azt kiálthatjuk: Isten! Isten! (Ö 267).

Isten azonban újabb meglepetéseket tartogat. Teréz nem hiába mozgatott meg angyalokat, szenteket, egész angyali karokat, hogy segítsék őt előre a Lélek útján. Íme ez történik:

Egy alkalommal, a dicső Szent Péter apostol ünnepén belső imába voltam merülve, s ekkor ott láttam egyszerre magam mellett Krisztus Urunkat. Azaz hogy jobban mondva: ott éreztem *(o sentí, por mejor decir)*, mert hiszen nem láttam semmit sem a testi, sem pedig lelki

szemeimmel, hanem az az érzés fogott el, hogy ott áll mellettem, s hogy Ő az, aki hozzám beszél. Én akkoriban még egyáltalán nem tudtam arról, hogy ilyen látomás is van a világon, s kezdetben úgy megrémültem, hogy elkezdtem sírni. Mikor azonban szólt hozzám, az első biztató szavára, úgy, mint rendesen, teljesen megnyugodtam, felvidultam és minden félelmem megszűnt. Úgy éreztem, mint mondom, hogy az Úr Jézus állandóan ott van oldalam mellett. Nem volt képzeleti látomás, tehát nem láttam az alakját, de azt nagyon világosan éreztem (*sentialo muy claro*), hogy ott van mellettem jobbfelől, s hogy szemmel tartja mindazt, amit teszek (Ö 272-273).

Szükségesnek tartja, hogy beszámoljon a történtekről. Az ugyancsak jezsuita Baltazar Alvarez roppant tartózkodó. Mellette van Krisztus, de nem látja? Ragyogó fényt lát, s mégsem vakul el? Vagy mégis elvakul, — de hát akkor hogyan lát? — Teréz minden erejét megfeszíti, hasonlatot hasonlatra halmoz, hogy elmondja, azt, ami vele történt, — s ami azóta is tart... Jézust ott van mellette, Övele foglalkozik, gyakran még álmában is... A szigorú tanács: virrasszon és imádkozzon, már nem csökkenti bizonyosságát. Állandóan Krisztus jelenlétében él.

Hamarosan újabb bizonyosságot kap:

> Szent Pál apostol ünnepén éppen szentmisét hallgattam, amikor megjelent nekem Krisztus Urunk emberi alakjában, úgy, amint föltámadása után szokták képeken ábrázolni, kimondhatatlan szépségben és fenségben (Ö 287).

Teréz a lélek szemével látja Krisztust és akkora szeretet ébred benne, hogy nem tud hová lenni. S ezek a jelenések ismétlődnek, sőt szinte állandósulnak (5).

---

(5) Szükségesnek látszik, hogy a Szent Péter és néhány hónap múlva Szent Pál ünnepén történt két rendkívüli misz-

A fiatal Balthazar Alvarez nem érti Terézt; tapasztalatlan még, tehát kikéri mások tanácsait. Így aztán sokan akarják « irányítani » Terézt. Ellátják jótanácsokkal. Ezek egyike pl. így szól: mikor Krisztus megjelenik előtte, mutasson neki fügét. Teréz majd szörnyet hal, de engedelmeskedik. Legalább is megkísérli... Közben aggódva, remegve kéri az Úr bocsánatát, aki — úgy látszik — nem veszi szívére a dolgot... (6). De amikor Teréz « bölcs vezetői » azt parancsolják, hogy hagyja abba a belső imát, ezt már az Úr is megsokallja, s zsarnokoknak nevezi a tudós urakat! Aztán mindenképp a maga akaratának

---

tikus jelenséghez, magyarázatképp, idézzük Szeghy Ernő két jegyzetét. 1. « A misztikusok háromféle látomást különböztetnek meg: az első, az ún. érzéki látomás, amelyben az illető testi szemeivel látja a jelenést, s esetleg testi füleivel hallja annak szavát; a második az ún. képzeleti látomás, amikor a benyomások felvétele közvetlenül a belső érzékek útján történik, s az egész jelenés a képzelőtehetség terén folyik le, az álmokhoz hasonló módon; a harmadik az értelmi látomás, amelynél közvetlenül az értelem vesz föl fogalmakat, úgy, hogy a kísérő képzetek vagy hiányoznak, vagy legalább is nagyon halványak és elmosódottak » (Ö 286, jegyzet). 2. « Grácián atya 'A léleknek Krisztussal való egyesülése' c. művének 5. fejezetében mondja, hogy 'Jézusról nev. Teréz anyánál éveken át állandó volt egy ilyen képzeleti látomás, amennyiben szüntelenül lelki szeme előtt lebegett a föltámadt Krisztus Urunknak elragadóan szép alakja a töviskoronával és a sebhelyekkel. Erről képet is festetett, s azt nekem adta, én pedig odaajándékoztam az albai hercegnek' » (Ö 287, jegyzet).

(6) Bocsásson meg az olvasó ezekért a nagyon emberi kifejezésekért... Teréz a maga természetes közvetlenségében még hallatlanabb dolgokat mondott Urának, amint ezt majd később látjuk.

szerez érvényt, és Terézt még nagyobb kegyelmekkel árasztja el. Teréz néha úgy érzi: belehal a szeretetbe.

Egy este jajkiáltásokat, fájdalmas sóhajokat hallanak Teréz cellájából. Az odaérkező nővérek félve nyitják ki az ajtót, és legnagyobb meglepetésükre, Terézt teljes egészségben látják. De arca lángol, alig lehet szóra bírni.

Először kapta meg a szívátverés, a transzverberáció kegyelmét.

> Egy angyalt láttam a baloldalamon, testi alakban: ami nálam ritkaság; mert bár gyakran jelennek meg nekem angyalok, nem szoktam látni őket, hanem úgy történik a dolog, mint abban a látomásban, amelyről már beszéltem (7). Ebben az esetben azonban azt akarta az Úr, hogy testi alakban lássam. Nem volt nagy, hanem inkább kicsike, s nagyon szép. Kipirult arca, úgy látszik, arra vallott, hogy azok közül az igen magasrangú angyalok közül való, akik teljesen lángolnak a szeretettől. Ha nem csalódom keruboknak nevezik őket. A nevüket ugyan nem szokták nekem megmondani, azt azonban világosan látom, hogy az égben kimondhatatlanul nagy a különbség az egyes angyalok között. Ez egy nagy arany dárdát tartott a kezébe, amelynek hegye, úgy láttam, kissé tüzes volt. Úgy tűnt fel előttem, hogy többször beledöfte a szívembe, úgyhogy egészen keresztülhatolt belső szerveimen, s amikor visszahúzta, úgy éreztem, mintha azokat magával rántaná, engem pedig nagy szeretetre gyullasztott Isten iránt. A fájdalom akkora volt, hogy nyögést csalt ki belőlem, viszont ez a borzasztó kín olyan végtelen gyönyörűséget okoz, hogy lehetetlen volt azt kívánnom, hogy megszűnjék. A lélek ilyenkor semmi mással nem éri be, mint magával Istennel. A fájdalom nem testi, hanem szellemi, habár a test is szenved, még pedig igen erősen. Valami kimondhatatlanul édes enyelgés (*requie-*

(7) Ti. értelmi látomásban.

bro) ez Isten és a lélek között, és én arra kérem Őt, ízleltesse meg azt az Ő végtelen jóságában mindenkivel, aki azt találná hinni, hogy hazudok.

Az egész idő alatt, amíg ezek az indulatok tartottak, egészen magamon kívül voltam. Nem akartam sem látni, sem beszélni, hanem szerettem volna magam teljesen átengedni ennek a fájdalomnak, amely nekem nagyobb boldogságom volt, mint amekkorát az egész világegyetem nyújthat. Ez a kegyelem többször megismétlődött... (Ö 308-310).

Sajnos, gyakran mások jelenlétében. Teréz könyörög az Úrnak, ne bocsásson rá elragadtatást, amikor mások is látják. Ellenáll, amennyire csak tud: a rácsba kapaszkodik, hogy ne emelkedjék fel, egy pohár vizet kér, hogy rosszullétnek tüntesse fel elragadtatását stb. A Megtestesülés kolostort elárasztják a látogatók, újabb szenzációkra éhesen. Teréz meg inkább elevenen eltemettetné magát, mintsem hogy a társalgóba menjen. Arra gondol, hogy elmegy valami távoli kolostorba, ahol senki nem ismeri, ahol elfeledten élhet.

Balthazar Alvarez hallani sem akar róla, ellenben mindenféle megaláztatásoknak veti alá: általános gyónást kíván tőle, hosszú időre eltiltja a szentáldozástól, a magánytól, — hogy aztán ezt mondja barátainak: — Teréz úgy engedelmeskedik, mint egy gyermek. Jégcsap módjára bánik a nála 20 évvel idősebb Terézzel, de amikor mások bántják, kiáll mellette. Sőt megvédi Terézt aggályaitól is. Amikor ismét elterjed a szóbeszéd, hogy Doña Teresa ördöngős, s Teréz remegve figyelmezteti a jó Balthazar Alvarezt: vigyázzon, mert hátha őt is becsapja, — ezt feleli nyugodtan és páratlan humorral: — Ne féljen, megvan neki a magához való esze, nincs az a szélhámos, aki átejtené! — De azért titokban könyvtárakat ta-

nulmányoz végig. Mikor a nagy kutatás felkelti mások érdeklődését, bevallja: kénytelen mindezt végigtanulmányozni, hogy megértse Doña Ahumadat.

Avila polgárai és nemesei ismét két pártra szakadnak. Az egyik csoport Istent, a másik a sátánt látja Teréz alakja mögött. Elérkezik az a pillanat, amikor valakinek ismét ki kell mondania a döntő szót. Balthazar Alvarez túl fiatal, nincs szava. « Senki sem értett meg, ezt beláttam » — vallja Teréz. Nem volt kire számítania. Egyedül maradt: Istenével. Dehát nem megígérte, hogy majd Ő törődik Terézzel, Teréz csak törődjön Övele?

VI.

FRAY PEDRO DE ALCANTARA

1558-ban Avilát nagy megtiszteltetés éri. Egy mezitlábas, csonttá-bőrré soványodott, darócruhás barátot üdvözölhet falai között: Pedro de Alcantara ferences testvért. Históriáját mindenki ismeri spanyol földön. Neves konkvisztádor családból származik, tizenkilenc éves korában jegyzi el magát Szegénység-Úrnővel. Látja, hogy Szent Ferenc rendje reformra szorul. Elhatározza tehát, hogy elkezdi a reformot — saját magán. Össz ruházata egy agyonfoltozott daróc csuha, télen nyáron mezitláb jár, hetenként alig eszik néhányszor, naponta alig alszik másfél órát. Imádkozik és prédikál. Összeaszott öreg embernek látszik, pedig mindössze 59 éves. Ő lesz most az Úr eszköze Teréz számára.

Amikor elterjed a hír — s Avilában ez gyorsan megy —, hogy Pedro testvér a városban tartózkodik, Teréz régi barátnője, Doña Guiomar kieszközli a Megtestesülés perjelnőjétől, engedje el ismét Terézt néhány napra hozzá. A jámbor özvegy szeretné ui., ha végre egy olyan szent ember nyilatkozna az « ügyben », akinek véleményére mindenki sokat ad. Teréz és Pedro testvér többször találkoznak. Az akciót teljes siker koronázza:

> Röviden s tőlem telhetőleg a lehető legvilágosabban elmondtam neki életem folyását és belső imámnak módszerét. Mert az mindig megvolt bennem, hogy világosan és őszintén tártam föl lelkemet azok előtt, akiknek tanácsát kértem, s azt szerettem volna, ha még az összes ön-

kéntelen indulataimat is közölhettem volna velük; a kétes és gyanús dolgokban pedig igyekeztem felhozni mindent, ami én ellenem szólt. Egy szóval minden kétszínűség nélkül és leplezetlenül engedtem neki bepillantást a lelkembe.

Úgyszólván az első szavaknál észrevettem, hogy tapasztalt emberrel van dolgom, aki megért engem. Márpedig nekem erre volt szükségem; mert akkoriban még nem voltam úgy, mint most, amennyiben nem volt meg bennem a világosság, hogy beszélni is tudják ezekről a dolgokról. Csak később adta meg nekem az Úr, hogy ne csak megértsem azokat a kegyelmeket, amelyeket Ő Szent Felségétől kapok, hanem hogy meg is tudjam azokat magyarázni. Olyasvalakire volt tehát szükségem, aki mindezen átment, hogy így engem tökéletesen megérthessen és megmagyarázhassa ezeknek a dolgoknak mibenlétét.

Ez a szent ember mindent nagyon világossá tett előttem. Mert addig én a nem képzeleti látomásoknak még a lehetőségével sem voltam tisztában, sőt azt hiszem, még azt sem értettem át egészen, hogy miként van a dolog azokkal, amelyeket lelki szemeimmel látok. Úgy tudtam akkor még, hogy csakis az olyanokkal érdemes törődni, amelyek testi szemeink előtt jelennek meg, márpedig ilyenekben nekem soha sem volt részem. Ez a szent ember mindezt megértette velem, töviről-hegyire megmagyarázta, s végül azt mondta, ne szomorkodjam, hanem áldjam az Urat érte. Legyek teljesen meggyőződve arról, hogy Isten lelke működik bennem, s hogy a hit igazságain kívül nincs semmi, ami annyira igaz volna, s amit oly biztosan hihetnék, mint ezt. Nagyon örömest beszélgetett velem, s minden képzelhető szívességet és jóságot megtett értem. Azóta is mindig nagy gondja volt reám, s ő is közölte velem ügyes-bajos dolgait. Mivel pedig látta, hogy nagy bennem a bátorság, s hogy az én vágyaim is mind arra a tökéletességre irányulnak, amelyet ő már tényleg gyakorolt, — mert az tény, hogy az Úr magasröptű vágyakat oltott belém, — nagyon örült, ha velem találkozhatott. Ha ugyanis valakit az Úristen már arra a fokra juttatott, amelyen ő volt, akkor nincs

ahhoz fogható öröm és boldogság, mint ha az ember olyasvalakivel akad össze, akin látni véli az Úr ugyanezen ajándékainak zsengéit. Mert akkor, azt hiszem, én nálam valóban még csak zsenge kezdetről lehetett szó, vagy nem sokkal többről, s adja Isten, hogy most is legyen bennem legalább annyi!

Nagyon megesett a szíve rajtam; s azt mondta, hogy a földi szenvedéseknek egyik legnagyobbika éppen az, amely reám nehezült, tudniillik *a jó emberek elítélő véleménye*. Szerinte még sok szenvedés vár reám (...).

Abban állapodtunk meg, hogy ezentúl majd megírom neki, hogy mi történik velem, s hogy sokat fogunk egymásért imádkozni. Akkora volt ugyanis benne az alázatosság, hogy jelentőséget tulajdonított egy ilyen magamforma nyomorult lény imáinak, ami miatt egészen meg voltam szégyenülve. Nagy örömet okozott nekem mindezzel és teljesen megvigasztalt. Azzal búcsúzott el tőlem, hogy gyakoroljam egészen nyugodtan továbbra is a belső imát; ha pedig valami kétségem támadna, közöljem a gyóntatómmal, sőt, nagyobb biztonság kedvéért, mondjak el neki mindent. Ezzel azután teljes nyugalomban élhetek. (...) Mint mondom, nagyon megvigasztalódtam, s nem szűntem meg hálát adni érte az Úristennek, s az én dicső atyámnak, Szent Józsefnek. Úgy éreztem ugyanis, hogy ez utóbbinak köszönhetem ezt az összejövetelt (Ö 312-315).

Egy olyan férfi és nő találkozott, akik egyformán a legnagyobbra vágyódnak: Isten szeretetére. Találkozásukból örök barátság születik: ezt sem Pedro testvér távozása, sem a halál nem bontja meg.

A nagy szeretet tevékenységre ösztönzi Terézt. Apró szolgálatokat végez tehát, olyanokat, amelyek minden közösség életében adódnak, csak észre kell venni. Nem hanyagolja el a vezeklést sem, de már nem tulajdonít neki nagy fontosságot. Inkább szeretettel elfogadja testi gyöngeségét, amely, fiatalkori betegsége óta, soha nem hagyja el. Gyakran fogja el

a hányás, sokat fáj a feje, egyéb fájdalmai is vannak, különösen sokat szenved a fogai miatt. De csak nevet ezeken a semmiségeken, hiszen naponta ezerszer áldozná életét az Úrért, hogy bizonyítsa: mennyire szereti! Nem, nem a kegyelmekért, nem a rendkívüli adományokért, hanem kizárólag Önmagáért!

Teréz negyvenöt éves. Valami beérett benne, de egyelőre még nem látja, mi a további teendője. 1560-ban írja meg Pedro de Ibañez domonkos szerzetes kívánságára *Első lelki számadását*. Ilyen vonásokkal festi meg önarcképét:

> Mostani belső imám a következő. Igen ritka eset az, hogy amikor belső imába kezdek, képes vagyok elmélkedést végezni és következtetéseket levonni. Mert a lelkem azonnal áhítatba merül, s vagy nyugalmi ima, vagy elragadtatás jön rám, olyannyira, hogy egyáltalán nem vagyok képes használni lelki tehetségeimet és érzékeimet. (...) Sokszor megesik velem, hogy olyankor, amikor egyáltalán nem gondolok istenes dolgokra, hanem mással vagyok elfoglalva, vagy nagy bennem a lelki szárazság, nem is említve testi fájdalmaimat: egyszerre csak egészen váratlanul rám jön ez az áhítat és lelkemnek ez a fölemelkedése, úgyhogy aztán egészen oda vagyok tőle. (...) Úgy érzem, mintha elveszteném lelkemet, s azután visszakapnám felékesítve, és pedig annyira, hogyha akár egy esztendeig is erőlködnék is a nemesítésén, nem volnék képes benne ennyi jót létrehozni; akkora benne a változás.
>
> Máskor meg a szeretet annyira fellángol bennem és akkora vágy fog el Isten után, hogy azt sem tudom, hová legyek. Úgy érzem, mintha az élet akarna kiszakadni belőlem. (...) Folyton az a gondolat epeszt, hogy jobb volna nem élni; hogy ennek az életnek semmi haszna; hogy Isten látásának egyedüli módja a halál (1), s éppen ez nincs

(1) Kinek ne jutna itt eszébe a hét éves Teresita, aki a mórok között vértanúságot akart szenvedni, hogy azonnal

hatalmamban. (...) Máskor meg annyira erőt vesz rajtam a vágy, hogy tegyek valamit Isten szolgálatában, hogy azt ki sem tudom mondani, de ugyanakkor megszáll a fájdalom amiatt, hogy oly keveset tudok tenni. Olyankor úgy érzem, hogy akármilyen fárasztó munka, akár halál vagy vértanúság állna is előttem, minden nehézség nélkül ki tudnám állni. (...) Úgy érzem, hangosan kiáltozva szeretnék mindenkit arra buzdítani, hogy ne elégedjék meg kicsinyes dolgokkal; értse meg, hogy ezen fordul egész érdeke; hogy mekkora kincseket kaphatunk Istentől, ha megtesszük a magunkét. (...) Mikor azt kell látnom, hogy semmit sem tudok tenni Istenért, olyan fájdalom fog el, hogy azt ki sem tudom mondani. (...) Szeretnék néha elmenni valahová messzire, ahol egyedül lehetnék. (...) Olykor nagyon fáj, hogy ennem és aludnom kell, hogy ezt a kettőt kevésbé hagyhatom el, mint mások. Azért teszem, hogy ezzel Istennek szolgáljak. (...) Mindig úgy érzem, hogy kevés az időm, és hogy még imára sem jut elég. Mindig megvan bennem a vágy, hogy bárcsak volna időm olvasásra, mert azt egész életemben nagyon szerettem. Pedig keveset olvasok, mert ha könyvet veszek a kezembe, hamarosan édes áhítatba merülök, s az olvasás belső imába megy át. (...) Az elragadtatásoknak és látomásoknak köszönhetem azokat a lelki kincseket, amelyekről a következőkben számolok be. (...) Elszánt akarat, hogy nem bántom meg Istent semmiért a világon, még bocsánatos bűnnel sem. (...) Semmiféle kincsért nem mulasztanám el megtenni azt, amiről azt látom, hogy tökéletesebb és Urunknak nagyobb dicsőségére szolgál. (...) Megvan bennem a szegénység iránti szeretet. (...) Ha valami szép vagy kellemes dolgot észlelek, csak egy pillanatra találom benne tetszésemet. (...) Ha olyan lelkeket látok, akik előrehaladtak a tökéletességben, az ilyeneket nagyon tudom szeretni, ilyenekkel szeretnék barátkozni, mert azt hiszem, ezek előbbre segítenének engem is. (...)

---

az égbe jusson! És Lisieux-i Teréz, aki nagy naívságában ötéves korában azt kívánta anyjának, haljon meg, mert akkor mindjárt az égbe jut!

Azt szeretném, bárcsak találnék olyanokat, akik arra buzdítanak, hogy ne törődjem azzal, lesz-e betevő falatom és ruhám, hanem bízzam magam teljesen Istenre. Nem úgy értem ezt az Istenre hagyatkozást, hogy az ember tétlenül ölbe tegye a kezét, hanem úgy, hogy ne aggódjék a jövő miatt. Amióta nekem az Úr megadta ezt a lelki szabadságot, igen jól érzem magam, s igyekszem magamról megfeledkezni. (...) Hiúság, amennyire meg tudom ítélni, nincs bennem, s nem is volna miért. (...) Ha belső imába vagyok merülve, azt kérem Istentől, hogy nekem is azt a sorsot juttassa (ti. szenvedést), s adja meg segítő kegyelmét annak elviselésére. (...) Nagy kegyelme az Úrnak, hogy soha nem akadok fenn mások hibáin, legalább is nem annyira, hogy azonnal el ne felejteném. (...) Gondolataim állandóan Istenre irányulnak. (...) Olykor több napig tartó lelki sötétség fog el. (...) Szeretnék összeveszni mindenkivel, aki nincs velem egy véleményen. Ilyenkor küzdelem folyik a lelkemben, de Isten megadja azt a kegyelmet, hogy nem bántom meg Őt ilyen állapotban sem gyakrabban, mint máskor. (...) Valahányszor szentáldozáshoz járulok — amint már több mint hat hónapja tapasztalom — visszanyerem testi egészségemet. (...) A mondottak bennem azt a hitet keltik, hogy ezek a dolgok Istentől valók. Hiszen jól tudom, hogy mi voltam valamikor, s rövid idő alatt ezeknek a kegyelmeknek hatása alatt gyökeresen megváltoztam. (...) Az én jó Uram nagyon jól tudja, hogy csakis az Ő dicsőségére törekszem. Ez így van, hacsak nem vagyok teljesen vak. (...) Igen sokszor részesülök feddésben az Úrtól, ha valamiben hibázok. Máskor tanácsokat kapok. (...) Igen gyakran előbbi életem bűneit tárja elém az Úr, s ez nagyon fáj. (...) Az kétségtelen tény, hogy egészen más életet folytatok, mint a múltban (1LSz ÖM III. 391-403).

A lelki számadás egy érett, realista nő tárgyilagos számvetése. Most is elfogja néha a bizonytalanság, sötétségbe kerül, küszködnie kell megnemértéssel, saját tehetetlenségével, fájdalmakkal, időhiánnyal,

és a hétköznapi élet bosszantóan kicsinyes kísértéseivel. De Teréz már nem önmagára tekint, már nem önmagát tartja fontosnak. Egyetlen vágya van: Isten dicsőségének előmozdítása, szeretett Urának viszontszeretése. Józanul számot vet azzal, hogy ezért dolgozni, fáradni, szolgálnia kell. Azt kutatja, hogyan, mi módon. S a válasz nem várat magára sokáig.

VII.

KOLOSTORI ÖSSZEESKÜVÉS

A Megtestesülés kolostorban közben folyik a szokott élet. Csak egy valami rosszabbodik, a ház anyagi helyzete. Gyakran hiányzik a nővérek betevő falatja is. Ennek következtében gyakran kijárnak a rokonokhoz, barátokhoz. Ez a gyakori kijárás természetesen nem kedvez az imaéletnek. Az is igaz viszont, hogy folyton korgó gyomorral sem lehet imádkozni. A mindennapiak hiánya kiáltó ellentétben van az eredetileg pompásan megépített kolostori épülettel. A gazdagabb apácák lakosztályai élesen elütnek a szegények közös hálótermétől. És hát a magánkonyhákban elkészített csemegékből is csak a kiváltságosok részesednek. Teréz szeme kezd rányílni a visszásságokra. Hogyan lehetne segíteni, hogy mindenki Isten szolgálatára fordítsa minden idejét és energiáját?

Teréz első emeleti cellájában gyakran összejönnek legjobb barátai: a leghűségesebb, Juana Suarez, unokatestvére és az akkor még serdülőkorban lévő unokahuga, Maria Ocampo. Földre dobott párnákon ülnek, kézimunkáznak és beszélgetnek. A problémákat jól ismerik, ezek részleteit vitatgatják. Teréz egyre gyakrabban idézi a kármel első szerzeteseinek szigorú életét, a puszták remetének hősies vezeklő életmódját. És ők is kármeliták, tehát ezeknek a remetéknek utódai. Hogyan valósíthatnák meg ezt az eredeti életeszményt?

Egy alkalommal, többekkel lévén együtt, egyikünk azt a kérdést vetette föl, hogy miért ne élhetnénk mi a sarutlan nővérek mintájára (1); miért ne alapítanánk mi is, mint ők, egy kolostort (Ö 350).

Teréz először elneveti magát, hiszen az ötletet bedobó Maria Ocampo csak bentlakó — mint annak idején ő volt az ágostonrendieknél —, szereti a szép ruhákat, a lovagregényeket. De aztán a játékból bevetett gondolat nem hagyja nyugodni. Töpreng rajta, aztán félreteszi. Hiszen olyan jól érzi itt magát, itt él már több mint két évtizede. Maria Ocampo fiatalos lelkesedéssel bíztatja nagynénjét: alapítson egy új kolostort, egy igazi kármelt, majd ő segíti az örökségével. Ezen Teréz újból jót nevet, de legközelebb megemlíti a gondolatot hűséges barátnőjének, Doña Guiomarnak. Az lelkesedik és szintén segítségét igéri.

Nem tudják, hogyan kezdjenek az ügyhöz, ezért Isten oltalmába ajánlják.

Egy szép napon az Úr nagyon lelkemre kötötte, hogy legyek rajta minden erőmmel, s nagy ígéreteket tett arra nézve, hogy a kolostor valóban létre fog jönni, s hogy Őneki nagy dicsőségére fog szolgálni. A neve legyen « Szent József », mert az egyik kapuját majd ez a szent fogja őrizni, a másikat pedig a Boldogságos Szűz; Krisztus Urunk pedig közöttünk fog lakni. (...) Hogy ezt a parancsot közöljem gyóntatómmal, s mondjam meg neki, hogy Ő kéri, ne legyen ellene, s ne akadályozzon engem a terv véghezvitelében. (...) Megkaptam a határozott parancsot (...) az Úr ismételten és sokat beszélt róla; világosan megértette velem, hogy ez az Ő akarata (Ö 352).

(1) A Megtestesülés kolostor, Teréz születésének évében, enyhített kármelita szabályok alapján jött létre. A kolostorban tehát nem lehetett szó reformról. Maria Ocampo a madridi ferences sarutlan nővérekre gondol.

Sok mindent meg kell ilyenkor fontolni. Teréz praktikus módon sorakoztatja a részleteket: évjáradék, telekvásárlás, házépítés, berendezés, egyházi pártfogó... A tervek kiszivárgása nagy rebelliót okoz Avilában. Doña Ahumada nem tud megmaradni a helyén; miért nem reformálja meg előbb önmagát; miből akar élni: levegőből?; micsoda oktalanság: nincs már elég kolostor a városban?! Doña Guiomart megfenyegetik, hogy nem kap feloldozást, ha nem áll el ettől az őrült tervtől stb. Teréz az Úrhoz menekül; Ő pedig azzal vigasztalja, hogy legyen csak nyugodt, még több üldözésben lesz része. Teréz meg van győződve arról, hogy Isten tervei győznek, tehát viszonylag nyugodt; de azért vannak sötét órái...

Csak egyetlen embertől mer tanácsot kérni: Pedro de Ibañez domonkos elöljárótól. Ez eleinte mindenképpen le akarja őket beszélni, aztán melléjük áll. Egyetlen ember az egész városban! De hamarosan akadnak követői, hiszen maga az Úr fordítja, irányítja nemcsak az eseményeket, hanem az emberi szíveket is. A « szent lovag », Francisco de Salcedo is pártját fogja az új tervnek. Úgy döntenek, hogy a hivatalos pápai bullát Doña Guiomar és édesanyja nevében kérik; így Teréz, legalább is hivatalosan, kevésbé van benne a dolgokban.

> Így álltak tehát a dolgok, hála a sok imának. Házat is sikerült vennem, még pedig nagyon jó fekvésűt. Igaz, ugyan, hogy igen kicsi volt, de ezzel mit sem törődtem. Az Úr azt mondta nekem, hogy csak jussak bele, úgy, ahogy tudok; akkor aztán majd meglátom, mit tud tenni Ő! (Ö 357).

A körülményeket tekintve nem túlzás, ha azt állítjuk: az Úrnak valóban van mit tennie... Hirtelen minden összeesküszik Teréz ellen: az egyházi elöljá-

rók megvonnak tőle minden engedélyt, bolondos női ötletnek minősítve az egész zárdaalapítást. Kitör a nyílt méltatlankodás a Megtestesülésben is. Úgy érzik a jó szororok, hogy Teréz megsértette őket, és lenézi annak a kolostornak fegyelmét, amelyben már negyed százada él. Miért nem éli azt tökéletesen? Hát nem szereti őket, ezt a kolostort? Teréz nagyon kínos helyzetbe jut:

> Kolostoromban igen rossz szemmel néztek rám, hogy szigorúbb klauzúrával bíró kolostort akartam alapítani. Inkább nekik szereztem volna évjáradékot, mint másoknak. Egyesek azt ajánlották, hogy zárjanak börtönbe, mások — bár igen kevesen — úgy-ahogy mégis pártomra álltak. Beláttam, hogy sok tekintetben igazuk van, s olykor igyekeztem nekik a dolgot megmagyarázni. Másrészt azonban mivel nem volt szabad megmondanom a fődolgot, azt ui., hogy ezzel az alapítással maga az Úr bizott meg, nem tudtam, mit tegyek, s így legtöbbször hallgattam. (...) Egy pillanatra sem szűntem meg erősen hinni, hogy a dolog meg fog valósulni. Nem láttam rá lehetőséget; nem tudtam, hogyan és mikor, de biztos voltam abban, hogy meglesz (Ö 358-359).

Elhangzanak ismét a szokásos fenyegetések: mihez kezd, ha az inkvizíció elé kerül? Meg akarja fosztani Avila kolostorait az amúgy is szűken csurranó alamizsnától? A Szent Tamás Királyi kolostor prédikátora mennydörgő hangon « célozgat » azokra az elvetemedett apácákra, akik kijárkálnak a kolostorukból, és új kolostor-alapítás ürügyén élik világukat... Véletlenül Teréz is jelen van, Juana nővér társaságában. Társa megrántja fátyolát: nem lenne jobb eltűnni innen? Teréz mosolygó szemmel inti nyugalomra. Aztán este megmutat neki egy kis költeményt:

Nada te turbe,	*Semmi se zavarjon,*
nada te espante,	*semmi ne rémítsen,*
todo se pasa,	*minden elmúlik,*
Dios no se muda,	*Isten nem változik;*
la paciencia	*a türelem*
todo lo alcanza;	*mindent elér;*
quien a Dios tiene	*annak, aki Istené,*
nada le falta:	*semmi sem hiányzik:*
Solo Dios basta.	*Isten egymaga elég.*

Balthazar Alvarez megparancsolja Teréznek, ne is foglalkozzék többet a gondolattal: ő maga is be fogja látni egy szép napon, hogy képtelen tervekről álmodozott. Az Úr azonban mást parancsolt, Pedro de Ibañez domonkos elöljáró által azt kívánja, hozza tető alá minél hamarább a titokban megvett házat, Doña Guiomar pedig járjon el a pápai engedély kieszközlésében. Gaspar de Salazar, Teréz régi barátja lesz az új jezsuita elöljáró; első teendői közé tartozik, hogy utasítsa Balthazar Alvarezt, Teréz gyóntatóját: segítse és bátorítsa a kármelitát. Csak egyet kér: történjék minden a legnagyobb titokban. Pedig tudhatná, hogy Avilában nincsenek titkok! Hogy az új alapításhoz megvett házhoz eljusson, Teréznek át kell haladnia szinte az egész városon. S hiába visel arcfátyolt, már mindenki ismeri! Hová megy már megint ez a csavargó apáca? Hát mégsem hagy fel őrült ideáival? Az az egy szerencse, hogy a Szent Tamás kolostor is ebbe az útirányba esik. Teréz tehát rendszerint arra kér engedélyt, hogy elvégezhesse szentgyónását a domonkosoknál, s útközben — véletlenül — megtekint egy rozoga kis házat... Egy családi esemény segít az ügy előrehaladásában.

1561 augusztusában Teréz huga, Juana és annak férje, Juan de Ovalle, Alba de Tormes-ből átköltöznek Avilába. Mi sem természetesebb, mint hogy a

Megtestesülés perjelnője engedélyt ad Teréznek arra, hogy segítsen néhány napig a fiatal házaspár letelepedésében. A kiszemelt házat tehát sógora nevére iratja, sőt úgy fest a dolog, hogy a megkezdett átalakítási munkák az Ovalle család jövendő otthonát akarják megalapozni. Innen-onnan pénzt is kap Teréz: Lorenzo az új világból küld nagy összeget, ismeretlen adakozók is jelentkeznek, Doña Guiomar pedig az egyik fal felhúzásának költségeit vállalja.

Hogy mit kellett szenvednem, amíg sikerült megszerezni a pénzt, mindent elintézni, s elvégeztetni az átalakításokat, az elképzelhetetlen! Legtöbbször pedig egymagamnak kellett viselnem a terheket, mert bár jó segítőtársamban megvolt a legjobb akarat, valójában csak igen keveset, úgyszólván semmit sem tudott tenni. Az ő szerepe nagyjából arra szorítkozott, hogy az ő neve és pártfogása alatt történt az alapítás; egyébként ami munka vele járt, az nekem jutott, mégpedig olyan mértékben, hogy most sem értem, miképpen tudtam vele megbírkózni. Néha-néha már annyira el voltam szontyolodva, hogy így kiáltottam föl: « Én jó Uram! minek parancsolsz lehetetlennek látszó dolgokat?! Végre is, én csak egy gyönge nő vagyok! S még ha legalább szabad volnék! De így, mikor annyi mindenféle bilincsbe vagyok verve! Egy fillér nélkül, s minden remény híján, hogy valahonnét pénzt tudjak előteremteni a bréve, vagy más egyéb számára! Mit tehetek én ilyen körülmények között?! »

Egy alkalommal, végső szorultságomban már nem tudtam, mit tegyek, s miből fizessem a munkásokat, midőn megjelent nekem az én hűséges Atyám és Uram, Szent József, s azt mondta, hogy meglesz a pénz, s kössem meg nyugodtan az alkut. Én tehát, úgy is tettem, habár egy fillér sem volt a zsebemben, s az Úr olyan csodálatos módon segített meg, hogy akik hallottak róla, nem tudtak hová lenni a csodálkozástól.

A házat nagyon kicsinek találtam, s csakugyan egészen parányi volt, s teljesen alkalmatlannak látszott arra a

célra, hogy kolostor legyen belőle. Szerettem volna megszerezni egy vele szomszédos, szintén nagyon kicsi házat, hogy abból templomot csinálhassak, de nem volt miből, s kilátás sem volt rá, hogy valaha meg lehessen venni, úgyhogy nem tudtam, mit csináljak. Ekkor egyik nap a szentáldozás után az Úr így szólt hozzám: « Megmondtam: igyekezzél bejutni, úgy, ahogy tudsz ». Azután pedig mintegy fölkiáltva ezt tette hozzá: « Ó telhetetlen emberi nem! Attól félsz talán, hogy a föld is kicsúszik a lábaid alól! Hányszor aludtam én a szabad ég alatt, mikor nem volt, ahol magamat meghúzhassam! » Nagyon megrémültem, s beláttam, hogy igaza van. Elmentem tehát a házikóba, felmértem az egészet, s azt találtam, hogy bár nagyon parányi, de azért tökéletes kis kolostor kerül ki belőle. (...)

Szent Klára napján, midőn a szentáldozáshoz járultam, ez a szent megjelent nekem, ragyogó szépségben, s azt mondta, hogy csak folytassam bátran a megkezdett munkát, ő majd segítségemre lesz. Ettől kezdve nagy tisztelettel voltam irányában. Szavai csakugyan meg is valósultak, amennyiben az ő rendjének egyik zárdája, amely közel van a mienkhez, nagy segítségünkre van élelmiszerek dolgában (2). Azonban ennél sokkal többet is tett értem ez az áldott szent, amennyiben lassankint oly tökéletesen megvalósította vágyaimat, hogy miként az ő saját kolostora, úgy a mi házunk is a teljes szegénység alapjára helyezkedett, s kizárólag alamizsnából élünk. Nem csekély fáradtságomba került elérnem, hogy ez a pont magának a Szentatyának tekintélyével legyen megerősítve, olyannyira, hogy ezen többé ne lehessen változtatni, sem pedig évi járadékot elfogadni (3). Az Úr pedig ennél

(2) A ferencrendi nővérek kolostoráról van szó; ennek lakóit kezdettől baráti szálak fűzik az új alapításhoz.

(3) Az első római brévé 1562. február 7-én kelt, címzettje Doña Guiomar és édesanyja. Ez a brévé még nem beszél teljes szegénységről, hanem rendes évi jövedelemről. A második római brévé 1562. december 5-én kelt és engedélyezi, hogy az új kolostor teljes szegénységben, alamizsnából éljen.

is többet tesz, még pedig valószínűleg ezen áldott szentnek közbenjárására, amennyiben anélkül, hogy koldulnunk kellene, Ő Szent Felsége bőségesen ellát a szükségesekkel. Áldott legyen mindezekért! Amen. (Ö 365-368).

Néhány nappal később, Nagyasszonyunk ünnepén, a dicső Szent Domonkos rendjének egyik kolostorában (4) voltam, s elgondolkoztam azon, hogy a régi időben menynyi bűnt gyóntam én meg ezen a helyen, s hogy milyen rossz életet éltem. Ekkor olyan erős elragadtatás jött rám, hogy majdnem egészen magamon kívül voltam. Kénytelen voltam leülni, s úgy emlékszem, hogy még az Úrfelmutatást sem vettem észre, s a szentmisére sem tudtam odafigyelni, úgyhogy emiatt utóbb aggályaim is voltak. Elragadtatás közben úgy éreztem, hogy valami nagyon fehér és fényes ruhába öltöztetnek. Kezdetben nem vettem észre, hogy ki adja azt reám, de azután ott láttam a jobb oldalamon Miasszonyunkat, balfelől pedig az én Szent József atyámat, s ők öltöztettek így föl. Megértették velem, hogy most már megtisztultam bűneimtől. Mikor már fel voltam öltöztetve, s valósággal úsztam az élvezetben és mennyei boldogságban, úgy láttam, hogy Miasszonyunk megfogja a kezeimet, s azt mondja nekem, — hogy nagy örömet szerzek neki azzal, hogy szolgálom a dicső Szent Józsefet; hogy a kolostorra vonatkozó terveim meg fognak valósulni; hogy benne híven fognak szolgálni az Úrnak, és nekik kettőjüknek; ne féljek attól, hogy e tekintetben valaha lazulás álljon be, mert bár a joghatóság, amely alá kerülünk, nincs is inyemre, ők majd gondunkat fogják viselni. Az Ő Szent Fia különben is megígérte már, hogy velünk fog lakni. Annak jeléül pedig, hogy ez mind igazán így lesz, ajándékul adja nekem ezt az ékszert. — Azt láttam ugyanis, hogy egy nagyon szép arany nyakéket tesz a nyakamra, amelyen igen értékes kereszt függött. (...)

Ezt az engedélyt egy harmadik, 1565. július 17-én kelt pápai brévé erősíti meg. Teréz erről a harmadikról beszél, persze már jónéhány év távlatából.

(4) A Szent Tamás Királyi domonkos kolostorról van szó.

Miasszonyunknak szépsége elragadó volt. Részletes fogalmat nem tudtam alkotni róla, hanem csak arcvonásainak általános benyomását észleltem. Ruhája fehér volt és ragyogó, de nem káprázta a szemet, hanem szelíd fényben csillogott. A dicső Szent Józsefet nem vettem ki olyan tisztán, habár jól láttam, hogy ott van, — úgy, mint azon látomásban szoktam, amelyek nem az érzékek előtt jelennek meg. Miasszonyunkat nagyon fiatalnak találtam. (...)

Távozásuk után nagyon egyedül éreztem magamat, de azért annyira meg voltam vigasztalódva, Istenhez fölemelkedve, imába merülve és elérzékenyülve, hogy egyideig nem tudtam még csak mozogni és beszélni sem, hanem egészen magamon kívül voltam. Nagy lelkesedés maradt bennem az iránt, hogy föláldozzam magamat Istenért. (...) Nagyon meg voltam hatva, s mélységes béke honolt a lelkemben.

Amit az angyalok királynéja a joghatóságról mondott, az arra vonatkozott, hogy nem fogunk a Rend alá tartozni, ami nekem nagyon rosszul esett. Az Úr azonban azt mondta, hogy nem volna jó, ha ők kormányoznának bennünket (5), s megmondta nekem az okokat is, hogy miért nem szabad ebbe belemennem; hanem hogy folyamodjam Rómába egy bizonyos úton-módon, amit szintén megmagyarázott nekem, s megígérte, hogy majd választ is fogok kapni; lesz gondja rá. Ez így is történt. Egészen addig hiába fáradoztunk ebben az ügyben; mikor azonban az Úr ajánlotta módot választottuk, igen jól sikerült.

A következmények megmutatták, mennyire jó volt nekünk, hogy a püspök joghatósága alá helyezkedtünk. Akkor azonban én még nem ismertem a mi főpásztorunkat, s fogalmam sem volt arról, hogy milyen főnökünk lesz. Isten úgy akarta, hogy kitűnően beváljon, s hogy nagyon

---

(5) A sarus kármeliták rendje ui. komoly reformra szorult. Nem lehettek tehát annak a kolostornak elöljárói, amelyből a kármeliták férfi és női ágára vonatkozó reform kiindult.

megszeresse ezt a kolostort (6). Erre pedig nagy szükségünk volt, ama nagy üldözés közepette, amely ellenünk támadt, — amint majd később elmondom, — mert különben nem lett volna képes megmaradni abban az állapotban, amelyben most van. Áldott legyen az, aki mindezt így intézte. Amen. (Ö 368-371).

Az építkezés elég lassan halad. A támogatók és barátok meg-megtántorodnak, de most már Teréz megingathatatlan. Egyszer még Doña Guiomar is meginog: összeomlik egy nagy költséggel és türelemmel fölhúzott fal. Jaj, a gonosz szellem működik, tehát nem Isten akarja az alapítást! Teréz mosolyog, s int, hogy kezdjenek hozza a fal újjáépítéséhez.

Pedro de Ibañez kívánságára ekkor kezdi meg *Önéletrajza* írását. Elképzelhető, mennyi ideje és kedve van most arra, hogy életéről mesélgessen, de mint mindig, most is engedelmeskedik. Egyszer megkérdezik tőle, hogy telnek a napjai; hiszen ki sem látszik a munkából, a gondokból, a tervekből... Jut ideje egyáltalán arra, hogy imádkozzék? Teréz arcát ragyogó mosoly önti el:

— Képzeljen el egy személyt, aki annyira szerelmes valakibe, hogy egy pillanatig sem tud annak jelenléte nélkül élni, akit szeret (7).

Juana szeptemberben egy kisfiúnak ad életet. Teréz kívánságára José névre keresztelik, az első reformált kármel pártfogójának, Szent Józsefnek tiszteletére. Doña Guiomar és a « szent lovag », don Francisco Salcedo lesznek a kicsi keresztszülei.

---

(6) 1560. december 4-től Don Alvaro de Mendoza az új avilai püspök. Teréz és a reform nagy barátja. Az új alapítás 1562-től 1567-ig tartozik majd az ő joghatósága alá.

(7) Pedro de Ibañez visszaemlékezései — P. Silverio de Santa Teresa műve — alapján idézi MA, 137.1.

Az építkezés lassan ugyan, de halad, Lorenzo újabb pénzt küld Quitóból. Közeledik a karácsony, Teréz igazi adventet él most. Ekkor éri a Megtestesülés perjelnőjének parancsa: induljon azonnal Toledóba. Egy előkelő hölgy kívánja társaságát. Mennyi időre? Hónapokra, talán egy évre is.

Itthagyjon mindent? Most mikor minden kezd egyenesbe jutni?

Teréz meghajtja a fejét és azonnal indul.

Semmi se zavarjon...
Isten egymaga elég!

VIII.

A CÉLEGYENESBEN

Doña Luisa de la Cerda, Medinacelli herceg leánya nemrég veszítette el férjét. Az idő múltával nemcsak hogy nem enyhült a fájdalma, hanem annyira fokozódott, hogy környezete attól tartott, megzavarodik. Az özvegy hallott már valamit Terézről, s most maga mellett akarja tartani egy időre.

> Az Úristen úgy intézte a dolgot, hogy jelenlétem nagyon megvigasztalta azt az előkelő hölgyet, annyira, hogy szembetűnő javulás állt be állapotában: napról-napra jobban megnyugodott. (...) Igen istenfélő volt, s annyira jólelkű, hogy az ő jámborsága pótolta mindazt, ami énbelőlem hiányzott. Nagyon megszeretett; én igen hálás voltam jóságáért, másrészt azonban minden kereszt volt a számomra, mert az a kényeztetés, amivel körülvettek, állandó aggodalomban tartott, s a megtiszteltetések, amelyekkel körülvettek, valóságos rémületet keltettek bennem. (...) Az Úr azonban nem feledkezett meg rólam, rendkívüli nagy kegyelmekben részesített, s ezek akkora függetlenséget biztosítottak lelkemnek, oly mély megvetést oltottak belém mindama kincsek iránt, amelyeket ott láttam, hogy én, aki megtiszteltetésnek tarthatnám, ha cselédje lehetnék azoknak az előkelő asszonyoknak, olyan fesztelenül érintkeztem velük, mintha egyenrangú volnék velük. Láttam, hogy éppen olyan nő, mint én vagyok; éppúgy alá van vetve a szenvedélyeknek és gyöngeségeknek, akárcsak én. Beláttam, hogy míly keveset ér az a nagyuraság! (Ö 374-375).

A szolgálók, cselédek is szeretik, mert azokkal is ugyanolyan szeretettel bánik, mint úrnőjükkel. Pró-

bálják meglesni az ajtó résein vagy a kulcslyukon, amikor imádkozik. Aztán izgatottan suttogják egymás között, hogy valami csodálatos fényt láttak a szobájában... Teréznek híre támad a városban, egyre többen jönnek, hogy találkozzanak vele. A látogatók között van Doña Luisa unokahuga, az akkor huszonegy éves Ana de la Cerda, Eboli hercegnő. Már most belső barátnője II. Fülöp feleségének, a szépséges Isabella királynénak. Eboli hercegnő igyekszik megcsillogtatni kincseit és hatalmát Teréz előtt; ő mindent ki tud eszközölni a királynénál, tehát magánál a királynál is. Teréz megköszöni a felkínált ékszert és a közbenjárást: Isten leányának elég Isten. A hercegnő nagyot néz, kétes érzelmeit nem titkolja. Sajnos, Teréznek még sok baja lesz vele az elkövetkezendő években...

A hercegnő szolgálata mellett talál magának időt a belső imára. Itt írja meg, ősei szülővárosában, a Medinacelli palota számára fenntartott luxus-lakosztályában, Pedro de Ibañez-hez intézett *Második lelki számadását.*

Úgy emlékszem, több, mint egy esztendeje annak, hogy megírtam előző lelki számadásomat. Az egész idő alatt Isten az Ő szentséges kezében tartott, úgyhogy nem lettem rosszabbá, sőt sok javulást látok magamon. (...) A látomások és kinyilatkoztatások nem szűntek meg, de sokkal magasabb színvonalúak lettek. Az Úr a belső imának egy olyan módjára tanított meg, amelyből a lelkemnek több haszna van, s amely tökéletesebbé tette bennem a földi dolgoktól való elszakadást, a lelkierőt és a szabadságot. (...) Ami a szegénység erényét illeti, úgy érzem, hogy nagy kegyelmeket kaptam. Szeretném ui., hogy semmim se legyen, s még a szükségeset is alamizsnaként kapjam. Azért szeretnék olyan kolostorban lenni, amely

kizárólag alamizsnából (1) él. (...) Képtelen vagyok arra, hogy aggódjak a jövő miatt. Azért nagyon rosszul esik, amikor arra igyekeznek rábeszélni, hogy fogadjak el biztos évi jövedelmet; ilyenkor mindig Istennél keresek vigasztalást.

Úgy érzem, sokkal több bennem a részvét a szegények iránt... a rajtam lévő ruhát is odaadnám nekik.

Ami másoknak elítélő véleményét illeti — pedig az mostanában bőven kijut nekem — úgy látom, nem tesz rám nagyobb hatást, mintha egy ütődött embernek mondanák. Olykor, sőt majdnem mindig, úgy látom, hogy igazuk van. (...) Jótevőimnek tekintem azokat, akik roszszul vélekednek rólam. Mihelyt belső imába merülök, nem érzek semmi ellenszenvet irányukban.

(...) Az élet folyamán a rajtunk eshető összes sérelmet oly csekélységnek tartom, hogy nem érdemes azokat figyelembe venni. Úgy érzem, hogy álmodtam ezt az egész földi életet, s belátom, hogy mihelyt fölébredek, mindez semmivé fog válni.

(...) Fokozódott lelkemben a magány iránti szeretet és a földiektől való elszakadás. (...) Egyes közlések, amelyeket a belső imában kaptam, betűről-betűre teljesedtek.

Ami tehát Isten kegyelmeit illeti, e tekintetben állandó volt bennem a növekedés, ellenben az én közreműködésem mindig silányabb lett. (...) Főúri kényelemben élek, nem pedig vezeklésben. Segítsen ezen az Úristen, mert hiszen Ő meg tudja tenni (2LSz ÖM III.403-406).

A cselédek már megszokták, hogy sokan keresik Doña Ahumadát, de egy napon semmiképp nem akarnak ajtót nyitni egy gyanús kinézetű koldusasszonynak. Végül mégis értesítik Terézt, aki futva siet le a kapuhoz, hogy átölelje az « ismeretlen koldusasszonyt »; ruhája emlékeztet a kármeliták habitusára,

(1) Elsősorban persze munkából. A nővéreknek mindig meg kell keresniök a mindennapi kenyeret. A kármeliták nem semmit-tevők!

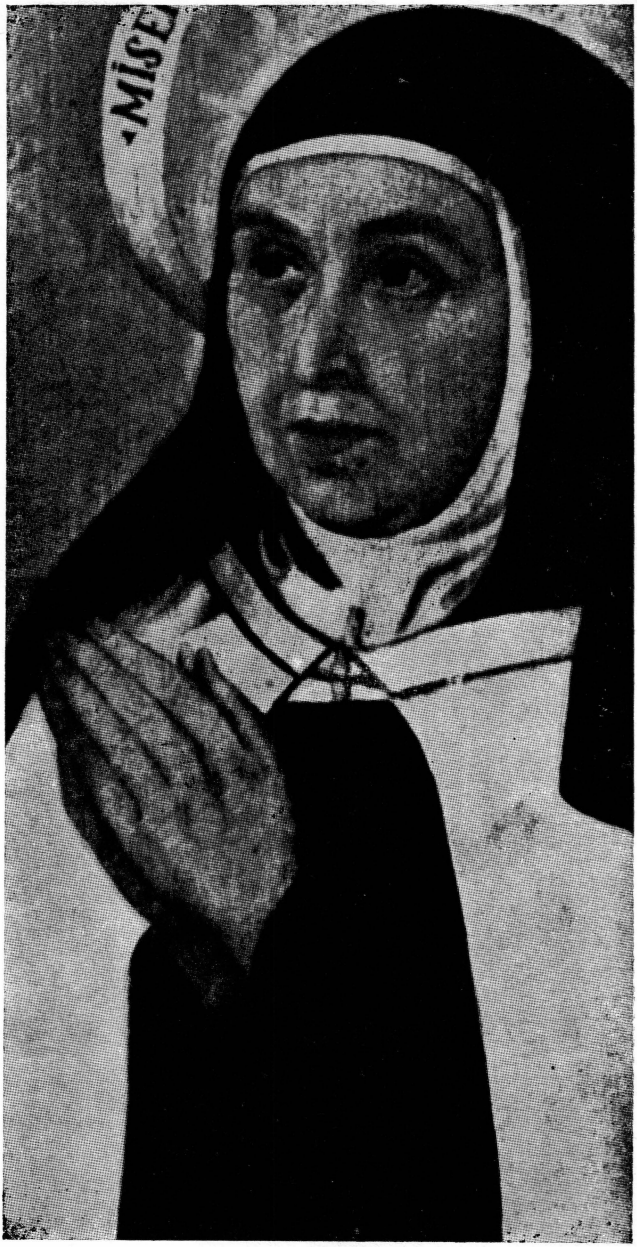

Avilai Teréz egyetlen hiteles képe, Fray Juan de la Miseria festménye (Sevilla)

Avila látképe. A hagyomány szerint a szökevény Terézt és Rodrigót itt érte utol nagybátyjuk.

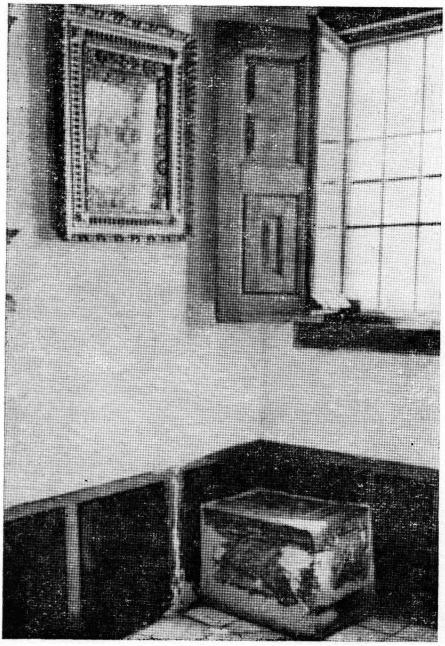

San José kolostor, részlet Avilai Teréz cellájából. A sarokban Szent Teréz « íróasztala ».

de mezitláb jár, lába csupa seb... Jézusról nevezett Mária (2) 60 mérföldet gyalogolt, hogy találkozhasson Terézzel.

> Az Úr neki is, ugyanabban az évben és hónapban sugallta azt, hogy alapítson egy sarutlan női kolostort, mint nekem. Akkora vágyat keltett benne eziránt, hogy mindenét eladta, gyalog és mezítláb elment Rómába, hogy megszerezze a szükséges engedélyt. Miasszonyunk is megjelent neki és biztatta erre az alapításra. (...) Megmutatta nekem a fölhatalmazásokat, amelyeket Rómában kapott; azon két hét alatt, amelyet velem töltött, véglegesen megállapodtunk abban, hogy miképpen fogjuk ennek a két zárdának tervét megvalósítani (Ö 386-387).

Két héten át sokat dolgoznak együtt. Jézusról nevezett Mária írástudatlan, így — mint hajdanában a lovagregények esetében — Teréz az íródeák: együtt fogalmazzák a reformált kármeliták szabályait, természetesen az eredeti Regula alapján. A Kármel remetéi mindig a legszigorúbb szegénységben éltek, IX. Gergely 1229. április 6-án kelt brévéjében biztosította nekik a teljes szegénység kiváltságát. A két reformátor ehhez az eredeti szegénységhez akar visszatérni. Mindketten gyakorlatiak, mindketten Isten akaratának teljesítésére tökélték el magukat. Mária

---

(2) Jézusról nevezett Mária Granadában született 1522-ben, fiatalon özvegyen maradt, és belépett az enyhített szabályok szerint élő kármelitákhoz. Még fogadalma előtt távozott. Reformált kolostor alapítását kérte tőle a Úr. Amikor IV. Piusz elé térdelt és előadta kérését, a pápa látta, hogy nem mindennapi nővel van dolga. Ezt mondta: — Teljesítsék, bármit kér. És Jézusról nevezett Mária a pápai alapítási engedéllyel gyalogol vissza Rómából; ekkor találkozik Terézzel. Később Alcalában alapít kolostort, ott is hal meg 1580-ban.

megjárta Rómát, ismeri a vatikáni hivatalok labirintusát. Józan tanácsokkal szolgál Teréznek, akinek ebben a tapasztalatban közvetlenül soha nem lesz része.

Amikor elválnak, világos előttük a követendő út: a reformált kolostorokban csak tizegynéhány nővér éljen, keressék meg munkával a kenyerüket, egyébként hagyatkozzanak teljesen a Gondviselésre. Elhatározzák, hogy ezekből az alapelvekből nem engednek senki kedvéért. Teréz valóban végrehajtja elgondolását, de micsoda teológiai vitákat zúdít a nyakába! Maga Pedro Ibañez az első ellenszegülő; hosszú oldalakat küld Teréznek, hogy bizonyítsa a teljes szegénység alapelvének lehetetlenségét.

> Két ívnyi ellenérvet és teológiai fejtegetést küldött nekem annak bizonyítására, hogy nem szabad megtennem; hogy ő semmi esetre sem ajánlja, pedig alaposan tanulmányozta a kérdést. Azt feleltem neki, hogy ha teológiája és tudománya engem attól akar visszatartani, hogy tökéletesen kövessem hivatásomat, megtartsam szegénységi fogadalmamat és megfogadjam Krisztus Urunk tanácsait, akkor nagyon szépen köszönöm: nem kérek belőle! (Ö 388-389).

A viták kellős közepén megjelenik Toledóban — ismét csak véletlenül — Teréz régi barátja, Pedro de Alcantara testvér. Doña Luisa, aki maga is pártfogolja Teréz elgondolását, azonnal meghívja. Itt, ebben a luxuspalotában vitatják meg a teljes szegénység alapelve szerint megvalósítandó reformot. Teréz megmutatja a domonkos teológus levelét a ferences testvérnek. Fray Pedro hangosan elneveti magát, s a szentek szabadságával kicsit odaszúr a tudós teológusoknak:

> — Meg vagyok lepődve, hogy Kegyelmed (ti. Teréz) olyan dolgokról kérdezi meg a teológusokat, amelyeket

azok képtelenek megérteni. Csak azok tudnak erről beszélni, akik teljesen ezt az életet élik. Hát lehet olyan kérdést feltenni, hogy kövessük-e vagy ne az evangéliumi tanácsokat? Ha Kegyelmed a tökéletes szegénység útján akarja követni Jézus Krisztust, tudja meg, hogy az nyitva áll a nőknek és a férfiaknak egyaránt. De ha a teológusok véleményéhez akarja tartani magát, keressen sok járadékot, aztán majd meglátja, hogy az ér-e többet, vagy a Jézus szavai iránti engedelmességből fakadó lemondás (3).

Teréz maga így ír erről:

Alcantarai Péter testvér, aki ugyancsak lelkesen szerette a szegénységet, igen nagy segítségemre volt. Lelkemre is kötötte, hogy semmi áron se engedjek ebből a tervből, hanem tegyek meg mindent, hogy minél tökéletesebben megvalósuljon. Ebben a tanácsban és pártfogásban aztán meg is nyugodtam, és elhatároztam, hogy nem fordulok többé másokhoz (Ö 389).

Teréz toledói kényszertartózkodásának kezdenek mutatkozni előre nem látott gyümölcsei! Találkozott Jézusról nevezett Máriával, megfogalmazták a reformált kolostor szabályait, Pedro testvér megerősítette a teljes szegénység alapelvében, sőt befejezte *Önéletrajzának* első fogalmazványát is. Hat hónap telt el. Közben Teréz hírül veszi, hogy a Megtestesülésben választásra készülődnek, s hogy az ő nevét emlegetik a jelöltek között. Szeretne a választások idején még Toledóban maradni, most viszont azt kívánja az Úr: haladéktalanul induljon Avilába.

Miközben annak örültem, hogy távol vagyok attól a zűrzavartól, egyszer csak azt mondja nekem az Úr, hogy

(3) Alkantarai Szen Péter életrajzából idézi P. Silverio; vö. MA 149.1.

menjek haza; tekintve ui., hogy én vágyódom a keresztek után, egy kitűnő kereszt készül számomra otthon; ne vessem el magamtól, menjek bátran elé: Ő majd megsegít. Egyszóval induljak azonnal (Ö 391).

Nagy a hőség... Teréz legalább néhány napig akar várni... De egyszer csak nem tud imádkozni, aggodalom keríti hatalmába: ellenszegül az Úr parancsának! Doña Luisa nem akarja elengedni, de Terézt hirtelen olyan nyugtalanság és elszántság fogja el, hogy azonnal indulni akar. Most már azt sem bánja, ha megválasztják, vagy ha a halálba kell mennie. Nagy bátorságot érez magában, türelmetlenül várja, hogy a küzdőtérre léphessen, — pedig fogalma sincs arról, mi vár rá.

1562 egy forró júliusi napján búcsút vesz a ház népétől; azok zokognak az elválás fájdalma miatt, Teréz szeme száraz:

Eltávozva abból a városból, nagy jókedvvel utaztam hazafele. Teljes szívvel-lélekkel el voltam szánva arra, hogy bármit mérjen rám az Úr, kész örömest elszenvedem (Ö 396).

Ezzel az örömmel érkezik haza, Avilába.

IX.

1562. AUGUSZTUS 24.

Még azon az estén, amikor megérkeztem, megjöttek a kolostorunkra vonatkozó iratok, köztük a római Brévé is, úgyhogy egészen elcsodálkoztam, és velem együtt álmélkodtak mindazok, akik tudták, mennyire sürgette az Úr azonnali utazásomat. Most látták csak, míly nagy szükség volt rám itt, s míly alkalmas időpontban érkeztem haza (Ö 396).

Véletlenül Pedro de Alcantara testvér ismét Avilában van. Ő és Teréz egy másik hathatós pártfogója kieszközlik a püspöktől, hogy fogadja joghatósága alá az új alapítást. Ez utóbbi nem megy könnyen, Pedro testvér többször is sikertelenül jár közben a püspöknél. Don Alvaro de Mendoza egyszerűen feleletnélkül hagyja a sürgető leveleket, sőt — tekintettel a nagy hőségre — szó nélkül elutazik nyári pihenőre. Pedro testvér, aki pedig éppen beteg, nem rest, kerít egy öszvért, s ő, aki mindig csak gyalog járt, most a tőle telhető leggyorsabb iramban galoppozik a « szökevény » püspök után. Don Alvaro ezekkel a szavakkal fogadja Pedro testvért: — Hallani sem akarok azokról a nyomorogni kívánó apácákról! De nem számol Pedro testvér ékesszólásával! Estére megadja magát, és a következő üzenettel bocsátja útjára a ferences barátot: Mondja meg Doña Teresának, hogy számítson főpásztora látogatására, és azt is, hogy engedélyezi az evangéliumi szegénységnek megfelelő életet a San José kolostorban.

Másnap a püspök visszatér Avilába, és megjelenik a Megtestesülés kolostorban. Doña Ahumadat kéreti...

Hogy miről folyt a beszélgetés, arról nem szól semmiféle krónika. Tény az, hogy a püspök teljesen megváltozva hagyja el a kolostori beszélőszobát. Ezentúl Teréz leghűségesebb pártfogója és barátja lesz.

A csata tehát győzelemmel végződött. Pedro testvér még egyszer meglátogatja Terézt a Megtestesülés kolostorban. A két jóbarát öröme leírhatatlan, — de mintha azt is sejtenék, mindketten, hogy ez az utolsó földi találkozásuk. Teréz búcsúlakomát rendez az örökké böjtölő Pedro testvérnek. A Megtestesülés kolostorának társalgójában terít asztalt; habfehér abrosszal, csillogó porcelántányérokkal, ezüst evőeszközzel... Ő maga készíti el az ételt, és szolgálja fel kimondhatatlan szeretettel a pompásan díszített, ízletes fogásokat. Pedro testvér mindenből vesz, fagyökérre emlékeztető inas ujjai között ragyog az ezüst villa és kés... Csendben vannak, csak Teréz finom léptei koppannak a deszkapadlón... A nővérek nem állhatják meg, bekukucskálnak az ajtórésen... Ó, mintha maga Jézus nyújtaná a tálat, a kenyereskosarat, a gyümölcsöt Pedro testvérnek...! Néhány nap múlva már egész Avila tudja: ez a lakoma a szeráfok bankettje volt!

A két barát mély meghajlással búcsúzik egymástól. Szeretetüknek többé nem szab határt sem az idő, sem a távolság, — sem a halál.

Most már nincs más hátra, mint az épület befejezése. Sajnos, Teréz toledói tartózkodása idején sógora elunta a várakozást, családját visszaküldte Alba de Tormes-be, most ő maga is indulni akar. A munkák tehát lényegében leálltak.

De ekkor Juan de Ovalle váratlanul megbetegszik. Mi sem természetesebb, mint hogy Teréz engedélyt kér beteg sógora ápolására... Mégpedig Juan épülő « házában », vagyis a reformált kolostornak szánt épületben.

Beteget kellett ápolnom, s ugyanakkor siettetnem a munkásokat, dolgozzanak gyorsan, hogy a háznak minél hamarabb kolostor-formája legyen. Mert bizony még sok hiányzott ahhoz, hogy minden be legyen fejezve. Az én barátnőm (1) nem volt jelen, mert jobbnak láttuk, a titok megőrzése céljából, hogy maradjon távol. Én pedig beláttam, mégpedig sok minden ok alapján, hogy a siker attól függ, vajon sikerül-e mindent gyorsan elintézni. Az egyik ok az volt, amitől folyton remegtem, hogy engem akármelyik pillanatban hazarendelhetnek. Annyi volt a nehézség, amellyel meg kellett küzdenem, hogy olykor azt kérdeztem magamtól, nem ez-e az a bizonyos kereszt. Másrészt azonban ahhoz mégis csak kissé könnyűnek találtam, hogy olyan nagy keresztnek lehessen nevezni, amilyent nekem az Úr szavai szerint el kell viselnem.

Mikor azután minden készen volt, Szent Bertalan ünnepén (2) az Úr kegyelméből megtörtént néhány nővérnek a beöltöztetése; elhelyezték a legméltóságosabb Oltáriszentséget; s ezzel ezt a mi, a dicsőséges atyánknak, Szent Józsefnek szentelt kolostorunkat jogérvényesen megalapítottuk, az 1562-ik esztendőben. A ruhát én adtam reájuk, s ebben a mi kolostorunknak két más nővére segédkezett, akik éppen véletlenül kint tartózkodtak. Ez a ház, amelyet kolostorrá alakítottunk, ugyanaz volt, amelyben a sógorom lakott; mert hiszen, mint említettem, a titok megőrzése céljából, ő vette azt meg, látszólag a maga számára: én tehát főnöki engedély alapján voltam ott. (...) Mert ha azt mondták volna, hogy akár csak a legcsekélyebb helytelenség is van az eljárásomban, azt hiszem, ezer kolostoralapításról is készséggel lemondtam

(1) Doña Guiomar.
(2) Augusztus 24-én.

volna, annál inkább erről az egyről. Ehhez kétség nem fér. Mert bár óhajtottam ennek a kolostornak létrejöttét, hogy így jobban elvonulhassak mindentől, tökéletesebben megfelelhessek hivatásomnak és teljesebben el legyek zárkózva: mindezt Isten akaratán való teljes megnyugvással kívántam megvalósítani, s ha beláttam volna, hogy jobban szolgálom az Urat, ha abbahagyom az egészet, azonnal megtettem volna, teljes nyugalommal és lelki békével, amint megtettem az előbbi alkalommal.

Valóságos mennyei boldogságban úsztam, mikor láttam, hogyan helyezik el az Oltáriszentséget, s hogyan van biztosítva a jövője annak a négy szegény árva leánynak, akiket minden hozomány nélkül vettünk fel. Nagy szolgálói az Úristennek mind a négyen (3). Mert hiszen az volt a szándékunk kezdettől fogva, hogy olyanok lépjenek be, akik példás életükkel megfelelő alapul szolgáljanak, amelyen azután meg lehessen valósítani célunkat, tudniillik a szigorú és imádságos szerzetesi életet. Örültem annak, hogy íme meg volt alapítva ez a mű, amelyről tudtam, hogy az Úrnak dicsőségére és az Ő fenséges Szűzanyja ruhájának becsületére fog válni. Mert hiszen erre irányultak az én összes vágyaim. Az is igen vigasztaló tudat volt reám nézve, hogy megvalósítottam azt, amit az Úr annyira a lelkemre kötött; s hogy egy templommal több van a városban, s hozzá az én atyámé, a dicsőséges Szent Józsefé, akinek eddig egy sem volt. Nem mintha azt hittem volna, hogy nekem van valami érdemem a dologban, — mert ilyesmi igazán soha sem jutott és most sem jut eszembe, — hanem mindig úgy érzem, hogy az Úr tett mindent. Míg ellenben, ami az én részem volt a dologban, az annyira tele van hibával, hogy inkább szem-

(3) A San José kolostor első négy sarutlan kármelita nővére: Antonia de Henao, Ursula de Revilla y Alvarez, Maria de la Paz és Maria de Avila; szerzetesi nevükön: a Szentlélekről nev. Antonia, a Szentekről nev. Ursula, a Keresztről nev. Mária és a Szent Józsefről nev. Mária nővér. — A beöltöztetés szertartását a püspök nevében Gaspar Daza végezte.

rehányást érdemlek miatta, semmint hálát. Mindazonáltal nagy örömömre szolgált, hogy Ő Szent Felsége engem használt föl eszközül ekkora jelentőségű műben, annak ellenére, hogy olyan hitvány vagyok. Úgy elfogott emiatt a boldogság, hogy egészen magamon kívül voltam s mélyen elmerültem a belső imába (Ö 397-400).

A szertartáson jelen vannak Teréz barátai: Doña Guiomar, a szent lovag, Francisco de Salcedo, huga és sógora, Juana és Juan de Ovalle valamint Julian de Avila, Teréz legközelebbi éveinek hű segítő társa, krónikása.

Teréz boldogsága alig tart egy-két óráig. Hirtelen ráborul a belső sötétség: vajon nem ördögi szemfényvesztés áldozata lett? Hogyan is gondolt arra, hogy örökös betegeskedéseivel bezárkózzék a négy fal közé? Hogyan akar a semmiből eltartani egy közösséget? Talán maga a sátán vitte bele ebbe az egész kalandba, s a vége az lesz, hogy elkárhozik?

Bizonyos, hogy ez volt életemnek egyik legnehezebb órája. Azonban az Úr nem engedte meg, hogy szegény szolgálója sokáig kínlódjék. Hiszen Ő soha nem hagyott cserben szenvedéseimben. Így tett most is: egy kevéske kis világosságot adott, amennyi elég volt ahhoz, hogy észbe kapjak... Végre sikerült erőt venni magamon és ismét nyugodt lettem (Ö 402).

Közben Avilában kitört a polgárháború! Husángokkal felfegyverzett polgárok veszik körül a szegényes épületet, erővel le akarják rombolni. Nem kívánnak a városban több éhes szájat. Kövek csattannak a zárt kapun, a dühös polgárok követelik az apácák távozását. Azoknak pedig eszük ágában sincs ajtót nyitni, boldogok, hogy végre magukra csukhatták.

A dühöngő tömeg estefelé lassanként lecsendesedik és szétoszlik, maga után hagyva — mint a rossz suhancok — az elhajított köveket. Elcsitul a környék, amikor ismét határozott kopogás hallatszik a San José kapuján: a Megtestesülés kolostor perjelnője üzeni, Doña Ahumada azonnal térjen vissza kolostorába!

> Látva az írott parancsot, mindjárt útnak indultam, nagy szomorúságban hagyva az én kedves nővéreimet. Azt nagyon jól tudtam, hogy sok szenvedés vár rám, de ezzel nem sokat törődtem. (...) Örültem, hogy alkalmam van valami keveset szenvedni Őérte, s hogy némi kis szolgálatot tehetek neki. Ilyen hangulatban indultam el, s meg voltam győződve arról, hogy azonnal börtönbe fognak vetni. (Ö 404).

A kolostorban valóban nagy a felháborodás. A nővérek többségének az a véleménye, hogy Teréz a lehető legsúlyosabb vétket követte el, tehát nyilvánosan meg kell ostorozni, örökös börtönre kell vetni, kenyéren és vizen kell tartani. Teréz beszámol a perjelnőnek minden tettéről, sikerül is lecsillapítania. Időközben azonban már elküldtek a sarus kármelita tartományfőnökért; Angel de Salazar ráparancsol, hogy a nővérek jelenlétében számoljon be viselt dolgairól.

> Mivel teljesen higgadt voltam, s az Úr is megsegített, úgy sikerült előadnom a dolgot, hogy sem a tartományi főnök, sem az egybegyűltek nem találtak bűnösnek. Mikor pedig négyszemközt még részletesebben elmondtam neki mindent, meg volt velem elégedve, s megígérte, hogy abban az esetben, ha a kolostor fennmarad, s a város elcsendesedik, meg fogja engedni, hogy odamehessek lakni (Ö 406).

A városban viszont teljes a zűrzavar. Összeül a székesegyházi káptalan, a városi tanács, a szerzetesrendek elöljárói és a hittudósok. Megállapodnak abban, hogy el kell törölni az új kolostort. Az augusztus 30-i nagygyűlésen csak egyetlen védője marad Teréznek, a domonkos Domingo Bañez, aki egyben rendjének legtekintélyesebb teológusa is. A viták alaposan elhúzódnak, az ügy eljut a Királyi Tanácsig. Don Alvaro de Mendoza püspök a reformált kolostor mellett foglal állást; halála előtt négy nappal még Fray Pedro is megír egy támogató levelet; Doña Luisa de la Cerda hercegnő, Teréz toledói pártfogója is segít, így aztán lassanként elülnek a viharos hullámok. Avila megnyugszik, más szenzáció felé tekintget. Ha ezek a koldus apácák ilyen kergék, hát csak éljenek a maguk ízlése szerint; — és többet nem törődnek a San José lakóival.

Teréz elérkezettnek látja az időt arra, hogy ígéretére figyelmeztesse a tartományi főnököt. Az bizonytalankodik, de amikor Teréz, a maga bátor nyíltságában azt mondja neki: — Ellenáll a Szentléleknek! —, megadja az engedélyt arra, hogy átköltözzék a San José kolostorba.

1563 tavaszán, már nagyböjt idején, Teresa de Ahumada elhagyja a Megtestesülés kolostort. Nem egyedül, hanem már négy nővérrel, akik szintén vállalják a szigorú reformot.

> Nagy örömnap volt nekem, amikor idejöttünk. Mielőtt beléptem volna a kolostorba, a templomban maradtam imádkozni; s ott majdnem teljes elragadtatás jött rám. Láttam Krisztus Urunkat, aki nagy szeretettel fogadott ezen a helyen, s koronát téve a fejemre, megköszönte nekem azt a szolgálatot, amelyet az Ő Szűz Anyjának tettem.

Egy más alkalommal pedig, a kompletórium után, mikor valamennyien a kóruson voltunk, láttam Miasszonyunkat, rendkívül nagy mennyei dicsőségben, fehér köpennyel, amelyikkel, úgy látszott, mintha valamennyiünket betakart volna. Megértettem, hogy mily nagy mennyei boldogságot tartogat készen az Úr e kolostor összes tagjai számára.

Mikor azután elkezdtük mondani a zsolozsmát, a nép csakhamar nagyon megszerette ezt a kolostort. Újabb nővéreket vettünk föl. Az Úr pedig elkezdte sorra megindítani azoknak lelkét, akik bennünket legjobban üldöztek, úgyhogy lassankint jobb szemmel néztek reánk, sőt alamizsnájukban részesítettek bennünket, s így helyeselték azt, amit annakelőtte elítéltek. Lassankint a pört is abbahagyták. Amint ők maguk mondogatják, kezdték belátni, hogy Isten műve volt, mivelhogy Ő Szent Felsége olyan nagy ellenzéssel szemben is meg tudta valósítani. Most pedig már nincs senki, aki azt mondaná, hogy jobb lett volna meg nem alapítani; s gondjuk van rá, hogy mindig jusson nekünk elegendő alamizsna; olyannyira, hogy bár nem rendezünk gyűjtést, és nem kérünk senkitől semmit, az Úr maga sugallja nekik, hogy küldjenek nekünk egyetmást. Így azután megvagyunk, anélkül, hogy bármiben is hiányt szenvednénk. Bízom is az Úristenben, hogy ez mindig így lesz. Mivel ugyanis a nővérek kevesen vannak, ha megteszik a kötelességüket úgy, amint eddig Ő Szent Felsége kegyelméből megtették, akkor meg vagyok róla győződve, hogy Ő soha sem fogja őket elhagyni, s hogy nem lesznek kénytelenek tolakodni és alkalmatlankodni senkinek, hanem az Úrnak lesz gondja rájuk, amint eddig volt.

Reám nézve kimondhatatlan boldogság, hogy itt élhetek ennyire lemondó lelkek között, akiknek egyetlen gondjuk az, hogy miképpen haladhatnának előre az Úristen szolgálatában. Legnagyobb boldogságuk az egyedüllét (Ö 413-414).

Az új, reformált kolostor a legősibb kármelita hagyományok szerint rendezi be életét. A kármelita re-

meték első szerzetes közösségét közel 400 éve, Berthold keresztes lovag († 1195) alapította meg a kármel hegyén. Az első szabályt Szent Albert jeruzsálemi pátriárka fogalmazta meg 1209 körül. A Szabályt 1226-ban III. Honóriusz pápa hagyta jóvá. Az angol Stock Szent Simon (1185-1265), a kármeliták legfőbb elöljárója, kb. húsz év múlva azt kérte a pápától, hogy engedélyezzen bizonyos szabálymódosításokat. Ezt a módosított Szabályt hagyta jóvá IV. Ince 1248-ban és sorolta a kármelitákat a koldulórendek közé.

Teréz így summázza a múlt szenvedéseit, a boldog jelent és a jövő kilátásait:

A kármelhegyi Miasszonyunk szabályát követjük, amelyet Albert, jeruzsálemi pátriárka írt, mégpedig megtartjuk azt a maga teljes egészében, minden enyhítés nélkül, úgy, amint azt IV. Ince pápa 1248-ban, pápaságának ötödik évében megerősítette.

Azt hiszem, hogy érdemes volt elszenvedni érte mindazt a sok szenvedést, amibe az alapítás került. Tény, hogy életünk meglehetősen szigorú, amennyiben szükség esetén kívül sohasem eszünk húst; nyolc hónapig böjtölünk, és más egyéb dolgokat tartunk meg, amint azt az Eredeti Szabály előírja. Mégis a nővérek sok tekintetben még ezt is kevésnek találják, úgyhogy sok egyebet is vállaltak, amit a szabály pontos megtartása szempontjából szükségesnek tartottunk behozni. Bízom is az Úrban, hogy amint Ő Szent Felsége megígérte, ezen a megkezdett úton nagyon előre fognak haladni.

A másik kolostort (4), amelynek megalapításán az az említett *beáta* fáradozott, szintén pártfogásába vette az Úr. Alcalában van, s annak is kijutott a támadásokból, és sok szenvedés árán jött létre. Annyit tudok róla, hogy mintaszerű benne a fegyelem, s hogy a mi Eredeti Szabályunkat tartják meg benne. Adja az Úr, hogy mindez

(4) Ti. azt a kolostort, amelyet Jézusról nevezett Mária alapított.

nagyobb dicsőségére szolgáljon Ő Szent Felségének és a Boldogságos Szűz Máriának, akinek ruháját viseljük! Ámen (Ö 415-416).

Az eredeti szigor szerint élő kármelita közösségben Doña Teresa de Ahumada is új nevet vesz föl: Jézusról nevezett Teréznek hívják ezentúl.

X.

A BOLDOGSÁG SZIGETÉN

Teréz, a San José kolostor perjelnője, a legfontosabbat akarja megtanítani a kis közösség minden tagjának: hogyan imádkozzanak, hogyan járjanak az Úr kedvébe szüntelen. Azt kéri tőlük, hagyják, hogy az Úr egészen felforgassa szívüket. Többet ér egyetlen szeretettől lángoló ember, mint sok langyos, felemás keresztény. Oly kevesen szeretik igazán Istent! Oly sok a közömbös! Oly sokan támadják az egyházat! A kármelitának az az élethivatása, hogy mindenek felett szeresse Istent és testvéreit, hogy Isten országának terjedéséért imádkozzék, fáradozzon, éljen és haljon! Teréz tanít szóval, példával és írással. Nővérei kívánságára fog hozzá *A tökéletesség útja* megfogalmazásához.

Alaptételeket akar a szívükbe vésni. Ilyenformán:

> Részemről csak három pontra akarom felhívni a figyelmeteket. Ezek megtartása biztosítja nekünk a legjobban azt a belső és külső békességet, amelyet az Úr annyira a lelkünkre kötött. Az első a kölcsönös szeretet egymás között. A második a szakítás minden teremtménnyel. A harmadik az igazi alázat, amelyet ugyan utolsó helyen említek, de azért a legeslegfőbb, mert a többit mind magában foglalja (TU 31).

És az új nővérek lelkesen haladnak a tökéletességnek ezen, a Teréz által megrajzolt útján. A napok látszólag egyformák, az élet látszólag egyhangú, de valójában hallatlanul izgalmas. Az új világ konkvisz-

tádorainak leányai, hugai zárkóztak be egy szűk kolostorba, hogy meghódítsák a legtitokzatosabb világot: önmagukat, s felfedezzék Isten és az ember szeretetének végtelen dimenzióit...

Még alig szürkül, amikor vidám harangszó ébreszti a kis közösséget. Rövid időn belül kitárulnak a cellaajtók, s a nővérek a kórusra indulnak. Alig szoba-nagyságú, rács választja el az aprócska kápolnától. Egy órás elmélkedés után elimádkozzák a breviárium ún. kis hórait, aztán részt vesznek a szentmisén. Kilenc órakor valami ételt vesznek magukhoz, kitakarítanak, aztán mindenki munkához lát. Ki a konyhában, ki a veteményeskertben, ki a cellájában. De mindnyájan csendben és az Úr társaságában. Dél körül lelkiismeretvizsgálat a kóruson. Az ebédlőben gyalulatlan faasztalon egyszerű cseréptál és korsó, hófehér szalvéta. Teljes csendben fogyasztják az egyszerű böjtös ételt: húst sosem látnak. De előfordul, hogy csak egy darab kenyér várja őket az asztalon; nem futotta többre.

Az egyszerű ebédet közös üdülés követi. Ilyenkor hangos a ház, ének, kacagás, tréfa veri fel a szokott csendet. Ünnepnapokon még zenekart is rögtönöznek, s Teréz meg-megtáncoltatja nővéreit. Miért is lennének szomorúak? Nem nekik van a világon a legjobb dolguk? Ha van a földön mennyország, mondja néha Teréz, akkor az itt van, a San José falai között. Az üdülés után a breviárium, majd munka következik. Délután ismét egy óra elmélkedő ima, vesperás, valami kis vacsora és ismét közös üdülés. Munka, lelkiolvasás tölti ki a késő esti órákat. A nap a kompletóriummal és az éjszakai matutinummal végződik. Késő este int ismét a kis harang: csend és pihenés következik. Teréz megáll minden cella ajtajában, áldását adja minden leányára. Ő maga is visz-

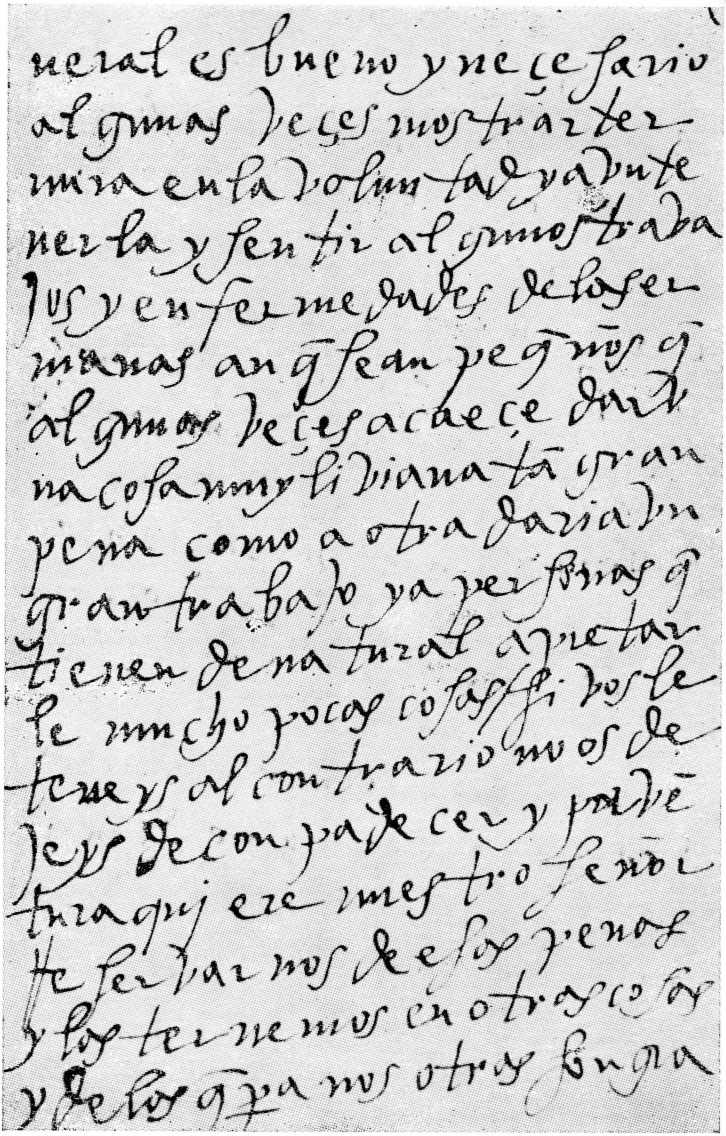

A tökéletesség útja *kéziratának egy lapja (Valladolid)*

Avilai Teréz alapításai

Jézusról nevezett Teréz aláírása

szahúzódik cellájába. Ilyenkor fog írásba; fogalmazza tovább *A tökéletesség útja* állomásait és megírja — valószínűleg Domingo Bañez kérésére — harmadik lelki számadását. Röviden, hiszen már nincs ideje önmagára.

Az előbbi kéziratom kb. kilenc hónappal ezelőtt készült. Azóta az isteni kegyelmek tekintetében nem állt be nálam csökkenés. Amennyire meg tudom ítélni, belső szabadságom jelentékenyen megerősödött... Azt tapasztalom, hogy ha biztonságban akarunk lenni az elesés ellen, akkor a a keresztbe kell fogóznunk és Abban bíznunk, aki minket azon megváltott. Ő az én egyedüli igaz jóbarátom.

(...) Azelőtt igen jól esett, ha szerettek engem. Most, mióta ezt az igazságot beláttam, semmit sem törődöm vele.

(...) A nagy szenvedéseknek, támadásoknak és meghurcoltatásoknak elviselésére az utóbbi hónapokban Isten nagy lelki erőt öntött belém. Annál nagyobbat, minél nagyobbak voltak, úgyhogy soha nem fáradtam bele a szenvedésbe. Azokra, akik rosszat mondtak rólam, nemcsak hogy nem nehezteltem, hanem éppen e miatt még jobban szerettem őket.

(...) Természetemből kifolyólag, ha valamit óhajtok, ez az érzelem igen hevesen szokott megnyilvánulni. Most ellenben vágyaim már annyira higgadtak, hogy amikor teljesülnek, azt sem tudom, vajon igazában örülök-e neki.

(...) Most is, mint mindig, nagyon vágyódom az önsanyargatásra; keveset gyakorlom, mert igen beteges vagyok.

(...) A rendesnél erősebben vágyódom arra, hogy minél többen legyenek olyanok, főleg tudós emberek, akik teljes önzetlenséggel szolgáljanak Istennek. (...) Anyaszentegyházunk súlyos bajai annyira nyomasztóan hatnak lelkemre, hogy nevetségesnek tartanám bármi más miatt búsulni.

(...) Ami hitemet illeti, úgy veszem észre, hogy az mostanában sokkal erősebb. (...) Magam részéről nem teszek

mást, mint hogy elfogadom a kegyelmeket, anélkül, hogy megszolgálnám őket. Szóval úgy viselkedem, mint a leghaszontalanabb teremtés a világon. Sokszor elgondolom, hogy a többiek mind előrehaladnak a tökéletességben, csak én nem, mert tőlem semmi sem telik. Az az egy bizonyos, hogy részemről ez nem alázatosság, hanem igazság.

Világos előttem, hogy az egész lelki haladásomat a kinyilatkoztatásoknak és elragadtatásoknak köszönhetem, s nincs benne több részem, mintha valami élettelen tuskó volnék. Ez az, ami megnyugtat és kétségeimet eloszlatja. Isten karjaiba vetem magam, és bízom vágyaimban, abban ti., hogy valóban szeretnék Őérte meghalni és elveszteni minden kényelmet, történjék velem bármi.

Vannak napjaim, amikor számtalanszor eszembe jut Szent Pál mondása: ti., hogy mintha nem én élnék, nem én beszélnék, mintha nem volna magamnak akaratom, hanem hogy bennem lakik Az, aki engem kormányoz és nekem erőt ad. Egészen magamon kívül vagyok, és rendkívül nehezemre esik, hogy élnem kell. (...) Őiránta való szeretetből mégis élni akarok. Szívemből kívánom, hogy minél nagyobb szenvedésekkel és üldöztetésekkel legyen telítve, hogy, ha már nem vagyok képes hasznot hajtani, legalább szenvedésre legyen alkalmam. (...) A belső imában kapott közléseim mind teljesültek, még az olyanok is, amelyek két esztendővel későbbi dolgokra vonatkoznak. Isten végtelen tökéletességeiről annyi megvilágosító kegyelemben és megértésben részesülök, hogy, ha ezekre gondolok, az értelmem felmondja a szolgálatot. Úgy vagyok vele, mint aki olyan dolgokat lát, amelyek meghaladják a felfogási képességét, és azonnal szemlélődésbe merülök.

Az Úristen vigyáz rám, hogy meg ne bántsam Őt, és pedig annyira, hogy olykor egészen elcsodálkozom. Szinte kézzelfoghatóan tapasztalom, mennyire gondomat viseli, én pedig a magam részéről úgyszólván semmit sem teszek (3LSz - ÖM III. 406-410).

Teréz ünnepi hetet tart, amikor rákerül a sor a konyhai szolgálatban. Végre valami finomat készíthet leányainak! Azok is boldogok, amikor anyjuk a szakács, s persze szívesen segítenek neki. Isabel nővér egyszer vizet visz a konyhába, s a tűz előtt elragadtatásban találja Teréz anyát: kezében a serpenyő, tartja a tűz fölött, de látszik, hogy magán kívül van. Meddig tart az eksztázis? Nem lehet tudni, mert a tojás éppen oly szép-sárga maradt, mint rendes körülmények között. Az olaj sem kapott lángot, a tűz sem aludt ki... Nem először és nem utoljára történt.

> Rajta tehát leányaim, ne csüggedjünk! Ha engedelmességből külső dolgokkal kell foglalkoznotok, például a konyhában, jegyezzétek meg, hogy *a fazekak között is ott jár az Úr*, és segít benneteket bensőleg is, külsőleg is! (Al 48).

A kis közösséghez csatlakozik unokahuga, Maria de Ocampo is, aki annak idején örökségét ígérte az új alapításhoz. Maria Bautista nővér lesz belőle; Teréz különös gondot fordít arra, hogy megtanítsa az engedelmességre. Vele esik meg a híres uborkaügy. Teréz egy alkalommal egy rohadt uborkát nyom a kezébe: azzal a meghagyással, hogy ültesse el a kiskertben. Maria Bautista nővér csak ennyit kérdez: fektetve vagy állítva? — Fektetve. — S a nevezetes uborka a földbe kerül. Egy más alkalommal viszont tanácsát kéri Teréz: kintről hordassák az ivóvizet, vagy próbáljanak mélyebb kutat ásni a kertben? A fiatal nővér azt javasolja, hogy ássanak mélyre, s bízzanak abban, hogy az Úr, ha már egyszer ide helyezte őket, megfelelő ivóvízzel is ellátja őket. S valóban. A kimélyített kútból tiszta vízforrás fakad fel. Maria Bautista nevét viseli ma is.

Avila püspöke, don Alvaro gyakran jön meglátó-

gatni kedvenc leányait. Egyszer egy életnagyságú feszületet hoz nekik megmutatni. Nagylelkűen megígéri, hogy csak a legközelebbi alkalommal kéri vissza, addig csak imádkozzanak körülötte. Amikor egy idő múlva megjelenik a kolostorban, s valami ügyesbajos dolgot intéz el Terézzel, kívülről furcsa ének hallatszik: — Keresztre feszített Jézus, irgalmazz nekünk, maradj velünk. Benyitnak a nővérek, éneklik a különös litániát, hozzák a Feszületet... Teréz elpirul zavarában, de a püspök elérti a finom célzást: — Ám tartsák meg a Feszületet, aztán imádkozzanak érte is!

A kolostor fő kereseti forrása a fonás. Minden nővér ért hozzá; viszik magukkal a fonalat a rekreációba, cellájukba, sőt a vendégszobába is. Egyszer a szenf lovag, don Salcedo, finoman Teréz szemére hányja: nem is figyel arra, amit mond, hiszen folyton jár a keze. Teréz nevetve idézi a hallottakat, aztán csak ennyit fűz hozzá, hogy neki is éppúgy meg kell keresnie a kenyerét, mint minden szegény embernek, — s folytatja a szálerésztést. A jó lovag végül is meg próbálja lekenyerezni: tegye le az orsót, figyeljen rá, aztán utána kifizeti neki az órabért. Teréz felkacag, és belemegy az üzletbe.

Így érkezik el az Úr 1567. esztendeje. A San José kis cellái mind lakót kapnak. Betelik a szabályban megállapított létszám. Jézusról nevezett Teréz — « ez a nyomorult a sok angyali lény között » — 52 éves. Élete legboldogabb öt éve van mögötte. De most újabb hívásnak kell eleget tennie: több helyről érkezik a sürgető kérés, hogy alapítson újabb sarutlan női kármelita kolostort.

1567-től egészen haláláig úton lesz.

Isten szeretetére gondol, és nekiindul az ismeretlennek.

XI.

VÁNDORÚTON...

Öt esztendő telt el az avilai San José kolostor alapítása óta, s amennyire most látom (1), ez az öt esztendő volt életemnek legboldogabb korszaka. Lelkem most sokszor érzi hiányát annak a békességnek és nyugalomnak, amelyet ott élveztem. (...) Teljes lett a létszám, mert abban állapodtunk meg, hogy tizenháromnál többet nem veszünk fel. (...). Egyszer látogatóba jött hozzám egy ferencrendi szerzetes. Buzgó szolgája az Úrnak, s hasonló vágyak lelkesítették a lelkek üdvéért, mint engem. Nem sokkal előbb érkezett haza Indiából (2), elkezdett nekem beszélni arról a sok millió lélekről, akik ott elkárhoznak, csupán azért, mert nincs, aki oktassa őket. Buzdított minket, hogy folytassuk továbbra is a vezeklő életet. Én annyira a szívemre vettem ennek a sok léleknek elkárhozását (3), hogy nem tudtam hová lenni a fájdalomtól. Félrevonultam az egyik remetelakba, sírtam-zokogtam, könyörögtem az Úrhoz, ejtse valahogy módját, hogy én is tehessek valamit. (...) Miközben engem a fájdalom emésztett, egy este belső imába lévén merülve az Úr a szokott módon megjelent nekem és így szólt hozzám: « Várj egy kicsit, leányom: nagy dolgokat fogsz látni » (Al-ÖM III. 11-16).

---

(1) Ti. 1573 augusztusában, amikor nekifog *Az Alapítások könyve* (továbbiakban Al - ÖM III.) megírásához, — a tollat majd csak a halál üti ki a kezéből.

(2) Vagyis az új világból, Amerikából.

(3) Teréz (mint pl. Xavier Ferenc is) kora felfogása szerint azt gondolja, hogy akit nem keresztelnek meg, az elkárhozik. Lásd később a « Teréz hite » c. fejezetet.

Teréz elmúlt 52 éves. Micsoda háborúkat vívott meg: önmagával elsősorban, aztán szülővárosával, egyházi és világi nagyságokkal. Végül is elérte azt, amit akart, megvalósította az eredeti szigorú szabály szerint élő kármelita kolostort. Csendes nyugalomban nevelhette az első fiatalokat, megírta, mintegy addigi élete összegzéseként *Önéletrajzát*, valamint az imáról szóló csodálatos tankönyvét, *A tökéletesség útját*. Mindent elért, amit csak akart. De soha nem állapodott meg. Öt évi nyugalmat kapott, hogy ebben a csöndes kis paradicsomi zugban — ő, « a nyomorult teremtmény az angyali lelkek között »! — zavartalanul az imának, a vezeklésnek, a fiatal gárda kiképzésének szentelhesse magát. Hogy mi ment végbe az Úr és Teréz között ebben az öt esztendőben, arról elég keveset tudunk. Annyi bizonyos, hogy Teréz most egyre nagyobb részt kíván Isten országa építéséből. Látóköre a szűk kolostor keretében egyre szélesebb horizontra tágul. Amikor imádkozik, egyre teljesebb élet- és sorsközösséget akar vállalni Urával, Életével, Mindenével. Miért jött Krisztus a világba? — Hogy üdvözítse az emberiséget. Mi tehát a legfőbb vágya? — Hogy mindenki üdvözüljön! Milyen eszközöket alkalmazott a megváltás művében? — A rejtett életet, a munkát, az imát, az észrevétlenséget, a tanítást, a szenvedést, a kereszthalált! Mi tehát Teréz teendője? — Hogy ugyanezeket az eszközöket használja fel ő is! — Hol vannak már a régi kicsinyes gondolatok, félelmek, aggályok, szorongások! Teréz, a konkvisztádorok huga és nővére, szintén hódítani akar. « Lélekhalász » akar lenni, mint az apostolok. Imádkozik tehát, vezekel, rejtetten él, észrevétlenségben, csendben, munkában, tanításban. De most már mindezt elégtelennek tartja. Belső energiaközpontok működnek ben-

ne, s a felszabaduló energiahullámok túlcsapnak a kolostor falán. A szigorú szemlélődő életet élő kármelita megérett arra, hogy Élettársa nyomdokaiba lépve útra keljen, hirdesse Isten országát, aztán elérkezzen a maga Golgotájára. A kontempláció, a szemlélődő belső ima olyan fokán áll, hogy ennek már cselekvésben kell kifejeződnie. Teréz életének utolsó tizenöt évét a szemlélődésnek és tevékenységnek ez a bámulatos szintézise jellemzi. —

II. Fülöp annyira szívén viseli a szerzetesrendek megújulását, hogy megbízza a Kármelhegyi Boldogasszony rendjének legfőbb elöljáróját, tanulmányozza a reform lehetőségeit. Amikor Juan Bautista Rubeo « főtisztelendő generális » Kasztiliát is végigvizitálja, Avila püspöke, a jó don Alvaro, felhívja figyelmét a San José kolostorra. Teréz nagy tisztelettel fogadja a rendi generálist, ez utóbbi pedig annyira megilletődik a tizenhárom kármelita életének szigorától, imádságos szellemétől, hogy kiveszi a püspök joghatósága alól; nyíltan megmondja, hogy magáénak akarja tudni ezt a kis kincsesházat. Teréz nem örül a megoldásnak, mert szinte előre sejti azt a sok viszontagságot, amelyet a sarus kármeliták zúdítanak majd a reformra, de felmerül benne az a gondolat is, hogy a reformot esetleg ki lehetne terjeszteni a férfirendre is. Rubeo széleskörű felhatalmazást ad Teréznek: Ó- és Új-Kasztiliában alapítson kolostorokat. A generális már eltávozik, amikor Teréz levélben kéri, hogy esetleg férfi-kolostort is alapíthasson az eredeti Szabály szellemében. Rubeo nehezen áll rá — ismeri övéit! —, de aztán engedélyt ad két « sarutlan férfi kármelita kolostor » alapítására.

Teréz messzire lát. Ha szaporodnak a sarutlan női kolostorok, szükség lesz hasonló szellemű gyóntatókra, vezetőkre. Más rendiektől ezt nem kaphatják

meg. Az enyhített szabályok szerint élő kármelita szerzetesek sem teljesíthetik ezt a szolgálatot. Szükség van tehát a sarutlan férfi szerzetesekre is, — ha már egyszer úgy esett, hogy a püspök joghatósága alól kikerülve a férfi rend legfőbb elöljárójának fennhatósága alá tartoznak.

A felhatalmazás megvan, de honnan vegyen Teréz megfelelő férfi kármelitát tervei megvalósításához? Nem ismer senkit, akivel bele lehetne vágni ebbe a vállalkozásba. Néha az is eszébe jut, hogy hiszen pénze sincs, se háza, se földje, se újabb pártfogója. Ezt a gondot tartja a legkisebbnek, hiszen eddig is előkerült minden, amire szükségük volt. De egy jóraváló, olyan igazi sarutlan kármelitának való férfiembert honnan kerítsen?

Közben Avilában elterjed a hír, hogy *Madre Teresa* újabb kolostort akar alapítani. Szokás szerint megint felháborodnak a jó avilaiak, kijelentik, hogy ez a nő végképp megbolondult, nem tud megmaradni egy helyen stb. Teréz már ismeri az effajta lármát, nem sokat ad rá. Mivel újabb jelentkezők kopognak a San José kapuján, nagyon időszerűvé válik egy új alapítás. Az egyik jelentkező, szerencsére, valami pénzt is hoz magával; nem sokat ugyan, de majd csak lesz valahogy. S Teréz belevág az ügybe. Megüzeni a medinai sarus kármeliták perjelének, Antonio de Herediának, hogy béreljen számukra egy házat. Maga úgy készül az utazásra, hogy megkettőzi vezekléseit; hogy nővérei ne lássák a távozás miatt érzett fájdalmát, elbújik az egyik remeteségbe; ott imádkozik az Úrhoz, ne engedje, hogy valami is meglazuljon az eredeti szigor acélhálóján.

Amikor elérkezik az indulás napja, megáldja leányait, a kármelhegyi Boldogasszony oltalmába ajánlja valamennyit, megtapogatja a zsebében simuló

néhány reált és keresztet vetve fellép a kocsira. 1567. augusztus 13-án hajnalban indulnak el a legszükségesebbekkel megrakott szekerek. Két nővér tart vele a San José, négy pedig a Megtestesülés kolostorból. Egy öszvéren követi a menetet Julian de Avila, Teréz világi pap barátja, ügyvédje, ügyintézője, krónikása.

> Nagyasszonyunk napjának előestéjén érkeztünk Medinába, éjjel tizenkét órakor. Hogy ne okozzunk feltűnést, a Szent Anna kolostor előtt szálltunk le, onnan pedig gyalog mentünk a házhoz. Éppen az órában hajtották be a bikákat a másnapi viadal számára, s igazán nagy irgalma volt az Úrnak, hogy eggyel sem akadtunk össze (Al-ÖM III.307).

A házról kiderül, hogy rozoga, düledezik, s voltaképp egy kapualj az egész, amit Terézék birtokba vehetnek. Nekiállnak tehát éjjel, hogy hajnalig kápolnává alakítsák át ezt a helyiséget. Kölcsönkapott damaszt ágyterítőkkel vonják be a falakat, megtisztogatják a mocskos padlót, oltárt terítenek. Ég a kezük alatt a munka, míg Medina polgárai gyanútlanul alszanak. Reggelre kész a « kápolna », ők egy ajtó rései mögül nézik a szentmisét, — s ezzel a kolostor meg van alapítva! Csak ezután gondolnak arra, hogy most aztán hol lakjanak a nővérek. Ezt a házat ui. rendbe kell hozni, hiszen lakhatatlan. Egy jóindulatú medinai kereskedő szánja meg a koldus apácákat, s felajánlja nekik házának egy emeletét. A *Madre Fundadora* innen irányítja a kőműveseket, ácsokat, lakatosokat. A medinai polgárok jólelkűek, szívesen adakoznak, így aztán a düledező ház lassanként kolostorformát ölt. Mellettük áll a helybeli sarus perjel, Antonio de Heredia is, aki egyre inkább Teréz hatása alá kerül. Szégyelli a maguk kényelmét. csodálja a « gyönge nők » szigorú életmódját. Teréz nem takarékoskodik a szóbeli érvekkel sem, finom

női tapintattal mutatja be Fray Antoniónak a kármelita rend eredeti eszményét. Amikor az meghallja, hogy Teréznek férfikolostor alapítására is van engedélye, felkiált: — Ő lesz az első « sarutlan szerzetes »! Teréz nem egészen nyugodt, nem tudja elfelejteni a perjelről alkotott első, nem mindenben pozitív benyomását, ezért várakozásra inti. Közben ő maga is vár.

Egy napon aztán találkozik egy fiatal sarus kármelitával, aki első pillantása megnyeri osztatlan tetszését. Juan de Santo Matias szeretne átlépni a kartauziakhoz, ellenállhatatlan vonzódást érez a remeteélet szigora iránt. Teréz megtudja, hogy Juan testvér egy Gonzalo de Yepes nevű nemes és egy egyszerű polgárasszony fia. Az apa selyemszövésből tartotta el családját. Fiatalon meghalt, s felesége, Catalina asszony nevelte fel, kemény munkával, gyermekeit. Juan volt a legfiatalabb a családban. Nem nagy hajlandóságot mutatott a kézművesmesterség iránt, de annál szívesebben ápolta a kórház elhagyatott betegeit és bújta a könyveket. Teréz el van ragadtatva a 24 éves, aprótermetű, csillogó fekete szemű Juan testvértől, aki már most pontosan úgy él, mint ahogy azt a reformált kolostorban elképzelte.

> Megtudtam tőle, hogy szándéka van belépni a kartauziakhoz. Közöltem vele tervemet, s nagyon kértem, várjon addig, amíg az Úr ad nekünk férfikolostort. Figyelmeztettem arra, hogy ha már tökéletesebb életet akar élni, mennyivel jobb volna, ha saját rendjében tenné, s hogy mennyivel nagyobb szolgálatot tenne az Úrnak. Erre ő szavát adta nekem, azzal a föltétellel, hogy nem kell soká várnia (Al-ÖM III.37-38).

Ezen az estén Teréz a szokottnál vidámabb a rekreációban. A nővérek kérdésére nevetve újságolja: van már másfél szerzetese!

Megtörtént tehát az első alapítás és kilátásban van a férfi rend reformja is. Teréz hálát ad:

Időközben a nővérek becsülete nőttön-nőtt a lakosság szemében. Nagyon megszerették őket, s nézetem szerint, erre meg is volt az okuk. Mert hiszen máson sem járt az eszük, mint azon, hogyan tudna mindegyik napról-napra tökéletesebben szolgálni az Úrnak. Minden tekintetben úgy éltek, mint az avilai Szent Józsefben szokás. Az Úr kezdett egyeseket meghívni arra, hogy belépjenek hozzánk, s akkora kegyelmekkel árasztotta el őket, hogy én nem tudtam hová lenni a csodálkozástól. Áldott legyen érte mindörökre! Amen. Hiszen igazán úgy látszik, csak azt várja, hogy szeressük Őt, s mindjárt szívébe zár bennünket! (Al-ÖM III.38).

XII.

1568 ESEMÉNYEI

Teréz toledói hercegnő pártogója, Doña Luisa, kincsei egy részét kolostoralapításra akarja szánni. Ezzel nemcsak eleget tenne a divatnak, hanem bizonyára érdemeket is szerezne. Amikor meghallja, hogy « Avila Szentjének » engedélye van új kolostorok létrehozására, sürgetni kezdi, hogy Malagonban telepedjenek meg. A falucska a hercegnő uradalmaihoz tartozott. Teréz hallani sem akar az ötletről: túl kicsi a falu, hogyan élnének meg a nővérek. Doña Luisa erre még azt is felajánlja, hogy évi jövedelmet biztosít a kolostornak. Teréz kénytelen engedni. De az alapítási okmányban legalább annyit leszögez, hogy a nővéreknek nem lehet semmijük és úgy kell megtartaniok a szabályokat, mint a többi vagyontalan közösségnek. Virágvasárnapon, április 11-én nagy harangzúgás mellett vonulnak be a nővérek új otthonukba.

> A jelenlevők mind nagyon meg voltak hatva. Ott maradtam még néhány napig. Az egyik napon, a szentáldozás után, magától Urunktól hallottam, hogy ebben a házban híven fognak szolgálni neki. Ha jól emlékszem, még két hónapot sem töltöttem ott egészen, mert a lelkem már folyton unszolt, hogy menjek már Valladolidba megalapítani az ottani kolostort (Al ÖM III.83).

A valladolidi alapításra nem kisebb « nagyságok » unszolják, mint az avilai püspök fivére és huga. Don Bernardino de Mendoza felajánl egy házat, szép nagy

kerttel. Míg Teréz a megfelelő nővércsapotot szedi össze Avilában, a meglehetős könnyelmű életet élő Don Bernardino váratlanul meghal Ubedában. Teréz mint már annyiszor, tudomást szerez az elhúnyt állapotáról:

> Az Úr azt mondta nekem, hogy nagyon is kockán forgott üdvössége, de hogy megkönyörül rajta azért a szolgálatért, amelyet Szűz Anyjának tett azáltal, hogy odaadta azt a házat kolostorul az Ő Rendje számára; s hogy addig marad a tisztítóhelyen, amíg csak el nem mondják ott az első szentmisét; akkor aztán kiszabadul. Ennek a léleknek súlyos kínjai állandóan a szemem előtt lebegtek, úgyhogy, bár tulajdonképpen Toledóban szerettem volna alapítani, egyelőre lemondtam erről, és siettem, hogy tőlem telhetőleg minél hamarabb megalapítsam a kolostort Valladolidban. (...) Szent Lőrinc napján értem Valladolidba. Amikor megláttam a házat, nagyon elszorult a szívem, mert beláttam, hogy a nővérek illő elhelyezése nagy költségekkel járna, a kert pedig, mivel a folyó partján feküdt, nem lehetett egészséges (Al ÖM III.85).

Minden ellene szól annak, hogy itt nyissák meg az új kolostort: a házat övező egészségtelen mocsár, az épület hiányosságai, az engedélyek hiánya stb. Teréz azonban egy szenvedőt lát maga előtt, és bármibe kerüljön is, segíteni akar rajta. Julian de Avila kezére jár, így elkészülnek a legszükségesebbek. Amikor Teréz az első szentmisén a szentáldozáshoz járul, elragadtatásba esik, s látja, hogyan szabadul meg Don Bernardino a tisztító szenvedésektől.

Nagyboldogasszony ünnepén történik meg a hivatalos alapítás. A ház, sajnos, nem bizonyul alkalmasnak. A nővérek egymás után betegszenek meg. Ekkor lép közbe Doña Maria de Mendoza, s ugyancsak Valladolidban felajánl nekik egy másik házat. Teréz maga ellenőrzi, hogy minden a szabályok pontos

megtartásával készüljön el. Négy hónapi betegeskedés után költöznek át az új házba; a kolostort a Boldogasszony Szeplőtelen Fogantatásának szentelik.

Teréz közben gyakran gondol várakozó « másfél szerzetesére », Fray Antoniora és Fray Juanra. Az előbbi szépen vizsgázott az elmúlt évben: súlyos szenvedéseket állt ki nagy türelemmel. Így Teréznek eloszlottak vele kapcsolatos aggályai. Juan testvér pedig már teljesen a reform szellemében él. Most már csak valami házra lenne szükség ahhoz, hogy megalapíthassa az első sarutlan férfikolostort. Egy avilai nemes felajánl egy kicsi házat, az Avilától nem messze fekvő kis Duruelo helységben. Teréz egy nővérrel és hűséges kísérőjével, Julian de Avilával útrakel. Alig találnak erre az Isten háta mögötti kis zugra. Néhány család az egész falu. Az említett ház pedig egy jókora fészer, padlással, egy kapualjszerű bemélyedéssel.

> Úgy gondoltam, hogy a kapualját át lehet alakítani templommá; a padlás lesz a kórus; a szobában alhatnak. Az a nővér, akit magammal hoztam, nem tudott megbarátkozni a gondolattal: 'Az az egy bizonyos, anyám, hogy nincs az az ember, ha még akkora szent is, akit itt kibírná; ne is beszéljen róla többet!' (Al ÖM III. 109).

Teréz visszafele beszámol a két jelöltnek tapasztalatairól. Mindketten úgy nyilatkoznak, hogy hajlandók akár disznóólban is ellakni. Teréz is jónak tartja ezt a nagy szegénységet: ha ui. valami pompás házzal kezdenének, mit szólna a rendi generális? Hogyan bizonyíthatnák akkor, hogy valóban reformált életre vállalkoznak?

A valladolidi alapítás arra is időt hagy Teréznek, hogy Juan testvért kiképezze jövendő életére. Bevallja, hogy voltaképp neki kellene tanulnia ettől a

fiatal szerzetestől, de az új alapítás miatt be kell vezetnie a sarutlan kármeliták életébe. Közben beszerzi a megfelelő darócot, és a nővérek elkészítik a két habitust: jó nagy méretűt Antonio de Heredia és egy kisméretűt Juan testvér számára. A két leendő kármelita szerzetes igyekszik beszerezni az alapításhoz szükséges tárgyakat.

> Fray Antonio nagy örömmel jött hozzám Valladolidba, s elmondta, mi mindent hozott össze. Hát az bizonyos nem volt valami sok. Csak órákkal volt alaposan fölszerelve. Nem kevesebb, mint öt homokórája volt, amin én jót mulattam. Azt mondta, arra kellenek, hogy az elmélkedési időt jól ki lehessen mérni, mert nem akarja, hogy a tekintetben zavar álljon be. Arról azonban tudtommal nem gondoskodott, hogy min fog aludni (Al ÖM III.112-113).

A *Madre Fundadora* először Juan testvérre adja rá a durva darócruhát. A Keresztről elnevezett Juan testvér (1) leteszi az első fogadalmat, s mezitláb elindul az új « kolostor » felé. Hamarosan követi Antonio testvér is, 1568. november 27-én ér Durueloba. A két első sarutlan kármelita, jóllehet több mint 30 év köztük a korkülönbség, a legnagyobb egyetértésben szervezi meg életét. Teréz néhány hónap elmúltával Duruelo felé kerül, hogy meglátogassa a nevezetes alapítást. Reggel érkezik:

> Fray Antonio de Jesús éppen a templom előtt söpört, jókedvű arccal, mint mindig. Odaszóltam neki: 'Mi jutott eszébe? Hát a tekintély hol maradt?' 'Bolond az a nap is, amikor adtam rá valamit' — felelte vissza. Amikor beléptem a kis templomba, elámultam, milyen szellemivé tette azt az Úr! Az a sok feszület! (...) Hát még az

(1) Akit ma Keresztes Szent János néven ismerünk.

a sok halálfej! (...) Kórusul a padlás szolgált, ott végezték a zsolozsmát. Alaposan le kellett hajolniok, hogy bejuthassanak, ha onnét akartak szentmisét hallgatni. Ugyanis két oldalt egy-egy remete-cella volt, de ezekben csak fekve vagy ülve fértek el. Tele volt szénával, mert igen hideg helyiségek voltak, s a tető úgyszólván a fejüket érintette. Egy-egy ablak nyílt belőlük az oltárra; egy-egy kődarab szolgált vánkosul; egyébként pedig zsúfolva voltak az ő kedves feszületeikkel és halálfejeikkel. Megtudtam, hogy a matutinum után nem szoktak lepihenni, hanem ott maradnak a primáig elmélkedésbe merülve. Oly magas fokán voltak a szemlélődésnek, hogy mire a primára mentek, ruhájukat nem egyszer elborította a hó anélkül, hogy észrevették volna. (...) Sokszor eljártak prédikálni a szomszéd községekbe, másfél két mérföldnyire is, s hozzá mezítláb, fagyban, hóban. (...) Étlen-szomjan késő este értek haza vacsorára. S mindezt semmibe se vették: annyira boldogoknak érezték magukat. (...) Alig tudtam elegendőképp hálát adni az Úrnak. Úgy éreztem, hogy ez a szerény kezdeményezés valamikor nagy javára fog szolgálni Rendünknek és dicsőségére Urunknak. (...) Később egy-két dolgot meghánytunk-vetettünk. Amilyen lanyha és rosszrahajló vagyok, főleg arra kértem őket, hogy ne gyakoroljanak akkora vezeklést, mert ebben a pontban nagyon szigorúak voltak. (...) Ők ellenben, mivel megvoltak bennük azok az erények, amelyek énbennem hiányoznak, nem sokat adtak a szavamra, s nem engedtek szigorukból. Amikor eltávoztam tőlük, lelkem túláradó boldogsággal volt tele (Al ÖM III.115-119).

Teréz boldogsága valóban határtalan: ez a kis « Betlehem » egészen a Kármel-hegyi remeteelődök életére emlékeztet. Igazi anyaszívvel szereti első két « fiát », s ezzel az anyaszeretettel fékezi szigorukat. Jót mosolyog a házat díszítő halálfejek sokaságán: ám legyen, ha ez örömet szerez nekik. De amikor körülnéz a konyhában is, szükségesnek tartja, hogy a vele utazó nővérrel bemutassa a takarítás alapele-

meit. Egy kis kamrába söprű, lapát, meszelő, vödör kerül. Ettől a látogatástól kezdve a sarutlan férfikolostor épp úgy ragyog a tisztaságtól, mint a nővéreké.

De a távolból is gyakran közbe kell lépnie, hogy fékezze túlságos vezekléseiket. Megtudja, hogy Juan testvér egy alkalommal, betegségtől elgyengülten, azt kérte a perjeltől: hadd egye meg valamivel korábban azt a darab száraz kenyeret, ami rendes étkezéséül szolgált. Hogy aztán miképpen vezekelt ezért a gyöngeségéért, arról Fray Antonio tudósította Terézt. A *Madre Fundadora* elrémülten olvassa, hogy Juan testvér aznap lemeztelenített vállal s egy ostorral lépett be az ebédlőbe. Térdre hullt az előre földre szórt cserépdarabokra, s addig ostorozta magát, amíg vértől borítottan nem zuhant végig a földön! Teréz könyörgő levelet ír: ne vigyék túlzásba a vezeklést! Ne vállaljanak esztelen penitenciát! De ez a levél is süket fülekre talál, Teréz pedig önmagát hibáztatja: biztosan ő a lusta, kényelemszerető... Tudja, hogy mindenben mérsékletre van szükség; de vajon mégis nem ezeknek a szenteknek van igazuk...?

Egy időben ő maga is végzett ilyen kemény vezekléseket. Most az állandó betegség, gyengeség, utazások kellemetlenségeit fogadja jó szívvel; nővéreit is inkább mérsékletre inti. Végül is az Úr szeretetére bízza a kis férfi-közösséget; biztos abban, hogy meg fogják találni a helyes mértéket.

És valóban: alig egy-két év telik el, és Juan testvér indul, hogy az új alapítások féktelen szigorát helyes mederbe terelje.

Az 1568. november 28-án megalapított kolostor a Kármelhegyi Boldogasszony oltalma alatt folytatja mindennapi hősies életét.

XIII.

TOLEDÓTÓL SALAMANCÁIG

Emlékeztek-e Toledo becsületes kereskedői a Sánchez család innen elszármazott ivadékaira vagy nem, azt már nehéz eldönteni, de hogy az 1569. március 24-én városukba érkező *Madre Teresa* alakjában nem ismerték fel az ősi toledói zsidó család leszármazottját, az nagyon valószínű. Teréz két avilai fiatallal jön, hogy meghódítsa ősei szülővárosát. Isabel de San Pablo és Isabel de San Domingo a társai. Most is egy meghívásnak tesznek eleget, de a körülmények elég zavarosak.

Egy helybeli kereskedő, Martin Ramirez, súlyosan megbetegedett. Gyóntatója tudott arról a szándékáról, hogy valami jámbor alapítványt akart létrehozni. Azt ajánlotta neki, építtessen kolostort a sarutlan kármelita nővéreknek. Ő is jól fog járni, meg persze a város is, hiszen a kolostor nővérei mindennap megemlékeznek a jótevőkről. A kereskedő, még mielőtt írásba foglalhatta volna az ügyet, meghalt. Arra azonban még volt ideje, hogy az alapítást rábízza testvérére, Alonso Alvarezre. A nehézségek ez alkalommal sem hiányoznak: nincs megfelelő ház, az alapítók elfogadhatatlan feltételeket akarnak szabni, s főképp kilátás sincs az egyházi engedély megszerzésére. (Az egyházmegye érsekét, miután nyolc évet töltött az inkivizíció börtönében, most Rómában tartják fogságban.) A világi hatóságok sem mutatnak sok hajlandóságot. Végül is Teréz megpróbálja utolsó fegyverét:

Elhatároztam, hogy beszélek a kormányzóval (1). Elmentem egy templomba, amely tőszomszédja volt az ő házának, s kérettem, hogy legyen kegyes lefáradni hozzám néhány szóra. Két hónapja már, hogy folyton könyörögtünk neki, s napról napra rosszabbul viselkedett velünk. Mikor négyszemközt voltam vele, ezt mondtam: 'Ez már mégis csak hallatlan dolog, hogy mikor mi, nők, ilyen szigorú, tökéletes és elzárt életet akarunk élni, és semmit mást nem kívánunk: akadnak olyanok, akik a vezeklést hírből sem ismerik, sőt csupa kényelemben élnek, s mégis meg akarnak akadályozni ilyesmit, ami oly nagy dicsőségére szolgál Urunknak'. Ilyen és ehhez hasonlót mondtam neki, s ugyancsak megnyomtam a szót, mert az Úr nagy bátorságot öntött belém. Ez annyira hatott a szívére, hogy mielőtt eljöttem volna tőle, megadta az engedélyt. (...) Mindössze valami három vagy négy arany volt az egész pénzem (Al ÖM III.122).

Megszületik tehát az egyházi engedély, megvan a kolostor felszereléséhez legszükségesebb, csak éppen a ház hiányzik még, ahová beköltözhetnek. Teréz annyira elfogadhatatlannak tartja Alonso Alvarez feltételeit, hogy szakít vele. Most kénytelen egészen a Gondviselésre támaszkodni. Így gondolkodik: Teréz és három dukát, az semmi, de Teréz meg három dukát meg Isten: az minden! És a segítség nem is várat magára sokáig. Egy teljesen együgyűnek látszó fiú ajánlja fel a szolgálatait. A nővérek először mosolyognak rajta, de aztán Teréz észbekap: nem a legegyszerűbb eszközöket használja fel Isten a leghathatósabban? És megbízza a fiút, hogy járjon utána titokban, hol vehetnének egy házat. Andrada nyakába veszi a várost és néhány nap múlva jelenti: van ház! S már nyújtja is Teréznek a kulcsokat. Felajánl-

(1) Ti. a toledói érseki tanács kormányzójával, don Gomez Tello Gironnal.

ja segítségét a bútorszállításhoz... Teréz mosolyogva nyugtatja meg, hogy egész vagyonuk két kép, két szalmazsák és takaró. Éjjel titokban közelítik meg a házat. Nesztelenül lerakodnak, nekiállnak a takarításnak. A kápolna a legfontosabb, hogy misét lehessen bemutatni, kitenni az Oltáriszentséget. Ez jelenti ugyanis az alapítás tényét. Hajnalban Teréz kísérője be is mutatja az első misét. Mire a környék lakói felébrednek, már csak azt vehetik tudomásul, hogy valaki titokban kolostort alapított. De kinek az engedélyével? Futótűzként terjed a hír, rohannak a kormányzóhoz, de az előző nap elutazott. A városatyák ekkor a székesegyház papjához fordulnak panasszal. Teréz hamarosan rendeletet kap: kiközösítés terhe alatt tilos a misemondás az új házban!

Mindegy. Teréz tudja, hogy az alapítás megtörtént, ehhez joga és felhatalmazása volt, most már csak lesz valahogy. Hihetetlen szegénységben várják a megoldást. Nincs mit enniök, nincs egy darab tűzrevalójuk. Dideregve, állandó böjtben és örömben imádkoznak. Most végre valóban szegények lehetnek!

Toledo haragja nem tartott sokáig. Egyszer valaki egy köteg tüzifát küld be a nővéreknek; aztán egy darab kenyeret, néhány szardiniát. Teréz látja a nővérek elkedvetlenedését: ugyan mi bajuk van? Hát csak annyi, hogy « vége a szegénységüknek »!

Közben Alonso Alvarez is újragondolja az ügyet és ismét felajánlja elhúnyt bátyja akarata szerint a segítséget. Végül is nyélbe ütik az egyezséget:

> Sohasem bántam meg. Mert hiszen kézzelfogható, hogy egyébként nem lett volna módunkban házat venni, míg ellenben így, az ő segélyével, megszereztük azt, amiben a nővérek most laknak, s amely Toledo legszebb épületei közé tartozik. Tizenkétezer arany volt az ára (Al ÖM III.129).

Teréz azt hiszi, hogy most végre kissé nyugalomban élhet, élvezheti az Úr és leányai társaságát. Egy napon azonban egy küldönc keresi. Ruy Gomez de Silva, Eboli hercege (II. Fülöp minisztere), valamint felesége Doña Ana de Mendoza y la Cerda arra kérik: fáradjon el Teréz hozzájuk, hogy egy új alapítás tervét megbeszéljék. Teréz hallott már ezekről a tervekről, s eltökélt szándéka az, hogy elutasítja. A hercegben megbízik ugyan, de Eboli hercegnő állhatatlan természetét, szeszélyes hiúságát már volt alkalma megismerni Doña Luisa házában, akinek Doña Ana unokahuga. Teréz most valóban nagy tétet kockáztat: ha elutasítja Eboli hercegnőt, megsérti férjét, Eboli hercegét; az igazi sértett azonban maga II. Fülöp lesz, akinek a herceg még mindig legbensőbb barátja.

Arra kéri tehát Ruy Gomez herceg küldöttjét, pihenjen meg náluk, amíg egy levelet ír urának. Levélírás helyett azonban az Úr megparancsolja neki, hogy azonnal induljon Pastranaba, vigye magával a szabályokat. Ott majd meglátja a többit.

Pünkösd másnapján hagyja el Toledót. Útja Madridon visz keresztül. Itt régi ismerősének, Doña Leonora de Mascarenhas-nak házában száll meg. Vendéglátója bemutat neki két különös férfit, akik már évek óta remeteéletet élnek. Mariano de Azara, a jeruzsálemi Szent János Lovagrend tagja és szolgája, Giovanni Narducci. Mariano valami szolgálatot teljesített a királynak, s most Rómába készül, hogy valamelyik remete-közösség kötelékébe vetesse föl magát, amint ezt a tridenti zsinat előírta. Mariano nem szereti a társaságot, legkevésbé a nőkét. Így hát nehezen áll szóba Terézzel. Aztán mégis kézbe veszi a Szabályt, s csodálkozva fedezi fel, hogy lényegében

már e Szabály szerint él. De gondolkodási időt kér; csak nem fog mindjárt egy nő hálójába kerülni?

Mire hajnalodik, alig várja, hogy ismét lássa Madre Teresát. Igent mond. Giovanni természetesen követi urát. Ők ketten lesznek majd a pastranai kolostor első lakói. Amikor Teréz a két új sarutlan kármelita és Beatriz Brances, « Libanon rózsája » társaságban elhagyja Madridot, már tudja, miért kell Pastranaba mennie.

Itt a szokott nehézségek fogadják, ezen felül a hercegi pár forró szeretete. Eboli hercegnő ügybuzgalma néha talán túl forró is: minden részletében ő akarja meghatározni a leendő kolostor építését, berendezését, sőt egy ágostonrendi apáca barátnőjét is Teréz anyára akarja erőszakolni. Három hónapos közelharc után végre Ruy Gomez herceg lép közbe és csillapítja le heveskedő feleségét. A férfikolostor számára ő maga ajánl fel házat, s Teréz pillanatnyilag ennek megalapítását tartja sürgősebbnek. Hiszen két férfikolostor alapítására van engedélye. Itt lesz tehát a második! Elküld Durueloba Fray Antonióért, ő maga pedig nekiáll szabni-varrni: elkészíti a két új sarutlan kármelita darócruháját és köpenyét.

1569. július 9-én alapítja meg a nővérek, július 13-án pedig a sarutlan kármeliták kolostorát. Mindkét közösségbe akadnak jelentkezők. Teréz jó kezekben tudja a vezetést, ezért rövidesen útnak indul, hogy eleget tegyen egy másik, biztosabbnak látszó meghívásnak: Salamancába hívják a jezsuiták. Sejti ugyan, hogy a hercegnővel még sok baja lesz, de bízik Ruy Gomez józanságában. Aggodalma beigazolódik néhány év múlva, amikor a herceg meghal.

Most azonban úton van Toledo felé. Itt időzik néhány hónapot, mielőtt a salamancai alapításra kerülne a sor. Útközben egy kis kerülőt tesz, hogy

meglátogassa az avilai galambfészket. Itt két újoncot mutatnak be neki: Ana de San Bartolomé nővért és Ana de Jesús nővért. Mindketten fontos szerepet játszanak majd a további alapításokban és Teréz életében.

Salamancában egy olyan ház megvételéről van szó, amelyben jelenleg még a város egyetemének néhány diákja lakik albérletben. A jezsuiták közbenjárására sikerül kiköltöztetni a diákokat, s így a Mindenszentek vigíliáján érkező Teréz anyát és társát, Maria del Sacramento nővért egy üres, de hallatlanul piszkos, elhanyagolt zegzugos ház fogadja. Nekiállnak takarítani, hogy másnap valamelyik helyiségben el lehessen mondani az első szentmisét. Másnap, tehát Mindenszentek ünnepén, megtörténik az alapítás, Teréz üzen Medinába, hogy jöhetnek a többiek is. Egyelőre még csak ketten vannak az egész házban.

A ház igen nagy volt, teljes fölfordulás uralkodott benne, és sok volt benne a padlásszoba. Az én társnőm nem tudta kiverni fejéből a diákokat. Folyton azon járt az esze, hogy mivel annyira haragudtak, amikor a házat el kellett hagyniok, valamelyik bizonyára elrejtőzött benne. Igaz, ezt könnyen megtehették volna, mert bőven volt búvóhely. Mi ketten az egyik szobába zárkóztunk, ahol volt szalma. Erről gondoskodtam elsősorban a ház alapításakor, mert így volt legalább ágyunk.

Amikor látta, hogy be vagyunk zárkózva abba a szobába, némileg megnyugodott a diákok miatt, habár azért folyton ijedten nézegetett jobbra-balra. Azt mondtam neki: 'Mit nézeget? Hiszen ott nem tud senki bejönni!' Mire azt felelte: 'Azon gondolkodom, anyám, hogyha én most itt meghalnék, mint csinálna egyedül?' Valóban, ha ez bekövetkeznék, — gondoltam magamban —, nem volna tréfa dolog. Önkéntelenül is elkezdtem rajta töprengeni s némi aggodalom támadt bennem. Mert bár nem félek a halottaktól, látásuk mindig erős hatással van a szi-

vemre, még ha nem is vagyok velük egyedül. Hozzájárult ehhez a lélekharangok csengése, mert halottak éjjele volt... Azt feleltem: 'Nővérem, majd ha ez bekövetkezik, akkor majd gondolkozom azon, hogy mitévő legyek. Egyelőre azonban hagyjon aludni!' Tekintve, hogy már két rossz éjjelünk volt, az álom csakhamar elfeledtette velünk aggodalmainkat. Másnap aztán több nővér érkezett, s így már nem volt okunk félni (Al ÖM III.158-159).

Teréz később bevallja: egyetlen házban nem szenvedtek annyit a nővérek, mint a salamancaiban. Csak többszöri átköltözés és viszontagságok után találtak végleges otthonukra.

Ilyen körülmények között kellene folytatnia (2) *Az alapítások könyvét.* Jezsuita barátai biztatják, hogy örökítse meg emlékeit. Nehezen szánja el magát, hiszen állandóan úton van. Íme máris Alba de Tormesbe kell indulnia! Egy jámbor házaspár már évek óta sürgeti Terézt az alapításra. Most saját házukat ajánlják fel, ők maguk pedig egy kisebb házba költöznek.

1571 elején jön létre tehát az Angyali Üdvözletről elnevezett albai kolostor. Mivel itt elég simán mentek a dolgok, Teréz siet vissza Salamancába, ahol viszont nem fogynak ki a nehézségekből. A kis közösség élére Teréz unokahuga — Francisco nagybátyjának leánya — Ana de la Encarnación kerül.

Salamancában majdnem annyira otthon érzi magát, mint az avilai közösségben. Mekkora szeretettel nevelgeti az újoncokat! Aggódik egészségi állapotuk miatt, a legfiatalabbnak húslevest készít, hogy felerősítse, odaadja a maga új köpenyét, s boldogan hordja a másikét, a használtat; felvidítja a szomor-

(2) Ti. az avilai San José alapításának történetét már megírta.

kodókat. Ha megtörténik, hogy szenvedélyes természete miatt valakit erősebb hangon figyelmeztet hibájára, letérdel elé, és úgy kéri bocsánatát; egyszer a kóruson hibát ejt az olvasásban: térdre borulva kér penitenciát az általa nevelt fiatal perjelnőtől. Amikor elragadtatásról, az Istennel való egyesülésről kérdezik, gyakran ismétli: — Az a legtökéletesebb, aki a legalázatosabb, a legönmegtagadottabb! És egyben a legvidámabb is! Erről tanúskodnak a salamancai rekreációs órák! Amikor megszólal az üdülésre hívó csengő, az újoncok elállják Teréz útját, viszik magukkal a kertbe. Kis farönkökre telepszenek, szorgalmasan eregetik az orsóról a szálat, közben beszélgetnek, tréfálnak, énekelnek, rögtönzött verseket gyártanak. Amikor Terézben túlárad az öröm — és ez gyakran megtörténik —, vagy valami jeles ünnepet tartanak, táncra perdülnek. Tapssal, rögtönzött dobbal és az elmaradhatatlan kasztanyettával ütik a ritmust.

Csöndesebb estéken a közösség szívesen hallgatja Isabel de Jesús tisztán csengő hangját. Egy alkalommal az énekre figyelő Teréz elragadtatásba esik. Amikor magához tér, ezekkel a sorokkal egészíti ki Isabel dalát:

Vivo sin vivir en mi
Y de tal manera espero
Que muero porque no
muero...

Élek, de nem magamban
és oly módon, remélem,
hogy meghalok, mert meg
nem halhatok...

A számtalan viszontagság között így telnek a napok a salamancai kármelben.

XIV.

AZ ÉNEKEK ÉNEKÉRŐL A MEGTESTESÜLÉS KOLOSTORBAN

1571 őszén Teréz nem kisebb feladatot kap, mint hogy újítsa meg azt a kolostort, amelyből kivált, hogy hajtsa végre a kármelita reformot. A domonkos Pedro Fernandez apostoli megbízottól kapja a határozott parancsot. Teréz szívesebben vállalna száz új alapítást, mint ezt a lehetetlennek látszó megbízatást. 130 enyhített szabályok szerint élő nővel mit kezdjen? Hogyan reformálja meg őket saját akaratuk ellenére?

A Megtestesülés kolostorban legalább akkora a háborgás, mint Teréz lelkében. Nem elég, hogy maga elhagyta a kolostorát, hogy a sivatagi atyák embertelen életét kényszerítette gyönge nőkre, most még itt is ezt az életmódot akarja meghonosítani? Miért nem ítélték annak idején örökös börtönre! Most nem kellene rettegniök visszatértétől! És egyáltalán: mit vétettek, hogy nem választhatják meg saját maguk a perjelnőt? Miért kell rájuk kényszeríteni egy jöttment, kétes hírű reformátort?!

Az idősebbek felidézik a fiataloknak Doña Teresa Ahumada alakját. Most hirtelen nem sok jóra emlékeznek; igaz, ittléte utolsó éveiben igen sokat imádkozott, meg mindenféle rendkívüli jelenségek vették körül, de ki tudja, nem az ördög tartotta-e markában... Senki nem mondott róla végleges véleményt... Csak annyit kockáztattak meg egyes hittudósok,

hogy látomásai, elragadtatásai nem a démontól származnak. De ki tudja, mi az igazság?

130 elkeseredett, lázadó apáca! Valóságos darázsfészek! Mit csinálnak ezek Terézzel, ha egyáltalán be meri tenni ide a lábát?

Teréz különben is nagyon el van foglalva, át kell szerveznie a medinai kolostort. Most hagyja ott nővéreit, a legnagyobb káoszban? De a parancs parancs. Magától az Úrtól kap figyelmeztetést: miért késlekedik? Vegyen erőt magán és induljon! Nem lesz olyan nehéz, mint gondolja! Csak induljon már!

E látomás után Teréz egyetlen percet nem habozik. Egy vízhordótól kölcsönzött teherhordó öszvéren teszi meg az utat Medinától Aviláig. A San Joséban áll meg, itt várja, mikor veheti át tisztét.

Angel de Salazar, az enyhített szabály szerint élő kármeliták tartományfőnöke 1571. október 6-ra tűzi ki Teréz beiktatásának « ünnepét ». Először ő beszél a Megtestesülés kolostor lakóival. Látva azok tiltakozását reménytelenül kérdezi: semmiképp nem akarják Jézusról nevezett Terézt? Mielőtt ismét felzúgna a tömeg, egy valaki bekiáltja: — Akarjuk és szeretjük! Az első bátor hangot még elnyomja a tömeg, de aztán társai akadnak, s kitör a teljes orkán. Teréz mindezt Angel de Salazar oldaláról látja. Nem tartja meglepőnek, nem számított másra. Aztán valahogy mégis eljutnak a kórusig. Teréz azonban nem indul a perjelnői stallum felé, hanem elfoglalja régi helyét. Micsoda feledékenység! A nagy tolongásban észre sem veszik, hogy egy pillanatra elhagyja a kórust; amikor visszatér, egy Mária-szobrot tart a kezébe. Hirtelen csend támad: — Ugyan mit akar? Teréz odalép a perjelnő emlvényéhez, odahelyezi a szobrot és nyugodt hangon megszólal: — Íme, hölgyeim, az Irgalmasság Anyja az önök per-

jelnője. Aztán szelíd hangon folytatja: — Nem, nem magától jött ide, hanem küldték. Engedelmességből jött; hát nem kell mindnyájuknak engedelmeskedniök? Azért jön, hogy szolgálja őket, kedvükben járjon... Hálás lenne, ha segítenék őt, hogy megreformálja saját magát... Csak egyetlen vágya van, hogy szolgálják békében együtt az Urat. Ez pedig mindnyájuk óhaja, nem?

Erre csak igennel lehet válaszolni. Csendben imádkoznak, aztán mindenki távozik. A Mária-szobor ott marad a perjelnő helyén.

Teréz mindenek előtt enni akar adni a kiéhezett seregnek. A Megtestesülés kolostor lakói állandó kényszerű böjtben élnek. Sok a beteg, a rosszultáplált. A reform témájának bevetése előtt jól kell lakatni őket. Ha lesz elegendő kenyér a házban, nem fognak annyit kijárkálni, több idejük és erejük lesz a közös gyakorlatokra. Teréz mozgósítja barátait. A jó Don Francisco egész kocsiderékra való szárnyast, Juana huga gyöngytyúkokat, az albai hercegnő pénzt, Doña Maria de Mendoza lisztet küld... Az arcok egy-két hét múlva kisimulnak; az ebéd mellé felszolgált pohár bor pedig kezdi felvidítani a szíveket. Teréz elhozatja Valladolidból Isabel de la Cruz nővért, aki innen a Megtestesülésből lépett át a reformba. Isabel lesz a helyettese. Együtt hajolnak a pénztárkönyv fölé, számítgatnak, hogyan fizessék ki a felgyülemlett adósságot. Isabel valóságos pénzügyi zseni; rövidesen úgy forgatja a befolyt összeget, hogy a legszegényebb nővéreknek hetenként egy-egy reált tud juttatni. Így akarja ezek belső szabadságát, emberi méltóságérzetét visszaadni, és valami egyenlőségi jelet húzni a különböző rétegek között.

Nagyböjtben ismét kitör a palotaforradalom. Teréz ui. leállít minden kijárást, sőt a látogatásokat

is. Hogy most hetekig ne beszéljenek senkivel a világon?! Bent közvetlenül nem volt mit tenni, de kivülről nem volt nehéz megfelelő alanyt találni *Madre Teresa* felelősségrevonására.

Teréz tehát orsóval a kezében megjelenik a társalgóban. Nagy nyugalommal dolgozik, míg a rács túlsó feléről ömlik rá a szidalom és a gúny. Amikor látja, hogy látogatója kifulladt, csendben csak ennyit mond: — Kegyelmed ezentúl békében hagyja ezt a kolostort. Ha nem, a Királyhoz fordulok!

A látogatók távoznak, és ettől kezdve összeszedett békében folyhat a nagyböjt. Lassanként Teréz asztalára vándorolnak a féltve dédelgetett ékszerek, szépítőszerek, tükröcskék, legyezők. Apránként ahhoz is hozzákezdhet, hogy megtisztítsa ezeknek a jámbor nőknek vallási gyakorlatait, hogy babonás, jámborkodó szokások helyett az igazi erények gyakorlására késztesse őket. De hogyan tanítsa meg őket a belső imára? A királyi útra? Teréznek van egy igen mozgékony szövetségese, akit mindig oda rendel, ahol a legnagyobb veszély. Juan de la Cruz testvér most éppen Pastranában tanítja a sarutlan kármelitákat a mérséklet erényére. Most sürgősen Avilába hivatja. Legyen ő a Megtestesülés nővéreinek gyóntatója.

— Hölgyeim, egy szentet adok Önöknek gyóntatóul — ezekkel a szavakkal mutatja be a közösségnek az akkor 30 éves Juan testvért. Hogy mindig közelben legyen, Teréz kis házikót építtet neki a kolostor tőszomszédságában. Nemcsak arról volt szó, hogy a gyóntatást elvégezze, hanem hogy mindegyiknek megfelelő eligazítást adjon az imára, elmélkedésre, olvasmányokra vonatkozóan. Juan testvér tehát, akárcsak Teréz, állandó műszakot tart. Mindkettőnek az az alapelve, hogy egyénileg kell vezetni

a nővéreket, mindegyiket a maga adottsága és az Úrtól kapott kegyelem szerint. Teréz, bentről az imaélet szépségeit tárja fel a nővérek előtt: meg akarja kedveltetni azt az utat, amelyen annyi öröm, gyönyörűség vár a hűséges emberre. Juan testvér kintről inkább a nehézségekre, a lemondás szükségességére tanít. Az ima is akkor tökéletes, ha az embernek nincs benne élvezete. Mert az igazi örömök meghaladják az érezhető örömöket... Aki még ilyen élvezetekre vágyódik, az még igen gyönge lábakon áll az elmélkedő ima területén.

A kétféle hatás kiegészíti egymást. A Megtestesülés kolostor nővérei két szent életében szemlélhetik a kegyelem csodáit. Egyre nagyobb tisztelettel tekintenek Terézre és a vézna, aprótermetű Juan testvérre. Annál is inkább, mert Teréz elragadtatásainak sokszor tanúi lehetnek. Azt persze nem is sejtik, hogy Juan testvér ezeket is gyöngeségnek minősíti, s kemény penitenciát ró ki Terézre! Azt hiszi ui., hogy maga keresi ezeket a lelki élvezeteket, tehát még tökéletlen benne a szeretet!

Egy reggel Juan testvér áldoztat. Teréz előtt képzeleti látomásban megjelenik az Úr, jobbját nyújtja felé és ezt mondja:

Nézd ezt a szöget: ez annak a jele, hogy mától fogva a Jegyesem vagy. Eddig még nem érdemelted ki, hogy az légy; ezentúl már nemcsak azért fogsz őrködni tiszteletem felett, mert Teremtőd és Királyod vagyok, hanem azért, mert igazi jegyesem vagy. Az én dicsőségem a tiéd, a te dicsőséged az enyém.

Ez a kegyelem oly mélyen hatott rám, hogy magamon kívül voltam. Egészen elveszetten azt kértem az Úrtól, hogy tágítsa ki kicsiségem, vagy ne részesítsen ilyen mérhetetlen kegyben, mert gyönge természetem nem tudja azt elviselni. Az egész napot ebben a megrészegült állapotban töltöttem. Azóta érzem jótékony hatásait, de a

megpróbáltatások és a zavar növekedését is, mivel nem szolgálok úgy, amint kellene ekkora nagy kegyelem után (1).

Így történt Jézusról nevezett Teréz « lelki házassága ». Juan testvér elvágta benne azt az utolsó kis finom szálat is, amely önakaratához kötötte. Szabaddá vált arra, hogy Krisztus teljesen magáévá tegye.

Ennek az élménynek hatása alatt írja meg az Énekek énekéről szóló elmélkedését (2). Maga az Úr bíztatja arra, hogy jegyezze le a Tőle hallott tanítást, hadd szolgáljon az nővértársai hasznára is. Teréz mint «nyomorúságos ajándékot» ajánlja a kolostor tagjainak: szolgáljon arra, hogy a Szentlélek kegyelméből mindnyájukban növekedjék a szeretet. A *Conceptos del Amor de Dios* (Gondolatok Isten szeretetéről) című kis füzetbe ilyen gondolatokat jegyez le:

> Kevés tapasztalatunk van Isten szeretetéről, s ezért el sem tudjuk képzelni, hogy az emberi lélek ilyen bizalmasan érintkezhessen Istennel. (...) Ismerek valakit (3), aki évek hosszú során át folytonos aggodalmakat állt ki és semmiképp sem tudott megnyugodni, amíg az Úr úgy nem intézte a dolgot, hogy néhány részletet hallott az Énekek énekéből; ebből azonnal megértette, hogy a lelke helyes úton halad. Belátta, mondom, amennyire lehetséges az, hogy az isteni Jegyes iránti szeretettől lángoló lélek végigmenjen mindezeken a lelki örömökön, kínokon, haldoklásokon, szenvedéseken, élvezeteken és elragadtatásokon az Ő karjai között. (...) Ó leányaim, milyen jól fizet Isten! Milyen Uratok és Jegyesetek van! Semmi sem

(1) P. Silverio de Santa Theresa: *Édition bréviaire des oeuvres de Sainte Thérèse* c. művéből idéz MA 257.1.

(2) L. II. rész.

(3) Harmadik személyben beszél önmagáról.

történik, amit Ő nem tudna és nem látna! Ha nagyszerű dolgokra nem is vagytok képesek, ne mulasszátok el megtenni az Ő szeretetetéért azt, ami hatalmatokban van. Ő megfizet érte: Ő nem néz másra, mint arra a szeretetre, amellyel teszitek. (...) Nekem mindig nagy örömömre szolgál, valahányszor hallom az Énekék énekének szavait, s az Úr kegyelme megértet velem belőlük egyetmást. Arra gondoltam tehát, hogy nektek is örömöt szerzek azzal, ha elmondom, amit megértettem belőlük.

A szív békéje nélkül nem értheti az ember a szeretet mélységeit. Teréz részletesen elmagyarázza, hogyan tehetnek szert a nővérek erre az igazi belső békére. Eszmefuttatása egészen gyakorlati: az étkezés, a ruházat, a lakás problémáit is ebbe a szeretettávlatba helyezi; mindezek a kérdések nagyon is időszerűek most a Megtestesülés kolostorban. Keserves tapasztalatai csalják ajkára a sóhajt:

Hányan maradnak a hegy tövében, holott feljuthattak volna a csúcsra! Most újra mondom és kérem, hogy gondolataitok és vágyaitok mindig magasan szárnyaljanak. (...) Higgyétek el nekem, hogy ez igen fontos! (...) Menynyire igaz az, hogy hogy ha valaki szeret, semmit sem tart lehetetlennek!

Teréz nagyon jól ismeri az emberi természet tehetetlenségi nyomatékát, de arra a következtetésre jut, hogy ha ő, bűnös, aki annyi éven át ellenállt a kegyelemnek és az Úr szeretetének, megkapta a lelki házasság rendkívüli kegyelmét, miért ne részesülnének benne a többiek is?! Csak egy kicsit kell akarni, csak nem szabad a vágyakkal alábbhagyni; ezt ismételgeti szüntelenül. Igaz, gyöngék vagyunk, mindnyájan, de az Úr is ismeri a megpróbáltatásokat! Minden okunk megvan arra, hogy egész bizalmunkkal Őrá hagyatkozzunk.

« Szerelmed édesebb a bornál, keneteidnek illata kellemes » (Én 1,2-3). Ezekről a sorokról elmélkedve Teréz minden ékesszólását latbaveti, hogy a Megtestesülés nővéreinek bemutassa a belső ima és az Úrral megélt egység titokzatos szépségét, boldogságát.

> Csakis a szeretet sugallhatja nekünk azt a gondolatot, hogy igazi Kedvesünknek, Jegyesünknek és egyetlen Kincsünknek szüksége van ránk. Mivel tehát Ő megengedi nekünk, ismételve mondjuk valamennyien: « Kedvesem az enyém, és én Kedvesemé vagyok ». Te ez enyém! — ó, én jó Uram...

Teréz szóbeli és írott magyarázatai nyomán sok nővérben felébred a kedv: ha a belső élet valóban ennyire szép, miért ne próbálná meg? A lelkesedést Teréz nem kijózanítani akarja, hanem helyes mederbe terelni:

> Jegyezzétek meg, hogy legtöbbször, sőt majdnem mindig, ezeket a rendkívül magasfokú lelki ajándékokat és nagy kegyelmeket az Úr csak olyanoknak adja meg, akik már sokat dolgoztak Őérette és igen vágyódtak szeretete után. Kivételek természetesen azok az esetek, amelyekben az Úr jónak látja valakit egészen határozott meghívásban részesíteni, amint tette például Szent Pál apostollal. Ez utóbbit egyszerre emelte föl a legmagasabb szemlélődés színvonalára, megjelent és beszélt neki, úgyhogy ott helyben szentté tette. Rendesen azonban, mint mondom, az ilyen lelkek már régóta igekeztek Őfelségének mindenben kedvére tenni. Évek hosszú sora óta gyakorolták például az elmélkedést és keresve kutattak Jegyesük után; teljesen ráuntak az összes világi dolgokra; megerősödtek az igazságban; nem keresnek másban örömet, kényelmet és pihenést, mint abban, amiben igazán lehet és szabad azt keresni; az Úr védelme alá helyezkednek és nem szorulnak másra. És mennyire igazuk van

abban, hogy kizárólag Ő Szent Felségébe vetik bizalmukat! Hiszen minden reményük teljesedik!

Teréz visszaemlékezik az életét végigkísérő képre: a szamariai asszony és a vizet kérő majd az élő vizet kínáló Jézus jelenetére.

Sokszor elgondoltam, mennyire meg volt sebesülve ettől a szeretettől az a jó szamariai asszony és milyen tökéletesen megértette szíve az Úr szavait. Ugyanis otthagyta az Urat, pusztán azért, hogy polgártársainak is hasznuk lehessen belőle. Ez az eset nagyon világosan megérteti azt, amit itt fejtegetek. Nagy szeretetének jutalma az volt, hogy hittek neki, s hogy tanúja lehetett annak a nagy jónak, amelyet Urunk abban a városban tett. Már pedig azt hiszem, nincs ezen a földön nagyobb boldogság, mintha azt látjuk, hogy egyik-másik léleknek javát előmozdítottuk. Ilyenkor úgy látszik, mintha ezeknek a virágoknak édes gyümölcsét élveznék. Boldogok azok, akiknek az Úr megadja ezeket a kegyelmeket, s ugyancsak szent kötelességük, hogy Neki szolgáljanak.

Nézzük csak ezt a szent asszonyt, amint isteni mámorában, kiáltozva szalad végig az utcákon. Engem legjobban az lep meg, hogy egyáltalában komolyan vették a szavait; hiszen aligha lehetett előkelő, tekintve, hogy maga ment vízért. Hogy nagyon alázatos volt, az kétségtelen, mert mikor az Úr szemére vetette hibáit, nem haragudott meg, hanem azt mondta: « Uram, látom, hogy próféta vagy ». Egyszóval, hittek neki, s pusztán az ő szavára nagy tömeg nép ment ki a városból az Úr látására.

Hasonlóképpen igen üdvös hatással vannak másokra azok, akik, miután már néhány évig belsőleg társalogtak Őfelségével és élvezték a lelki ajándékokat és örömöket, nem húzódoznak attól, hogy kellemetlen dolgokban szolgáljanak neki, még hogyha ezért le is kell mondaniok az említett belső gyönyörűségről. Ismétlem, hogy ezek a virágok és cselekedetek, amelyek ilyen lángoló szeretetnek fáján termettek, sokkal hosszabb ideig tartják meg illatukat. Egyetlenegy ilyen lélek többet használ az ő

szavaival és tetteivel, mint sokan mások, akiknek egész működésén rajta van a mi emberi gyarlóságunknak és az önérdeknek rozsdája (É-ÖM III. 324-388).

A Krisztussal élet- és szeretetközösségben élő Teréz nem hagy nyugtot a Megtestesülés kolostor nővéreinek. Krisztus szeretete űzi, hajtja, hogy megszerettesse Őt! Most nem érez fáradtságot, nem nagyon törődik beteges állapotával. Soha nem tapasztalt erő hatja át. Hol van már az a habozó, aggodalmaskodó kármelita, aki oly nehezen indult ide, a Megtestesülés kolostorba?!

Juan testvér titokban boldogan látja Teréz átalakulását. Más-más úton haladnak — ő a teljes kivetkőzés, lelki éjszaka kopár csúcsain jár, Terézt a szeretet boldogsága repíti — de céljuk ugyanaz. A szeretet eksztázisában aztán találkoznak...

Juan testvér gyakran kopogtat a kolostor társalgóján, és kéri a perjelnőt. Ilyenkor beszélik meg a nővérek, a kolostor ügyeit. Egy alkalommal Beatriz nővér kénytelen benyitni, hogy Teréznek jelentsen valamit. És mit lát! A rácson innen Teréz, a rácson túl Juan testvér teljesen magukon kívül a Szentháromságot szemlélik önfeledt boldogságban!

Beatriz nővér visszahúzódik, de nem tartja meg magának a titkot. Hamarosan az egész közösség tudja, hogy a Szentháromság elragadtatott szemlélői nevelik őket már harmadik éve. Most már meg merik kérdezni Terézt is, Juan testvért is: — Milyen úton juthatnak el ők is erre a tökéletességre?

A perjelnő és Juan testvér válasza teljesen egybehangzik: — Csak az alázat útján.

XV.

AZ INKVIZÍCIÓ ÁRNYÉKÁBAN

Végéhez közeledik Teréz megbízatása. Mielőtt letelne a három év, az Úr Segoviába rendeli. Közben egy hallatlanul kényes ügyről is tudomást szerez. Isabel de Santo Domingo, a pastranai kolostor perjelnője a következőkről tájékoztatja:

Meghalt Eboli hercege; felesége, Ana de Mendoza y la Cerda, nem tud belenyugodni férje halálába. Valami rendkívüli módon akarja tehát a világ tudtára adni fájdalmát. Teljes özvegyi díszben Madridba kocsizik, búcsút vesz a királyi udvartól, felveszi magára a kármeliták ruháját, zárt hintóban visszarobog Pastranaba, s ott, éjnek idején, bezörget a kolostorba: — Megérkezett! — De ha csak egyedül jött volna! Egy egész csapat fiatal leány kíséri. A hercegnő kiadja a perjelnőnek a parancsot: ezeket most azonnal öltöztesse be, s kezdjék meg újoncévüket. « Ana nővér » valójában úrnőnek érzi magát a férje és az általa alapított kolostorban. Rendelkezik, átalakításokba kezd, ki-be járkál, külön folyosót akar építtetni, hogy saját cellájából egyenesen az utcára juthasson. A nővéreket cselédlányként kezeli, s igen csodálkozik azon, hogy a kolostor kis harangja akkor is imára hív, amikor neki kedve lenne tovább aludni.

Isabel de Santo Domingo néhány nap múlva udvariasan de határozottan tudtára adja: Ana nővér olyan rendkívül színes egyéniség, oly kiváló tulajdonságokkal rendelkezik, hogy a szegény pastranai kolostor

valóban nem méltó jelenlétére... Csillogó szellemét, ragyogó szépségét csak a királyi udvar értékelhetné kellőképpen... A hercegnő elérti a finom célzást és kivonul a házból. Sértett dühében II. Fülöphöz fordul, aki hűvös nyugalommal csak ennyit válaszol: törődjék árván maradt hat gyermekével. Ez az elsőrendű kötelessége!

A hercegnő tehát visszatér palotájába, tovább gyászolja elhúnyt férjét, s közben azzal szórakozik, hogyan álljon bosszút « engedetlen kolostora » lakóin. Mindenek előtt megvonja tőlük az évjáradékot, ami annyit jelent, hogy éhhalálra ítéli őket. Ezen az istenhátamögötti helyen ugyanis a nővérek semmiféle támogatásra nem számíthatnak.

Teréz nagy aggodalommal kíséri pastranai leányai megpróbáltatásait. Úgy gondolja, majd a segoviai kolostorba menti át őket; ezért is vág bele az alapításba még a három év letelte előtt. Pénze ugyan nincs, de ez még soha nem okozott neki fejfájást. Megvan a püspök szóbeli engedélye, ez a lényeg. Hűséges utitársa, Julian de Avila azt tanácsolja, kerüljék a nagy feltűnést, mert a püspök éppen távol van. Így aztán titokban, éjjel szállják meg a kiszemelt házat, kora hajnalban harangoznak, Julian bemutatja az első szentmisét, kiteszi imádásra az Oltáriszentséget: a segoviai Szent József kármel alapítása ezzel befejezett tény.

A következő napok eseményei szinte már szabályszerűen ismétlődnek: felzúdul a város, megfosztják őket a misemondás jogától, rendőri felügyelettel el kell hagyniok a házat, Keresztes János testvért — aki most ott van Teréz kíséretében — börtönnel fenyegeti a városparancsnok. Közben akad egy alkalmasabb ház, kiderül a püspök engedélyének hitelessége, abbahagyják a megindított pört, s váratla-

nul minden rendbe jön. Juliannak első gondja az, hogy elindítson öt zárt kocsit Pastrana felé.

A pastranai foglyok már régen készülődnek az indulásra. Isabel de Santo Domingo elkészítette a hercegnőtöl kapott vázák, edények, bútorok stb. jegyzékét. Édeskevés holmijukat összecsomagoltatta, s most, mint a zsidók az egyiptomi kivonulás előtt, útrakészen állnak.

Julian a legnagyobb csendben érkezik; titkolja remegését, mert ilyen feladatotot még nem bízott rá a *Madrė Fundadora!* Neki kell kimenekítenie az egész társaságot, s méghozzá úgy, hogy kijátssza a fél szemével is éber hercegnő figyelmét!

Alig hajnalodik, amikor a nővérek lábujjhegyen kiosonnak az épületből. Kezükben szegényes kis pogygyász, szívükben a most magukhoz vett szentségi Jézus. A kis kápolna tabernákulumának Lakója velük szökik... Julian gyorsan a kocsiba rejti a nővéreket, s a legnagyobb csendben és óvatossággal elhagyják a kolostort, negyed óra múlva pedig Pastranát... Itt aztán friss galoppba kezdenek, hogy minél gyorsabban maguk mögött tudják a hercegnőt kolostorával együtt. Több napos nyaktörő utazás után érkeznek Segoviába. Teréz megkönnyebbült szívvel öleli magához a tizennégy megpróbált nővért. Először is enni ad nekik, pihenni küldi őket. Addig Julian beszámol a sikeresen végrehajtott hadműveletről, s alig rejthető büszkeséggel mosolyog, amikor az Anya elismeri hősiességét. Hát igen, ez férfiembernek való vállalkozás volt!

A pastranai ügy tehát le van zárva, legalább is Terézék számára. Valójában pedig csak most kezdődik... Teréz már régen elfelejtette, hogy még évekkel ezelőtt a hercegnő megszerezte tőle készülő Önéletrajzának egy másolatát. Doña Ana de Mendoza

megesküdött, hogy rajta és férjén kívül senki nem fog a lapokba tekinteni. Az eskü szava elszállt, a könyv viszont ott fekszik a bosszúra vágyó hercegnő ébenfa asztalán. Bárki beleolvashat, aki akar. Jönnek a hercegnő barátnői, jókat szórakoznak a « szent » látomásain! A takarító szolgálók is belepislantanak, s amelyik olvasni tud, nagy élvezettel betűzi Teréz belső imáról szóló fejtegetéseit... Micsoda? Élő víz? Ilyen meg olyan látomások? Micsoda öntözőberendezésről irogat ez a fellengős nőszemély? Nem éppen úgy viselkedik, mint annak idején Magdalena de la Cruz, akiről már mindenki tudja, hogy az ördöggel kötött szövetséget! — Már a legutolsó kisinas is tudja, hogy egy szélhámos nő járt erre, még egy kolostort is kikunyerált a fenséges hercegi pártól, de megunta a dicsőséget, és most valahol máshol űzi szemfényvesztő mesterkedéseit! És száll a szóbeszéd, crescendoba fordul a Rágalom-ária.

Végül is Eboli hercegnő vállalja azt a számára hallatlanul kínos és mindenki számára kényes kötelességet, hogy az inkvizíció kezébe juttassa Jézusról nevezett Teréz *Önéletrajzát.*

Teréz minderről semmit sem tud. Segoviából készülődik vissza Avilába, mert már alig egy-két hét választja el perjelnői tisztségének leteltétől. Még az Énekek éneke kéziratán símít egy-egy gondolatot, hogy aztán méltó ajándékot hagyjon a Megtestesülés nővéreinek. Egy nap megmutatja a kéziratot gyóntatójának. A Szent Tamás kommentárokon nevelődött jó P. Yanguas csak legyint: mire jó leírni az ilyen gondolatokat. S ráparancsol, dobja tűzbe az egész paksamétát. Teréz még csak nem is válaszol. Az egész kéziratot, úgy, ahogy van, a mellettük lobogó tűzbe veti.

Veszélyes idők járnak. Egyesek maguk olvassák a

szentírást, sőt azt hirdetik, hogy a szent szövegek olvasása megvilágosítja őket, nincs szükségük a papok magyarázatára! Fray Luis de León lefordítja az Énekek énekét, s ez elégséges okul szolgál arra, hogy négy évet töltsön az Inkvizíció börtönében! Az eretnekség gyanúja alá esik mindenki, aki titokban a Szentírást olvassa! Könyvek százai kerülnek a nyilvános máglyára, szerzőik pedig önként vagy megfelelő nyomásra vállalják a penitenciát (1).

(1) Az inkvizíció (lat. *inquisitio* - kivizsgálás) az Egyház bírói intézménye az eretnekségekkel szemben. Az Egyház mindenkor kötelességének tudta azt, hogy őrködjék a krisztusi tanítás tisztaságán és a híveket megóvja a tévtanoktól. Ez a bírói hatalom az Egyház kormányzó jogának lényeges eleme. Más kérdés az, hogy az inkvizíció gyakorlatában az adott kor politikai, jogi és erkölcsi felfogása érvényesült, és ez a hatás tévedésekben, visszaélésekben is megnyilvánult. Az egyház a hit tisztaságának megőrzéséért az apostoli kortól kezdve csak lelki fenyítőeszközöket alkalmazott: figyelmeztetést, meggyőzést, kiközösítést. Az egyházatyák véleménye már megoszlott abban, alkalmazhat-e az egyház — természetesen a legsúlyosabb esetekben — testi fenyítéket, esetleg halálbüntetést is. A bebörtönzés és megvesszőzés gyakorlata először a IX-X. századi szerzetesek között terjedt el. Az első « eretnek-égetésekre » a XI. században került sor: Róbert frank király Orléans-ban 1022-ben tizenhárom eretneket, köztük több papot is, máglyán végeztetett ki. Ettől az időtől egyre gyakoribbá vált a halálbüntetésnek ez a módja. Szent Bernát a XII. sz. elején ellenezte ezt az eljárást, és elegendőnek tartotta az eretnekek kiközösítését. Az egyházi és a világi hatalom az 1184-es veronai zsinaton lépett fel az eretnekségek ellen: a római jog hatása alatt az eretnekekben az államhatalom veszélyeztetőit is látták. Az 1215-ös lateráni zsinat az eretnekeket felségsértőknek nyilvánította, de a halálbüntetés még mindig nem szerepelt. Az eretnekek (valdiak) halálbüntetését először II. Frigyes császár rendelte el 1224-ben. Az albiak eretneksége ellen a toulouse-i zsinat

állíttatott fel először inkvizíciós törvényszékeket 1229-ben. IX. Gergely 1233-ban pápai főinkvizítorokra bízta az eretnekek fölötti bíráskodás pogát. Ezt a tisztet rendszerint a domonkosok legfőbb elöljárója töltötte be. A római jog elterjedésével általánossá vált a kínvallatás gyakorlata. A pápák kezdetben ellenezték; IV. Ince vezette csak be 1252-ben. A kínvallatás és a tűzhalál büntetése elterjedt egész Nyugat-Európában. Magyarországon a huszita háborúk idején Marchia Jakab ferences működött mint főinkvizítor. Az 1525-ös országgyűlésen Verbőczy javaslatára törvénybe iktatták a « *Lutherani comburantur* » — « a luteránusok égettessenek meg », — elvet, de gyakorlati alkalmazására nem került sor.

Az Egyház 1542-ben megszüntette az inkvizíciót, helyébe a hit tisztaságának őrzésére felállította a Szent Officiumot. Ennek ellenére a reformáció terjedésének századában (XVI.) majd az európai önkényuralom kialakulásának idején egyre jobban elterjedt a tűzhalál büntetésének alkalmazása (boszorkányperek). — *A spanyol inkvizíció* fonódott össze a legszorosabban az államhatalommal. Katolikus Ferdinánd teremtette és szervezte meg [a spanyol királyságok politikai egyesítése 1479-ben történt meg. V. (Katolikus) Ferdinánd és Izabella, kasztiliai királynő házasságával]. A spanyol inkvizíció IV. Szixtusz jóváhagyásával, Torquemada domonkos főinkvizítor vezetésével, 1483-ban kezdte meg működését, amely nem annyira az eretnekek ellen — Spanyolországban ezek hatása nem volt számottevő —, hanem inkább a mórok és leszármazottaik ellen irányult. A spanyolok közel hét évszázadon át éltek arab megszállás alatt, érthető, hogy egységes nemzeti királyságuk megalakításának pillanatában nem néztek jó szemmel a régi hódítókra. Hasonló elbírálás alá estek a zsidók is, akik az ország leggazdagabb emberei, vezetői voltak. A XV. század elejétől sokan — látszólag — keresztények lettek, de titokban megmaradtak őseik vallásán. Ezeknek a titkos zsidóknak felkutatása is az inkvizíció feladata volt. A spanyol inkvizíció kegyetlenkedései ellen maguk a pápák is tiltakoztak, de a királyi hatalom szava erősebbnek bizonyult. A spanyol inkvizíció áldozatainak száma igen nagy volt. Az intézményt csak 1820-ban törölték el (Vö. Bangha Béla, *Katolikus Lexikon* II. k.).

Teréz nyugodt, egészen felszabadultnak érzi magát. A tudós domonkos is megnyugszik, hogy ezt az alapjában jóakaratú apácát megmentette az esetleges kellemetlenségektől. Szerencsére az Énekek énekét azóta már több nővér titokban lemásolta, így a mű nem vész el, csak lappang egy ideig.

1574 szeptember végén Teréz indul vissza Avilába. Már tudja, hogy az inkvizíció felkutatta valamennyi írását. Domingo Bañez, a Szent Tamás kolostor elöljárója, maga ír ajánló sorokat az *Önéletrajz*hoz, — s hajt végre néhány javítást, mielőtt a bírák kezébe adná a szöveget. Teréz kicsit megvonja a vállát, amikor a veszélyről értesül. Hiszen többször is kifejezte, hogy az Egyházért szívesen darabokra vágatja magát, hogy mindenben aláveti magát az egyház döntéseinek, hogy mindenben a katolikus anyaszentegyház igazságaihoz akar ragaszkodni! Mi történhet vele?

Útközben megállnak annál a barlangnál, ahol Szent Domonkos élt és imádkozott. Teréz hosszan időzik a barlangban, a kíséret már türelmetlenkedik. Amikor végre megjelenik, kedvesen mentegetőzik: a szent Prédikáló Testvér tartóztatta ennyi ideig; megígérte, hogy mindenben segíti, különösképpen alapításaiban. — És hát nem Szent Domonkos fia maga a nagy inkvizítor is? Teréz nyugodt szívvel néz az események elé.

Alig egy hét múlva letelik a Megtestesülés kolostorban viselt elöljárói tisztsége. Az új perjelnő egy reformált közösség vezetését veszi át. Teréz elköszön nővéreitől, s búcsúzásul ismét csak a perjelnői stallum felé int. Ezután is Ő a közösség elöljárója, a Kármelhegyi Boldogasszony.

Teréz a 60. évében jár. Ahogy előrehalad a korban, úgy tágul ki tevékenységi köre is. Eddig tízenegy ko-

lostort alapított az eredeti Szabály szigora szerint. Valamennyi elérhető távolságra van Avilától. Most először kell hosszabb útra vállalkoznia, hogy eleget tegyen egy sürgető hívásnak. A két Godinez nővér biztosít házat, megélhetést, berendezést, csak jöjjön Beasba alapítani. Teréz fázik az úttól: tél van, magas hegyeken kell átkelni, s túl kell lépnie szűkebb hazája, Kasztilia határait. De aztán belevág, mert Isten akaratának látja. Elkíséri hűséges társa és krónikása, Julian de Avila, titkára, Ana de Jesús, Isabel de San Francisco, a kármel rendi krónikása. Az alapításba szánt nővérek és kísérők több kocsit is megtöltenek.

Napok óta tart már az út. Az öszvérek egyre lassabban vonszolják a kocsikat, az úti vezetők egyre bizonytalanabbak. Végre is Teréz kénytelen azt látni, hogy csak össze-vissza, vaktában tekeregnek. Az áthatolhatatlan ködben senki sem lát tovább az orránál. Most már csak Isten segíthet rajtuk. A nővérek Teréz vezetésével Szent József oltalmát kérik, hogy kikerüljenek ebből a veszélyessé vált helyzetből. Hirtelen távoli, de tisztán érthető hang veri fel őket: álljanak meg, mert még egy lépés és szakadékba zuhannak! A kocsikat visszarántják, megáll az egész karaván. Az utikalauzok rémülten látják, hogy feneketlen szakadék ásít előttük! Végük van! Elvesztek a Sierra Morena útvesztőjében! Valamelyikük azonban átkiált az ismeretlen felé, azt kérdezi, hogyan juthatnának vissza. A hang azt igéri, hogy visszafelemenet 100 lépésnyira rátalálnak a helyes útra.

Az izgalomtól nedves kezek megragadják az öszvéreket, s óvatos lépésekkel visszafele indulnak. Egy szolga előremegy, s hangos hahóval kiáltja a vergődőknek, hogy valóban, alig száz lépésnyire, rátérhetnek a helyes útra. Megmenekültek!

A hang ismeretlenjét hiába keresik. Teréz arcán a meghatottság könnyei peregnek: hogyan mondja meg ezeknek a vad hegyi embereknek, hogy az Úr meghallgatta kérésüket, s hogy Szent József segítette ki őket az életveszélyből!?

A kis társaság föléled, felszakadozik a köd, s megjelennek a nap első sugarai. Még az öszvérek is nagyobb kedvvel galoppoznak a hósapkás hegyoromok között. Teréz és leányai háladalt énekelnek. Meglepő gyorsan átkelnek a Guadalimar megáradt medrén, maguk sem értik, hogyan.

Hírük gyorsabban halad, mint a szekerek, így Beas lakói körmenetben vonulnak eléjük. Valóban, minden készen várja őket, csodálatos módon a szükséges engedélyek is hamar megérkeznek. A február 24-én megalapított új kolostort Teréz az Üdvözítő és Szent József pártfogása alá helyezi.

Teréz boldog napokat tölt Beasban. Itt találkozik azzal a rendkívüli egyéniséggel, akinél közelebb talán senki nem került szívéhez: az Isten Anyjáról elnevezett Jeronimo Gracian testvérről van szó. Arról a kármelitáról, aki Teréz halála után a legtöbbet tesz és a legtöbbet szenved a Reformért.

Véletlenül lett kármelita. Kiváló teológiai felkészültséggel a jezsuitákhoz szándékozott belépni, amikor egyszer Pastrana felé vezetett az útja, hogy ott beajánljon a nővéreknek egy fiatal leányt. A perjelnőnek annyira megnyerte a tetszését, hogy összeesküdött a nővérekkel: ezt az embert beimádkozzák a kármelbe! Gracian mester néhány nap múlva valóban felvételét kérte a pastranai férfi kolostorba. Újoncévét sok kísértés és még több kegyelem kísérte. Nagy küzdelmeiről feljegyzéseket készített, s most ezt is Teréz anya kezébe adja. Hosszan és sokat beszélgetnek. Teréz úgy megszereti, hogy kis Pál apos-

tolának, majd Elizeusának nevezi. 1575. május 12-én kelt levelében így ír a Medina del Campo-i perjelnőnek:

A Szentlélek kegyelme legyen Tisztelendőségeddel, kedves leányom! (...) Mennyire szerettem volna, hogy ezekben napokban itt legyen mellettem! Túlzás nélkül mondhatom, hogy ezek voltak életem legszebb napjai! Gracian mester töltött itt több mint húsz napot. Ismét azt mondom, hogy nem becsültem eléggé ennek az embernek értékeit! Az én szememben tökéletes, és számunkra jobb annál, mint amit valaha kérhettünk volna Istentől. Tisztelendőséged és leányai imádkozzanak azért, hogy Őfelsége elöljárónak adja nekünk. Akkor lenne kire támaszkodnom ennek a háznak kormányzásában: még soha nem láttam ekkora tökéletességet akkor szelídséggel párosulva. ... Julian de Avila egészen bele van bolondulva, akárcsak itt mindenki. Csodálatosan prédikál. ... Az össz nővér imáiba ajánlom magam

Tisztelendőséged szolgálója

Teresa de Jesús (2).

A bizalom kölcsönössé válik. Teréz is elmondja lelke titkait. Gracian mester pedig kijelenti, hogy semmi nem történik vele, ami ellenkezne a Szentírás tanításával. Teréz boldogsága leírhatatlan! Nem tudja, hogy dédelgesse Graciant. Anyaszívének egész szeretetét szabadon engedi: örül, amikor enni adhat neki, ujjong, hogy jó színben látja. Egyszer Gracian ezt írja levele végére: « kedves fia »; Teréz nem győzi válaszában bizonygatni, hogy az igazat írta. És hozzáteszi: mennyire szeretné, ha mindig a társaságában lehetne!

---

(2) 72. Levél. Santa Teresa de Jesús, *Obras Completas*, Madrid, 1951. 813-4.1.

Amikor felébred benne a Keresztes János testvér által nevelt lelkiismeret, maga az Úr nyugtatja meg, hogy nem pazarolja méltatlanra a szeretetét. Teréz tehát nem fékezi a szívében vulkánként feltörő érzelmeket. Ezzel az egész embert átölelő tiszta örömmel közeledik az akkor harminc év körüli Gracian felé, neveli, alakítja, elhalmozza szeretetének ezer és ezer megnyilvánulásával. Gracian pedig alakítható, nem úgy, mint Juan testvér, a lélek sötét éjszakájának szeráfi vándora.

Teréz a legzseniálisabb eszközt választja meg ahhoz, hogy magának tartsa meg Graciant. Engedelmességet fogad neki — ő, a kétszer annyi idős *Madre Fundadora!* — megígéri, hogy élete végéig nem tesz mást, mint amit Gracian tanácsol neki, kivéve ha az ellentétben lenne Isten vagy az elöljárók kifejezett parancsával; kötelezi magát arra, hogy nem lesznek titkai Gracian előtt, hogy egészen fennhatósága alá rendeli magát.

Teréz a szentek ésszerűtlenségével mindent elkövet azért, hogy Graciánból kihozza, anya-szeretettel életre keltse azt az új embert, akit látomásaiban már megmutatott neki az Úr.

A fiatal teológus elfogadja ezt a szeretetet, s azzal válaszol rá, hogy ő meg Teréznek rendeli alá magát. Mindkettőjüket köti a tökéletesség fogadalma is.

1575. július 19-én Teréz levelet ír II. Fülöp királynak. Régen melengetett tervéhez kéri királyi pártfogását, hogy ti. végre kikerüljenek a reformált — ún. sarutlan — kármeliták az enyhe szabályok szerint élő — ún. sarus — kármeliták fennhatósága alól. Bemutatja a királynak Graciánt. Kétségtelenül őt szemelte ki Isten ennek a feladatnak megvalósítására. « Jóllehet nagyon fiatal, mégis olyan, hogy

gyakran hálát adok érte Istennek; azt hiszem, Isten arra választotta ki, hogy rendünk javára legyen » (3).

> Akkora bennem a béke és megkönnyebbülés, hogy nem győzök rajta eléggé csodálkozni. Úgy látom, hogy ez a hangulat állandó bennem, s bár nem tudnám megmondani, hogy hogyan és miként van, valahányszor rágondolok, újra dicsőítem érte az Urat. Szeretnék teljesen feloldódni Isten dicsőítésében. (...) Áldom Isten azért, hogy ezt az embert megteremtette, és belém ekkora szeretetet öntött iránta (IK ÖM III.492, 494).

A most kitörni készülő viharban Teréznek szüksége lesz erre a szeretetben kiformált emberre.

(3) 77. Levél. *Obras Completas* 822.l.

XVI.

A VIHAR

Két újabb alapítási lehetőség kínálkozik: Madrid és Sevilla. Teréz Madrid mellett dönt, azonban Gracian egyetlen szavára Sevillába indul.

Mikor láttam, hogy határozottan kívánja ezt a dolgot, azonnal engedtem. Mert ezt a kegyelmet mindig megadja nekem az Úr, ti. hogy mindig helyesnek tartom azt, amit elöljáróm akar. Tettem pedig ezt annak ellenére, hogy nekem határozott szándékom volt, hogy máshol alapítsak kolostort, sőt mi több, bizonyos, nézetem szerint nagyon fontos okaim lettek volna arra, hogy ne menjek Sevillába. Azonnal megtettük a szükséges előkészületeket az utazásra, mert a hőség máris nyomasztóra fordult. Az apostoli kommisszárius, P. Gracian, Madridba utazott, ahová a nuncius hívta, mi pedig Sevillába (Al ÖM III. 202-203).

Az út valóban nagyon keserves.

Sokat kellett szenvednünk az óriási hőségtől. Amikor a kocsikba fölszálltunk, úgy éreztük magunkat, mintha a tisztítótűzbe léptünk volna be. De a nővérek könnyen megvigasztalódtak, hol arra a gondolatra, hogy mennyivel rosszabb ennél a pokol, hol meg arra, hogy mégis csak illik valamicskét szenvedni az Úr szolgálatában... Az a hat nővér mind olyan lélek volt, hogy el mertem volna menni velük akár a törökök országába is! (Al ÖM III. 204).

Egy napon Teréz súlyosan megbetegszik. Mozdulni sem tud, magas láza van. Nyomorúságos a szállás,

még egy tisztességes ágyat sem tudnak neki kerí-teni, így jobbnak látják az út folytatását. A Guadal-quivir folyón kompok viszik át a szekereket. Az egyik komp, rajta két kocsival, elszakad a parttól, kormány nélkül sodródik a vízen. A nővérek Isten oltalmá-ba ajánlják magukat, s a tisztítótűz után elkészülnek a hideg fürdőre. Végre a komp megakad egy homok-zátonyon, valahogyan partra vergődnek. Persze jó messze az átkelőhelytől és céljuktól. Kijutnak az országútra, s az út széli árok mellett kipihenik a viszontagságokat. Terézt újabb lázroham kapja el, de annyi vizük sincs, hogy megitathatnák. Különben is, mint mondják, Andalúziában drágább a víz, mint a bor! Az éjszakában részegek tántorognak el mellet-tük, hangos kurjantások szakítják meg az ébrenlé-vők imáját: A rossz utaktól, a tengelytöréstől, a rab-lóktól, a tetves szállásoktól, — ments meg Uram minket!

A legnagyobb kellemetlenség azonban Cordobában vár rájuk. Mire odaérnek, a nép éppen a pünkösdi nagymisére készül a templomtéren. Nagy a csődület, folyik a bor; Cordoba lakói nem takarékoskodnak az öröm italával. A szesztől kipirult arcok kivánc-sian tekingetnek a fehér köpenyben, darócruhában lefátyolozottan közeledő apácákra. Hát ezeket meg mi szél hozta ide pünkösd szent napján?

> Biztosítlak benneteket, hogy ez egyike volt életem leg-rosszabb óráinak. Ugyanis akkora csődületet okoztunk, mintha csak bikákat hajtottak volna viadalra. Alig tud-tam bevárni a pillanatot, hogy elhagyhassuk ezt a helyet. Végre is egy híd alatt húztuk meg magunkat (Al ÖM III.209).

1575. május 26-án érkeznek Sevillába, a nyolc na-pos tortúra utolsó állomására. Itt derül ki, hogy

Cristobal de Rojas érsek nem új kolostor alapítására gondol, hanem arra, hogy Teréz anya nővérei oszoljanak szét a gazdag város különböző kolostoraiba, és reformálják meg azokat. Az aranytól duzzadó város hallani sem akar egy új kolostorról, főképp akkor, ha annak nincs biztos jövedelme! Terézék a szó legszorosabb értelmében éheznek. Senki nem gondol arra, hogy egy darab kenyeret vagy egy kancsó friss vizet adjon nekik. Az érsek még azt is nehezen engedi meg, hogy Julian misézzen a nővéreknek.

> Megüzente, hogy nem szabad harangoznunk, sőt még csak föl sem szabad tennünk a harangot... Saját házunk természetesen nem volt. Ilyen körülmények között nem vállalkozhattam kolostoralapításra... Soha nem éreztem magam olyan kishitűnek és gyávának, mint amilyen ott voltam. (...) Hogy házat szerezhessünk, arra semmi kilátásunk sem volt; pénzünk sem volt, sőt még kezes sem akadt volna, mint másutt szokott (Al ÖM III.213-214).

Teréz lassanként megérti, hogy Gracian parancsa Isten terveit keresztezte. S milyen fájdalmas lesz majd drága Elizeusának, ha megtudja, micsoda lehetetlen helyzetbe hozta őt, leányait és a kármelt! Teréz aggódik, bánkódik, érzi a tornyosuló felhőket. Nemsokára megnyílik Itáliában a rendi káptalan. Biztos, hogy Graciánt meg fogják támadni. Ez a sevillai balfogás sem használ a hírnevének. Sokat küszködik a fiatal, tehetséges és jól képzett Maria de San José perjelnővel is. Teréz nagy szeretetében megpróbálja erős kézzel alakítani. A kemény természet nem tűri, s szikrát szór.

Közben váratlan segítség toppan be. Visszajön az új világból Lorenzo, Teréz öccse, s mindjárt a hadszíntérre lép. A jó Lorenzónak van pénze, így aztán sikerül megfelelő házat szerezniök. Éjjel költöznek

be, titokban, nehogy a szomszédos zárdák megakadályozzák az alapítást. Hajnalban elmondják az első szentmisét, s ezzel pont kerül a sevillai kaland első fejezetének végére. Sevilla, ha már egyszer itt vannak ezek az ágrólszakadtak, nagy ünneppel akarja megülni az alapítást. Maga az érsek helyezi el a kápolnában az Eukarisztiát:

> Hogy megbecsülte mindenki ez alkalommal a szegény sarutlan nővéreket, akiknek előbb, úgy látszott, még egy korty víz sem jut Sevillában. Hallatlan, hogy mekkora volt a néptömeg! Volt sok lövöldözés, mozsarazás, görögtűz... egy kis puskaporkészlet fölrobbant... Hatalmas lángnyelv csapott fel egészen a kolostor tetejéig, úgyhogy mindenki azt hitte, hogy a sárga és karmazsinszövet, amellyel a falak borítva voltak, mind porrá égett. Pedig semmi baja nem esett (Al ÖM III. 219-220).

Isten Anyjáról nevezett Jeronimo Gracian apostoli vizitátor nemcsak az Úrnak nem engedelmeskedett, amikor Madrid helyett Sevillába küldte Terézt, hanem Juan Bautista Rubeo kármelita generálisnak sem. Ugyanis II. Fülöp, hogy meggyorsítsa a kármeliták reformját, rávette a pápát, hogy Ormanetto nuncius által két új vizitátort neveztessen ki: Pedro Fernandez domonkost a kasztiliai tartományban, Francisco de Vargas domonkost Andalúziában. Ez a két buzgó szerzetes tehát olyan parancsokat adhatott, amelyek mögött ugyan a Szentszék áll, de amelyek ugyanakkor ellentétben lehetnek a kármelita generális parancsával. Ez történt ebben az esetben. A nuncius megparancsolta, hogy alapítsanak új, reformált kármeleket, a kármelita generális viszont megtiltotta. Gracian a nunciusnak engedelmeskedett, sőt a királynak és a Szentszéknek, amikor Terézt Andalúziába küldte, végzetes ellentétbe került viszont a sarus kármeliták legfőbb elöljárójával, Ru-

beo generálissal. Gracian és társa, P. Mariano, elöljárójuk parancsa ellenére folytatják andalúziai misszziójukat, nem térnek vissza Kasztiliába, hogy a reformált kolostorokat, P. Rubeo parancsa értelmébe, visszacsendesítsék a sarusok tartományába.

P. Rubeo haragja nem ismer határt! Hát legkedvesebb fiai, sőt legkedvesebb leánya, Teréz is ellene szegülnek?! A sevillai kolostor alapítása miatt kitör az égiháború! És ebben az esetben Teréz éppen olyan bűnös, mint Gracian! Teréz magyarázkodó levele későn érkezik, már nem tudja eloszlatni a félreértéseket. Közben Gracian megkapja Ormanetto nuncius parancsát, hogy folytassa a sarus kolostorok látogatását. Gracian ellen akkora a sarusok felzúdulása, hogy Teréz szeretett fia életéért is rettegni kényszerül. Egyszer már azt a hírt is hozza valaki, hogy Jeronimo Gracian vizitátort megyilkolták! Az Úrnak kell Terézt lecsillapítania... Teréz könyörögve kéri Graciant, ne egyék meg semmit, amit a sarusok kínálnak neki, és ne szálljon meg soha a házukban!

Egy napon felfegyverzett csapat veszi körül a sevillai kolostort. Az inkvizíció emberei behatolnak a házba, az őrök lent az utcán nyomják vissza a kíváncsiskodó tömeget! A bírák kihallgatják Terézt. A vádak mögött Teréz felfedezi egy elbocsátott újonc bosszúját, de erről ő nem akar beszélni. Az inkvizítorok azzal gyanúsítják, hogy maga is az *Alumbrados*, a megvilágosítottak eretnek csoportjához tartozik. Ezt a gyanút támasztják alá az inkvizíció birtokában lévő írásai, állítólagos elragadtatásai és csodái. Azzal is vádolják, hogy gyónásra kényszeríti nővéreit, hogy egymáshoz kötözve korbácsolja őket.

Teréz ragyogó arccal hallja a vádakat, s egyszerre visszanyeri lelkierejét. A szenvedéstől nem fél, a tilal-

maknak engedelmeskedni fog, ugyan mit tehetnének vele?

Pedig még nem csattant el minden villám.

> Nem tudom, hogy az Úr akarta-e, hogy kissé megpihenjek, vagy pedig a rossz szellemnek fájt, hogy annyi kolostor létesül, s oly buzgón szolgálják benne az Urat: elég az hozzá, hogy eltiltottak a további alapításoktól. (...) A rendi nagykáptalanból (1) küldték nekem Sevillából való távozásom előtt a definitoriumnak azt a rendeletét, amely úgy szólt, hogy necsak ne alapítsak több kolostort, hanem hogy válasszak magamnak egyet állandó tartózkodási helyemül, s azt ne merjem többé elhagyni. Egyszóval fogságra ítéltek. (...) A legrosszabb a dologban, s ami nekem legjobban fájt, az volt, hogy Generális atyánk megharagudott rám (Al ÖM III.239-240).

A jeles piacenzai rendi káptalan határozata elrendelte mindazoknak a sarutlan kolostoroknak feloszlatását, amelyek a generális engedélye nélkül jöttek létre, és megparancsolta, hogy a szerzetesek három napon belül hagyják el ezeket a kolostorokat, ellenkező esetben a legszigorúbb büntetést vonják magukra.

Teréz indulni akar, hogy azonnal teljesítse a parancsot, de Gracian és a nuncius azt parancsolják, hogy fejezze be a sevillai alapítást.

A perjelnő sem akarja elengedni. Érvelése alkalmas volt arra, hogy jól megvigasztalja Terézt: — Mi lesz, ha jön az inkvizíció, nem találja itt! Azt fogják mondani, hogy megszökött!

Ettől a perctől kezdve állandóan nő Teréz öröme. Nővérei gyakran rajtakapják, amint a Magnificat ver-

(1) Arról a káptalanról van szó, amelyet Piacenzában tartottak meg, és ahol elhatározták a sarutlan reform megszüntetését.

seit énekli, dudolgatja boldog mosollyal az arcán. Alvarez Rodrigo jezsuita inkvizítor kívánságára, itt, Sevillában fogalmazza meg negyedik és ötödik *Lelki Számadását.*

Ezen sorok írója kb. negyen évvel ezelőtt öltözött be kármelita apácának, s mindjárt az első esztendőben elkezdett elmélkedni Urunk szenvedésének titkairól és saját bűneiről, anélkül, hogy eszébe jutott volna rendkívüli kegyelmekre gondolni. (...) Így múlt el kb. huszonkét év, nagy lelki szárazság közepette. (...) Kb. tizennyolc éve annak, hogy azt kezdte tapasztalni: bensejében olykor szózatokat hall, látomásokban részesül és kinyilatkoztatásokat kap. (...) Lelkileg igen sokat szenvedett, mert félt, hogy ördögi ármány az egész. Elkezdte tehát megbeszélni ezt az ügyét lelki emberekkel. (...) Több mint hat esztendeig ugyancsak sok és keserves próbának vetették alá, úgyhogy ezt az időt sok sírással és szenvedéssel töltötte. Azonban minél többször tették próbára, annál gyakoribbak lettek ezek a kegyelmek, főleg az elragadtatások, a belső imában meg azon kívül is. (...) Igyekezett nagy tudósokkal összejönni, és pedig olyanokkal, akik nem gyakorolják a belső imát, mert hiszen csak azt akarta tőlük megtudni, vajon ezek a kinyilatkoztatások nincsenek-e ellentétben a Szentírással. (...) Mindig alávetette magát, s ezt teszi most is, mindannak, amit a katolikus szent hit tanít. (...) Szerzetesleányainak mindig azt mondta, hogy az fog közülük a legmagasabbra jutni a lelki életben, aki a legalázatosabb és a legönmegtagadóbb. (...) Amióta ezek a rendkívüli kegyelmek jelentkeznek nála, lelke mindig arra törekszik, ami tökéletesebb, és majdnem állandó nála az emésztő vágy a szenvedés iránt. Az üldöztetések — pedig bőven volt bennük része — vigasztalására szolgáltak, és rendkívüli szeretetet érzett ellenségei iránt. Azóta nagy benne a vágy a szegénység és a magány után, s epedve óhajt meghalni, hogy láthassa Istent. (...) Soha sincs úgy, hogy valami baja ne volna. Olyankor több, olykor kevesebb; rendesen testi fájdalmak gyötrik és sokmindenféle betegség. (...) Ha

valami jót tesz, annak emléke egy-kettőre kimegy az eszéből. A kapott kegyelmekre ugyan sokat gondol, de nem annyit, mint bűneire. Ezek olyanok, mint a rosszszagú posvány, amelynek látása állandóan kínozza őt. Hogy nem tartja magát nagyra, annak oka valószínűleg az, hogy annyi a bűne és olyan rosszul szolgált Istennek.

Az a szellem, amely őt, eltölti, állandóan arra indítja, őt, hogy dicsőítse Istent, s bármennyibe is kerülne neki, szeretné arra bírni a világot, hogy tartson vele. Innét van az, hogy annyira óhajtja a lelkek üdvét; hogy belátja, mennyire szemét minden földi dolog; s innét van, hogy oly kevésbe veszi a világ örömeit. (...) Az olyanok, akik ilyen kegyelmekben részesülnek, semmibe se veszik magukat, mert belátják, hogy az teljesen Isten ajándéka, s nekik semmi érdemük sincs benne. Ezért nagyon megnövekszik bennük az alázat, a szeretet és a készség e hatalmas Úr szolgálatára, aki olyan dolgokat tud tenni, amelyeket mi itt, idelent, még csak megérteni sem vagyunk képesek. Mert hiszen vannak dolgok, amelyek titkok maradnak még a legtudósabb ember számára is. Áldott legyen Az, aki ilyeneket ad. Mindörökkön-örökké. Amen (4LSz ÖM III.411-420).

Rodrigo Alvarez komolyan veszi hivatalát, nem elégszik meg a gyanúsított nőszemély számadásával. Kívánságának megfelelően, még ugyanitt és ugyanebben az évben, Teréz megfogalmaz egy hasonló terjedelmű beszámolót.

Olyan nehéz ezekről a belső dolgokról valamit mondani, hát még érthetőleg elmagyarázni, különösen olyankor, amikor hirtelen jönnek és múlnak, hogy ha csak az engedelmesség nem adja meg hozzá a tehetséget, igazán alig merem remélni, hogy jól adom elő, főleg ezeket az annyira nehéz dolgokat. (...) Az első természetfeletti ima, amelyet nézetem szerint magamon tapasztaltam, a következő tünetekkel jár. Megjegyzendő, hogy azt nevezem természetfölöttinek, amit semmiféle ügyességgel vagy törekvéssel nem lehet elérni, bármennyire erőlködnek is az

ember (2). Hogy alkalmassá teszi magát rá, azt megteheti, sőt azt hiszem, igen fontos, hogy megtegye. Maga az ima nem egyéb, mint valami sajátos összeszedettség. (...) Ebből az összeszedettségből származik azután néha valami igen kellemes nyugalom és béke érzete. (...) Ebből az imából fakad egy másik, amelyet a lelki tehetségek álmának neveznék (...), de nem lehet még egyesülésnek nevezni. Olykor a lélek azt veszi észre, hogy csupán az akarat van egyesülésben. (...) Mikor valamennyi tehetség egyesülésben van, az egészen más. Akkor egyik sem tud működni, mintha meg volna merevedve. Az akarat többet szeret, mint amennyit ért; azt azonban nem tudja, hogy szeret, vagy hogy mit csinál. Az emlékezet, nézetem szerint, megszűnt, s hasonlóképpen a képzelet is. Az érzékek nemcsak nincsenek ébren, hanem olyanok, mintha el volnának veszve azért, hogy a lélek behatóbban foglalkozhassék azzal, amit élvez. Az egész nem tart soká. Amikor elmúlik, a lelket gazdagon hagyja az alázat és egyéb erények dolgában, úgyhogy kézzelfogható, milyen kincset ér ez a kegyelem. Mibenlétét azonban nem lehet megmagyarázni. (...) Elragadtatás és felfüggesztés, nézetem szerint, egy és ugyanazon dolog. (.).. Az elragadtatás hosszabb ideig tart, s jobban nyilvánul külsőleg. (...) A test, aszerint, hogy milyen helyzetben jön rá az elragadtatás, úgy marad, akár állva, akár térdelve. A lélek pedig úgy belemerül annak élvezetébe, amit az Úr mutat neki, hogy úgy látszik, mintha elfelejtené tovább éltetni a testet, s mintegy magára hagyja azt. (...) Hatásai a lélekre igen nagyok, főleg az, hogy egészen megfeledkezik önmagáról, s csak azt óhajtja, hogy Urunkat, Istenünket, mindenki ismerje és dicsőítse. (...) Világosan a lélek elé tárul saját nyomorúsága. (...) Az elragadtatásnak két faja van, s a kettő között az a különbség, hogy az egyikben az ember lassan-lassan hal meg a külső dolgok számára, fokozatosan veszti el érzékeinek használatát és marad

(2) E beszámoló több pontjára magyarázatot talál az olvasó a II. részben. A « természetfeletti » szemlélődésről bővebben szólunk a II. rész VIII. fejezetében.

élve Istenben; ellenben a másik egyetlen egy eszme kapcsán, a melyet Ófelsége a lélekbe helyez, rendkívül gyorsan történik. (...) Kezdetben bátorság kell ahhoz, hogy az ember teljesen az Úr kezeire bízza magát, hogy vigye oda, hová neki tetszik. (...) Kell, hogy meglegyen benne az elszántság arra, hogy akár meg is hal Őérte. (...) A lélek mélységes bűnbánatot érez, (...) óhajtja, hogy bár soha senki ne követne el bűnt, szenvedélyesen kívánja a lelkek üdvét. (...) A lélek röpte valami, nem tudom hogyan nevezzem. Csak a következő hasonlat jut eszembe. A lélek Istennel szemben olyan állapotban van, mint egy nagy tűz, amely éppen fellángolni készül. Ez a tűz, mikor felszítják, lobbot vet és lángja magasba nyúlik, annak ellenére, hogy azonos azzal a tűzzel, amely alatta van, vagyis, bár fellobog, azért ugyanaz a tűz marad. Hasonlóképpen van a dolog a lélekkel, amennyiben belőle is hirtelen valami végtelenül finom dolog emelkedik ki és megy fel a magasabb régiókba, oda, ahová az Úr akarja. Ezt nem lehet világosabban megmagyarázni. (...) Megakadályozni nem lehet. (...) Hevületnek nevezem azt a vágyat, amely néha erőt vesz a lelken, sokszor, sőt legtöbbször anélkül, hogy belső ima előzte volna meg. Hirtelen szokott fakadni, éspedig abból az érzésből, hogy a lélek távol érzi magát Istenétől. Ez a gondolat néha olyan erős és hatalmas, hogy az ember szinte egy pillanat alatt szinte elveszti az eszét tőle... A lélek csakis Teremtője után vágyódik, s látja, hogy nem juthat el hozzá, hacsak meg nem hal. Mivel pedig önmaga nem olthatja ki életét, amiatt haldoklik, hogy nem tud meghalni. (...) Igen nagy hatásai vannak, és rendkívüli módon gazdagítja a lelket. (...) Egy másik, igen gyakori jelensége a belső imának az a bizonyos sebesülés, amelyben a lélek úgy érzi, mintha szívét, vagy egész lényét egy nyílvessző járná át. Éppen ezért igen erős fájdalmat okoz, másrész azonban akkora élvezet, hogy szeretné, ha örökké tartana. (...) A seb szintén nem anyagi, hanem az egész folyamat a lélek bensejében megy végbe, s nem hagy nyomot a testben. (...) Hatásai igen nagyok. Ha Isten nem adja meg, az ember hiába törekednék azt meg-

szerezni; viszont nem lehet megakadályozni, ha Őneki úgy tetszik, hogy megadja. (...) Ezek a nagy hevületek majdnem mindig elragadtatással végződnek. (...) Az Isteni Személyek közötti különbséget világosan látom (...), igazában se nem látok, se nem hallok semmit, csak valami bizonyosságom van felőle. A lélek szemei nem látnak semmit, de mihelyt megszűnik a Szentháromságnak ez a látomása, azonnal tudja, hogy nincs többé ott. Hogy ez hogyan van, azt én nem tudom, de azt nagyon is jól tudom, hogy nem képzelődés. (...) Azt hiszem, az Első Személy szólt hozzám néhányszor. (...) Azt jól tudom, hogy az egyik sohasem szólt hozzám. (...) Bár az isteni Személyek valami sajátságos módon éreztetik, hogy különböznek egymástól, azért a lélek belátja, hogy a három csak egy Isten. Nem emlékszem arra, hogy Urunk beszélt volna hozzám másképp, mint emberi természetében, s merem mondani, hogy ez nem képzelődés (5LSz ÖM III. 420-430).

Teréznek a parancs értelmében távoznia kell Sevillából, hogy elzárkózzék egy maga választotta kolostorba. Haláláig. Jókedvét alig tudja magába fojtani. Ezt a vidám, olykor huncut szemmel mosolygó arcot Gracian szeretné megörökíteni. Fray Juan de la Miseria — Nyomorúságról nevezett János testvér — ügyesen forgatja az ecsetet. Teréznek tehát modellt kell ülnie. Hosszan, mellén összetett kézzel; nem mozgathatja a fejét, de még a szemét sem. Amikor a kép elkészül, Teréz összecsapja a kezét és felkiált: — Isten bocsásson meg neked, Juan testvér! Hiszen te csúnyának és csipásnak festettél!

Elérkezik a búcsú napja. 1576. június 3-án maga Cristobal de Rojas érsek is elköszön Teréztől. A *Madre fundadora* letérdel előtt és áldását kéri. Aztán az érsek térdel Teréz elé, s kéri, hogy áldja meg.

Teréz hajnali 2 órakor hagyja el Sevillát. Indul a száműzetésbe.

XVII.

A SZÁMŰZETÉS ELSŐ ÉVE

Don Lorenzo de Cepeda lovagi kötelességének érzi, hogy bajbajutott nővérének segítséget nyújtson. Ő maga gondoskodik a zavartalan utazásról; szállást kerít, beszerzi az élelmet, s igyekszik felvidítani Terézt. Velük utazik Lorenzo kilenc éves kislánya, Teresita, és egy percre sem tágít nagynénje, *tia Teresa* mellől. Sevillában a kislány addig nyaggatta a nővéreket, amíg ő is kapott « kármelita darócot ». Most ebben a bő köntösben csetlik-botlik nagynénje körül, és mond olyanokat, hogy a társaság nem tud hová lenni a nevetéstől. Amikor eljön az elmélkedés ideje, odabújik Teréz mellé, és mondogatja ő is kis imádságait. Időnként megzörrenti nagyszemű rózsafüzérét, hogy jelezze buzgóságát. Legtöbbször azonban a nagyokat figyeli: rajongásig szeretett nagynénjét, apját meg kísérőket. Néha elnyomja a buzgalom; ilyenkor Teréz köpenyével betakargatja drága kis Teresitáját.

Lorenzo arra szeretné rábírni nővérét, hogy jöjjön Avilába. Ő maga is ott akar megtelepedni. Teréz azonban szeretne legalább nehány napra Toledóban maradni. A néhány napból egy év lesz.

A száműzöttnek egy félreeső nyugodt cellát jelöl ki a perjelnő. Teréz innen irányítja most leányait. Egyetlen eszköz áll a rendelkezésére: a levél. Egyetlen napon néha több küldönc is érkezik Valladolidból, Medinából, Pastranaból és persze leggyakrabban Avilából. Teréz minden kérdésre válaszol, rész-

letes utasításokat ad. Nem sajnálja a papírt, az időt és önmagát. Úgy ír, olyan szenvedéllyel, mintha mellette ülne a címzett. Írásait teletűzdeli spontán felkiáltásaival, sóhajaival. Leveleit soha nem olvassa el, ti. nem akar ilyesmire időt vesztegetni.

Nagy izgalommal fogadja mindig Gracian küldönceit. A sarusok most az egység és egyetértés címén szeretnék felszámolni a reformot. Teréz átlát a szitán, és nem győzi buzdítani « szeretet fiát és atyját », hogy ne engedjen. A kétféle kármelita rendnek külön kell válni. Gracian nagy szelídséggel halad a megkezdett úton. Látogatja a reformált nő- és férfikolostorokat, mivel továbbra is ő a hivatalosan kinevezett apostoli vizitátor. Teréz leveleivel kíséri mindenfelé, igyekszik bizonyos dolgok előtt előre felnyitni Gracian szemét; ui. néha túl naívnak tartja, — önmagát meg túl rosszmájúnak, de hát sajnos « erre is szükség van ebben az életben »!

Teréz hall a paternai esetről. Három sarutlan nővér azt a hálátlan megbízatást kapta, hogy reformálja meg a sarus nővérek kolostorát. Olyan felháborodás fogadja őket, hogy Teréz az életükért aggódik. A három nővér egy elbarikádozott cellában virrasztja át az első éjjelt... Aztán lassan fordul a kocka, de a *Madre Fundadora* tanácsai még mindig nagyon időszerűek! Később, a három sarutlan nővérre szórt pletykák hallatára Teréz már csak legyint: Bárgyúság! Még Graciant is leinti, amikor az a sértett nővérek becsületét akarja megvédeni: hagyja, hadd beszéljenek! Mikor Gracian tovább kardoskodik, Teréz kijelenti, hogy ez már igazán nem tökéletes magatartás! Miért nem nevet inkább egyet az egész histórián?!

A sevillai perjelnő egyszer kókuszdiót küld ajándékba. Egy másik közösség kis cukorgalambokat és

narancsvirágból készült olajat. Teréz boldog, és tolla alól ismét szenvedélyes istendicséret kerül ki. Aztán mindjárt azt részletezi, milyen jót tesz a szívbetegeknek ez az illatos olaj, és hogy mekkora lakomát csaptak az iderepült galambokból! Sajátos szókészletét lassan már minden kolostor magáévá tesz. Ormanetto nunciust Matuzsálemnek nevezi, a sarusokat macskáknak, éji madaraknak vagy tücsköknek; a sarutlanokat pillangóknak, sasoknak, az inkvizítorokat angyaloknak, a főinkvizitort, Quiroga biborost, nagy angyalnak...

Jónéhány levélben társalog a lovag-remetéből lett sarus kármelitával, Mariano testvérrel. Mariano egy alkalommal fiatal lányt küld Terézhez, vegye föl. Kezeskedik érte, jól ismeri stb. Teréz leinti: egyrészt nem veszi fel a jelentkezőt, másrészt közli Marianoval, hogy ne avatkozzék bele ebbe az ügybe. Jót mulat azon a kitételen, hogy az ajánló « jól ismeri » a nevezett fiatal lányt. Nem, nem olyan könnyű felfedezni, kik azok a nők... Egyszer majd Mariano is engedni fog nagy magabiztosságából; rájön arra, hogy valójában semmit sem tud róluk.

A legkülönbözőbb utasításokat adja a felvételekre vonatkozóan. Az eladósodott közösségeknek azt ajánlja, vegyék fel a minden pénz nélkül jelentkezőt; máskor aszerint dönt, hoz-e jelölt megfelelő hozományt; 200 dukáttal jön valaki: Teréz azt írja, akár hagyja is otthon a pénzét, jöjjön csak ő! Megszidja az aggodalmaskodókat: ha egyszer az Úr egybegyűjtötte őket, csak nem gondolják, hogy elfelejt majd nekik enni adni?!

Halálhírek is érkeznek, sőt itt, a toledoi kármelben is hazaszólít egy fiatal nővért az Úr. Teréz látja, hogy Petronila de San Andres nővért két szeráf vezeti be a mennybe. Megtilt minden gyászéneket, gyászszer-

tartást. A halál nem más, mint feltámadás! Miért kellene szomorkodniok? Teréz már évekkel ezelőtt megtapasztalta ezt az örömet. Látta, amint Mária nővére, rövid tisztulás után, a mennyei boldogságba került.

De öröme nem jelenti azt, hogy nem érti meg az ittmaradottak fájdalmát, sokszor elhagyatottságba forduló magányát. Egy megözvegyült régi barátjának két dinnyét küld ajándékba, azzal a szívhez szóló üzenettel, hogy az élet és annak megpróbáltatása mind csak egy múló pillanat, és hogy reméli, a dinnyék olyan mézédesek lesznek, mint szeretné...

Innen-onnan meghallja, hogy az unokatestvére által vezetett malagoni kolostorban nincs minden rendjén. Olyan levelet meneszt a közösség káplánjának, hogy « Nagyon Tisztelendő Őkegyelmessége » bizonyára nem rakta ki az ablakba. Közli vele, hogy « annak a Beatriznak » nevét sem akarja többé hallani », s hogy Őkegyelmessége igen nagy szolgálatot tenne neki távozásával. Amikor egy különös « bűnbánati gyakorlatról » szerez tudomást, szinte felsikolt a levélben: Hogy hogy csak ilyen későn kell megtudnia?! Hát nem veszik észre, hogy az ördög tör a vesztükre? Ha ott lenne, nem történhetnének ilyen ostobaságok!!

De nem mozdulhat, helyben kell maradnia. Tizenegy női és számos férfi kolostort innen, a zöldségeskertre nyíló kis cellájából kell irányítania. Szerencsére ismét kezeügyében van valaki, aki tekintéllyel felruházva közvetítheti minden parancsát, óhaját. Kedves « fia », « Elizeusa », « Pálja » gyakran betűzheti a *Madre Fundadora* tűzről éppen lekerülő forró leveleit. Teréz mindenről tud, mindenben segíteni akar. Amikor az angyali lelkű Gracian nem ért minden

részletet — mégsem lehet otthonos egy apácaközösség minden előforduló problémájában! — Teréz kioktatja és türelemre inti. Jobb, ha utánanéz ő maga minden részletnek, ha számonkéri a Szabály legutolsó pontjának pontos megtartását, mint hogy felboruljon a rend, és a nővérek emiatt ne váljanak szentekké! De azt nem engedi Teréz, hogy újabb terheket rakjanak leányaira! Elég nehéz a Szabály, elég, ha azt hűségesen megtartják! A túlbuzgó egyházi férfiakat szellemes könnyedséggel okítja a mértékletesség erényére...

Ebben a házban is él egy nyolc éves « kármelita », Gracian kishuga. A kislánynak valami beszédhibája van, hát Teréz az ajkait igazgatja, hogy « kedvesebb legyen a nevetése ». Viselt dolgairól meg a sevillai perjelnőnek számol be, hogy megnevettesse. Maria de San José és az Anya között elsímultak a sevillai fájdalmas félreértések.

Gracian egyszer bejelenti, hogy édesanyja Toledóba utazik, és szeretné meglátogatni Terézt. Erre a rendkívüli alkalomra « engedélyezi », hogy a fogadószobában Teréz arcfátyol nélkül beszéljen majd... Teréz nevetve válaszol vissza: hát csak nem képzelte az ő kedves Elizeusa, hogy nem tárja fel arcát az előtt, akinek a szívét is odaadná?!

Nem, Teréz igazán nem savanyú szent, nem orrlógató aszkéta. Vulkánkitöréshez hasonló levelei arról tanúskodnak, hogy szenvedélyesebb, szellemesebb, talpraesettebb — és alázatosabb, mint valaha. Azért könyörög, hogy imádkozzanak érte, hadd legyen már egyszer igazi kármelita, hiszen jobb későn, mint soha!

Közben, Gracian parancsának engedelmeskedve, befejezi az *Alapítások könyvét*. Pontot tesz a végére,

hiszen többet úgy sem alapíthat. Íme a XXVII. fejezet záradéka:

> Urunk szerelmére kérem azokat a nővéreket és férfi szerzeteseket, akik ezeket a sorokat olvassák, imádkozzanak értem, hogy Urunk legyen hozzám irgalmas, mentsen ki a tisztítóhely kínjaiból és engedje, hadd élvezzem látását, feltéve, hogy megérdemeltem az örök boldogságot. (...) Szolgáljon némileg javamra halálom után az a fáradság, amelybe ennek a könyvnek írása került, s az a szándék, amely ebben a munkában vezetett, ti. hogy elmondjak egyet s mást, amivel nektek örömet szerezhetek (Al ÖM II.241).

Avilába szóló leveleinek nagy részét nem a két kolostorba viszi a küldönc, hanem Lorenzo de Cepeda lovagnak. A négy évvel fiatalabb férfi tanítványa lesz nővérének. Don Lorenzo valóban megcsinálta szerencséjét az új világban, gazdag ember lett. Házat vesz Avilában, próbál berendezkedni szülővárosában. Teréz mindenben a kezére jár; a legkisebb részletre is kiterjedő éberséggel ügyel arra, hogy sikerüljön az 57 éves férfi otthonalapítása. Teréz aggódik két unokaöccse sorsáért: sürgeti Lorenzót, adja jó iskolába őket, nehogy olyan léhűtő fickókká váljanak, mint annyi avilai társuk. Lorenzo megvásárol 14.000 dukátért egy szép birtokot, aztán lamentál Teréznek, hogy micsoda gondot vett a nyakába, nem jut majd elég ideje az elmélkedésre! Teréz sietve válaszolja: adjon hálát az Úrnak a jó üzletért, ne higgye azt, hogy ez az elmélkedés rovására megy. Ha Lorenzo jól bánik vagyonával, gondoskodik gyermekei jó neveléséről, ezzel nem árt, hanem használ az elmélkedésnek. Szép bibliai példákkal illusztrálja mondanivalóját. Csak nem képzeli Lorenzo, hogy pl. Jákob vagy Ábrahám kevésbé voltak szentek

azzal, hogy nyájaikkal foglalkoztak? Vigyázat, az emberi ravaszság körmönfont érveket talál, ha arról van szó, hogy valami fáradságot távoltartson!

A volt perui konkvisztádornak még ilyen figyelmeztetéseket is zsebre kell vágnia: apjuk, Alonso Sánchez de Cepeda lovag nem szégyellte, hogy maga járjon ki birtokára és ellenőrizze a munkát. Igen, nagyon kényelmes lenne most Lorenzónak, ha csak vagyona kamatait kellene begyűjtenie; miért fél, ő, a hódító lovag, egy kis munkától? Aki nem dolgozik, ne is egyék! — idézi neki Szent Pált (és a Kármelhegyi Boldogasszony rendjének Konstitúcióját).

A lovag szót fogad, dolgozik és imádkozik. Teréz szép lassan bevezeti testvérét a belső ima titkaiba, és nagy örömmel látja gyors haladását. Nem sok kell neki, hogy saját lelke titkait is megossza vele. Lorenzónak panaszolja el, hogy ismét rájönnek az elragadtatások, nyilvánosan is, és hogy azt sem tudja, hová legyen zavarában... Hogy egy hete már úgy járkel a házban, mint egy részeg... De azért leír Lorenzónak egy biztos recepetet reumája gyógyítására és fejfájás ellen. A levélhez pedig egy vezeklőövet mellékel, most ti. már engedélyezi, hogy Lorenzo az ilyesfajta penitenciával is megpróbálkozzék. Lelkére köti, hogy számoljon be neki vezekléséiről, és aludjék eleget, legkevesebb hat órát. Lorenzónak meg kell tanulnia, hogy a jó alvás is Isten kegyelme, méghozzá nem a legkisebb!

Teutonio de Braganza érsek azt panaszolja Teréznek, hogy nem tud úrrá lenni a lelkét elborító közöny hullámain, hogy semmihez sincs kedve, legkevésbé az imához. Teréz siet megnyugtatni: ne aggódjék, fáradságos utazásai után találjon időt a pihenésre, akkor lelke is megtalálja előbbi lendületét. Ha nem tud elmélkedni, keressen egy olyan helyet,

ahonnan az eget szemlélheti; sétáljon például. Az emberi gyöngeséggel okosan kell bánni, semmiképp sem szabad azon erőszakot elkövetni, elnyomni. Csak egyetlen egy a fontos: keresse Istent!

Még Teréz toledói tartózkodása idején egy fiatal krétai festő érkezik a városba. Domenico Theotokopulis a régi Santo Domingo templom falaira festi különös szentjeit. Valamennyi arcán valami eddig soha nem látott fény ragyog. A toledóiak megkedvelik ezt az idegen, kevésbeszédű piktort. De képtelenek kimondani hosszú nevét, ezért csak így beszélnek róla, *El Greco*, a Görög.

1577 nyarán váratlanul meghal Ormanetto nuncius, a reformált kármel legnagyobb védelmezője. Teréz szétrepíti a hírt és arra kéri leányait és fiait: imádkozzanak, virrasszanak, tegyenek meg mindent, de maradjanak teljesen nyugodtak.

Mindenki sejti, hogy az igazi harc csak most kezdődik. Gracian alig titkolja idegességét, Antonio de Jesús meg kapkod, mint aki végképp elvesztette a fejét.

Július elején Teréz azt a parancsot kapja, hogy azonnal induljon Avilába és helyezze a kolostort — amíg nem késő — Gracian fennhatósága alá.

Innen, az avilai galambházból kell Teréznek irányítania a tetőpontjára jutó belháborút.

XVIII.

HARC KÖZBEN...

Az első csapás Graciánt éri. Méghozzá nem is kívülről, hanem két sarutlan kármelitától. Feljelentik, hogy bűnös viszonyt folytat a meglátogatott kolostorok nővéreivel. Gracian egyszerűen nem érti a vádat, Teréz viszont már ismeri a világ gonoszságát. Gracian védelmében — és az egész reform ügyében — II. Fülöpnek ír levelet. Mivel Gracian még mindig Andalúziában tartózkodik, Teréz arra kéri a toledói kármel perjelnőjét, gondoskodjék ellátásáról, ne engedje, hogy máshol ételt vegyen magához.

Nemsokára kiderül hogy a két sarutlan kármelitát a sarusok kényszerítették a feljelentő levél aláírására; nem is tudták, mit tartalmaz. Minden esetre Graciánnak élete végéig viselnie kell ennek a rágalomnak káros hatásait.

A Madridba érkező új nuncius, Felipe Sega, már látatlanban a reform és Teréz ellensége. Azzal kezdi, hogy megtiltja Graciánnak a kolostorok látogatását. A király ellenkező parancsot ad, de semmi látható jelét sem mutatja annak, hogy támogatja. Gracian visszavonul Pastranába, imádkozó, vezeklő életet folytat.

Az erőszak nyílt kirobbanására a Megtestesülés kolostor lakói adnak okot. Választások előtt állnak, és Teréz anyát akarják ismét perjelnőnek. A sarusok tartományfőnöke elnököl a választáson, zsebében a legszigorúbb büntetés kiszabására szóló felhatalma-

zással. A nevezetes eseményről 1577 októberében Teréz így számol be a sevillai perjelnőnek:

> Mintha semmi sem történt volna, ötvenöt apáca rám szavazott. A provinciális minden egyes szavazót kiközösített és megátkozott; öklében összegyűrte a szavazócédulákat, ráütött, majd valamennyit elégette. Tizenöt napja már, hogy ki vannak közösítve, nem hallgathatnak misét, nem léphetnek be a kórusra, még a zsolozsma idején sem. Senki nem beszélhet velük, még a gyóntatójuk vagy rokonaik sem.
>
> Ami még jobb: ennek az összezúzó szavazásnak másnapján a Provinciális visszatért és megparancsolta, hogy kezdjenek mindent elölről. Azok azt válaszolták, hogy ennek semmi értelme sincs, mivel ők már szavaztak. Ezt látva, még egyszer kiközösítette őket, összehívta a többieket, összesen nyolcvannégyet és megválasztatott egy másik perjelnőt. Az előbbiek jónak látják, hogy csak úgy engedelmeskedjenek ennek a perjelnőnek mint asszisztensnek.
>
> Íme, nagyjából ez történt. Mindnyájan fel vannak háborodva e miatt a súlyos sértés miatt. Ami engem illet, semmi kedvem sincs magam abban a Babilonban látni (198. levél) (1).

A provinciális abban a kis házban tartja internálva Juan de la Cruz testvért, amelyet hat éve még Teréz épített neki, hogy közel legyen a kolostorhoz. Juan testvérnek sikerül valami kis papirszeletet eljuttatni Terézhez, a San José kolostorba. Kéri, hogy lépjen közbe: aggódik ugyanis a Megtestesülésben uralkodó állapotok miatt. Teréz tehát írja egyik levelet a másik után, kéri, hogy oldják fel a kiközösítést.

Közben az a hír terjed el Avilában, hogy a sarusok Juan testvér életére törnek, mindenképpen arra akarják kényszeríteni, hogy lépjen vissza hozzájuk.

(1) Santa Teresa, *Obras Completas*, 995-996.1.

Juan testvér kis házát éjjelente fegyveres barátai őrzik; mit lehet tudni, mire kerül a sor... Amikor úgy tűnik, hogy nincs közvetlen veszély, a jóbarátok abbahagyják az őrködést. Így történik meg, hogy december 3-ról 4-re virradó éjjel a kis házat sarus kármeliták és fegyveres fogdmegek veszik körül, feltörik az ajtót és magukkal viszik Juan és German testvért.

Reggel Juan testvérnek a lehetetlenséggel határos módon sikerül visszaszöknie. Eltorlaszolja az ajtót, és hozzálát papírjai megsemmisítéséhez. Elrablói hamar észreveszik szökését, utána erednek; Juan testvérnek már csak annyi ideje marad, hogy hamarjában lenyelje az utolsó papirokat. Aztán kitárja az ajtót és a sarusok kezébe adja magát.

Teréz ismét tollat ragad, a királynak ír. Remek érzékkel a király becsületére hivatkozik: nem szégyen ez a botrány egy hűségéről híres városban? És még a móroktól is több könyörületet lehet várni, mint a sarusoktól! Félő, hogy Juan testvér nem kerül ki élve ebből a kalandból! Az egész város fel van háborodva; csak a király közbelépése teremthet rendet és szolgáltathat igazságot!

Csak ennek a levélnek megírása után borul térdre Teréz és könyörög az Ég Királyához. Dadogó szavakkal ajánlja szeretetébe mindazokat, akiket összehasonlíthatatlanul jobban szeret önmagánál. A nővérek csodálkozva látják Teréz nyugalmát, sugárzó békéjét. Vajon felfogta-e egészen, milyen veszély fenyegeti őket?

Elmúlik két hét, és semmi hír nem érkezik a két elrabolt testvérről. Egyik reggel egy szegény öszvérhajcsár állít be Terézhez. Elmondja, hogy Toledo felé vitték a két foglyot, és olyan kegyetlenül bántak velük, őt pedig úgy meghatotta Juan testvér szelíd-

sége, hogy felajánlotta neki a szökést. Juan testvér elutasította, azt felelte, hogy a szabadságánál többre becsüli azt az alkalmat, hogy szenvedhet az Úrért. És maradt...

Biztos hír továbbra sem érkezik. Nem válaszol II. Fülöp sem. A következő titokzatos csapás Terézt éri. 1577 karácsony éjjelén a kápolnába akar indulni, amikor egy heves szélroham kioltja lámpáját. Teréz a sötétben elvéti a lépést és végigzuhan a szűk lépcsőn. Eltörik a bal karja.

Végre ő is szenvedhet valamit! Felajánlja minden fájdalmát Juan testvér megmeneküléséért.

Milyen szerencse, hogy november 29-én pontot tett a *Castillo interior (A belső várkastély)* utolsó fejezetére is! Még Toledoban kezdte írni június 2-án. Most egy levelet sem tud megírni. A leveleknek viszont menniök kell, így Teréz tollbamond. Ana de San Bartolomé nővér lesz hűséges irnoka, titkárnője és ápolónője. Sokszor órákat térdel Teréz cellájának ajtaja előtt, hogy bármikor kéznél legyen. Ő eteti, öltözteti lassan már egy hónapja.

A rossz hírek megtalálják az utat Teréz cellájáig. Most nemrégiben az a hír járta, hogy fiatal leányokat toborzott, hogy aztán prostitúcióra adja őket. «Rosszhírű csavargó» — álalában így emlegetik országszerte az avilai cellában meghúzódó Teréz anyát. « Nyughatatlan, csavargó nőszemély » — ez Sega nuncius megingathatatlan véleménye. Ezen felül: engedetlen, nyakas, a tridenti zsinat határozata ellenére kijárkált a kolostorából, tanítani merészelt, pedig már Szent Pál megmondta, hogy a nők hallgassanak! Megalapított egy egész sor kolostort, pedig nem volt engedélye sem a pápától, sem a provinciálistól.

A rágalmak mögött egy sokkal nagyobb veszély húzódik, mintsem azt az avilai nővérek fölmérhet-

nék. Ebben az évben (1578) tör ki az *alumbrados*, a megvilágosultak botránya. Egész Spanyolország elrémül az eretnekek makacsságán, a sátán pusztító munkáján. És ha Terézre is rásütik a bélyeget? Ki magyarázná meg egyébként, miért olyan nyugodt, miért nevet a legszörnyűbb vádakon, s miért nem akar megjavulni?

A veszély valóban annyira nyílvánvaló, hogy a nővérek lassanként mégis csak felmérik és halálra ijednek. És kezdik felfedezni magukban a kísértést, hogy ezt már nem lehet megbocsátani... Teréz tehát nagy előadást tart nekik arról, mily előnyösek a hamis vádaskodások, mekkora haszonnal járnak a rágalmak. Végül még hozzátesz néhány mondatot, amelylyel mosolyt csal sápadt leányai arcára. Elmondja, hogy őróla voltaképp csak háromszor állítottak valamit hamisan: 1) amikor fiatal korában azt mondtak, hogy szép; 2) amikor azt állították, hogy tehetséges; 3) amikor azt akarták elhitetni, hogy erényes.

Megromlik a kapcsolat a jezsuitákkal. Teréz egy kiváló barátja, Gaspar de Salazar azt rebesgeti, hogy elhagyja a Társaságot és sarutlan kármelita lesz. Az ügyből nem lesz semmi, sőt Salazar maga is a reform ellen fordul, de a jezsuita elöjáró már megírta a maga levelét Teréznek. Teréz nyugodt, de nagyon határozott hangon válaszol: bármivel fenyegeti is őt a rektor, sem ő, sem az egész világ sem térítheti el a kármelitákat attól, hogy Istent szolgálják. — A vihar elül, Salazar jezsuita marad; a régi jó kapcsolatnak azonban vége. Teréz visszagondol a «hercegre», Francisco de Borja generálisra, és elszorul a szíve: milyen múlandó, állhatatlan minden ebben az életben!

Legnagyobb szenvedése továbbra is az, hogy semmit nem tud Juan testvérről. És nem ő az egyetlen, akit a sarusok elhurcoltak, börtönben tartanak, kí-

noznak! Márciusban German testvérnek sikerül megszöknie. De Juan de la Cruz testvérről mintha mindenki elfeledkezett volna, kezdve a királytól... Így telik el a nyár, semmi hír. Senki sem tudja, hogy Juan testvért a sarusok tartják börtönben, a toledói kolostor egy odujában, hogy kenyéren és vízen böjtöltetik, hogy minden nap megostorozzák. Soha nem kap tiszta ruhát, egész testét sebek borítják. Hallgat és imádkozik. Nem is felel arra az egyetlen felszólításra, amelyet hozzá intéznek minden nap: tagadja meg a reformot, lépjen vissza sarus rendbe. Rabtartói már maguk sem tudják, mihez kezdjenek. Meddig bírja még ez a kiaszott, kis ember? Kétszer valami fény árad a cellájából. Őre felszakítja az ajtót, de mindent sötétség burkol. Mi ez? Talán boszorkányságot űz?

A nyár vége felé emberségesebb őrt adnak mellé, aki először megszánja, aztán csodálja, majd hamarosan megszereti. Papírt ad neki, hogy írhasson, megengedi, hogy néha levegőzzék a cellájával szomszédos teremben.

Juan testvér elégedett. Hiszen szenvedhet, imádkozhat, csendben, magányban lehet, csak Istennel kell beszélnie. Nincs más dolga, mint szeretni. Mit kívánhatna magának egyebet?

De a reformnak szüksége van még rá, ezért maga a Kármelhegyi Boldogasszony lép közbe és segíti a szökésben. Juan álmában látja azt a helyet, ahol elzárva tartják, az ablakot, amelynek rácsait félre tudja hajtani és a kőfalat, ahol majd leereszkedhet. A nagyboldogasszony nyolcadába eső egyik napon aztán megfelelő alkalom kínálkozik a tanultak gyakorlati alkalmazására.

Este megvárja, míg mindenki elalszik. Amikor hangtalanul kilép cellájából, majd belebotlik két átu-

tazó testvérbe, akik a földön fekve alszanak. Megriad, vissza akar lépni, de a belső hang bíztatja, hogy lépje csak át őket. Amikor megpróbálja kinyitni a következő ajtót, az egyik keresztvas földre zuhan. A zajra felébred az alvók egyike, riadtan kiált, — aztán visszahanyatlik és mély álomba merül. A szökevény megtalálja a megfelelő ablakot — jóllehet át kell haladnia az egész ismeretlen épületen —, félrehajlítja a kilazult rácsot. Alatta mélység tátong. Két rossz takaróját hozta magával, azokat csikokra szaggatja, az ablakhoz erősíti és csúszik lefele. Igen ám, csakhogy elszámította magát! A kötél elfogy, alatta meg még jónéhány méteres mélység ásítozik! Ismét a belső hang ösztökéli arra, hogy ugorjon le, nem lesz semmi baja. Juan testvér hát elengedi a szükségkötelet és szemét behunyva ugrik. A ferences királyi kolostor kertjében találja magát. A belső hang irányítja tovább a fal mentén. Juan testvér felnéz a magas kőfalra: hogy jusson ki innen? Ekkor úgy érzi, felemelkedik, és váratlanul a túloldalon találja magát. Szabad.

Sötét van, de a kereskedők és piaci kofák már mozgolódnak kézi lámpáikkal. Juan testvér tisztában van elrettentő külsejével, így hát nem kockáztat semmiféle találkozást. Háztól házig oson, míg el nem ér a toledói nővérek kolostoráig. Hajnali ötkor becsönget. Azt kéri a megrémült portásnővértél, szóljon a perjelnőnek, hogy rejtse el. Ana de los Angeles nővér éppen egy beteg ágya mellett szorgoskodik. A nővér annyira rosszul van, hogy szeretne gyónni... A perjelnő észbekap! A Szabály szerint egy férfi szerzetes csak akkor léphet be a kolostorba, ha egy olyan súlyos beteg kéri, aki nem tud felkelni az ágyból.

Kinyílik tehát a kolostor kapuja, és gyorsan be is zárul. Ideje! Mert a sarusok már felfedezték a fo-

goly szökését, elképedve nézegetik a rögtönzött kötelet, nem értik, hogyan jutott túl a magas falon... Végeredményben semmit sem értenek. De annyira élénk a fantáziájuk, hogy kitalálják, Juan de la Cruz csak egyetlen helyen húzhatja meg magát, mégpedig a sarutlan kármelita nővéreknél. Fegyveresek kíséretében behatolnak a templomba, a sekrestyébe, a fogadószobába, vagyis mindazokra a helyekre, ahol egy kintről jött meghúzódhat. A nővérek ez idő alatt tiszta ruhát adnak az örömtől izzó arcú Juan testvérre, megmossák sebeit, s hirtelen valami ételt készítenek neki. Nincs az a fogdmeg, aki ide betehetné a lábát! Juan testvér olyan boldog, alig tud enni valamit. Ugyanabban a házban talált menedékre, amely nemrég Teréz börtöne volt.

Amikor egy kicsit magához tér, nem szenvedéseiről beszél a nővéreknek, hanem Istenről, Krisztus minden ismeretet felülmúló szeretetéről. Vele csak úgy bántak, ahogy megérdemelte, tehát erről nincs mit mondania. Aztán elrecitálja nekik azt a költeményt, amelyet hosszú fogsága idején költött. Csak a mindenből kivetkőzött szív méltó Isten befogadására, csak a sötét éjszakán keresztül juthat az ember Isten kibeszélhetetlenül csodálatos szeretetéig...

Este tíz után fekete reverendába öltözik, a kolostor egy barátja zárt kocsival viszi a város Szent Kereszt kórházig. Innen az első csendes pillanatban tovább indul. Avilába.

Teréz megdöbbenten látja szeretett kis Juan testvérének elgyötört arcát. A szökevény nem is nagyon emlegeti az elmúlt hónapok eseményeit, Teréznek úgy kell mindenről kifaggatnia, hogy aztán gyorsan mindent papírra vessen Graciannak. Ő említi azt a körülményt, hogy Juan testvérnek szökése előtt három nappal egy ismeretlen elöljáró adott először

tiszta inget. Egyikük sem tudja, ki lehetett... Teréz megint realistának bizonyul. Egyrészt nem győz dicséretet zengeni a hős vértanúról, másrészt minden részletről tájékoztatni akarja Graciánt, hogy az végre már belássa: őrizkednie kell ezektől az emberektől. Sőt, azért kardoskodik, hogy magát a nunciust is informálni kell. Teréz tehát utasítja a hamarabb megmenekült, de a viszontagságokat tapasztalatból ismerő, ékesen szóló German testvért. Induljon azonnal a nunciushoz! Igazságot akar fiainak! Juan testvér mosolyogva nézi Teréz lángbuzgalmát. Arra kéri, tekintsen inkább azokra a kincsekre, amelyeket ezen a fájdalmas úton összeszedett.

A nővérek igyekeznek Juan testvért felerősíteni, mert állapota továbbra is siralmas. Beteg, a végsőkig legyöngült, láz veri ki, fájdalmak gyötrik. Ilyen állapotban kell indulnia az almodovari káptalanra. Teréz levelek özönével árasztja el Graciánt, könyörög neki, ne feledkezzék el Juan testvérről, gondoskodjék róla, ne küldje messzebb, hiszen alig áll a lábán. Ha elveszítené, soha nem találna ilyen segítőtársra!

Juan testvér nem tud erről az anyai « aknamunkáról ». Isten szeretetétől megrészegülten indul útnak.

Időközben Sega nuncius megfosztja Gráciant apostoli vizitátor tisztjétől és saját magát ruházza fel teljhatalommal valamennyi reformált kolostor ügyében. Teréz, attól való félelmében, hogy a nuncius kiszolgáltatja a reformot a sarusoknak, Madridba repíti a kolostor hűséges káplánját, Juliánt. Levelében siet elismerni a nuncius törvényes fennhatóságát. Graciánnak azt írja, engedelmeskedjék ő is a nunciusnak, hogy elkerüljék a legnagyobb rosszat. Közben folyton bíztatja, ne féljen, ne veszítse el a bátorságát, ne aggódjon... Isten mindent a javukra fordíthat. Graciánnak valóban túl sok teher nyomja

a vállát. Valójában mindent neki kell elintéznie, hiszen Teréz nem mozdulhat. A *Madre Fundadora* csak egy-egy levéllel tudja segíteni, irányítani. Graciánt sokszor kerülgeti az elbátortalanodás kísértése. A kátyúból mindig Teréz levelei rántják ki. Induljon, ne féljen, vállalja a megaláztatást. Nekik, mivel szeretik Istent, minden a javukat szolgálja!

Ebben a veszélyekkel terhes helyzetben Teréz elveszti egyik legbensőbb barátját, Rubeo sarus generálist. Juan Bautista Rubeo annak idején azt kérte Teréztől, alapítson annyi kolostort, mint ahány hajszál van a fején. Igaz, később a reform ellen fordult, semmit sem tett az üldözők megfékezésére. Teréz mégis napokig siratja, mivel az ő szívében soha nem húnyt ki a szeretet. Kicsit hibáztatja is Graciánt, hogy nem mutatott elég alázatos tiszteletet az sarusok legfőbb elöljárója iránt. Minden esetre azzal mindketten tisztában vannak, hogy Rubeo halálával a kiengesztelődés utolsó lehetősége is szertefoszlott. Most már csak egy marad hátra: mindenképpen kivívni a két rend teljes szétválását.

Sega nuncius kiközösítéssel fenyegeti Graciant. Íme itt a régen óhajtott megpróbáltatás! Gracian azonban teljesen elfeledkezik arról, hogy most valójában ujjongania kellene, letörik, majd hogy nem a búskomorság vesz rajta erőt. Visszahúzódik a csatatérről. Attól is fél, hogy kilépjen az utcára. Teréz vigasztalja, bátorítja, de azért nem állja meg, hogy oda ne mondjon neki: mit csinált volna Juan testvér helyében?

Teréznek még a legrosszabbtól is tartania kell. Nem elég az, hogy a sakktáblán már senki sincs, aki a reformot képviselné, azt kell hallania, hogy a madridi sarusok, akiknél Gracian meghúzódott, arra akarják rávenni kedves « Elizeusát », hogy lépjen

át hozzájuk! Teréz már ismeri Graciant, és méltán aggódik érte. Teréz levelében ilyen gondolatokat ajánlgat megfontolásra: kedves « Pálja », « Elizeusa » gondoljon az örök életre, és annak távlatában viselje el ezt a pillanatnyi megpróbáltatást; tekintsen a Kármelhegyi Boldogasszonyra: csak nem forgat olyasmit a fejében, hogy itthagyja a Szent Szűz szolgálatát?!

A meggyőzésben egy másik asszony is síkra száll. Doña Juana Dantisco, Gracian anyja, amikor fülébe jut a pletyka, hogy fia esetleg az ágostonrendiekhez pártol, kijelenti neki: ha erre sor kerül, többé nem tekinti fiának! — Tendillas gróf pedig lovagi becsületére megfogadja, ha Gracian otthagyja reformot, leszúrja, mint egy kutyát!

A szelíd lelkű Gracian égre, földre esküdözik, hogy soha eszébe se jutott az árulás. Két tűz közé szorulva erőt vesz magán. Visszautasítja a gróf ajánlatát, nem szökik meg. De nem nagyon tudja, mire vár...

Teréz közben már Rómával levelez. Ez elég költséges ügylet, ezért a reformált kolostorok adják össze a szükséges pénzt. Teréz igyekszik tájékoztatni a római hivatalokat, sőt magát a pápát arról, milyen eljárásban részesültek fiai és leányai, milyen üldözést kell szenvedniök csupán azért, mert Illés próféta lelki örökségének igazi utódaiként akarnak élni. Teréz reménykedik...

1578. december 24-én reggel a nuncius küldöttje kopogtat a kolostor kapuján. Átnyújtja Teréznek a hivatalos dekrétumot: a nuncius Andalúziában és Kasztiliában egyaránt a sarusok alá rendeli a sarutlanokat.

A reform tehát megkapta a kegyelemdöfést.

A brévé ugyan nem közösíti ki Terézt, de kötelezi arra, hogy egy másik kolostorban töltse el élete hátralevő napjait. Nem írhat több levelet Graciánnak.

Teréznek van még ereje arra, hogy mosolyogva meghajtsa a fejét. Amikor a küldött távozik, egyetlen szó nélkül elhagyja a fogadót, összegörnyedve cellájába megy. A szótlanság megrémíti a nővéreket: hát mindennek vége?

Lábujjhegyen követik anyjukat, de az becsukja előttük cellája ajtaját. Aztán kintről már csak sírást, könyörgő fohászokat hallanak.

> Úgy éreztem, hogy én vagyok az oka ennek az egész viharnak, s hogyha — mint egykor Jónást — engem is a tengerbe dobnának, elmúlna a veszedelem (Al ÖM III. 245).

Pontosan megjelenik a zsolozsmán, de nem látja a könyv betűit. Szeméből szakadatlanul hullanak a könnyek... Aztán visszatér cellájába és folytatja az imát.

Este Ana nővér mégis erőt vesz magán, és belép az Anya cellájába. Nemsokára a karácsonyi nagy zsolozsmát kell énekelniök; egyék valamit, mert teljesen elgyöngül.

Teréz egy szó nélkül enged. Rátámaszkodik hűséges titkára karjára, s engedi, hogy elvezesse az ebédlőig. A helyén hófehér asztalkendő, kis cseréptálban valami levesféle, mellette kenyér. Teréz, mint egy álomkóros ül, és hozzá sem nyúl az ételhez. Szeméből szakadatlan omlanak a könnyek.

Ekkor maga az Úr áll mellé. Teréz látja fehér ruhában, s hallja a szavát: egyék csak... Ő jól látja fájdalmát... Vegyen erőt magán... Mindez nem jelent semmit...

Aztán Jézus maga teríti ki előtte a tiszta szalvétát, maga tör a kenyérből és nyújtja Teréznek; eteti, mint egy gyermeket. Teréz némán eszik, könnyei ráhull-

nak a falatra. Nem csodálkozik, hiszen mindez oly egyszerű és természetes!

Harangoznak az éjféli misére. Teréz átszellemült, már örömtől kipirult, ragyogó arccal lép be a kórusra. A nővérek nem ismernek rá. A zsolozsmában ujjongó hangon énekli Szent János evangéliumát:

> Az Ige testté lett,
> és közöttünk lakott.
> Láttuk dicsőségét,
> az Atya Egyszülöttének dicsőségét,
> akit kegyelem és igazság tölt be.
> Mindnyájan az Ő teljességéből merítettünk,
> kegyelmet kegyelemre halmozva.
>
> (Jn 1,14kk)

Ettől, az utolsó ítéletre emlékeztető naptól kezdve Teréz ismét visszanyeri szokásos mosolyát, derűjét. Szent János apostol ünnepe óta mindnyájukat ez az öröm hatja át.

Graciántól, aki nem mozdulhat Madridból, egy alig negyven éves szerzetes, Fray Nicolas veszi át a stafétabotot. A genovai származású Nicolao Doria fényes karriert hagyott a háta mögött, amikor 37 éves korában a rendbe lépett. Egy üzleti ügy hozta Itáliából Sevillába; itt összeismerkedett Cristobal de Rojas érsekkel, Teréz nagy barátjával. Az érsek rábízta egyházmegyéje megbillent anyagi egyensúlyának helyreállítását. Doria oly zseniálisan intézte az érsek dolgait, hogy maga a király is szerette volna megnyerni pénzügyei rendezésére. Itt az udvarban kapta meg Nicolao Doria a szerzetesi hivatás kegyelmét.

Most kellő tapasztalatok, baráti kapcsolatok birtokában egész tudását és ügyességét a reform megmen-

tésére fordítja. Nem csinál nagy feltűnést, nehogy a sarusok figyelmét magára vonja. Senki sem sejti, hogy már kiépítette kapcsolatait a királlyal, Rómával és régi barátaival. Teréz nagy örömmel látja a szent cselszövény kibontakozását. Gyakran váltanak titkos leveleket, így az avilai kolostor tud Fray Nicolas minden lépéséről. Közösen tervezhetik meg a következőt.

Közben fájdalmas meglepetés éri Terézt. A sevillai kolostorban a sarusok leváltották Maria de San José perjelnőt, és a kiközösítéssel fenyegetett nővéreket kényszerítették arra, hogy kiszolgáltassák Teréz valamennyi levelét. Meg kellett esküdniök arra, hogy a Teréz és Gracian ellen emelt hamis vádak megfelelnek az igazságnak.

Teréz siet tudtukra adni, hogy most még nagyobb szeretettel szereti őket. A belső imát, a megalázkodást és az engedelmességet ajánlja nekik. Most, az üldözésben szolgálhatják legjobban az Urat! És még hozzáteszi: legyenek vidámak, hiszen nincsenek egyedül, nővéreikkel egységben küzdenek!

Az új perjelnő nem áll hivatása magaslatán, apró árulásokat követ el. Teréz mentegeti: lehetetlen, hogy ez a jó perjelnő saját magától kövessen el ennyi rosszat. Bizonyára a sátán keze van a dologban. Tehát csak imádkozzanak érte, és bocsássanak meg neki. Fray Nicolas diplomáciája lassan gyümölcsöt hoz.

> Katolikus királyunk, II. Fülöp, felkarolta érdekeinket. Úgy intézte a dolgot, hogy a nuncius ne egymagában ítélkezzék ügyünkben, hanem legyen mellette négy tanácsos, s így minden a legszigorúbb igazság szerint történjék. A tanácsosok közül hárman szerzetesek voltak, egytől egyig tekintélyes, komoly férfiak. (...) Meg voltam arról győződve, hogy ügyünket megnyertük (Al ÖM III. 246).

A négyes bizottságba két domonkos, egy ágostonrendi, valamint a király udvari káplánja tartozik. Munkájuk eredményeképp az 1579. április 1-én kelt brévé feloldja a kényszerű szimbiózist és az egész reformot Angel de Salazar joghatósága alá helyezi. Igaz, Salazar is sarus, de Teréz egyik legjobb barátja.

A börtönben vagy félrevonultságban várakozók kiszabadulnak, Maria de San José ismét a sevillai közösség élére kerül. Fellélegzik mindenki. Teréz nem mérsékeli az örömet, s az újabb megpróbáltatásokra áhítozó Graciant leinti: most örüljön, és ne kívánjon magának olyan kereszteket, amelynek viselésére nem futná az erejéből.

Nagy örömében Teréz imádkozik. Az avilai kolostor Názáret-remeteségében ünnepli a pünkösdöt.

> Elgondoltam, hogy kb. húsz esztendeje mekkora kegyelmeket adott nekem az Úr ezen a napon, s akkor a szeretetnek akkora indulata vett erőt rajtam, hogy elragadtatásába estem. Ebben a mély elmerülésben hallottam Urunktól, amit most fogok mondani, ti. mondjam meg az Ő nevében a sarutlan szerzeteseknek, hogy négy dologra legyen gondjuk. ... Az első, hogy az elöljárók legyenek mindig egyetértők. A második, hogy bár sok házuk lehet, mindegyikben csak csekély számban legyenek szerzetesek. A harmadik, hogy keveset érintkezzenek a világiakkal, és akkor is csak azoknak a lelki haszna végett. A negyedik, hogy inkább tanítsanak példájukkal, mint szavakkal. Ezt a közlést kaptam az 1579. esztendőben, s mivel nagy igazság, nevemnek aláírásával erősítem meg.
>
> Jézusról nevezett Teréz
>
> (IK ÖM III. 508).

XIX.

ISMÉT ÚTON

Angel de Salazar azzal kezdi hivatalát, hogy visszaadja Teréz teljes szabadságát.

A pünkösdi elragadtatás örömében élő Teréz azonnal a legterhesebb feladatot vállalja; útra kel, hogy nyélbe üssön egy olyan alapítást, amelynek ügye már három éve húzódik. 1579. június 25-én búcsút vesz az avilai kármeltől, Lorenzo testvérétől és a kamaszsorba lépő Teresitától. Villaneuva de la Jara helységben kilenc leány várja, hogy kolostort alapítson számukra. Teréz útközben elkanyarodik Medina del Campoba Valladolidba, Malagonba, Alba de Tormesbe, Salamancába. Örömmel látja, hogy az évek múltával nem fogyatkozott meg a buzgóság, hogy a reformált kármelita közösségek továbbra is nagyon szegények... Valladolidban éri utol a küldönc a régvárt jó hírrel. Maga Sega nuncius kérte a királyt, hogy a sarus és sarutlan kármeliták váljanak el egymástól.

Salamancában, a szívének oly kedves közösségben, két hónapot időzik. Novemberben Malagonba érkezik. Itt új kolostort kell építenie. A munkák lassan haladnak, az építésvezető még hat hónapot jósol. Teréz ránéz és közli vele, hogy a kolostornak két héten belül készen kell állnia. Ettől a pillanattól kezdve egész napját az építkezésnél tölti. Felügyel arra, hogy a kutat elég mélyre fúrják, vízszűrőt helyeztet el, hogy nővéreinek tiszta víz jusson, irányítja az apró cellák és a szellős kerengő építését. Hajnaltól

késő estig tart a munka, s a két hét leteltével, december 8-án a nővérek birtokba vehetik új kolostorukat. Teréz szeretne még maradni egy ideig, de várja az új alapítás.

Útközben hol szentnek kiáltják ki, hol a régi rágalmakat szórják a fejéhez. Egyszer botrányt okoz egy templomban. Belépése akkora felháborodást vált ki, hogy igyekszik meghúzni magát a sarokban. De amikor szentáldozásra kerül a sor, mégis csak előre kell mennie. Felzúdul a tömeg, és neki menekülnie kell...

Az új kolostor alapítását már régóta sürgette egy rendkívül szigorú életet folytató nő, akit Teréz, legnagyobb sajnálatára, már nem talál életben. Cardona herceg leánya, Doña Catalina de Cardona II. Fülöp fiának, don Carlosnak volt nevelője. Amikor elérte negyvenedik évét, hátat fordított az udvarnak és a Roda melletti sivatagos területen talált kis barlangban húzta meg magát. Imádkozott, súlyos láncokkal korbácsolta magát, hetenként csak háromszor evett valamit.

> Mekkora szeretet lehetett ebben a nőben! Mert nem azzal törődött, hogy mit fog enni; sem az őt fenyegető veszedelmekkel, sem pedig azzal, mekkora csorba esik jó hírnevén, ha észreveszik eltűnését. Milyen mámoros lehetett a szeretettől ez a tiszta lélek! (Al ÖM III.255).

Nyolc évet töltött a barlangban, a legszigorúbb vezeklésben és imában. Durva darócruhát hordott; rövidre nyírt haja miatt sokan férfinek gondolták. Lassan híre ment imádságos életének, s egyre többen jöttek hozzá, hogy tanácsát, áldását kérjék. Ez kezdett annyira terhére válni, hogy elhatározta, eltűnik arról a vidékről. Az Úr megértette vele, hogy a sarut-

lan kármeliták között a helye. Pastranában vette magára a sarutlan kármeliták — férfi — ruháját! Ettől kezdve azon volt, hogy kolostort hozzon létre azoknak a nemes lányoknak, akik, az ő példájára, magányban, elzártan, kenyerüket fonással megkeresve és szigorú vezeklésben éltek. Ide hívogatta Terézt már évek óta. 1577 májusában meghalt, és így, látszólag, kútbaesett az alapítás.

Egy napon szentáldozáshoz járultam abban a templomban (1), s utána mély áhítatba merültem, olyannyira, hogy egészen magamon kívül voltam. Ebben az állapotomban jelent meg nekem értelmi látomásban ez a szent asszony, úgy, mintha megdicsőült testben volna, s vele néhány angyal. Azt mondta nekem, ne aggódjam, hanem igyekezzem tovább folytatni az alapításokat. Habár nem mondta, úgy értettem, hogy segíteni fog. Még mást is közölt velem, de azt fölöslegesnek tartom elmondani. Elég az hozzá, hogy nagyon megvigasztalódtam, és nagy munkakedv ébredt bennem (Al ÖM III. 261).

Teréz szégyenkezve állapítja meg, hogy ő milyen távol áll Catalina szigorú vezekléseitől.

Beláttam, hogy éppen olyan nő volt, mint én, sőt tekintve rangját, jobban el volt kényeztetve, mint én, főleg pedig nem volt akkora bűnös, mint én; mert az utóbbiban aztán igazán nem lehetett minket összehasonlítani. Azonkívül pedig én nagyobb kegyelmeket kaptam, s ezek közül a legnagyobb az volt, hogy Urunk nem vetett engem az örök kárhozatba nagy bűneim miatt. Éreztem magamban a vágyat, hogy bárcsak utánozhatnám, s ez némiképp megvigasztalt; de ez sem nagyon, hiszen egész életem vágyakban merült ki, tenni pedig nem tettem semmit. Nincs más hátra, mint hogy Isten végtelen irgalmában keressem menedékemet, amint hogy mindig

(1) Ti. amelyet Catalina barlangja fölé építettek.

bíztam Benne, legszentebb egyszülött Fia és Szűzanyánk nevében, akinek ruháját az Úr kegyelméből viselem (Al ÖM III.261).

Teréz meghatódva találkozik a kilenc jelölttel. Valamennyien soványak, ruhájuk szegényes. Őrá várnak évek óta! Egyetlen rongyos breviáriumból betűzik a latin zsolozsmát, amelyből egyikük sem ért egy árva szót sem. De nagy bennük a szeretet, a szenvedés iránti vágy, így Teréz nem habozik tovább. A vele jött nővérekkel bevezeti őket a kármelita élet ismeretébe, aztán február 21-én rájuk adja a durva darócot. A boldog újoncok egyszerre tanulják az olvasás, a söprés és a zsolozsma tudományát. Teréz igyekszik otthont teremteni nekik, a kis kertben ő maga telepít nekik szőlőt!

Egy hónapi tartózkodás után már nyugodtan távozhat. A kis közösség valódi kármellé alakult.

Villaneuva de la Jara után egy ideig Toledóban marad. Graciannal együtt meglátogatja a toledói bíborosérseket, Gaspar de Quiroga főinkvizítort. Egy madridi kolostor alapításához kérik engedélyét. A bíboros nemcsak az engedélyt adja meg, hanem felajánlja szolgálatait Teréznek, és mindezen felül visszaadja neki évekkel ezelőtt elkobzott *Önéletrajzát:* nagy lelki haszonnal és gyönyörűséggel olvasta...! Örül és megtisztelve érzi magát, hogy végre megismerhette a *Madre Fundadorát!*

Teréz egyik első pártfogója, Don Alvaro Mendoza, volt avilai püspök, azt kívánja, hogy mostani egyházmegyéjében, Palenciában is épüljön egy kármel. Teréz indul, de Valladolidban súlyosan megbetegszik. Az akkoriban Európa-szerte dühöngő influenza járvány veszi le teljesen a lábáról. Nem hal bele, mint több barátja — Don Cristobal de Rojas sevillai érsek,

Don Francisco de Salcedo és Baltazar Alvarez —, de többet nem nyeri vissza erejét. (Ebben az évben veszti el Lorenzót is). A betegség mintha lelki erejét is megcsappantotta volna, nem akar indulni az új alapításra.

Nem tudom, vajon a betegségem vagy az azzal járó gyöngeség okozta-e, vagy pedig a rossz szellem igyekezett ilyen módon megakadályozni azt a nagy jót, amely azóta létrejött. Tény az, hogy nem győzök csodálkozni rajta; a szívem fáj amiatt, s nem egyszer panaszkodom Urunknak, hogy mennyire befolyásolja szegény lelkünket testünk beteges állapota. Igazán úgy látszik, mintha a test parancsolna a léleknek, olyan követelőző módon lép fel, és annyi igényt támaszt. Nézetem szerint ez a mi életünk nagy nyomorúsága és szenvedése, olyankor, amikor nincs az emberben elegendő nagy lelkierő az ellenállásra. Mert hiszen betegnek lenni és nagy fájdalmakat érezni, kétségkívül szenvedés; azonban ha a lélek ébren van, akkor én az ilyesmit semmibe se veszem. Azonban ha az egyik rész szenved, a másik pedig tehetetlen, az rettenetes dolog! (...) Bár betegségem elmúlt, nagyon el voltam gyöngülve, s még azt a bizalmamat is elvesztettem, amelyet Isten egy-egy ilyen kolostoralapítás kezdetén szokott belém önteni. (...) Akkoriban a palenciai és vele kapcsolatosan a burgosi alapításról volt szó, s nekem, nem volt pénzem sem egyikre, sem másikra. Azonban ez nem volt baj, mert hiszem általában még kevesebbel szoktam kezdeni. (...) Valami bénítólag hatott rám.

Egyik napon, éppen a szentáldozás után, telve ilyen habozásokkal, imádkozni kezdtem Urunkhoz, világosítson meg, hogy mindenben teljesíthessem akaratát. Csüggetegségem ui. soha nem érte el azt a fokot, hogy ezt a vágyat kiölte volna belőlem. Ekkor az Úr szemrehányó hangon így szólt hozzám! — Mitől félsz? Mikor hagytalak én cserben? Ugyanaz vagyok most is, aki voltam! Ne mulaszd el megvalósítani azt a két alapítást! — Egyszerre úgy el voltam szánva, s olyan lelkesedés töltött el,

hogy az egész világ nem lett volna képes föltartóztatni. Azonnal hozzáfogtam az előkészületekhez (Al ÖM III. 267-269).

Palenciában sokat kell küszködnie a házvétellel. Végül is az egy olyan épületet vesz meg, amelynek közelében nem éppen épületes szórakozások folytak. Így lesz, az 1580. december 29-én megalapított kármel az Úti Boldogasszony kolostora. Itt írja meg Teréz 1581 elején Velazquez püspökhöz intézett hatodik lelki számadását.

Lelkem békét és nyugalmat élvez, már bizonyos afelől, hogy el fog jutni Isten boldogító látására. (...) El van telve hálával, mert érzi, hogy nem érdemelte meg ezt az ajándékot, és hogy neki egyelőre még szolgálnia kell, akármekkora szenvedéssel járjon is az. Olykor belátja azt, hogy ha egészen a világ végéig kellene húznia az igát Annak kedvéért, aki neki ezt a birtokjogot megadta, még azzal se tenne sokat érte. Annál is inkább igaz ez, mivel már nincs úgy alávetve a földi élet nyomorúságainak, mint volt azelőtt. Mert bár több mindenen megy keresztül, mintha ezek a bajok már csak a ruháját érintenék. A lelke mintha valami erős várban laknék, és onnan uralkodnék, nem veszítve el soha nyugalmát. Ez a biztonságérzés azonban nem veszi el tőle azt a gyermeki félelmet, hogy valamiképpen meg ne bántsa Istent, s azt a gondosságot, hogy elkerülje mindazt, ami neki visszatetszhetnék. (...) Annyira megfeledkezik saját érdekeiről, hogy szinte úgy látszik, mintha ő maga nem is léteznék. Nála minden Isten dicsőségére irányul; egyetlen gondja az, hogy teljesítse akaratát és kedvét keresse. (...) Több gondot fordít egészségére, kevesebb önmegtagadást gyakorol az evésben, nem vágyódik annyira a vezeklés után. (...) Minden óhaja arra irányul, hogy Istennek más tekintetben tehessen minél több szolgálatott. (...) A képzeleti látomások megszűntek, úgy látszik azonban, hogy állandó

nálam (2) a Szentháromság és az Istenember értelmi látomása. (...) A belső szózatok nem szűntek meg, s ha szükség van rá, most is kapok az Úrtól utasításokat. (...) A belső indulatok és vágyak nem olyan hevesek; felülmúlja őket az az óhaj, hogy mindenben teljesedjék Isten akarata, s legyen meg az, ami nagyobb dicsőségére szolgál. (..) Időnkent elfog a félelem, hogy nem teszek semmit, s hogy lelkemet együgyű mámornak engedem át. (...) Amennyire látom, nincs bennem semmi ragaszkodás a teremtmények, sőt még a mennyei dicsőség iránt sem. Szeretem Istent, és azt óhajtom, hogy mindenki szolgáljon Neki: csak ezt látom magamban. Bármennyire akarnám is óhajtani most halálomat, nem volnék rá képes. (...) Nem érzem többé szükségét annak, hogy hittudósokkal tanácskozzam, hogy bárkivel is megbeszéljem lelki ügyeimet. Csak azt nézem, vajon jó úton haladok-e, vajon tehetek-e valamit. (...) Most is megtörténik, hogy látom a meghaltak lelkét, amint az égbe mennek; értem az olyanokét, akik közel állnak hozzám; másokét nem.

Lelkem tökéletes békét élvez. Sem öröm, sem fájdalom nem képes hosszabb időre megzavarni benne a három isteni Személy kétségtelen jelenlétét. Világosan tapasztalja önmagán azt, amit Szent János evangelista mond arról, hogy Isten lakást vesz a lélekben és pedig nemcsak kegyelme révén, hanem mert éreztetni akarja vele a jelenlétét. Ez kimondhatatlan lelki kincsekkel jár, főleg pedig azzal az előnnyel, hogy nem kell következtetés útján megállapítania Isten jelenlétét. Ez az állapot úgyszólván teljesen állandó, kivéve olyankor, ha a betegség igen kínos. Néha ugyanis Isten, úgy látszik, azt akarja, hogy az ember szenvedjen belső vigasztalás nélkül. Az akarat azonban soha, még önkéntelen indulat alakjában sem adja fel azt a vágyát, hogy Isten akarata teljesedjék benne. Ez a megnyugvás olyan erős, hogy nem óhajtja sem az életet, sem a halált, hacsak nem olykor-olykor egy pillanatra, azért, hogy megláthassa Istent. Azonban alig támadt

(2) Itt hirtelen egyes szám első személyben folytatja.

benne ez a gondolat, azonnal olyan erősen érzi a három isteni Személy jelenlétét, hogy megszűnik benne a távollét okozta epedés és élni óhajt, ha Isten úgy akarja, hogy Őneki tovább szolgálhasson. Ha pedig rajtam múlnék, hogy akár csak egy lélek is, legalább rövid időre jobban szeresse Őt és hívebben szolgáljon neki, nézetem szerint ezt jobban óhajtanám, mint azt, hogy a mennyei boldogságban legyek (6LSz ÖM III. 431-435).

Velazquez püspök kívánságára megy Soriába is. Itt, a régi jó barát gondoskodása révén, simán mennek a dolgok. Amikor a perjelnő kinevezésére kerül sor, Gracian élénken tiltakozik. A *Madre Fundadora* olyan nővért szán az új közösség élére, aki nem tud írni, s alig olvas valamennyire. Teréz leinti: Catalina de Cristo nagyon szereti Istent, szigorú vezekléshez szokott. Teréz a tények alapos ismeretében beszél. Catalina apja annyira féltette kislánykorától kezdve az *alumbrados* mozgalomtól, hogy évekig nem engedte ki a házból, elrejtett előle minden könyvet, nehogy megtanuljon olvasni, és megismerkedjék az eretnek tanokkal. Amikor Catalina tudomást szerzett a kármelről, s bejelentette szándékát, apja hónapokig egy pincében tartotta. Az új perjelnő már nem fél a szenvedéstől, szenvedélyesen szereti Istent. Mit kívánhat még tőle Gracian? — Teréz választása helyesnek bizonyul, Catalina egyike lesz a legkiválóbb elöljáróknak.

Teréz már palenciai tartózkodása óta dolgozik a Kármelhegyi Boldogasszony Rendjének Szabályain. Az első Szabályokat még Juan Bautista Rubeo hagyta jóvá 1568-ban. Az azóta eltelt évek tapasztalatai azt kívánják, hogy ezt sok helyütt módosítsák, átírják, kibővítsék. A nemsokára összeülő alcalai káptalannak kell majd jóváhagynia a sarutlan kármelita rend végleges Szabályait. Teréz egyik üzenetét a má-

sik után küldi Graciánnak, pontos utasításokat ad a legkisebb részletben is. El akar kerülni minden olyan szabályt, amely megfélemlíthetné a bátortalanabb szívűeket. Teréz azt akarja, hogy tojást, reggelire pedig kenyeret is ehessenek a szerzetesek. Egyszerűsíti a bonyolult ceremóniákat, s megköveteli, hogy ne rójanak ki többet a kármelitákra, amint amennyit a szabály előír. Lelkére köti a rendet és a tisztaságot... Tudja, hogy leányainak ugyan nincs szükségük erre, de a férfiaknál nem árt, ha a szabály a takarítást is előírja. Külön gonddal fogalmazza az elöljáróknak szóló utasításokat: járjanak minden munka élén, inkább szeretettel, mint szigorral bánjanak alattvalóikkal, szolgálják őket Isten iránti szeretettel. Az újoncoktól jó egészséget és józan értelmet kíván. A többit úgyis megtanulják a kolostorban.

1581 végén Teréz kezében tarthatja a végleges Szabály nyomtatott kis kötetét.

Ebben az évben tesz pontot a pápa a sarusok és sarutlanok rendjének teljes szétválasztására. XIII. Gergely brévéje koronázza meg Teréz életművét. Az Isten Anyjáról nevezett Jeronimo Gracian lesz az új tartomány elöljárója; joghatósága alá tartozik minden férfi és női kolostor, a meglévők s az ezután alapítandók. Teréz boldogsága határtalan, hiszen most már, sarusok és sarutlanok békében szolgálhatják Istent, a Kármelhegyi Boldogasszonyt. A huszonkét reformált kolostor 300 férfi szerzetese és 200 apácája Te Deumot énekel...

1581 márciusában Teréz ezt a rövid levelet írja Maria de San José sevillai perjelnőnek:

> Végre, most már azt mondhatom, amit Szent Simon, mert olyannak látom Boldogasszonyunk rendjét, ami-

lyennek mindig akartam. Arra kérem tehát, ne kérje Istentől azt, hogy éljek, hanem azért imádkozzon, hogy engedjen megpihenni: most már senkinek sem vagyok hasznos (361. levél) (3).

(3) *Obras Completas* 1209.1.

XX.

AVILA — BURGOS

Amint Teréz hazaér Soriából, megválasztják az avilai kármel perjelnőjévé. Tiltakozik, de Gracian ráparancsol, így Teréz megcsókolja a földet és ezzel elfogadja a döntést. Az avilai kármel meglehetősen siralmas helyzetben van. Avila szereti, megéljenzi a hősöket, a szenteket, aztán elfeledkezik róluk. A San José kolostor nővérei nem böjtölnek, hanem éheznek. Mint 1571-ben a Megtestesülés kolostorban, Teréz itt is a mindennapi kenyér megszerzését tartja első kötelességének.

A spanyol gazdasági élet általános válságba jutott. Több az arany, mint a kenyér, több a léhűtő, mint a dolgos paraszt, több a brokát, mint a vászon. Az élelmes kereskedők felverik az árakat, egy tojás, egy kanna olaj csillagászati összegekbe kerül. A kolostorba jutó alamizsna elapadt, a nővérek munkájáért minimális összeget fizetnek.

Az új világból hozott arany most áll bosszút az országon; a nagyok dúskálnak a megszerzett kincsekben, körülöttük százak és ezrek lebzselnek és tartják a markukat; a szegények, az egyszerű parasztok, kétkézi munkások viszont nyomorba jutnak. Egyrészt a gőg, a hatalom és az arany, másrészt a megalázottság, a nincstelenség és a nyomor birodalma lett Spanyolország. Teréznek jól körül kell néznie, hogy az első galambfészek lakóinak enni adhasson. Közben azt is látnia kell, hogy a nyomor nem segíti a lelkiéletet. Csendes határozottsággal « nyug-

díjazza » az öreg Juliánt, s maga veszi kezébe leányai lelki ügyeinek irányítását is.

Ekkor érkezik a városba Juan de la Cruz testvér. Magával akarja vinni Terézt a granadai kolostor alapításához. De a *Madre Fundadora* már Burgosba ígérkezett el, így csak négy nővér megy Juan testvérrel. « Kis Senecája » dalolva indul útnak. Mindig így szokott tenni, ha nagyon fáj neki valami... Amikor őt hívta Teréz a Megtestesülés kolostorba, azonnal odasietett. Most, hogy ő hívja, a *Madre Fundadora* elutasítja. És Juan testvér feltűnően sokat énekel ezen az úton...

Burgosba maga az érsek, Don Cristobal Vela hívja Terézt. Kettőjüket bizonyos rokoni sőt még szorosabb baráti szálak fűzik össze. Az érsek annak a Don Blasco Nuñez Velanak fia, akivel az Ahumada y Cepeda fiuk annak idején Peruba indultak. Ennek testvére pedig, Don Francisco Vela y Nuñez a kis Ahumada y Cepeda leányt tartotta a keresztvíz alá. A két avilai család egyben jószomszédi viszonyban is volt egymással, a gyerekek együtt játszottak, később együtt katonáskodtak. Teréznek minden oka megvan arra, hogy bízzék az érsek pártfogásában. Csak egy valami késlelteti: nyomorúságos egészségi állapota.

Elmenni Burgosba ilyen betegen, s hozzá olyan bajjal, amelynek a hideg nagyon árt, úgy gondoltam lehetetlenség. (...) Miközben ezeket forgattam az eszemben, eldöntöttem, hogy semmi esetre sem megyek, az Úr így szólt hozzám: — Ne tőrödj te a hideggel! Én vagyok az igazi meleg! A gonosz minden erejét megfeszíti azért, hogy megakadályozza ezt az alapítást. Feszítsd meg tehát te is minden erődet az Én érdekemben, s csak menj el szépen személyesen, mert ez nagy lelki haszonnal fog járni. — Ez a szózat egészen megváltoztatta nézetemet, mert bár a természetem olykor lázong a szenvedés ellen, mindig

megmarad bennem a készség arra, hogy valamit szenvedjek a nagy Istenért. Azért folyton azt ismétlem Előtte, hogy ne törődjék azzal, ha gyöngének érzem magam, hanem parancsolja meg nekem azt, ami Őneki tetszik, aztán az Ő kegyelmével majd csak elvégzem valahogy! Nagy hideg és havazás járta akkoriban... (Al ÖM III. 297).

1582. január 2-án útrakelnek. Teréz utitársai között ott látjuk Tomasina Bautista nővért, a leendő perjelnőt, Graciánt, Catalina de Jesús nővért (akinek Juan testvér egy patetikus levélben öntötte ki szíve fájdalmat, a granadai ügyben elszenvedett « kikosarazása » miatt), Ana de San Bartolomé nővért, a hűséges titkárt és ápolónőt, végül Teresitát, a *Madre* unokahugát.

Egyfolytában szakad a havaseső, csúszósak az utak, csontig hatol a nedves hideg. Valladolidban alig tudják leszedni Terézt a szekérről. Nem mozdul a lába, s mintha a nyelve is nehezebben fordulna a beszédre. Következő állomásuk Palencia lenne, de a folyók megáradtak, az utakat víz borítja. Nem baj, adja ki Teréz a parancsot, induljanak! Pedig valóságos vízözönben kell előre vergődniök.

A kocsik minduntalan megfeneklettek a sárban, a lovakat ki kellett fogni az egyikből, hogy a másikat kisegítsék... (Al ÖM III. 299).

Heves torokfájás kínozza, nem tud nyelni, vért köp. Este olyan szegény fogadóba érnek, ahol még egy ágyat sem tudnak nekik felkínálni. Másnap át kell kelniök az Arlanzon folyón, ami tengerhez lett hasonlóvá. Felindítják a tökéletes bánatot, Teréz megáldja a kis karaván t és óvatosan nekivágnak. Teréz kocsija megy legelől. Ha meg kell fulladni, hát hadd legyen ő az első, a többiek meg térjenek vissza a fogadóba és aludják ki magukat!

A folyók több helyen meg voltak áradva, a víz a hidak fölött folyt, úgyhogy semmit sem lehetett látni belőlük, sem pedig azt, hogy merre hajtsunk. Csupa víz volt a híd, két oldalt pedig a folyó igen mély. Egyszóval nagy merészség volt ilyen helyen keresztülmenni, különösen kocsival, mert hiszen ha a lovak csak egy kicsit is félrelépnek, mindennek vége. Az egyik kocsi tényleg nagy veszedelemben forgott... Nekihajtani annak a tengernyi víznek minden út és komp nélkül.. Bizony féltünk... (Al ÖM III. 299-300).

A baj bekövetkezik. Az ócska batár elvéti az irányt, s félig már a megáradt folyó fölött függ. Teréz felugrik, térdig vízben áll, s megsebzi magát. Hangos panasza az Úrhoz kiált:

— Uram, a sok baj között már csak ez hiányzott!

— Látod, Teréz, így bánok én a barátaimmal.

— Ó Istenem, azért is van olyan kevés barátod! (1).

De aztán valahogy visszacsúszik az öreg kocsi, és átvergődnek a túlsó partra. Leányai követik, közben fennhangon a Hiszekegyet imádkozzák. A túlparton találkoznak. Ilyen rossz úton érkeznek meg Burgosba, január 26-án. Itt Doña Catalina de Tolosa házában húzódnak meg. Ez a nagylelkű nő vállalta ugyanis a jövendő kolostor patronálását. Este Teréz rosszul lesz, másnap meg sem tud moccanni. A nedves hideg és a váratlan jeges fürdő megtette hatását. Ágyban kezd tehát tárgyalni, mert a helyzet korántsem olyan kedvező, mint amilyennek gondolta. Az érsek csak tárgyalni akart vele, s nem érti, minek hozott mindjárt magával egy sereg apácát. Ezer és egy kifogást talál, hol megígéri az engedélyt, hol meg

(1) Leon Van Hove művéből idézi MA 415.1.

csodálkozva fogadja az instanciázó Graciánt: hogy-hogy, hát még nem utaztak el Burgosból? Három hónapig folyik ez a huzavona. Ekkor Teréz megsokallja az ügyet, s kihasználva egy olyan napot, amikor lábra tud állni, maga megy az érsekhez. Az nagy szeretetreméltósággal fogadja, leülteti, eldiskurál vele a régi szép időkről, a gyermek- és fiatalkori élményekről...

Társalgás közben Teréz egyszer odaveti: a nővérek annyira szívükön viselik az alapításhoz szükséges engedélyt, hogy megígérték: miatt anyjuk tágyal, ők penitenciát végeznek. Most, ebben a pillanatban is ostorozzák magukat... Az érsek mosolyogva válaszol, hogy csak folytassák. Ő nem enged. S ezzel elbocsátja. Teréz nem veszti el türelmét, s ezzel lecsillapítja leányait is. Az érseknek bizonyára jó okai vannak, hogy ennyire ellenáll minden szónak, könyörgésnek.

Az érsek legközelebb feltételeket szab, olyanokat, hogy Gracian arra akarja rábeszélni Terézt, hagyjanak itt csapot-papot, s menjenek vissza Avilába. Isten nem kíván tőlük lehetetlent. Teréz látja, hogy Graciant ismét cserben hagyta férfias bátorsága; finom taktikával rábeszéli, hogy menjen csak el nyugodtan, intézze a fontosabb rendi ügyeket, majd ő itt marad, s valahogy elboldogul az érsekkel.

> A nővérek is nagyon levertek voltak; miközben így szomorkodtam, egyszercsak, anélkül, hogy imába lettem volna merülve, az Úr ezeket a szavakat intézte hozzám: — Most tartsd magad, Teréz! (Al ÖM III. 306).

Gracian tehát elhagyja a küzdőteret, Terézék pedig átköltöznek a kórházba. Szállásadójukat, Doña Catalinát ui. azzal fenyegette meg gyóntatója, hogy nem oldozza fel, ha az apácákat továbbra is házában

tartja. Abban azonban senki nem akadályozhatta meg, hogy ne járjon el a kórházba, és ne segítse a nővéreket minden módon. Március közepéig ház után futkosnak. Szent József ünnepén megfelelő épületre akadnak, amelynek, szép fekvése mellett, még az az előnye is megvan, hogy nem túl drága. Viszonylag kevés átalakítást kell végrehajtani. Örömmel értesíti az érseket, aki továbbra is hallatlan jóindulattal viseltetik irnyukban, de továbbra is megtagadja az engedélyt. Teréz szorultságában a palenciai püspök közbenjárását kéri. Hátha ő meg tudja puhítani az érsek szívét. A püspök meg is írja a levelet, de ebben olyan kemény igazságokat vagdos püspöktestvére fejéhez, hogy Terézék jobbnak látják, ha nem kézbesítik. Akkor Teréz azért könyörög, hogy írjon egy szelídebb hangú levelet... A püspök megteszi, bár beismeri, hogy ez a levél többe került neki, mint minden mást, amit a kármelitákért tett. De hát elkészült. A hatás nem maradt el, s az érsek megadja a hónapok óta várt engedélyt. Április 18-án mondják az első misét, s ezzel megszületik burgosi kármel. Három nap múlva Teréz levélben értesíti, Quiroga toledói biborosérseket, hogy járjon közbe a Madridban létrehozandó kolostor ügyében.

Éjjel Ana de San Bartolomé nővér arra ébred, hogy Teréz cellájából valami mennyeien szép zene hallatszik. Benyit, de csak annyit lát, hogy az Anya átszellemült arccal néz valakit... Reggel csak ennyit mond Teréznek: úgy véli, jó éjszakája volt... Teréz tréfásan letromfolja; ha ezt gondolja, akkor az övé sem lehetett rossz...

Mielőtt elhagyná Burgost, még egyszer meg kell küzdenie az Arlanzon folyóval. Mennybemenetel ünnepén a folyó megárad, házakat söpör el pillanatok alatt. Terézék kolostora is a folyóparton fekszik.

Ki kellene üríteni... — Szó sincs róla! — Kihelyezik az Oltáriszentséget és egész éjjel imádkoznak. A hullámok a falakat nyaldossák, bármelyik pillanatban elsodorhatják őket is. Reggel hatig tart a veszély. Csak akkor mondhatják, hogy megmenekültek és hozzáláthatnak a ház körüli piszok és iszap eltakarításához.

A nővérek anyagi ellátását Teréz még nem látja biztosítottnak, s szeretne legalább még egy-két újoncot maga fölvenni.

> Mikor egyszer, éppen a szentáldozás után ezen gondolkodtam, egyszercsak ezt mondja nekem az Úr: — Mit nyugtalankodsz? Az alapítás be van fejezve. Nyugodtan távozhatsz innen (Al ÖM III. 320).

1582. július 26-án Teresita és Ana nővér társaságában elhagyja Burgost. Ez lesz utolsó utazása.

Avilában családi problémák fogadják. Juana huga, Juan de Ovalle felesége nehezen viseli férje könnyelmű életmódját, a szegénység és a rosszul nevelt gyerekek terhét. Augustinóról nyugtalanító hírek érkeznek. Jóllehet jól megszedte magában Chilében, s most egy fontos perui tartomány kormányzója, újabb utazáson, expedición töri a fejét. Eldorado csábítja, a mesés kincsek országa... Egyszercsak bejelenti, hogy hazajön. De vajon hoz-e magával elegendő pénzt, hogy eltartsa magát? Itt senki nem tudja majd segíteni. Hiszen Pedro is vagyontalanul jött vissza, senki nem fogadta szolgálatába, azóta is csak hányódik... Lorenzo hagyatékának ügye is zavaros, és a megoldás Terézre vár. Lorenzo legidősebb fia, Francisco, állhatatlan természet, először egy kicsit remetét játszik, aztán hirtelen feleségül vesz egy tizenöt éves lányt. Pénzre van szüksége. Lehetetlen, hogy apja annyi pénzt hagyott az avilai kármelre, meg

hugára, Teresitára! Francisco meg akarja támadni a végrendeletet... Sok keserűséget okoz Teréznek Maria Ocampo unokahuga, aki most a valladolidi kármel perjelnője. Egyszer Teréz finoman figyelmezteti arra, hogy nem megfelelő módon vezeti a közösséget. A « megleckéztetés » annyira fáj Maria Bautista nővérnek, hogy örökös ellensége marad Teréznek. Teréz azt is látja, hogy szeretett Teresitája ingadozik, fejében mindenféle zavaros tervek forognak. Pedig kinek adhatott volna jobb nevelést?! Juana leánya, Beatriz de Ovalle oktalanságával majdnem gyilkosságba taszít egy családot. Teréz tudja, hogy Beatriz nem egészen ártalan a szerelmi botrányban, és azt tanácsolja hugának, költözzenek el a környékről legalább egy időre. Juana sokkal kényelmesebb, mint hogy ezért elmozdulna a családi házból, és így a botrány nem akar elcsitulni. Teréz egyszer felkiált, bárcsak őt ölnék már meg! Hogy az ügy még bonyolultabbá váljék, a sértett Beatriz felvételét kéri a kármelbe... Lorenzo fia, akit ugyancsak Lorenzonak hívnak, egy hirtelen elhatározással hátat fordít Spanyolországnak, indul konkvisztádor elei nyomába, — és Terézre hagy egy gyermeket, Egy kislányt, akinek elfelejti megnevezni az anyját. Teréz magához veszi, s igyekszik a legjobb nevelést adni, Lorenzonak pedig megírja, hogy ne nyugtalankodjék kislánya miatt... Annak persze esze ágába sem jut ilyesmi!

Gracian valahol Andalúziát járja, és eszében sincs elérteni a *Madre* finom célzásait, hogy ti. mennyire szeretné, ha mellette lenne. Teréz különben is sokat aggódik naívsága, kedélyhullámzása, a nagyobb távlatok felmérésének hiánya miatt. Máris többen féltékenyek rá; vajon miért foglal el olyan különleges helyet a *Madre Fundadora* szívében? Egymást érik a nyugtalanító hírek Granadából, Salamancából. És

itt, Avilában is! Legrégibb leányai arra akarják rávenni, hogy engedélyezze a hús fogyasztását! Még mindig mennek a levelek a szélrózsa minden irányában: ragaszkodjanak az eredeti, szigorhoz; ápolják szeretettel a betegeket; vigyázzanak, milyen munkát bíznak az újoncokra; ne feledjék el... soha ne feledjék el... ne a gyakorlatokat halmozzák, hanem minden gyakorlatot tegyenek hősi aktussá...

Utolsó valladolidi tartózkodása nem úgy végződött-e, hogy Maria Bautista nővér azzal eresztette útnak: menjen és többé ne jöjjön vissza...?!

De Terézt már nem lehet sem megbántani, sem megsérteni. Sérthetetlen, mert a Szentháromság állandó jelenlétében és szeretetében él. A kolostorok alapításában ő csak eszköz volt, a tulajdonjog az Úré... Lassanként Ő rá hagyja minden gondját, az érkező levelekből rázúduló problémákat. Már csak egyetlen szenvedély élteti: hogy Istent minél többen és jobban szeressék!

Ezért a szeretetért pedig még egy utolsó tanúságtételt kíván tőle az Úr.

XXI.

« KEDVESEM, SZÉPSÉGEM, JÖJJ! »

Egész sor félig-meddig befejezett ügyet kell még elintéznie. Ő maga adja fel a szerzetesi ruhát kis Teresitájára, távolról rendet teremt a granadai kármelben — a perjelnő határozatlansága miatt keletkezett ui. zűrzavar —, végre biztos házba helyezi a salamancai nővéreket; tető alá hozza a madridi kármelt és még meggyőzi Quiroga biborost, hogy a kármeliták megérdemlik hathatós pártfogását. Több a teendője, mint valaha. Pedig alig vonszolja magát. A burgosi kaland óta nem jön rendbe a torka, gyakran fogja el hányás, remeg a kimerültségtől. Teréz csendes mosollyal nézi ennek az öreg testnek vívódását. Hogy leányai sürgető kívánságának eleget tegyen, hagyja, hogy Ana de San Bartolomé nővér néhány napig kúrálgassa. Valószínű ugyanis, hogy még szükség lesz Teréz jelenlétére Madridban.

A Medina del Campo-i kármel perjelnőjével már jónéhány sikeres csatát vívott. A szigoráról híres Alberta Bautista olyan penitenciát rótt a közösségre, amely messze túllépte a szabály kereteit. Teréz sietve közbelép, egyben egy kis nyugalmat remél a friss falusi levegőn. Abban biztos, hogy a perjelnő nem fogja elkényeztetni, így hát a legnagyobb örömmel készül erre a néhány napos kikapcsolódásra.

Alighogy megérkezik Medinába, még le se pihenhet, amikor a perjelnő száraz hangon közli vele, hogy a tartományi főnök helyettese, Antonio de Jesús vár rá a társalgóban.

A hatalmas termetű, most hetvenkét éves Fray Antonio már régen elnyűtte azt a darócruhát, amelyet 1568-ban a *Madre Fundadora* adott rá Duruelóban. Emberileg soha nem tudott felmelegedni Teréz iránt, zavarta, hogy egy nő az alapító, hogy ez a nő mintegy « fiának » tekinti az első két kármelita szerzetest (Juan testvért és őt), hogy ez a nő levélben és szóban utasításokat ad neki — nem felejtette el soha a homokórák históriáját a duruelói alapításánál —, hogy leveleiben mindig rejt valami kis finom szúrást, amelyet még csak visszaszúrni sem lehet, olyan szellemes... Egyszóval a tartományi főnök helynöke megveti a nőket, s Teréz, a « *Madre Fundadora* » is csak ehhez a silányabb nemhez tartozik. Hogy hosszú ideig nem nézte jó szemmel Gracian és Teréz szoros barátságát, az nyílt titok. Teréz, bármennyire szeretett volna vele jó kapcsolatban maradni, éveken át egy sort sem írt neki, mivel nem is remélt választ. A jég megtörésére Teréz tett egyszer kísérletet, és a mikor a nyakas öreg válaszolt, Teréz boldogan újságolta Graciánnak, hogy levelet kapott Fray Antoniótól, s most már látja, mennyire igazi barátja.

Terézt szeretete és józan esze ösztönözte arra, hogy ne javasolja ezt a különleges barátját a tartományfőnöki tisztre — Teréz műve, hogy Gracian lett a provinciális, és ő, a sokkal idősebb, tapasztaltabb Antonio de Heredia, csak a helyettese! Minden esetre, Gracian távollétében, a *Madre Fundadora* neki tartozik feltétlen engedelmességgel.

Fray Antonio egy halálravált arcot lát a társalgó sűrű rácsán keresztül. Nem kérdez semmit Teréztől, nem kíváncsi; megelégszik azzal, hogy röviden kiadja neki az utasítást: induljon azonnal Alba de Tormes-be, ahová Doña Maria Enriquez hercegnő hívja. Unokája gyermeket vár, és az a kívánsága,

hogy a « Szent » imádkozzék mellette, segítse a szerencsés szülésben.

Teréz először azt hiszi, nem jól hall. A rájuk ereszkedő néma csendben felvillannak előtte az elmúlt tizenöt év szívfájdító eseményei. Hogyan lett Fray Antonio egyre bekeseredettebb, féltékenyebb, hogyan kereste régi nagyvilági kapcsolatait, hogyan lett iránta egyre inkább aggresszív, hogyan próbált külön klikket szervezni Gracian ellen, hogyan tört mindig az első helyre, — és míly keserűen fogadta a másodikat... Teréz érzi, hogy Fray Antonio most mindenért kifizeti... A szeretet mosolya ömlik el hamuszürke arcán és sebes torkából felszakad a válasz: engedelmeskedik, azonnal indul.

Elérkezett tehát olajfákhegyi órája. Nem erről álmodozott egész életében?

> Évek hosszú során át szokásom volt, hogy majdnem minden este lefekvéskor, amikor elalvás előtt még utoljára Istennek ajánlottam magam, egy pár percig elmélkedtem a getszemáni kert jelenetéről. Tettem ezt már akkor is, amikor nem voltam apáca, mert azt mondták, hogy ezzel sok búcsút lehet nyerni. (...) Ezt úgy megszoktam, hogy épp oly kevéssé tudtam volna elhagyni, mint akár a keresztvetést elalvás előtt (Ö 86).

Másnap hajnalban útnak indul. Antonio de Heredia, Teresita és Ana de San Bartolomé kísérik. Az albai hercegnő zárt kocsiján utaznak. Az első mérföldek után Teréz olyan rosszul lesz, akkorák a fájdalmai, hogy attól tartanak, kénytelenek kellemetlenséget okozni a hercegnőnek és azt adni tudtára, hogy kocsijában halt meg a « szent », s így nem tudják előállítani, hogy elvégezze a rá kirótt ima-szolgálatot. Estefelé már alig ver a pulzusa. Csak néhány szem fügéjük van, így Ana nővér többször megpró-

bál útközben egy tojást venni. Sikertelenül, bár összes pénzét felkínálja.

Az éjszakát egy ócska fogadóban töltik. Ennivaló itt sincs, Ana tehát nekiáll, és holmi füvekből kotyvaszt valami levest. Másnap ismét tovább rázódnak a gödrös utakon Alba felé. Már feltűnnek a város tornyai, amikor futár száguld eléjük és hírül adja, hogy az albai hercegnő unokája fiúgyermeknek adott életet, anya és fia kiváló egészségnek örvendenek. — Istennek legyen hála, — sóhajt fel Teréz —, többé nincs szükségük a « szentre »!

A kocsi tehát a hercegi kastély helyett az Angyali Üdvözletről elnevezett kármel felé kanyarodik. A nővérek ajkán elhal a vidám köszöntő ének, amikor meglátják anyjukat. Pedig Teréz most valóban összeszedi maradék erejét, s most az egyszer még annak a kérésnek sem áll ellen, hogy megáldja leányait. A közösség perjelnője, Juana del Espiritu Santo, annak idején a Megtestesülés kolostorból lépett át a reformba; a *Madre Fundadora* jól ismeri hihetetlen szerénységét, alázatát. Most elfogadja tőle, hogy a legnyugodtabb cellába helyezze, hogy Ana nővér segítségével habfehér lepedőt húzzon az ágyra. A kármelen ez csak a betegeknek jár ki... Teréz se eleven, se holt, amikor lefektetik. De akkor még huncut mosollyal megállapítja: több mint húsz éve nem feküdt le ilyen korán!

Másnap reggel ott látják a szentmisén, a következő napokon pedig majdnem teljes egészében megosztja a közösség minden gyakorlatát. Rendet teremt a kolostor egy kényes és zavaros ügyében, majd arra kéri Ana nővért, ha kicsit jobban lesz, induljanak vissza Avilába, ott ui. még le kell csillapítania Francisco de Cepedát leánya, Teresita beöltözése miatt.

Szeptember utolsó napjaiban már alig hagyja el a vérhányás, nyelve lassan elkezd bénulni. Szent Mihály ünnepén olyan rosszul lesz, hogy a nővérek karjukon viszik a kórusról cellájába. Teréz végtelenül hálás mindenért: az orvosságokért, a tiszta ágyneműért, a kertből szakított kis virágért, az ételért, — amelyből már alig-alig tud valamit magához venni. Soha nem hagyják egyedül, gyakran meglátogatja Fray Antonio is.

Október 2-án megmondja Ana nővérnek, hogy közeledik halála napja. Kéri tehát az Útravalót. Fray Antonio Teréz ágya mellé térdelve hallgatja meg a *Madre Fundadora* gyónását, aztán elkezd neki könyörögni: imádkozzék az Úrhoz, hogy még ne kelljen meghalnia, hogy még maradjon velük egy kicsit... S mit kell válaszként hallania?

— Hallgass! Szabad neked ilyeneket mondanod? Rám már nincs többé szükség ebben a világban! (1).

Leányainak mondott utolsó utasításai nagyon rövidek!

> Isten szerelmére azt kérem, tartsátok meg a Szabályt és a Konstitúciókat; ha azokat pontosan megtartjátok, nincs szükség csodára ahhoz, hogy szentéavassanak benneteket. Ne utánozzátok azokat a rossz példákat, amelyeket ez a rossz szerzetesnő adott nektek és bocsássatok meg nekem (2).

Gyakran hallják ezt a rövid fohászát:

> Uram, az Egyház leánya vagyok! (3)

---

(1) Silverio de Santa Teresa, *Édition critique de Sainte Thérèse* c. művéből idézi MA 453.l.

(2) U.o. 453.l.

(3) U.o.

Utolsó szentáldozása előtt így kiált fel:

Én Uram és Jegyesem! Elérkezett hát az annyira várt óra! Itt az ideje annak, hogy végre meglássuk egymást, Szerelmem, Uram! Itt az idő, hogy útrakeljek. Induljunk, itt az óra... (4)

Amikor megkérdezik tőle, kívánja-e, hogy testét Avilába vigyék, mosoly fut át az arcán: hogyan hát könyörületből nem jutna itt is neki egy kis föld?

Elragadtatott boldogságban tölti utolsó éjjelét. Az 51. zsoltár egy versét suttogja néha, a maga kasztiliai nyelvén:

Isten előtt kedves áldozatom:
a töredelmes lélek;
A töredelmes és bűnbánó szívet,
ó Isten, te nem veted meg!

Assziszi Szent Ferenc ünnepén arcáról eltűnik a betegség és a kor minden vonása, arca ragyog a boldog békétől. Tekintete már csak egyszer fordul az őt körülvevők felé. Fray Antonio odaszól az éhségtől és álmatlanságtól elgyötört Ana nővérnek, menjen, és egyék valamit. Teréz ekkor megmozdul, s látszik, hogy szemével keres valakit. Teresita elérti a mozdulatot s rohan Ana nővér után. Amikor visszatérnek a cellába, Teréz arcán megelégedett mosoly dereng. Megfogja a mögéje álló Ana karját és szelíden ráhajtja a fejét. Még egy ragyogó mosoly, néhány rövid sóhajtás, és Jézusról nevezett Teréz belép a Szentháromság örömébe.

ALLELUJA!

---

(4) U.o. 454.l.

AVILAI NAPLÓ

1975 nyarán tíz napos utazást tehettem Spanyolországban. Egy szép augusztusi napon a felhők felett találtam magam, és alig telt el egy jó óra, máris feltűnt az elszórt fákkal, tarkított vörösesbarna, hepehupás kasztíliai táj. A gép egy tiszteletkör után simán földet ért. Öt perc múlva a kitárt ajtóban álltam. Megcsapott az iszonyú hőség. Megérkeztünk Madridba.

Egy busz berántott a város közepébe, ahol aztán nézhettem, hol s merre... Egyik ember adott a másiknak, mígnem a Szent Szív nővérek házához valahogy eljutottam. Leraktam a lerakhatókat, s máris indultam nézni Madridot, ugyanis mindössze egyetlen napot akartam vesztegetni a fővárosra. Amint a kis mellékutcából leértem a széles sugárútra, az első üzlet kirakatából egy szikár lovag emelte felém a lándzsáját: — Don Quijote volt! Mellette csábos babák táncoltak, de a nemes lovag, ösztövér lova bordáját szorítva, rájuk sem hederített, hanem csak mutatott előre. Néztem az útirányt, — vagyis a harci célpontot. Hát a Prado volt. Néhány perces sorbaállás után bevettem magam az első pillantásra jelentéktelennek tűnő épületbe, aztán jártam vég és határ nélkül ennek az elvarázsolt kastélynak termeit. A különféle nyelvek zsibongásában egyszer még magyar szó is megütötte a fülemet.

Másnap reggel még egy rövid sétát tettem Madridban, aztán indultam az állomásra. Útközben még volt egy kis időm megcsodálni a modern palotákat, a

közlekedési szabályokat pontosan megtartó autósokat, a frissen zöldellő növénycsíkokat és a világvároshoz méltó kirakatokat.

A modern pályaudvar elbűvölt rendezettségével. Kikerestem az Avilába induló vonat pályáját, és letelepedtem egy padra. Mellettem kékruhás munkások fújták a vastagkék füstöt. A csikkeket mindig elszállították a szemétkosárba. Magamban bókoltam előttük.

Pirosoldalú kis vidám villanyvonat gurult elénk. Az utazás kényelmesnek igérkezett, nem voltak sokan. Kellemes utitársam is akadt, egy fiatal spanyol tanár, aki a spanyol társadalmi-gazdasági és politikai helyzetet kommentálva egy sajátos életfilozófiát tálalt elém. Nem állhattam meg, hogy rá ne kérdezzek: ismeri-e Avilai Terézt és Keresztes Jánost. Terézről mint a spanyol irodalom egyik legkiválóbb írójáról nyilatkozott nagy elismeréssel; Keresztes Jánosról valamivel többet tudott, sőt, azt hiszem, megértette tanításának lényegét: hogy a Mindent megnyerjük, mindent el kell hagynunk.

A vonat közben egyre magasabbra kanyarodott és jó fél óra múlva szívfájdítóan zordon tájra ért. Kopár sziklák, csenevész bokrok, kínlódó törpefák között rohantunk északnyugati irányba. A levegő is érezhetően hűvösebbé vált. Aztán már csak köveket láttam mindenütt... Megművelt föld, termőtalaj sehol! A Madridtól Aviláig tartó két órás vonatút elég volt ahhoz, hogy az atomkorból visszalépjünk a pusztai remeték távoli korába. Így a XVI. század — az Amerika felfedezését követő lázas «arany-század», a szentek, a kalandorok, a lovagregények, az inkvizíció, a vallásháborúk, a reformáció, a misztikus irodalom, a trentói zsinat évszázada — nem is tűnt nagyon távolinak.

Utitársam szolgálatkészen leemelte a táskámat, és a lassító vonat ablakából előremutatott. Még öt perc, és megérkeztünk. Jó barátokként köszöntünk el. Vajon viszontlátjuk-e még egymást ebben az életben? —

Avila fölött mintha megállt volna az idő. A taxi keskeny utcák, középkori templomok és lovagregényekbe illő épületek között kanyargott. Azonnal megéreztem, hogy ez a város — a szentek, a lovagok és a kövek városa — nem fogja könnyen kiadni titkait.

Az egyházmegyei lelkigyakorlatos házban találtam otthonra, a városfalakon kívül, közvetlenül a most éppen üres szeminárium mellett. Az ablakból rálátam Avila középkori falaira. De ki kellett várnom a másnapot, hogy hozzáfoghassak a város « ostromához ». Mielőtt elaludtam volna, félálomban a törökverő magyarokra, a XVI. századi végvári vitézekre gondoltam még... Balassi Katonaénekének ritmusa ringatott századokkal visszarepítő álomba...

Augusztus 19.

Dörög. Villámlik. Esik. Reggel fél 11 óra. Hát nem valami kellemes fogadtatás Teréztől! Reggeli három baszk fiatallal, akik már egy szót sem tudnak ezen a nyelven. Egyikük, hithirdető Dahomey-ben, nem érti, miért cikkeznek róluk annyit a külföldi sajtóban. A másik szapora szóval leinti, s hirtelen nagyon feszült lesz a társalgás. Hallgatok, hiszen most nem a számra, hanem a fülemre és szememre van szükség. Elraktározom magamban a különböző véleményeket.

Kiállok a kapu elé és mondogatom Teréznek, legyen olyan kedves, és söpörje már el ezeket az esőfelhőket. Szeretnék indulni... Nem kell sokáig várnom, megjelenik az első világoskék csík az égen.

Nekivágok tehát, először a nem messze fekvő Megtestesülés kolostor irányában. Balkéz felé látom a városfalakat, talán tíz percnyi út lehet innen. Elképzelem, amint Teréz azon a bizonyos októberi napon kilép a városkapun és Antonióval együtt sietve tart lefelé, hogy még kora reggel elérje a kolostort. Azért akart belépni, így, szökve, hogy apja ellenkezése ellenére itt mentse meg valamiképp a lelkét... Jobbra hatalmas kőkerítés, törpefejekre emlékeztető kiugrókkal. Valahol a távolban vonat sipol, mellettem időnként gépkocsik húznak el. Közben teljesen kiderül, pedig a távolban még dörög az ég. Friss a levegő, az eső ragyogóra mosta a tájat. Jókedvem kerekedik!

Haladok a magas fal mentén, abban a hiszemben, hogy ez már a kolostorfal. Egy nagy kapuhoz érve belesek a kulcslyukon. Kicsit megtaszítom, s majd orra bukom, amikor az teljes szélességében kitárul. Előttem széles, hűvös fasor, de egyetlen lélek se mutatkozik. Hogy tilosban járok, arra csak az ég figyelmeztet, mert ismét haragosan megdördül. De nem fordulok vissza. Lesz, ami lesz

Először egy gyereket pillantok meg, aztán hatalmas fenyők, haragoszöld bokrok és farönkök között egy pici házat. Nem, ez végképp nem néz ki kolostornak. Eltévedtem? — Hát el. Csinos kis baklövést követtem el, amikor egy erdészcsalád fatelepét akartam kinevezni kolostornak. A kilátástalan helyzetből egy hosszúhajú, szőke kislány ment ki. Int, hogy ő majd elkísér a Megtestesülés kolostorig. Úgy libeg mellettem, mint a Fény tündére a *Kék madár*ban. Talán tíz éves lehet.

Ahogy kiérünk a poros útra, orrfacsaró bűzfelhőbe kerülünk. A kislány nevetve mutat balra, ahol vad bikakölykök ugrálnak. Szépen elkerített kis kőudvarokon nevelik a leendő bikaviadalok hőseit. Ezek

a jó spanyolok talán nem is érzik ezt az iszonyú szagot; érthető, hiszen a legnépszerűbb nemzeti sport kedvenc alanyairól van szó. Én mindenesetre örülök, amikor magunk mögött hagyjuk a bikaiskolát.

Amikor eljutunk egy másik magas falhoz, és nemsokára felbukkan a keresett templom is, nem marad kétségem afelől, hogy most már jó helyen járunk. Kis szőke vezetőm — amint ez tündérekhez illik — mosolyogva int búcsút és ellebben az erdésztanya irányában. Látom-e még valaha?

A Megtestesülés kolostor előudvarán két szenyorita fogadja a látogatókat. Elég rutinosan nyújtják a jegyet és a markukat. Félreérthetetlen a gesztus, s így nincs más választásom, mint előhúzni a pénztárcát és fizetni. (Nem tudom még, miért). Amikor leszúrom a 15 pezetát, máris irányítanak jobbra, ahol már egy népes csoportnak hadarja a szöveget a 2. számú szenyorita. Hozzájuk csatlakozom, de a magyarázatból nem hallok egy szót sem. Ha hallanám, se értenék sokat. Így hát önállósodom, s a kolostor egyik falához ragasztott múzeum feliratait böngészem. Sajnos, a szó szoros értelmében megrónak, gyanús szemmel néznek kis magnómra, s integetnek, hogy nem maradhatok el a csoporttól, amellyel összeházasítottak. Ott lengek ki, ahol tudok, de mindig megjárom.

A földszinten hatalmas fali térkép, Teréz alapításait szemlélteti. Az egyes kolostorokat eredeti módon apró megvilágított házacskák jelzik. A térkép négy sarkában az ismert jelenetek: Teresita kézen húzza magával Rodrigót; mennek a mórok földjére, hogy vértanúhalált haljanak. Háttérben a város falai. A másik kép a *Madre Fundadorát* ábrázolja. Vándorbottal a kezében indul Avilából kifelé. A harmadik kép feliratát már jól ismerem: *Solo Dios basta,* Isten

egyedül elég! Teréz cellájában ír, a résnyire nyitott ajtón keresztül a kerengő folyosó egy darabkája látszik. (Hogy mindezeket meglátom-e a valóságban, arról egyelőre sejtelmem sincs. Zsebemben a pápai engedély, de még nem tudom, hogyan kezdjek a hadművelethez...) A negyedik festmény Teréz utazóbatárát örökíti meg. Olyasféle, mint amilyet nálunk a vándorszínészek használtak. A girhes lovakat még az útszéli kutyák is megugatják; még egy pillanat, s az egész rozoga alkotmány belefordul az árokba! A kép felirata Teréz egyik szívből fakadó mondata: *La vida es una noche en una mala posada,* Az élet olyan, mint egy rossz vendégfogadóban töltött éjszaka!

Felmegyünk egy rozoga falépcsőn. Először abba a kis beszélőszobába lépünk be, amelyben Teréz oly gyakran fogadta barátait. Kis ablak az elválasztó fal közepén, rajta négyszeres rács. A következő beszélőszoba arról nevezetes, hogy Teréz és Keresztes János itt estek egyszerre elragadtatásba és szemlélték a Szentháromságot. Teréz, szokása szerint, a rácsba kapaszkodott, hogy ellenálljon a felfelé emelő Erőnek... Micsoda szeretet kapcsolhatta össze ezt a két embert, hogy egyszerre, egymás jelenlétében részesültek ebben a kimondhatatlan kegyelemben? « Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük »... Szeretnék eltöprengeni Teréz és János kölcsönös szeretetéről, de tovább kell menni. Egy másik kis szobában ez a felírás áll: itt találkozott Teréz és Alkantarai Péter. Lábujjhegyen járok — sikerült megint egyedül maradnom —, nézegetem a korabeli kódexeket, a Teréz életútját megörökítő kissé megbarnult képek sorozatát.

«1954. július 26-án itt járt Roncalli bíboros — olvasom egy nagy fali táblán —, hogy itt imádkozzék Szent Terézhez, akinek nagy tisztelője volt. »

Ezt a feliratot már kint betűzöm, ui. a kolostori múzeumból kitették a szűrömet. Hiába bizonygattam, hogy alig láttam valamit, a szenyorita hajthatatlan volt.

Amint kissé borús tekintettel kilépek a kapun, majdhogy nem Terézbe ütközöm. Hogyan is kerülhette el a figyelmemet a belépéskor ez a hatalmas szobor? A templom falából lép ki, köpenyét jobb kezével kissé hátrafogja, bal kezében egy fokosfejű vándorbot. Indul a városba. Vissza oda, ahonnan 27 évvel ezelőtt fiatalos álmokkal ideérkezett. Arcán látszik az elmúlt évtizedek nyoma.

Időm van, belépek a templomba. Teljesen üres. Félhomály van, mégis vakít az oltárokat borító aranyozás. A főoltár két szélén Teréz és János szobra, a középső festményen az Angyali üdvözlet. Nem hiányzik a fehér köpenyes Illés próféta sem, hiszen a kármeliták őt tekintik alapítójuknak.

Egy csoport vonul most be. A vezető kedvesen int, hogy tartsak velük. Megmutatja Teréz celláját. A templom baloldali nagy hajójából lehet belépni abba a kis helyiségbe, amelyben Teréz közel három évtizedet élt, imádkozott, dolgozott. Jobbra a falon egy fakereszt, alatta a vöröses téglapadlón vaspántos láda. Jobbra kis asztal, rajta nyitott könyv, lúdtoll és egy több ágú mécses. Beljebb egy szalmakosár, benne fonóeszközei.

A szenyorita most felfelé mutat, ott van Teréz konyhája. Füstös falak, egy nagyobbfajta cserépkorsó, két lábos, két merítőkanál, valami mozsárféleség. De hogy ment át a cellából a konyhába? Létrán? — Érzem, hogy nagyon tájékozatlan vagyok.

Visszalépek a templomba. Mögöttem nyílik az apácák mostani kórusa; ebből természetesen csak egy vastag függönyt és rácsokat láthatok. Nézem az

oltárképet: Teréz szívátverését ábrázolja. A hátsó falon egy kőtábla magyarázza a képet: « Ezen a helyen kapta meg Szent Teréz a szívátverésnek és a megkoronázásnak kimondhatatlan kegyelmét. Erről Önéletrajzának XXIX. fejezetében számol be. »

A baloldali oltár felett láthatom azt a jelenetet, amelyet az előbb a beszélőszobában csak elképzeltem. Keresztes János egy kis zsámolyon ül, egyenes derékkal, fegyelmezetten. A rács másik oldalán Teréz a rácsba kapaszkodik. Mindkettőjük tekintete felfelé irányul...

A nővérek kórusán most megszólal az orgona. Nem látom sem a hangszert, sem a muzsikust. Lecsukom a szemem, és azokra a kegyelmi csodákra gondolok, amelyek oly természetesek az istenszeretők életében. Mindegy, hogy ki, milyen társadalmi rétegből származik, milyen volt az előélete: ha egyszer megnyílt a végtelen szeretet előtt, akkor élete a szeretet csodájává válik... Attól kezdve minden « természetes »: az elragadtatások, a prófétáló tehetség, a lélekbelátás, a százszoros termés...

Most már tudom a járást, s visszamegyek Teréz nyitva hagyott cellájába. Miközben próbálok mindent elraktározni a fejemben, kinyílik az ajtó és egy magas termetű trappista hajol be rajta. Most együtt nézelődünk. Mikor négy trappista nővér is befele tart, mi ketten kilépünk, hogy helyet adjunk. A trappista testvér mosolyogva köszön el. Thomas Merton jut eszembe, akiről bizonyára érdekes eszmecserét folytathatnánk. De egyikünk sem érzi szükségesnek a szavakat ahhoz, hogy testvérként intsünk búcsút egymásnak.

Semmiképp nem tudok megbarátkozni a tengernyi arannyal. A templom stílusa voltaképp korai barokk volna, de az arany mindent megmerevít, megfagyaszt-

ja a mozgást, megbénítja az életet. De hát ez a spanyol, a fenséges barokk.

A templom jobboldalán kis benyíló sötétedik. Itt foglalt helyet a gyóntató. A templom hátsó fala voltaképp egyetlen hatalmas rács. Csodálatosképp nincs elfüggönyözve, tehát bizonyára nem használják a bent húzódó termet. A terem mélyén üvegszekrény, benne Teréz életnagyságú, felöltöztetett szobra. Ez különben spanyol szokás, ti. a szobrok öltöztetése. Már több helyen láttam. A terem baloldali falán két ablak szór be valami fényt. A jobboldali fal fehérségét a keresztút képei bontják meg. Körben régies stallumok húzódnak. De minden üres, semmi jele az életnek.

Indulok visszafele, mielőtt besötétedik. Most már nem kell keresgélnem, van időm nézelődni az utcán. Minilakások, miniablakokkal, minikapukkal, az ablakokban vagy a házikó előtt kedvesarcú öregekkel... Ugyan miért építenek mindent ilyen apróra? Az « áldozati bikák» lakosztályai mellett most már nagyobb megértéssel tűröm a bűzt. Hiszen csak a széljárástól függ, hogy ugyanezt szívják a lakásokban, a templomban, a kolostorban. Egyszóval, ez itt a mindennapi élet tartozéka.

A vacsora, jó spanyol szokás szerint este 10-kor kezdődik. Majd az asztal alá esem a fáradtságtól. Igyekszem hamar jóéjszakát kívánni az avilai csillagoknak. 400 évvel ezelőtt is így ragyogtak... 14000 évvel ezelőtt is.... egy millió évvel ezelőtt is... Ez az utolsó, álomba suhanó gondolatom.

Augusztus 20.

Reggel, azaz fél 11. Itt mindenkinek át kell állnia az avilai életritmusra. Ma a San José kolostorba

akarok eljutni, megnézni legalább a külsejét. Elindulok hát Teréz nyomába, be a városba. Megilletődötten lépem át vastag falba vágott kaput. Ez tehát Avila, az igazi, a középkori « hegyre épült város »! Úgy tűnik, itt minden műemlék, minden a lovagkorra, minden Terézre emlékeztet. A bankokat, turistairodát, bisztrót, a Kodak-filmeket áruló modern kis üzeleteket csak a tudatom szélére fényképezem, mivel most Teréz nyomában járok, aki azon fáradozik, hogy megalapítsa az első reformált kolostort. Könnyű megtalálni azt a kis teret, ahol az alapítás megtörtént. A kolostor mellett létesített múzeum — egyetlen nagy terem — éppen nyitva van. Nyolc hatalmas üvegablak sorakozik egymás mellett, tele ereklyékkel, emlékekkel.

Az elsőben egy koporsó fogadja a látogatót. Ebben tartották Teréz épen maradt holttestét abban a kilenc hónapban, amíg sikerült őt a Szent József kolostorban megőrizni, vagyis 1585. november 25-től 1586. augusztus 22-ig. Testét ekkor Alba de Tormesbe vitték át. A koporsó mellett díszes ereklyetartóban Teréz balkarja, amelyet tisztelői vágtak le. Mellette egy nyereg. Teréz sok száz kilométert tett öszvérháton. Kis zsámolyon ingéből és köpenyéből való egy-egy darab, sajnos elborítva arany hímzéssel!

A másik üvegablak mögül Ana de San Bartolomé, Ana de Jesús portréja a XVI. századból. Utóbbit Teréz a « perjelnők kapitányának » nevezte. Luis de León testvérrel együtt Ana de Jesús készítette el Teréz műveinek első kiadását. Ana nővér arca kemény, szinte durva; az ismeretlen festő nem akarta megszépíteni. — Lisieux-i Teréz 1896. május 9-én vigasztaló álmában már a megdicsőült Ana nővér arcába tekinthetett: « Hirtelen három kármelitát vettem észre... az egyik felém közeledett; térdre estem.

Ó boldogság! A kármelita megemelte fátyolát és beborított vele... Minden habozás nélkül felismertem Jézusról nevezett tiszteletreméltó Anna anyát, a franciaországi kármel alapítóját. Arca szép volt, valami anyagtalan szépségű, sugarak nélküli, s a mindkettőnket beborító fátyol ellenére láttam, hogy menynyei arcán valami kimondhatatlanul édes fény ömlik el, olyan fény, amelyet nem máshonnan kap, hanem saját magából árad... Még most is látom a tiszteletreméltó anya tekintetét és szeretettel telt mosolyát... » (*Önéletrajz*, 216. l.)

A képek alatt kisebb ereklyék: feszület, amelyet Teréz hordott egy könyörgő körmeneten, a gyermek Jézus egy kis szobra, — az első azok közül, amelyeket vittek minden kármelbe; utazóláda, — ezzel költözött be Teréz a Megtestesülés kolostorba s hozta ide át, a San Joséba, hogy aztán ezt vigye magával alapító útjaira. Aztán: ivópohara, kézírása, öve; dobok, kasztanyetta, amelyeket az üdülési órán használtak.

A harmadik ablak kéziratokat, dokumentumokat, leveleket mutat. Itt látható többek között Ana de San Bartolomé egy levele; ez az egyszerű származású nővér tudvalevőleg írástudatlan volt, Teréz közbenjárására csodálatosan tanult meg írni. Nézem a levelét... olyan, mint a fűvel borított mező, a fűszálak összevissza hajlanak, de az egész mezőben van valami harmónia. Megcsodálom Pedro de Alcantara egy levelét, Juan testvér kommentárját az Énekek énekéről, amelyet Ana de Jesús kérésére írt 1584-ben. Az eredeti kézirat elveszett, így a másolat értéke szinte felbecsülhetetlen. Itt állították ki azt az 1562-es pápai brévét, amely engedélyezi, hogy teljes szegénységben éljenek. És itt van az az engedély, amelynek alapján

Teréz elhagyhatta a Megtestesülés kolostort és végre átköltözhetett a San Joséba.

A negyedik üvegablak mögött Teréz korabeli könyvek rejlenek; ezeket olvasta, jegyzetelte. Úgy látszik, Teréz vizuális típus volt, az olvasott könyvekbe gyakran aláhúz, megjelöl valamit, a margóra jegyez egy-egy szót. A könyvek között: Szent Gergely *Moralia*ja sevillai kiadásban; *Krisztus élete* egy ismeretlen kartauzi szerzetestől, alcalai kiadás 1502-ből. « Egy napon, pünkösd vigiliáján, elkezdtem olvasni egy Kartauzi könyvét az ünnepről; később visszaemlékezve arra, amit olvastam, elkezdtem gondolkodni arról a helyről, amelyet a pokolban magamnak kiérdemeltem » (Ö 432). A könyv az 1330-as években íródott. Itt helyezték el Osuna *Lelki Ábécéj*ének azt a kötetét, amely nyomán Teréz elindult a belső ima útján. És itt van Szent Jeromos *Levelei*nek kötete, 1537-es kiadás, valamint Szent Ágoston *Vallomásai*nak egy salamancai kiadása.

Az ötödik üvegablak mögött rekonstruálták Teréz celláját. Értékes ereklyéi: ez a fafeszület, amelyet halálakor kezében tartott, egy durva fatönk, amelyet párnaként használt, *A tökéletesség útjá*nak facsimile kiadása. Az utolsó három ablak mögött festményeket állítottak ki, korabeli ismert és ismeretlen művészek alkotásait. Alonso Cano granadai festő pl. Teréz utasítása alapján festette meg az oszlophoz kötözött Jézus képét; a kereszthordozó Jézus festményét az avilai püspök ajándékozta a nővéreknek. Jól megnézek minden képet, mert már tudom, milyen nagy szerepet játszottak Teréz életében.

Zárják a múzeumot, s nekem még az apostoli adminisztratúrára kell mennem. Itt nagy megértéssel fogadnak, minden lehető segítséget megígérnek, de azt sem titkolják, hogy nem lesz könnyű belátogatni

a két kolostorba. Másnap reggelre rögzítünk egy találkozót.

Augusztus 21.

Reggel már ismerősként csöngetek be az avilai apostoli adminisztratúra modern üvegajtaján. (A városnak jelenleg nincs kinevezett püspöke.) Már vár a szaporaszavú, elképzelhetetlenül udvarias és szolgálatkész titkár. Felajánlja, hogy maga kísér el a San Joséba, megpróbál közvetíteni.

Együtt lépünk be a kolostor hűvös, bolthajtásos kapuján. A kinti meleg után megcsap a hideg, megborzongok. Megtapintom a falat, mintha izzadnának a vakolatlan kőkockák. A titkár a « forgóhoz » lép és becsönget. A portásnővér hangját hallom csak, látni senkit nem lehet. Köpcös, szemüveges őrzőangyalom megfelelő tekintélyi érvek felsorakoztatásával eléri, hogy a portásnővér lehívja a San José perjelnőjét. Leülök a fal melletti kis kőpadkára, és kábultan hallgatom a furcsa párbeszédet: a titkár hadarását és a belülről kiszűrődő női hangot. Közvetítőm időnként kirántja a zsebkendőjét, törli az arcán gyöngyöző izzadtságcseppeket, aztán mély lélegzetet vesz és folytatja a meggyőzést. Mert ennyit ki tudok venni, hogy a dialógus a titkár rábeszéléséből és a perjelnő tiltakozásából áll össze. Hangtalanul szószólóm kezébe adom azt a bűvös papírt, amelynek nem maradhat el a hatása. A titkár először kezében lobogtatja — csak én látom meg az égiek —, aztán megfelelő bevezető után beteszi a kis forgószerkezetbe és átcsavarja a túloldalra. Félórás szócsata és a pápai engedély megtekintése után megszületik az eredmény: hajlandók szóbaállni velem. Jöjjek vissza délután öt órára. A jó titkár úr boldog, én meg nem

győzök neki hálálkodni. De tudtomra adja, hogy most már a saját leleményességemre számíthatok csak. Ő megtette, amit tehetett.

Égető hőségben gyaloglok vissza a városon, ki, a falakon túlra. Tudom, hogy délután még melegebb lesz, (két órával itt előbbre jár az óra, s jóval délebbre vagyunk), de hát mit számít ez most!

Jóval öt előtt már ott állok a hűvös kapualjban. Nézem az órámat, s pontosan ötkor becsöngetek. Egy-két pillanat múlva kedves hang szólal ki és elirányít a beszélőszobába. Befele lépve elszorul a torkom, hiszen pontosan azokon a köveken, boltívek alatt és falak között lépkedek, ahol 400 évvel ezelőtt Teréz és első nővérei. Kicsi szobába jutok. Az innenső oldalon gyalulatlan asztal, néhány egyszerű szék. A fehérfalu, szobácska közepén rács, mögötte falapokkal lezárt rész. Vajon hogy fogunk így beszélgetni? — kérdezem magamtól, amikor valami zajt hallok a túloldalról. Feltárul a két fatábla és két kármelita mosolyog rám. Zavartan köszönök vissza, mert, mert... Szóval ezt nem kell magyaráznom.

Nézem őket, kicsit erőlködve is, mivel homályban vannak. A szokásos barna ruhát látom, egyszerű fekete fátyolt, a skapulárét, egyszóval azt az öltözetet, amelyet Teréz tervezett és hordott.

Először, természetesen, nekem kell bemutatkoznom. Életükben először látnak magyart, és így igyekszem a rendelkezésemre álló idő alatt minden szépet és jót elmondani a számukra meglehetősen távoli Magyarországról. Érdeklődnek és én boldogan válaszolgatok. Már jól benne vagyunk a beszélgetésben, amikor belép egy magas, barnaszemű, mosolygós arcú kármelita. A portásnővér ekkor elköszön — hívja a szolgálat —, és mint kiderül, most a két elöljáróval, a perjelnővel meg a most belépett fiatal

alperjelnővel ülök szemben. Női szemmel próbálom « megsaccolni » az életkorukat; a perjelnőt ötven évesnek nézem, a fiatalról pedig kiderül, hogy harmincnyolc éves. Ez utóbbit már meg is merem kérdezni. Jót nevetünk mind a hárman ezen a kölcsönös női kíváncsiságon, ui. nekem is vallanom kellett.

Jó egy óra hosszat beszélgetünk, többször nagyokat nevetünk. Mintha évtizedek óta ismernénk egymást! Jól érezzük magunkat egymás társaságában. Valóban, Teréz leányai nem orrlógató aszkéták! Végül is megállapodunk abban, hogy hétfőre várnak, reggel tíz órára. Akkor megmutatják a kolostor belsejét. Vasárnapra meginvitálnak a templomba, ahol majd az avilai apostoli adminisztrátor misézik és mond nekik homiliát.

Visszafele menet szeretnék énekelni örömömben. Nem tudom, megértenék-e az avilai polgárok és a nagyszámú túrista. Visszajutva a széles főutcára, rendkívüli látványban lesz részem. Az úttesten száguldozó autóktól egyáltalán nem zavartatva egy csacsi békésen harapdál valamit a járdai szeméttartóban. Füle ide-oda mozog a gyönyörűségtől. Gyorsan visszalépek és megörökítem a járdán keresztbe álló, fél fejével a szeméttartóban falatozó « szamár testvért ». Most sem zavartatja magát, int az egyik fülével, hogy köszöni a fotót, a másikkal meg odabillent, hogy viszontlátásra.

Micsoda találkozások egy délután!

Estig még van időm a csavargásra. Felkanyarodok arra az útra, amely a férfi kolostorhoz vezet. Ez a kármel ahhoz a templomhoz épült, amelyet Terézék háza fölé emeltek. Át kell vágnom a városon, de így legalább élvezhetem az alkonyba boruló utcák éledő forgalmát. Avilában ilyenkor kezdődik az élet és tart

éjfélig. A délutáni órákban talán csak a kármeliták meg a szamarak vannak ébren...

Az egyik oldalkápolna annak a szobának helyére épült, ahol a kis Teréz 1515. március 29-én meglátta a napvilágot. Talán csak néhány négyzetcentiméternyi felületet nem borít aranyozás. A freskókon Teréz kármelita fiai. Az egész kápolnát két vidámabb üvegablak teszi valamivel emberibbé: az egyiken a hétéves szökevény kislány, a másikon a Megtestesülés kolostornak az a nevezetes lépcsője, amelyen Teréz a gyermek Jézussal találkozott. Egy kislány és egy « kisfiú »... Mennyire szerethették egymást!

A templomból néhány lépcsőn kell lemenni abba a kertbe, amelyben annak idején az Ahumada y Cepeda gyerekek játszottak. Itt készült Teréz és Rodrigó « remetesége ». Az utakat bokrok választják el egymástól, középen kis kút. Szemben Teréz életnagyságú szobra.

Szent Teréz férfi kolostorának temploma modern, tágas. Az oltárok itt is roskadoznak az aranytól; csak a vakítóan fehér falak enyhítik ezt a szemfájdító szépséget. Az egyik képről Keresztes János néz lefelé egy öreg testvérre, aki éppen a virágokkal bajlódik. Ezzel a jó kármelitával néhány perc múlva szemtől szemben is találkozom. Ui. egy elintézni való ügyem van a kolostorban. Becsöngetek tehát. A testvér alig egy résnyire nyitja a kaput. Fray Efrem után érdeklődöm, aki Spanyolország legnagyobb Teréz-szakértője. Nem is sejtettem, milyen lehetetlen dolgot kérek. A testvér közli, hogy nincs itthon, nem is lesz egyelőre. — De mégis mikor? — Éjfél körül! — hangzik a lakonikus válasz és már zárva is az ajtó. Még egyszer becsöngetek. — Hagyhatnék neki egy üzenetet? A San Joséból jöttem... A testvér arcára kiül a rémület: — Üzenet? Papír? Isten ments! Kezével olyan

határozott elutasító mozdulatot tesz, hogy kénytelen vagyok kapitulálni. A zárt kapu előtt nincsenek ékes gondolataim. Egyéb megoldás hiányában továbbállok.

Avila hamarosan elfeledteti az előbbi vereséget. Ragyogóan süt a nap, kifele csalogat a városból. Kilépek hát a kilenc nagy kapu egyikén, és csak úgy találomra elindulok balra. Lent, a völgyben elszórt házak, egy-két nagyobb épület. Jó száz méter után egy barátságtalan, vöröstéglás tömb bukkan fel jobb kéz felé. A térkép árulja el, hogy ez az ágostonrendi apácák kolostora. Itt volt Teréz bentlakó. Apró ablakok feketéllenek a csupasz falakban, sivár, dísztelenségben magasodik a templom. Nézegetem egy darabig, de semmi jele az életnek.

Váratlanul kiszélesedik a sétány, és íme visszajutottam a központi Szent Teréz térre, a San Pedro templomhoz. Balra taxik sorakoznak, fagylaltárusok kínálják frissítőiket. Nagy a nyüzsgés, avilaiak és turisták töltik meg a teret.

De elég volt mára. Este tízkor még vacsora az élénk baszkok társaságában. Előkerül a gitár, és a vékony, magas poharakban csillogó bor mellett fájdalmasan szép melódiákat fúj az asztaltársaság...

Augusztus 22.

A városi múzeummal kezdem a napot. Feltűnően sok a XII., XIII, századi szobor. Érdekes módon színezik a szobraikat, főképp az arcokat készítik ki sajátos finomsággal és mértéktartással. Fra Angelico árnyalatait vélem felfedezni. Bámulom a kódexek sokaságát, a leheletvékony vonalú iniciálékat. Legalább két méter széles és jóval hosszabb gregorián énekeskönyv fekszik egy magas polcon. Épp egy

alleluja versnél! Nem nehéz leénekelni, és így boldogan ismerek rá egy ma is használatos allelujára. Közben eszembe jut, hogy Terézék nem művelték ezt a műfajt. Csak magas hangon recitálták a zsoltárokat. Teréz nem a gregorián ellen, hanem a teljes szegénység mellett volt. A zsolozsmában is a legszegényebb módszert választotta. (Rosszmájú feljegyzések szerint nem volt se hangja, se hallása, és ha mégis rázendített valami énekre, nem okozott hallgatóinak kifejezett gyönyörűséget. Csak egyszer énekelt tisztán és szépen: azon a karácsonyi ünnepi misén, 1578-ban amely előtt a reform megkapta a kegyelemdöfést...)

Elborult arccal nézegetem a virágokkal diszített pompás porcelántálakat, filigrán edénykéket, gyöngyházberakásos butorcsodákat... Mátyás palotájában és a mohácsi vész előtti Magyarország főuri kastélyaiban lehettek ilyenek. Hová lett az a gazdagság...?

Földbegyökerezik a lábam egy életnagyságú Teréz szobor előtt. A megszólalásig élethű. Óvatosan megtapintom, de nem tudok rájönni, miféle anyagból készült. Szeretném lefényképezni: tilos. Így hát nézem, hosszan... Kerek arcú, nagy fekete szeme élénken csillog szépen ívelt fekete szemöldöke alatt. Orra, szája kicsi, szépvonalú. Olyasféle, mint amilyet Nyomorúságról nevezett János testvér festett róla életében.

Teréz kilenc fiútestvérére gondolok egy XVI. századi lovagot ábrázoló festmény előtt. Arcát finomra nyírt kecskeszakáll diszíti, hímzett inge fölött magas, keményített, fodros körgallér. Buggyos bársony nadrág, feszes térdharisnya, fehér kézelő egészíti ki öltözetét. Ujjain drágaköves gyűrűk sziporkáznak keze buzogányt, illetve egy lecsapható tetejű, tollal ékesített sisakot tart.

Órákig tart, míg végigjárom ennek a kis városnak « jelentéktelen » múzeumát. Ha Spanyolország minden városában ekkora kincseket őriznek...! Pedig az igazi csodák még csak ez után következnek.

Ismét át kell vágnom az egész városon, hogy eljussak a Szent Tamás Királyi Kolostorba. Teréz is gyakran megtette ezt az utat; egyrészt ide járt gyónni, másrészt itt tárgyalt a reform első barátjával, Pedro Ibañez domonkos elöljáróval. A kolostort a katolikus királyok építették a XV. század végén. Királyi rezidenciának, kolostornak és nyári palotának szánták.

Jancsi frater jut eszembe az *Isten rabjai*ból, amikor a kapuban elém perdül egy fehér domonkos ruhába bújt kamasz és nyújtja a belépőjegyet, meg a vele járó kis térképet. A tervrajz alapján valóban elboldogulhat a látogató. Három hatalmas kerengő köré épült kolostoron kell áthaladni. Az első, mondja a térkép, az újoncok kolostora volt, Don Hernan Nuñez, a király kincstárnoka építette. A második rész a király elgondolása szerint készült, leírhatatlan pompával. Királyi jelvények, címerek, festmények mindenfelé. Ebből a részből, egy szinttel följebb, lehet átmenni a szerzetesek kórusára. Éppen üres, így nyugodtan végignézhetem minden zugát. Körben díszesen faragott stallumok (azt mondják, ezek spanyol föld legszebb stallumai), két oldalt hasonló gonddal kimunkált kódexállványok. A kórus jobb szélén két különlegesen diszített stallum: a királyi pár imádkozó helye. Körülnézek, — senki a láthatáron! Így hát óvatosan helyet foglalok a trónszéken, és leintegetek a tabernákulum felé: mit szól mindehhez a királyok, Királya? Ülök egy darabig, lehúnyt szemmel... Szólítgatom Árpádházi Erzsébetet és Margitot; mind a kettő a szegénységet választotta, hogy

méltó legyen a hivatásához... Margit, a domonkos, áldozat lett hazájáért... Értünk, XX. századi magyarokért is... Egyedül, csendben, a Szent Tamás Királyi Kolostor királyi stallumában ilyenekre gondolok...

A harmadik kolostor voltaképp a király palotája volt. Kolostor és palota egyben. A pompás termekben most a domonkos misszionáriusok távolkeleti kiállítása kapott helyet. Szédületes gazdagság! A A Krisztus előtti V. századból származó kínai harangtól kezdve japán selyemfestményekig és koreai meg vietnami miniatűr szobrokig itt minden látható. Kelet évezredes kincsei a maguk eredeti varázsával.

Indulok lefelé a templomba. Váratlanul egy oldalbejáraton nyitok be a szentély jobb oldalán. A félhomályban tekintetem először a templom közepén felállított síremlékre esik: Don Juan herceg sírja. Egyedüli fia volt a katolikus királyoknak, Salamancában halt meg 1497. október 4-én, 19 éves korában. (Fiatalabban, mint a mi Szent Imre hercegünk.) Apja, Ferdinánd készítette a síremléket 1505-ben. A firenzei Micer Domenico Fancelli műve. A fiatal herceg nyugalmára Aquinói Szent Tamás vigyáz: a főoltár fölötti tabló az ő életéből mutat be jeleneteket. A főoltártól jobbkéz felé eső kápolnát szinte egészen betölti egy nagy feszület. Teréz gyakran imádkozott itt, ui. itt szokta elvégezni szentgyónását. A falon most is jól látható a ráccsal elválasztott kis ablak.

Tudomásom szerint, a sekrestyében kellene lennie Torquemada főinkvizítor sírjának is, de nem így van. Valóban a sekrestyében volt eltemetve, de már semmi sincs belőle. 1836-ban lerombolták.

Visszalépek tehát a templomba, végigjárom a mellékoltárok szentjeit. Porres Szent Márton, kenyeret szel egy csapat kisfiúnak. Olyan élethűen, hogy ön-

kéntelenül is nyelek egyet. Megéheztem ebben a nagy pompában. A másik kápolnában Límai Szent Rózával találkozom. A legutolsóban egy egész sereg fehérruhás domonkos apáca. Vajon Árpádházi Margit híre eljutott-e idáig? Nincs senki, akitől megkérdezhetném.

A főkapun lépek ki a templomból. Indulok vissza, a városba. Mennyi öröm, aggodalom, bizonytalanság, félelem hullámzott át Teréz szívén, amíg ugyanezen a széles úton ment vissza a Megtestesülés kolostor felé... Nézem a vacsorakészítésre hazasietők háziasszonyokat, a vígan focizó avilai srácokat. Egyre azt várom, hogy valamelyik útkereszteződésnél, amikor zöldet mutat a lámpa, a fehérköpenyes Teréz lép elém...

Augusztus 23.

Ismét egy hosszabb lélegzetű kirándulás: délelőtt megkeresem azt a templomot, amelyben egykor Teréz és Pedro testvér találkozott. A Mosén Rubi templom domonkos missziós nővérek kezén van. Persze most éppen zárva... Körülnézek, és ismét csak a jószerencsére bízom magam. Becsöngetek a legközelebbi kapun. Egy mosolygós arc hajol ki a portásablakon, és amikor megérti: számomra ez az egyetlen és utolsó alkalom, hogy ezt a templomot megnézzem, megragad egy nagy kulcsot, és int, hogy kerüljek vissza a templom elé. Egy perc múlva megnyílik a nagy kapu, mögötte a fehér ruhás nővér tessékel befelé. Tud arról, hogy Teréz ide járt gyónni, rá is mutat az azóta átépített kis sarokra. Itt már csak a *genius loci* hat, de ezzel is elégedett vagyok. Elköszönök kedves vezetőmtől és kisétálok a közeli városfalhoz. Kisüt a nap, a falak melletti mészkősziklák sápadoznak a melegtől.

— Hogy ki a misztikus? — folytatom a Terézzel való párbeszédet. — Az, aki találkozott Istennel, megtapasztalta az élő Istent. De Isten mindenkivel akar találkozni! Kivétel nélkül. Ezért teremtette, ezért váltotta meg. Következésképp mindenki találkozhat vele. Isten jelen van, most is, itt a falak mellett, most is, hogy leírom ezeket a sorokat. Szerető Szíve türelmetlenségével vár... Doña Ahumada esetében sokáig kellett várakoznia. De amikor Teréz végre feltétel nélkül elfogadta ezt a találkozást, ezt az állandóan jelenlevő Barátot, akkor már ez a jelenlét határozta meg további életét. A találkozásból együttlét, az együttlétből szeretet, a szeretetből életegység született. Teréz különleges karizmái — ha szabad ezt így mondani — « csak » arra szolgáltak, hogy másokat is erre a találkozásra csábítsanak és ösztönözzenek. A találkozás, a jelenlét, a szeretet és az egység a lényeg. Ez pedig hallatlanul egyszerű! Teréz korában is, ma is és a XXI. században is.

Csak ezért a találkozásért el kell menni a legvégsőkig, önmagunk legszélső határáig. Énünk titokzatos mélyén Isten vár reánk. Bennünk megy végbe ez a titokzatos találkozás: A Belső Várkastély központjában. Ez a kilépés önmagunkból és ez a belépés a Másikba, az örök Jelenlevőbe, ez az igazi élet. A belső élet. Mindnyájunk számára.

Délután kisétálok ismét a Megtestesülés kolostorhoz. Elhatározom, hogy körbegyalogolok a fal mentén. Számolom a lépéseket, hogy aztán kiszámítsam valahogy a kerületét. Belezavarodok a számolásba. Minden esetre kisebbnek hat, mint azt Teréz leírásából gondoltam.

Közben beesteledik. Az égről lefolyik minden fény, az aranytalpas felhők is leballagnak a horizontról. Szürkül már erősen, amikor hirtelen egyszerre ki-

gyúlnak a városfalakat megvilágító reflektorok. Tündéri látvány. Ezt Teréz soha nem élvezhette.

Este, fél 12-re autós kirándulásra kapok meghívást. Valóságos tündérvilágban érzem magam. Ügyesen elrejtett fényszórók burkolják varázsos fénybe a székesegyházat. A szobrok valósággal megelevenednek ebben a bűvös fényben, a kőfaragások leheletfinom csipkévé lényegülnek. Mi ez? « Hajnali részegség »? De hiszen még éjfél sincs! Felbúg mögöttünk az autó és máris újabb csodák felé robog a társaság. Alig öt perc múlva elérjük azt a nevezetes helyet, ahol, a hagyomány szerint, Terézt és Rodrigót fülöncsipte nagybátyjuk. Hát elég messze van a várostól! Felkapaszkodunk a magaslatra. Akár meg lehetne számolni a városfal 88 bástyáját; olyan az egész Avila innen, mint valami pompás színházi díszlet.

Éppen telihold van. Amilyen melegfényűnek hat a távoli város, olyan vacogtatóan hideg ez a holdfényes magaslat.

Huszonöt kolostora van Avilának, — magyarázza valaki. Valahol mindig imádkoznak, éjjel, nappal. Hol az ágostonrendieknél, hol a domonkosoknál, hol a ciszterciekénél, hol a kármelitáknál szól a harang. Igen, most éppen a Megtestesülés harangja hívja a nővéreket a Matutinumra...

Jóval egy után érünk vissza. Fagyos szélben, az Avilát jellemző dermesztően hideg éjszakában. Vajon most melyik kolostorban hív imára a harangszó? Öt perc múlva már nem tudok semmiről. Jó éjt, Avila!

Augusztus 24.

Ünnepélyes vasárnapi mise a San José melletti templomban. Maga az apostoli adminisztrátor végzi

a liturgiát, körülötte a bíboruszályos székesegyházi kanonokok foglalnak helyet. Gonoszkodó gondolataim támadnak a fura öltözetek láttán. de aztán meggyőzöm magam arról, hogy most Spanyolországban vagyunk, tehát itt ez a normális. A baloldali ráccsal elzárt kóruson megszólal egy — igen ócska — harmónium. Énekelnek is a nővérek, hangerősítővel. Kell is a technikai segítség, mert az egész produkció bizony elég gyenge. A homilia 1562. augusztus 24-re emlékezik, arra a napra, amikor Teréz megalapította az első reformált sarutlan kármelita kolostort. Ezért van most szentségkitétel a mise után. (Teréz ezzel a szertartással szokta befejezni az alapítást.) Csend borul a templomra. Mély, szívhez szóló csend. Hány nagy kármelita nőtt fel ebben a légkörben! Négy évszázad csendje sűrűsödik az imádkozók köré... Lehunyt szemmel hallgatózom... Négy évszázada éneklik Isten dicséretét, és hirdetik hangtalanul az egyetlen valamirevaló titkot ebben a világban: Isten szeret minket és viszontszeretetünket várja...

A mostani templomtól balra emelkedik az a kis kápolna, ahol voltaképp megtörtént az alapítás. Balra fent, az első kicsi kórus. Most ez is nyitva van, mögötte neszezés hallatszik. A rácstól, szögektől ugyan semmit sem lehet látni, de nyilvánvaló, hogy a San José lakói közül valaki az eredeti kóruson emlékezik az évfordulóra. Különben sok a látogató, úgy látszik, Avila sem feledkezik el az alapításról.

A vasárnapi ebédnél ismét egy érdekes találkozás: egy francia munkáspap beszél életéről. Teljesen elkereszténytelenedett bányavidéken dolgozik. Három órán keresztül mesél az evangélizálás egészen új módszereiről. Hozzá még a püspök is civilben jön bérmálni. « *Pas de chapeau!* » — mondta már neki előre, és püspöke megértette, sőt ő maga adott neki

szabad kezet és felhatalmazást arra, hogy új módszerekkel hirdesse Jézus Krisztust, aki ugyanaz tegnap, ma és holnap... — Mit szólna ehhez Teréz? — kérdezem. — Hát nem a lényeget akarta ő is?!

Este a Megtestesülés kolostor ünnepel. A neves Fray Efrem tart triduumot, jó órás homiliával. Teréz szívátverésének évfordulójára emlékeznek. A templom zsúfolásig megtelik. Többek kezében magnót látok, felveszik a beszédet. Úgy látom, Terézt magukénak vallják az avilaiak. Az utcán parkoló kocsik azt is sejtetik, hogy nemcsak Avilából jönnek erre a háromnapos megemlékezésre.

— Ha egy nő beleszeret Istenbe, mindenre képes! — ezt a gondolatot fejtegeti a kármelita szónok. Amikor az Egyház Avilai Terézt az egyházdoktorok sorába iktatta, azt akarta kifejezni, hogy Teréz tanítása nemcsak a kármelitáknak vagy szerzeteseknek szól, hanem *minden* kereszténynek. A szemlélődő ima ui. nem egyesek kiváltsága, hanem a felnőtt keresztény imaéletének jellemzője. A szemlélődő imának természetesen szilárd hiten és elszánt Krisztus-követésen kell alapulnia. Amíg a keresztény nem tér meg, csak névleg keresztény, mivel a gyakorlatban ellenáll Isten szeretetének. Teréz a feltétel nélküli szeretet életére tanít mindenkit. Érdemes megfontolni, mit mond, hogy valóban érett keresztényekké váljunk.

Senki nem mozdul. A hosszú beszéd után mély csend borul a templomra. Bárcsak ez a kármelita valóban meggyőzné hallgatóit arról, hogy *A tökéletesség útja* mindenki számára járható!

Augusztus 25.

Nevezetes nap! Ma nyílik meg előttem a San José nagy kapuja. Korán érkezem, hogy előbb alaposan

szemügyre vegyem a templomot. A főhajó két oldalán három-három mellékkápolna. A templomot, jóllehet tervezését még Teréz kezdte meg, sőt ellenőrizte is az első szentély építését, csak 1610-ben szentelték föl. Francisco Mora építész feljegyzései szerint « a templom kapui a portugál Indiákról hozott 'angyalfából' készültek, a szögek pedig aranyozott bronzból. » A szokásos aranyozás itt sem hiányzik, de Teréz mértékletességének megfelelően. Először az oldalkápolnákat veszem sorra. Jobbra az elsőben Teréz egy elragadtatásának festménye, a másodikban Gaspar Daza székesegyházi kanonok sírja. Ő öltöztette be a San José első négy nővérét 1562. augusztus 24-én. Tíz évvel élte túl Terézt. Itt nyugszik Julian de Avila is, Teréz hűséges barátja és krónikása. A harmadik kápolna a legrégibb, ezt még — Lorenzo kérésére — maga Teréz kezdte építtetni. Itt talált nyugovóra Lorenzo de Cepeda és Teréz kétes életpályát befutott öccse, Pedro, sőt a « gyerekfogó » nagybácsi, Francisco Alvarez de Cepeda is. A főoltáron Szent József szobra magasodik, « négy ujjal magasabb, mint az életnagyság » — írta róla Francisco Mora. A barna ruhás, szép arcú — és nem öreg — férfi a Gyermeket tartja a kezében. Mindkettőjük fején ékes korona. A szobor, állítólag, a portugál Manuel Pereira alkotása, azé a művészé, aki II. Fülöp nagyrabecsülését is kivívta. A szobor körül Illés próféta és Teréz képe.

A főoltár baloldaláról nyílik a nővérek kórusa. A rácsról jó tíz cm-es szögek nyúlnak ki. Hát ez biztosan korabeli! A rács alatt Mendoza püspök sírja. Teréz első püspök-pártfogója elrendelte, hogy ide temessék abban a reményben, hogy majd Terézzel együtt várhatja a feltámadást... Pedig a *Madre Fun-*

dadora nem itt, hanem Alba de Tormes-ben kapott nem éppen zavartalan nyugvóhelyet.

A baloldali kápolnák közül az első Mária mennybevételének festményét őrzi, a második Kármel Királynőjének szobrát. A harmadik a legnevezetesebb: eredetileg a kolostor káptalanterme volt, később vágták át úgy a falakat, hogy a templom oldalkápolnája legyen. Kilenc hónapig itt őrizték Teréz holttestét. Francisco Mora, a királyi építész, nagy gonddal díszítette, ide szeretett volna temetkezni, de csak kanonok bátyja került ide.

Francisco Mora pontos feljegyzéseket készített a templomépítés költségeiről. « A kész templom, vasrács nélkül, az oltár, a díszítés, a festés, Szent József szobra: 12.000 dukátba fog kerülni. » Ez volt a terv. A templom elkészülte utáni feljegyzések viszont 30.000 dukát költségről tudósítanak. — Amikor Teréz megkezdte az építkezést, egy negyed dukátja volt! — Jól gazdálkodott!

De közeledik az idő, mindjárt tíz óra! Egy perccel a kitűzött időpont előtt megnyomom a forgóablak melletti csengőt. Nem sokat kell várnom. Egy kedves hang arra kér, fáradjak a nagy kapu elé. Egy-két pillanat múlva hallatszik, hogy bentről fordul a kulcs, aztán feltárul a nehéz fakapu egyik szárnya. Átlépem a magas faküszöböt. Bent három néma, teljesen lefátyolozott nővér vár. Amikor becsukódik mögöttem a kapu, egyszerre felemelik az arcukat eltakaró fátyolt, s három nevető arcú kármelita köszönt. Se szó, se beszéd, összeölelkezünk. Aztán már pereg is a szó, egyszerre három nyelven... Hogy menynyire örülnek, hogy érezzem magam otthon... Kettőt már ismerek a beszédszobából: pirospozsgás arcú, középtermetű nővér a perjelnő; a magas, szépszemű fiatal nővér az alperjelnő; a harmadikról pedig ki-

derül, hogy ő a portás. Ő tűnik a legidősebbnek. Vastag barna darócruhájuk fölött agyonstoppolt, foltozott, napszítta fekete fátyol, lábukon gyékénytalpú ócska szandál. (Nesztelenül járnak, csak az én cipőm kopog illetlenül.)

Karonfognak, visznek körbe, felváltva magyaráznak. Bevallom, nehezen tudok eleget tenni a feladatomnak, hogy ti. mindent alaposan megfigyeljek. Túl erős és összetett a hatás. Mindenek előtt elbűvölnek Teréz tüneményes leányai. A következő benyomásom: a legteljesebb szegénység és a tökéletes tisztaság mindenütt. Igyekeznek mindent abban az állapotban megtartani, ahogyan Teréz anya idejében volt. Így aztán több a kopott, csorba lépcső, mint az ép. Óvatosan kell lépkedni. Mintha tudnák, hogy egy külső látogatónak problémát jelenthetnek az egymáshoz ragasztott kis épületek zegzugos átjárói, lépcsői, lejtői, buktatói, minden rázós helyen szinte átemelnek. Úgy érzem, mintha a karjukon repítenének. Ilyen figyelmességet még életemben alig tapasztaltam. S közben mesélnek, mosolyognak. Jókedvük egészen természetesnek hat, nem érzek semmi « műkedvességet », « mű-mosolyt ».

Luisa nővér (az alperjelnő) egy kis kertre mutat. Itt kellett az engedelmes újoncnak elültetnie a rothadt uborkát. Nevetve idézik fel a történetet; gondolom, ma másképp teszik próbára a fiatal novicia engedelmességét. A kis kertet futónövények, kis bokrok borítják. Egy nyolcszögletű szobába lépünk ahonnan hat ajtó nyílik a kolostor minden irányába. Falépcsőhöz érünk: ezen ment fel Teréz a kórusra, és 1577 karácsony éjjelén ezen zuhant végig és törte el a karját. A nővérek az « ördög lépcsőjének » nevezik és különös figyelemmel segítenek, hogy baj nélkül fölérjek. Keskeny, szűk lépcső, az oldalsó apró

ablak alig szór be valami fényt. Felérve ki lehet nézni a « kerengőre ». A pici udvar közepén kőkereszt magasodik, a fal mentén elhelyezett kőlapok szolgálnak ülőhelyül. A falakon futónövény, a kereszt körül muskátlibokrok. Kő és szegénység, de az utakon nem hever egyetlen lehullott levél sem. Innen jól látszik, hogyan ragasztották egyik épületdarabot a másikhoz, olyan ütemben ti., ahogy Teréznek éppen volt valami pénze. Luisa nővér egy lyukas kis harangra mutat, ez volt a kolostor első harangja. Így vették, lyukasan, mert olcsó volt. De hogy micsoda hangja lehet. Nem merem meglódítani...

Visszatérünk a nyolcszögletű terembe. A falon Illés és Keresztes János képe. A nagyméretű fakereszt mellett Teréz mondata: *Solo Dios basta, todos se pasa:* Isten egymaga elég, minden elmúlik. Hangosan betűzöm, és a három nővér arcára kiül az öröm; mi mindent jelenthet nekik ez az egyszerű mondat!

A káptalanterem voltaképp alig szobanagyságú. Ide temették a San José első nővéreit. Középen Isabel de San Domingo nővér ereklyéi.

Innen a kórus felé vezetnek. A perjelnő igen nagyvonalú, mert sarkig tárja az elzáró ablakokat. Lelthatok a templom szentélyébe. A nővérek ebben a helyiségben töltenek napi 7-8 órát. Innen hallgatják a szentmisét, itt mondják a zsolozsmát, itt elmélkednek napi két órát. A kórus közepén egy életnagyságú Krisztus - szobor áll. Teréz korából való, a nővérek így hívják: a szeretet Krisztusa. A szobor alatt a földön egy fából készült valami... Kérdőn nézek a perjelnőre. Lekuporodik mellém és magyaráz: ezt a faalkotmányt használta Teréz, mielőtt alapításra indult volna. Olyasféle, mint egy teknő, vagy egy fél koporsó. Ebben aludt, hogy így vezekeljen egy kicsit.

A kórus falán bekeretezve az a nevezetes római brévé, amely engedélyezi a kármeliták teljes szegénységét. A kórus közepén, a perjelnő helyén, maga Teréz ül. Kezét skapuláréja mögé rejti. Ruhája kifogástalan, mosolya változatlan. Ő a San José örökös perjelnője.

Ránézek a vezetőmre. Nevetve int, mert szavak nélkül is kitalálja kérésemet. Szembeállok tehát Terézzel és elkattintom a villanófényt. Viszem magammal a képet távolabbi vidékre.

A kórus előtti szobában összehajtogatva vagy felakasztva sorakoznak a híres fehér köpenyek. A perjelnő elővesz egyet, széthajtja és egy váratlan mozdulattal a vállamra borítja. Majd elveszek benne. Örömmel néznek mind a hárman, bennem meg egy pillanatra megáll a lélegzet. Nem jutok szóhoz... Ezt a fehér köpenyt kapják a kármeliták beöltözésükkor, ebben temetik el őket. Ez a gálaruhájuk. Gyapjú, könnyű, földig ér, egészen elrejti az embert.

Innen megint egy kopott, ósdi lépcsőn kanyarodunk a cellák felé. Megmutatják belülről is. Vastag, szúette ajtó mögött fehérre meszelt fal, egy nagy fakereszt, valami ágyféleség, kis padka, — ez minden. Asztal nincs, az ablakpárkány szolgál helyette. Két kis polc egészíti ki a « berendezést ». Luisa nővér most megmutatja, hogyan imádkoznak a kereszt mellett. Elé áll, kitárt karokkal, a két kiálló szögre fekteti a kezét... Elmeséli hogy Pedro de Alcantara testvér tervezte ezeket a cellákat. Teréz enyhített rajta valamit. Azt akarta, hogy leányai emberséges, boldog légkörben szolgálják az Urat. Női finomsággal találta meg a szigorú aszkézis és az otthonos egyszerűség természetes összhangját. — Mondanom sem kell, hogy halálfejeket sehol sem látok.

« Ahol szeretet van, ott az ember nem fárad el » — olvasom a folyosóra kilépve. A sarokban egy XIII. századi Szent Anna kép, mellette kis zöld növény. A kármeliták szeretik az ilyen családias zugokat. Emlékszem, Lisieux-i Teréz egy gyermek - Jézus szobor mellé rakta mindig a friss virágot.

Amit az előbb nem mertem megkockáztatni, most a perjelnő megteszi: meghúzza a lyukas kis harangot. Valószínűleg előzőleg tájékoztatta a közösséget, mert senki nem mozdul.

Ismét egy félig-meddig korhadt, de ragyogó tisztán tartott lépcső. Ezen jutunk Teréz cellájába. A legnagyobb természetességgel lépünk be, talán csak bennem ébred fel a gondolat, hogy kopogni illenék...

Olyan egyszerű, mint a többi. Pici ablak, vastag fapárkánnyal. Alatta kis padka. Ezen írta *A tökéletesség útját.* A párkányon lúdtoll, tintatartó, nyitott könyv és egy korabeli *Krisztus követése.* Jobb kéz felé az ágy, barna posztóval letakarva. Fölötte kis polc, rajta két kis korsó, Lorenzo küldte nővérének Peruból. A falon az ismert nagy fakereszt. Egy másik polcon kicsi doboz, ebben őrizte mint elöljáró a kulcsokat. Alatta a földön kis rokka, ezen font. A perjelnő szakavatott kézzel mutatja, hogyan kell ereszteni a fonalat.

Miután mindent alaposan megnéztem, lefényképeztem, mindhárman letérdelünk és közösen imádkozunk. Megnézzük a szomszédos cellát is. Ana de San Bartolomé, Teréz titkárnője és ápolónője lakott itt.

Az újoncok oratóriumába lépünk. Itt valóban érzem a régiséget. Talán a művirágok miatt? Luisa nővér mutatja azokat a fehér és fekete babszemeket, amelyekkel Teréz idejében szavaztak. Aztán a Teréz által használt könyvek egyikét adja a kezembe. A

lapszéleken több helyütt ez olvasható: « oho! »— vagyis: irtó érdekes!

Mellette a ruhanemű-szoba. A nővérek közös szekrényéül néhány ócska láda szolgál. Bennük tiszta, összehajtott fehérnemű, kötények, ingek. Hihetetlenül durva anyagból valamennyi. Megmutatják az első fátyolmintát, amelyet maga Teréz tervezett.

Kilépünk a kertbe. Ez a nővérek egyetlen szabad területe és egyben temetője is. Egy terebélyes bokorra mutatnak, amely — állítólag — még Teréz korából való. Séta közben elmondatom velük a napirendet. Reggel fél 6-kor kelnek. Elmondják a Laudest, majd egy óra hosszat elmélkednek. Ezután elimádkozzák a Tertiát. A szentmisét hálaadás majd munka követi. A műveletlen, eléggé bozótos kert három remeteséget rejt. Ebben a három helyiségben valóban mindent úgy őriznek, mint volt Teréz korában. A nővérek szívesen járnak ide imádkozni, tudják, hogy Teréz milyen különleges nagy kegyelmekben részesült itt.

A remeteségekből a kis temető felé kanyarodunk. A sírok elég régiek, az utóbbi időben már nem ide temetkeznek. Innen alig pár lépés az a kórus, amely az első kis kápolna falához tapad. Itt történt az alapítás, Teréz itt imádkozott hosszú órákat... Ezen a kóruson látta, hogy Mária, a Kármel Királynője, köpenyével beborítja a kármelitákat.

Visszasétálunk a főépület felé. Olyan részt mutatnak most, amelyet már nem használnak, pl. a XVI. századi kasztiliai konyhát. A tűztér nyitott, a keresztberakott fahasábok felett kellett forgatni az edényeket. Teréznek itt is volt egy elragadtatása, amint ezt a jobboldali festmény is jelzi. A füstös falon nagy merőkanalak, lábasok, serpenyők, rézüstök, öblös köcsögök lógnak. Szeretném összehasonlítani az igazi

konyhával, de arról nem esik szó. Sajnos az ebédlőt sem mutatják meg.

Most egy olyan régi lépcsőn kapaszkodunk felfelé, amelynek, azt hiszem, nincs egyetlen ép foka sem. Közben megtudom, hogy tizenhatan vannak a megengedett huszonegy helyett. Egy közülük már mozgásképtelen beteg. Luisa nővér folytatja a napirend ismertetését: 1 óra előtt húsz perccel elimádkozzák a szextát, utána lelkiismeretvizsgálat és ebéd következik. Tehát egy órakor esznek először? Elneveti magát, ui. elfelejtette jelezni, hogy a reggeli szentmise után valami reggelit is vesznek magukhoz. Megnyugszom, ő meg folytatja: ebéd után egy órát a közös rekreációs teremben töltenek. Ezután mindenki a cellájába megy, nyári időben egyórás pihenésre. 3-kor elimádkozzák a Nonát, majd félórás lelkiolvasást tartanak. Ezt ismét munka követi. 20 perccel 6 óra előtt elmondják a vesperást, egy órát elmélkednek. Vacsora, majd ismét egy órás közös üdülés. Rekreáció után visszatérnek a kórusra, elimádkozzák a kompletóriumot. Ismét a cellájába megy mindenki, imádkozik, vagy azt csinál, amit akar. Este fél 11-től 11-ig lelkiolvasás. Fél 12-kor matutinum. Általában éjjel fél egykor fekszenek le. Télen hét, nyáron hat órát alszanak. Megkérdezem, van-e fűtés a házban. Fejét rázza: nincs.

Most már kifele tartunk, gyorsan megtudakolom még a nevüket. A perjelnő: Maria de Carmen, az alperjelnő: Maria Luisa, a portásnővér: Teresia Margarita és a negyedik, aki besegített a kalauzolásba, Antonia nővér. A tizenhatból négyet megismerhettem!

Búcsúzáskor Maria Luisa nővér megígéri, hogy ezentúl minden nap imádkozik a magyarokért. Meg-

szorítom a kezét. Biztos vagyok abban, hogy megtartja ígéretét.

Kiérünk a nagy kapu elé. Még egyszer megöleljük egymást. Lebocsátják hosszú fátyolukat, a perjelnő felnyitja a nagy kaput. Hangtalanul lépek ki. Mire megfordulok, a kapu már becsukódott.

Este a triduum második napja a Megtestesülés kolostor templomában. Nagy tömeg, jobbára ugyanazok az arcok. Nem nagyon tudok figyelni Fray Efrem eszmefuttatására, mert gondolatban még mindig a San Joséban vagyok. Éjjel is velük álmodom...

Augusztus 26.

Utolsó napra maradt a Megtestesülés kolostor. A két perjelnő már telefonon beszélt egymással, de ennek ellenére ide sem volt könnyű bejutni. Itt egy fiatal székesegyházi kanonok vállalja a közbenjáró szerepet, ő tárgyal a perjelnővel. Sajnos, már eleve igen szűkre szabják a látogatás idejét, pedig talán itt lett volna szükség több időre.

A megjelölt időpontban csöngetek, és az utasítás szerint odaállok a nagy kapu elé. Teréznek is itt kellett belépnie annak idején, 1536 októberében. Itt vált el Antoniótól. Amíg erre gondolok, megzörren a belső zár és feltárul a kapu. Most már nem lepődöm meg a három rám váró lefátyolozott nővér láttán. Megvárják, amíg becsukódik a kapu, s akkor felemelik az arcukat fedő hosszú fátyolt. Ezek is mosolygós arcok: egy fiatal, egy középkorú és egy idősebb nővér. Megjelenik egy negyedik is, egy jókora csengővel a kezében. A kölcsönös bemutatkozás után elindulunk a szűkre szabott körsétára. A perjelnő éppen influenzás, így vele nem találkozhatom. Amerre megyünk, szól a csengő... Kicsit kellemetlenül ér-

zem magam, a középkori bélpoklosok jutnak eszembe. Egek Ura, mire jó ez a riasztás? De ha csak ez az ára annak, hogy végigjárhatom a Megtestesülés kolostor belsejét, ám legyen, — s többé nem gondolok a csengőre. Kérdezik, hogy mit akarok látni; erre nem válaszolhatok mást, mint azt, hogy — Mindent! Elnevetik magukat, és a legfiatalabb, — szemmel láthatólag a legtemperamentumosabb — már indul is előre. Közben pereg a nyelve: az Encarnación kolostort egy Dona Elvira Gonzalez nevű özvegy építtette; az alapítást engedélyező pápai bulla kelte: 1478. Jámbor beáták laktak itt; az egyik elöljáró, Doña Beatriz, tökéletesebb életre vágyódva keresztülvitte, hogy a kis közösség a kármelita szabályok szerint kolostorrá alakuljon. Az engedélyt X. Leó pápa adta meg 1513. július 3-án. Az ünnepélyes avatásra 1515. április 4-én került sor, — ugyanazon a napon, amelyen a San Juan templomban megkeresztelték Teresa de Ahumada y Cepedát.

Nem szakítom félbe, mert látom, hogy úgyis elmond minden érdekeset. Először arra a kórusra megyünk be, amelyet a templomból kívülről már láttam. Teréz tehát itt imádkozott majd három évtizeden keresztül. Megnézem a kis áldozató ablakot, ahol oly sokszor vette magához az Eukarisztiát Keresztes János kezéből. Megcsodálok egy hatalmas kódexet: gregorián zsolozsmáskönyv. A kórus végén a Kármel Királynőjének szobrát helyezték el. Teréz ez elé szokott leülni, mert azt mondta, hogy a kármel igazi perjelnője a Szent Szűz.

Visszalépünk a kerengőre. Széles, tágas körfolyosó a « sétáló palotájuk », újabban üvegablakokkal lezártan. Innen nyílnak körbe a cellák. Megállunk egy jó 400 éves ajtó előtt. Amikor feltárul, beléphetek Teréz cellájába, abba a kettős szintű helyiségbe, ame-

lyet a nagydarab trappistával együtt szemléltünk — kívülről. Az ajtó eredeti — magyarázza a fiatal kármelita —, de a cellának csak egy részét tárták fel és állították helyre. Azt meg még máig sem tudták felfedezni, hol volt a feljáró a felső konyhába. Olyan szakértelemmel magyaráz, lelkesedik, mint egy született régész. Látszik, hogy ismeri a dolgokat. Elmondja, hogy magát a konyhát is nemrég fedezték fel, s most is dolgoznak azon, hogy a kolostor eddig még fel nem tárt részeibe is eljussanak. — Most itt bent is készítek néhány közeli felvételt: Teréz munkakosaráról, az asztalra helyezett írószerszámokról.

Csengőszó mellett vonulunk a káptalanterembe. Tehát itt zajlott le Teréz nyilvános megvádolása, amikor visszahívták a San Joséból, és néhány évvel később már itt tartott káptalant mint a kolostor perjelnője. *Tempora mutantur...* A San José egyszerűségével szemben itt a « régi dicsőség » csillogó nyomai látszanak: díszesen aranyozott oltár szolgál a megostorozott Jézus szobra hátteréül, előtte kissé kopott, de még mindig igen értékes szőnyeg. Közben elmesélik, hogy a kolostor egy zsidó temető helyén épült, és most is gyakran találnak még a kertben csontmaradványokat.

A kerengőt körbejárva az embernek az a benyomása, hogy egy hajdani főúri palotába csöppent. Innen lehet lelátni a kertbe. Egész sor terem, szoba nyílik a széles folyosóról. Ezek valamikor mind cellák voltak. Belépünk az egyikbe: egy latin nyelvű, 1556-ban nyomtatott teljes Szentírást mutatnak, aztán egy olyan vaskos könyvet, amelyet 1880-ban adtak ki: egyik oldalon Teréz valamennyi műve facsimile nyomásban, a másik oldalon a rendes nyomtatott szöveg. Manapság talán nem lenne rendkívüli kötet, de 1880-ból! Közben kiderül — ezt az idős nővér

magyarázza —, hogy ez a könyvtár egyik része. Ő tartja rendben. Közel 3000 könyvük van, köztük több száz könyvritkaság. Innen, a könyvtár ablakából kilátunk a temetőre. Mindössze a két legutoljára eltemetett nővér nyugszik itt, a többit még mind a kórus alatti kriptában temették el.

Egy széles lépcsőn megyünk felfelé. Erről a következőt mesélik felváltva: Teréz itt találkozott egyszer a lépcső tetején álló gyermek Jézussal. Bemutatkoztak egymásnak: — Én Jézus Teréze vagyok; mire a Gyermek: — Én pedig Teréz Jézusa!

A felső kórusra érünk. A hagyomány szerint itt látta Teréz Máriát a *Salve Regina* éneklése alatt. Egy pompásan felöltöztetett Mária - szobor áll a dúsan aranyozott oltár előtt. A kórus tele van képekkel, szobrokkal. Kérdezem, hogy lehet itt egyáltalán takarítani? Bevallják, hogy nehezen, de érdekes módon, jóllehet egy nap alatt belep mindent a por, a Szent Szűz arcán soha nem találnak egyetlen porszemet sem.

Ezen a kóruson őriznek tizenkét olyan óriás-kódexet, amelyek még jóval Teréz kora előtti századokból származnak. Méteres lapjain mindmáig ragyogva villognak a színek, koromfeketék a gregorián neumák.

A kórus jobboldalán porosodó orgona a XIII. században készült. Nekiállnak, ketten is, hogy a fújtatóval valami hangot csaljanak ki belőle. A kipréselt hangnak már nem sok köze van a zenéhez, de legalább a különleges síprendszerről készítek egy felvételt.

Megmutatják azt a cellát, amelyben Teréz perjelnősége idején lakott. Két helyiségből áll, a második egy kis oratórium féle. Tágasabb, világosabb, mint

a másik. Egy polcon most is ott áll a kis olajlámpa. Három könyv, egy gyertya egy egészen primitív kis falbavájt szekrény polcán. Átmegyünk a cellába, s most ott találom magam, ahol néhány nappal ezelőtt « eltévelyedtem » és a szenyorita kitette a szűrömet. Méghozzá ismét egyedül, mert a múzeum rácsa felé léptek közelednek, és kísérőim, mint a megrebbent madarak, egy pillanat alatt eltűnnek. Az ágy van középen egy nagy fadarabbal, egy láda, falba épített hárompolcos szekrényke, egy szék, rajta a fonóeszközei, kis zsámoly, a falon néhány kép, — és hát természetesen Teréz szobra alkotja a « berendezést ». Visszalépek én is az oratóriumban, ahol várnak rám. A legközelebbi állomásunk az a kolostori börtön, ahová Terézt a San José alapítása után zárták. Tágas szép szoba ahhoz képest, mint amilyen a San José egy cellája. Ágyat nem látok sehol, csak két széket, egy asztalt és az elmaradhatatlan olajlámpát. Tudom, Teréz nagyon boldog volt itt, mert békében hagyták, imádkozhatott álló egész nap. A börtönszoba mellett ugyancsak kis oratórium. A nővérek elbeszélése szerint itt jelent meg Teréznek Fray Pedro és mondta meg neki, milyen nagy mennyei boldogságot szerzett neki az a « kis » vezeklés, amelyet evilági életében végzett. A « börtönhöz » kis konyha is tartozik, a már ismert felszereléssel.

Úgy látszik, most a múzeum kolostori részén járunk, mert megint ismert helyiségbe jutunk: abba a beszélőszobába, amelyben innen, belülről Teréz, kívülről pedig Juan testvér, a Szentháromságot szemlélték közös elragadtatásban. A rájuknyitó nővérre emlékezem; én persze nem látok semmit...

Mesélik, hogy reggelire és vacsorára éppen hogy csak esznek valamit, de az ebéd bőséges. Kérdezem, miben áll náluk a zsinati megújulás. Csak egyetlen

változás történt, nevezetesen az, hogy spanyolul imádkoznak. Egyébként mindenben ragaszkodnak ahhoz az életmódhoz, amelyet még Teréz állapított meg a reformált kolostor számára. A megújulás náluk az élő hagyományhoz való feltétlen hűséget jelenti.

Júlia nővér, a legfiatalabb, magyaráz, mutogat, látszik, hogy teljesen elemében van. És minden szavából árad a boldogság. Megkérdezem tőle, mi ennek a boldogságnak a titka. — Ó, nagyon egyszerű! Isten akarata és Szent Teréz tanítása szerint él. — Miben látják hivatásuk lényegét? — A szeretetben és az imában. Kis Terézre hivatkozik az egyik: mily sokféle hivatást érzett magában, de akkor lett igazán boldog és kiteljesedett nő, amikor megértette, hogy az ő hivatása a szeretet.

A közösség létszáma — ugyancsak a hagyománynak megfelelően — itt nagyobb, mint más kármelekben. Huszonhatan vannak, de régebben még többen szoktak lenni. Három újoncuk készül a fogadalomra. Közben kiderül, hogy Julia nővér a San José-beli Luisa nővér huga. Tizenkét éve kármelita és boldog, mint egy gyermek. Ide-oda röpköd, nagyokat nevet. És hogy milyen szép!

Valahogy itt ez a benyomásom a legerősebb. A San Joséban a bensőséges összeszedettséget éreztem inkább. Itt is imádkozunk közösen: a kóruson — ahol Teréz Máriát látta — elénekeljük a *Salve Reginát*.

Egy és háromnegyedórás sétánk végére érünk. Még gyorsan megkérdezem a nevüket. Az öreg nővér csak annyit árul el, hogy 75 éves, s nagy várakozással készül a halálra; a magas, előkelő mozgású nővér tipikusan spanyol nevet visel: Pilarnak hívják (különben remek humora van; ő jegyezte meg, hogy a

kármel kávéja igazán nem érdemli meg a kávé nevet); a csengős nővér neve Margarita Teresita; az alperjelnőt Concepciónnak nevezik; a beteg perjelnőt pedig Magdalénának. — Megszokták a látogatókat, azért ilyen óvatosak. — Hogyhogy? — kérdezem. Hát ki jöhet be ide? — Hát a bíboros, amikor errejár, aztán a király... Melyik bíboros? — A toledói gyakran, néhányszor a madridi is.

Megállunk a kapu előtt. Megköszönöm kedvességüket, imáiba ajánlom a magyarokat. Megígérik, és azóta is biztosan állják a szavukat. Aztán elköszönünk, abban a reményben, hogy az örök életben, a közös Atya bankettjén, mindnyájan találkozunk. Ott aztán nem lesz többé böjt, elválás, éjszaka!

Lebocsátják a fátyolukat, az alperjelnő kinyitja a kaput. Viszontlátásra! — intek még vissza a küszöbről. Döngve csukódik be a nehéz faszárny, és én ismét kint találom magam a nyüzsgő turisták tömegében.

A kapun túl Jézusról nevezett Teréz vár: kezében a vándorbot. Indul Avilából, hogy továbbvigye az örömhírt, átadja azt az üzenetet, amit öröktől fogva őrá bízott a Megtestesült Istenember. Itt az ideje annak, hogy én is elhagyjam ezt a hegyre épült várost.

Valamivel éjfél körül indul a vonat fel, a francia határ felé. A zsúfolt vagonokban talpalatnyi hely sincs, fáradt munkások fekszenek még a folyosókon is. Az egyik ablak mellett szorongva még vissza tudok pillantani a fényárban úszó avilai városfalakra.

Nem köszönök el Teréztől, mert úgy érzem, hogy együtt megyünk.

II. RÉSZ

AVILAI TERÉZ AZ IMÁRÓL

Megértem, mennyire élvezi ennek a nagy szentnek életét; Önéletrajza után olvassa el Az alapítások könyvét, azután a Miatyánkot, a Leveleket, végül valamennyi művét. Ezekben minden páratlanul nagyszerű, és a sajátos dolgok mellett az ember megtalálja azt, amit mindenki gyakorolhat. Ha elolvasta, újra fogja olvasni. Szent Teréz ugyanis olyan szerző, aki az ember mindennapi kenyerévé válik.

Charles de Foucauld
(1858-1916)

I.

AVILAI TERÉZ HITE

Ha a szentírásban vagy hitünk szent titkai között olyasvalamire akadtok, amit nem vagytok képesek megérteni, ne törjétek rajta sokat a fejeteket... Sokkal inkább bámulatba ejt és zavarba hoz engem, ha látom azt a szeretetet, amellyel Isten minket szeret.

Avilai Szent Teréz

A hit a közvetlen és egyedüli arányos eszköze annak, hogy a lélek Istennel egyesüljön.

Keresztes Szent János

Mielőtt vázlatosan összefoglalnánk Avilai Terézne k az imáról szóló tanítását, vizsgáljuk meg röviden, miben hitt ő. Imádkozni ugyanis csak az akar, aki hiszi, vagy legalább is feltételezi, hogy Isten létezik. A hit Isten előzetes és ingyenes szeretet-ajándéka; mindenkinek felkínálja — mivel kivétel nélkül mindenkit szeret és üdvösségre hív —, de meghagyja a személy szabadságát annak elfogadására vagy visszautasítására. Hinni is, szeretni is, csak szabadon lehet.

Mindenekelőtt a kort, Luther, a reformáció, a

Trentói zsinat századát kell szemmel tartanunk (1). A Trentói zsinat 1545-ben kezdődött, Teréz ekkor már 10 éve a Megtestesülés kolostor lakója.

Az elkövetkező években a látogatóktól hall többékevésbé megbízható híreket, a közösségnek tartott szentbeszédekből és később, a nagy spanyol teológusokkal folytatott párbeszédeiből sajátít el valamit a zsinat teológiájából. Nem valószínű, hogy valaha is spanyol fordításban olvasott volna a zsinat dokumentumaiból. Az « eretnek » tanok terjedéséről sokat hall. A kor felfogása szerint meg van győződve arról, hogy ezek a szerencsétlenek nem jutnak a mennybe, ezért haláláig nem szűnik meg értük imádkozni, vezekelni. Írásaiban gyakran visszatér erre a témára, szeretne ui. mindenkit arra buzdítani — elsősorban persze nővéreit — hogy imádkozzanak ezekért az « eltévelyedettekért ». De egyébként nem kerül kapcsolatba a reformáció eszméivel, hiszen a királyok éber szemmel őrködnek azon, hogy Luther hívei spanyol földre be ne tegyék a lábukat.

Az afrikai mórokat éppen hogy csak sikerült kiszorítani az Ibériai félszigetről; őket hitetleneknek tartja Teréz, akárcsak azokat a szerencsétlen pogányokat, akiket Kolumbusz és társai nemrég fedeztek fel. Teréz hősöknek tekinti a konkvisztádorokat, mivel ezer veszéllyel dacolva többek között ők viszik el a hit fényét a távoli világ pogányai közé.

Elméleti ateizmussal Teréz nem igen találkozhatott, de gyakorlatival annál inkább. Hányszor sóhajt fel írásaiban, amikor valamilyen összefüggésben azokról szól, akik élik világukat, gyűjtik a kincseket, dorbézolnak stb. Különösen alapító körútjain volt

---

(1) Áttekintésül l. az *Összehasonlító Időrendi Táblázatot.*

alkalma ilyenekkel találkozni. Ilyenkor aztán elővette minden ékesszólását, hogy letérítse őket a a bűn útjáról, és megnyerje őket a keresztény életnek. Nővérei tudták, hogy egy-egy « kedvenc bűnöséért » éveken keresztül sírt, könyörgött, vezekelt. Valóban azt kívánta, hogy ott, Avilában, spanyol földön, a távoli országokban (2), az új világban és az egész földkerekségen jöjjön el Isten országa. Hite és szeretete sürgette, hogy ezért mindent megtegyen.

Miben hitt tehát Avilai Teréz, egyházdoktor?

I. *Hitének alapjai*

1 *A Szentírás*

Abszolút tisztelettel tekint a Bibliára, fenntartás nélkül elfogadja élete zsinórmértékéül. Írásait azzal adja át a neves avilai teológusoknak: vizsgálják meg, nincs-e benne valami, ami ellentmondana a Szentírásnak. Amikor gyóntatója kívánja, beszámol a rendkívüli kegyelmekről, látomásokról. Az ítéletben ugyanez a szempont nyugtatja meg: semmi nem történt vele, ami ellene mondana a Szentírásnak. Élete vége felé Velasquez kanonok segíti nagy megpróbáltatásaiban. A Szentírás szövegének magyarázata megnyugtatja, és a hit legmélyebb bizonyosságával tölti el. Nővéreit arra figyelmezteti: ügyet se vessenek az olyan beszédre, amely a legkisebb mértékben is eltér a Szentírástól.

Imáiban nem győz hálát adni Istennek a Szentírás nagy kincséért. Megtapasztalja Istennek a Szó

---

(2) Soha nem járt hazája határain túl.

ban ható erejét, és ezért meg van győződve arról, hogy akár csak egy szó is átalakíthatja az embert.

A Szentírás mély ismeretére nem a tanulmányok vezették el. Az Énekek énekéhez írott gondolatait így vezeti be:

> Már egy-két év óta az Úr nekem mindannyiszor nagy lelki vigasztalást juttat, valahányszor, ha csak néhány szót is, olvasok vagy hallok Salamon király Énekek éneke c. könyvéből, és pedig akkorát, hogy bár nem értem meg világosan a latin szövegnek spanyol fordítását, jobban meghatja és fölemeli a lelkemet, mint sok más épületes olvasmány, amelyet jól megértek. Ez nálam egészen természetes lett; pedig, még ha meg is magyarázzák nekem olykor a spanyol szöveget, akkor sem értek belőle többet... és anélkül, hogy megérteném..., lelkem önkívületi állapotba jut (É ÖM III.325).

Ez az eset gyakran megtörténik vele a zsoltárok imádkozása közben is. Nem érti a latin szöveget, mégis csodálatos meglátásai vannak a szöveg tartalmával kapcsolatban. Jobban megérti a szöveg rejtett értelmét, mintha spanyolul lenne írva.

Bámulatos erőt érez magában arra, hogy akár a világ minden kínzását is elviselje, csakhogy teljesíthesse a Szentírás legkisebb előírását is. — És valóban: mi más az egész kármelita, szemlélődő élet, mint Isten szavának hallgatása és nagylelkű teljesítése?!

2. *Az Egyház*

Mielőtt élete mesterművére, *A belső várkastély* kötetére pontot tenne, Utóiratot szerkeszt.

> Valahányszor olvassátok ezt az iratot, az én nevemben dícsérjétek Őfelségét, imádkozzatok Egyházának elterje-

déséért, a luteránusok megtéréséért... Ha valamiben tévedtem volna, annak csak az lehet az oka, hogy nem értettem meg a dolgot; mert én mindenben alávetem magam annak, amit a római katolikus Anyaszentegyház tanít. Ebben a hitben élek, ezt vallom, ebben akarok mindig megmaradni és ebben meghalni (BV 482).

Azért hisz a rendkívüli kegyelmek valódiságban, mert azok nyomán növekedett benne az Egyház iránti szeretet. Nővéreinek azt ajánlja: higgyék szilárdan mindazt, amit az Egyház tanít, és akkor biztosak lehetnek abban, hogy jó úton haladnak. Ő maga hajlandó lenne elszenvedni ezer halált a *Credo* egyetlen szaváért. Ismételten bevallja: soha nem volt semmiféle hit-ellenes kísértése, soha nem kételkedett egyetlen pillanatig sem.

Talán ma nem vagyunk hozzászokva ehhez a megingathatatlan hithez. Ezt mondhatná valaki: « Könnyű neki, vallásos környezetben élt, apáca volt, egész életében szent dolgokkal foglalkozott, nem tanulmányozta kora hitetlen gondolkodóinak műveit stb. » Ahelyett, hogy erre az ellenvetésre válaszolnánk, inkább kérdezzük meg: honnan ez a megingathatatlan hite? Hogyan ismerte meg az Egyház tanítását, amelynek feltétel nélkül alávetette magát?

a. *Lelkivezető, gyóntató*

Isten helyetteseit, szócsöveit látja bennük. Soha nem bánta meg, hogy mindenben engedelmeskedett nekik. Nagy gondot fordít arra, hogy minden kármelnek megfelelő gyóntatókat keressen. Ajánlja lányainak a teljes őszinteséget és engedelmességet. Tartsanak ki ezen az úton még akkor is, ha a gyóntató, lelkivezető tévedne. Több hasznuk lesz belőle,

mintha Isten angyalára hallgatnának, aki más utat mutat.

b. *A tudósok*

Amikor leányainak tanácsot ad, nem kételkedik abban, hogy Isten működik benne. Ezért is mer mindig nagy vállalkozásokba vágni. De arra is mindig ügyel, hogy soha ne menjen a saját feje után: mindig kikéri tudós emberek tanácsát. A leglehetetlenebbnek látszó alapításokra késedelem nélkül elindul, amikor a megkérdezett « tudós ember » — tehát teológus — ezt ajánlja. Nem emlékszik arra, hogy valaha is eltért volna ettől az irányelvétől. Leányait többször inti: kérjenek tanácsot okos és erényes emberektől. Biztosítja őket arról, hogy az igazi tudósokban még soha nem csalódott. Volt is alkalma jónéhánnyal találkozni: jezsuitákkal, domonkosokkal, ferencesekkel stb.

Viszont igen rossz emlékei vannak a féltudós emberekről, akik mindentől félnek, és akik igen sokba kerültek neki. Szükség esetén tudósokkal is kereken közli ellenvéleményét. P. Ibañez hosszú teológiai traktátussal akarja eltéríteni attól a szándékától hogy a kármelita nővérek a legteljesebb szegénységben éljenek. Teréz köszöni az alapos teológiai tanulmányt, és — nem engedi magát eltántorítani hivatásától vagyis attól, hogy Krisztust a legteljesebb szegénységben kövesse. Felmenti a tudós teológust attól, hogy a jövőben erre a témára vonatkozó tudományát vele közölje.

A látszólagos ellentét okát Teréz belső szabadságában kell keresnünk; a hit által megerősítve megtanulta a megkülönböztetés tudományát.

Nehéz lenne rendszerbe foglalni azokat az igazságokat, amelyeket Teréz hitt. Amikor írásaiban alkalom nyílik rá, szívesen kitér az éppen említett tanításra, és kifejezi teljes ragaszkodását. Életét Isten jelenlétében éli, egész lényével szereti Istent... lehetetlen tehát tanítását tudományos rendszerbe kényszeríteni. Lássunk mégis egynéhány szempontot.

1. *Isten, szentek, angyalok*

Teréz soha nem fontolgatja Isten létének dogmáját, nem bizonyít, nem érvel. Krisztus számára olyan elő Személy, mintha ott élne Vele 1500 évvel születése előtt, Palesztínában. Isten számára nem fogalom, hanem maga a Lét. A Szentháromság személyeinek bennünk lakozása állandóan visszatérő témája, boldogsága.

Az angyalok és a rossz szellemek létezése szintén nem okoz neki semmiféle problémát. Elragadtatásaiban gyakran lát angyalokat, gyötrelmeiben, kísértéseiben a gonosz tevékenységét tapasztalja. Eleinte fél, iszonyodik, de aztán a legádázabb kísértések közepette is nyugodt marad: szenteltvízzel keresztet vet, Isten nevét ismételgeti. Bátorságot merít annak tudatából is, hogy a gonosz lélek nem ismeri gondolatainkat, sem azokat a titkokat, amelyeket Isten bízott a lélekre. Minden erőfeszítése ellenére is tehetetlen marad, nem vakíthatja el teljesen értelmünket, semmit sem tehet Isten megengedése nélkül.

2. *A szentségek*

Gyakran beszél róluk, főképp a bűnbánat szentségéről és az Eukarisztiáról. Szerzetesi élete első évé-

ben gyakran gyónt, ajánlgatta családtagjainak is. Nem lát benne semmi problémát: ő bevallja hibáit, a feloldozásban pedig megkapja Isten bocsánatát.

Később többet beszél az Eukarisztiáról. A Miatyánk negyedik kérését az élő Kenyérre vonatkoztatja. Az Eukarisztiában Krisztus valóságos és élő jelenlétét ünnepli. Mosolyog magában azokon, akik azt kívánják: bárcsak Krisztus kortársai lehettek volna! Hiszen itt van velünk, itt él közöttünk az Eukarisztiában! Mit kívánhatunk még?

Nagy szeretettel tanítja leányait, hogyan járuljanak a szentáldozáshoz. Egyetlen egy szentáldozás elég arra, hogy minket végtelenül gazdaggá tegyen!

Nem beszél a keresztségről, lényegileg a többi szentségről sem. Egészen a jelen pillanat misztériuma: a köztünk élő Jézus titka és állandó jelenlétének boldogsága foglalja le.

3. *A végső dolgok*

Terézt már kisgyermek korában megragadja az « örökkévalóság », az ég és a pokol létezésének gondolata. Örökké, örökké... — alig hét éves, amikor ezt ismételgeti mintegy megbűvölten a felfoghatatlan boldogságtól. Kb. negyven éves, amikor *Önéletrajza* végén ugyanerről a « *sub specie aeternitatis* » életfelfogásáról tesz tanúságot:

> Az élet olyan lett számomra, mintha aludnék, s mindaz, amit látok, úgy tűnik föl nekem, mint egy álom. Nem érzek többé a szívemben sem nagyfokú örömet, sem nagyfokú fájdalmat. Ha azért egyik-másik dolog mégis kivált bennem ilyen érzelmet, az is igen rövid ideig tart, s eloszlik, mint az álomkép, úgyhogy szinte magam is csodálkozom rajta. Ez az igazság (Ö 474-475).

Az örökkévalóság számára vagy a menny, vagy a pokol. Gyermekkorában azért akar meghalni, hogy minél hamarabb élvezhesse a menny örömét. Amint növekszik Isten iránti szeretete, elszakad ettől az önző felfogástól, és inkább élni szeretne, hogy minél többet tegyen Isten országáért. Egy évvel halála előtt Palenciában írja meg utolsó lelki számadását Velasquez püspöknek.

> Lelkem tökéletes békét élvez, nem óhajtja sem az életet, sem a halált, hacsak nem egy-egy pillanatra azért, hogy megláthassa Istent. Azonban alig támadt benne ez a gondolat, azonnal olyan erősen érzi a a három isteni Személy jelenlétét, hogy megszűnik benne a távollét okozta vágy és élni óhajt, ha Isten úgy akarja, hogy Őneki tovább szolgálhasson. Ha pedig rajtam múlna, hogy akár csak egy lélek is, legalább rövid időre jobban szeresse Őt és hívebben szolgáljon Neki, nézetem szerint ezt jobban óhajtanám, mint azt, hogy a mennyei boldogságban legyek » (6LSz ÖM. III. 435) (3).

Ez már a szentek paradox álláspontja: annyira Isten dicsőségére, Országának terjedésére gondolnak csak, hogy szinte elfeledkeznek a rájuk váró boldog örökkévalóságról.

Egy alkalommal Isten megmutatta neki azt a helyet, amely a pokolban rá várt volna, ha meg nem tér.

---

(3) A mindig vértanúságra vágyódó szaharai remete, Charles de Foucauld, 1914-ben ezt írja unokanővérének, Madame de Bondy-nak: « Nem mondhatom, hogy különösképpen vágyódom a halál után. Azelőtt nagyon kívántam; most látom, hogy annyi jót kell tenni, annyi lélek van pásztor nélkül, hogy nagyon szeretnék valami kis jót tenni, egy kicsit dolgozni mások üdvösségén » (idézi J.-F. Six: *Itinéraire spirituel de Charles de Foucauld*, Párizs, 1958. 361.l.).

Élete egyik legnagyobb kegyelmének tartja ezt a látomást. Hosszú ideig « félve és remegve munkálja üdvösségét », írásaiban gyakran elismeri, hogy bűnei miatt méltó lenne az örök kárhozatra (4). De aztán ez a félelem átalakul: elfeledkezik önmagáról és testvéreit akarja megóvni az egyetlen rossztól, az örök kárhozattól.

Hiszi a tisztítóhely létét, mint olyan állapotot, amelyben a lélek az utolsó megtisztuláson esik keresztül. Kármelbe lépésének egyik indítóoka: a szerzetesi életben szépen leszenvedi ezt a tisztítótüzet, aztán halála után egyenesen a mennybe kerül. Később ez a felfogása is alapvetően megváltozik. Leányait már arra buzdítja, ne törődjenek azzal hogy elkerüljék a tisztítóhelyet. Dolgozzanak, vezekeljenek és imádkozzanak testvéreikért. Mit számít az, hogy esetleg majd szenvedniök kell egy ideig, mielőtt megláthatnák Istent! Ő maga boldogan szenvedne a tisztítóhelyen akár a világ végéig is, ha imáival csak egyetlen lelket is megmenthetne, ha mások lelki előhaladását és Isten dicsőségét szolgálhatná!

* * *

A szabadon elfogadott hit lassanként áthatotta Teréz lelkét, meghatározta élete legapróbb mozzanatát is. A személyes Szeretetet ismerte meg Istenben, Krisztusban, és hitt Benne. Attól a perctől kezdve, hogy feltétel nélkül átadta magát ennek a személyes

(4) Ez persze megint a szentek túlzása. Nem valószínű, hogy Teréz valaha is súlyos bűnt követett volna el. De megélte azt, amiről Szent Páltól kezdve Lisieux-i Terézig oly sokan vallottak: csak Isten kegyelmének köszönhetik azt, hogy naponta nem buknak el.

Szeretetnek, csak egyetlen gondja maradt: hogy minél jobban szeresse és megszerettesse.

A hit és a szeretet egyik legkézzelfoghatóbb megnyilvánulása az ima. Teréz szilárdan hitt és az ima útján haladva önmaga teljes odaadásával szeretett.

Hogy testvérei is megismerjék a Szeretetet, hogy higgyenek Benne és egész lényükkel viszontszeressék: ezért vállalkozott arra, hogy papírra vesse az imáról szóló gondolatait.

II.

AZ IMA ÉS HATÁSAI

Gyermekem, mondja Isten, neked adom a földet és a tengert; neked ajándékozom az eget és minden állatot; kis gyermekem, tőled csak egyet kérek: szomjazz Atyád után.

Alexandriai Kelemen (150-211)

Urunk úgy ment a forráshoz, mint egy vadász; vizet kért, hogy adhassa; inni kért, mint aki szomjas, hogy alkalma legyen inni adni. Egy kérést intézett a szamariai asszonyhoz, hogy taníthassa őt, és hogy aztán az asszony kérjen... Kéréssel nyitotta meg a beszélgetést, hogy így kiprovokálja a másik őszinte kérését. Vizet kért, aztán az élet vizét ígérte.

Szír Szent Efrém (306-373)

A lelket, amikor tanításodból iszik, végtelen mélységeidbe vezeted; bölcsességedet leheled belé, és bölcsességeddel örömödet.

Bingeni Szent Hildegárd (1098-1179)

Az eltikkadt Jézus megpihen Jákob kútja mellett. Tanítványai a városba mentek valami harapnivalóért, így egyedül maradt. Rövid idő múlva egy asszony közeledik a kúthoz, fején egyensúlyozza az öblös

kőkorsót. Sietős az útja, ezért nem nagyon néz a kút mellett üldögélő ismeretlen férfira. Megrezzen a meglepetéstől, amikor a vándor megszólítja: — Adj innom, kérlek... Most jobban megnézi az ismeretlen utazót, és egyetlen pillantással felméri, hogy nem szamariai. Zavartan szabadkozik: — Te kérsz inni tőlem, egy szamariai asszonytól? Jézus nem válaszol a fontos elméleti ellenkezésre, látszólag hallatlanba veszi. — Ha ismernéd Isten ajándékát és tudnád, ki mondja neked: Adj innom, inkább te kérnéd őt, és ő élő vizet adna neked. Az asszony tovább értetlenkedik, hiszen nem lát sem vödröt, sem egyéb merítőedényt. Miféle élő vízről beszél ez a különleges Idegen? (Vö. Jn 4,7kk).

Teréz gyakran elmélkedett a fenti jelenetről. Jézussal együtt ő is ismétli: — Ha ismernéd Isten ajándékát! Ha tudnád, mi az ima!

Teréz az ügy alapos ismeretében beszél. Naponta öt-hat órát fordított elmélkedő imára jó negyven éven át. Gyakorlatilag átimádkozta egész életét, és számtalan embert indított el ezen az úton. Meg volt ugyanis győződve arról, hogy az ima nem egyes beavatottak kiváltsága, hanem minden keresztény természetes életközege (1). A keresztény Krisztus mellett éli le az életét. Hogyan maradhatna tehát néma egy életen keresztül ennek a szerető szívű Barátnak társaságában? Hogyan csukhatná be a fülét a vele állandóan párbeszédet kezdő Jézus elől? Miért kívánna szomjan halni az élő víz Forrása mellett?

(1) Higgyétek el nekem, nem azon múlik a dolog, hogy szerzetesi ruhában van-e valaki. Az a lényeges, hogy törekedjünk az erényeket gyakorolni és akaratunkat teljesen alárendelni Istennek. Folyjék életünk úgy, amint azt Ő óhajtja; ne a mi akaratunk teljesedjék, hanem az Övé (BV 288).

Kérdezzük meg tehát Terézt, mit ért *ő* az ima, az elmélkedés, a szemlélődés szón. Miközben rá figyelünk, szemügyre kell vennünk a magunk imafogalmát, szembesítenünk kell az övével. Így juthatunk csak el valami közös nevezőre; erre pedig feltétlenül szükségünk van, ha nem akarjuk összezavarni mindjárt az első lépéseket.

Ha valaki arra vállalkoznék, hogy összegyűjti az imáról szóló meghatározásokat, egyrészt egész könyvtárra való anyagot szedhetne össze, másrészt megtapasztalná, hogy jóllehet minden meghatározás tartalmaz valami igazságot, az ima valósága kicsúszik e megközelítések ritka hálójából. Mégsem vethetünk el minden meghatározást csupán azért, mert « úgyis tökéletlen »; ha ezt tennénk, annak a veszélynek tennénk ki magunkat, hogy mi is a süketek párbeszédét folytatjuk. Márpedig szót kell értenünk, legalább is most Terézzel.

Az imádkozni szónak a spanyolban két ige felel meg: *orar* és *rezar*. A tágabb jelentésű *orar* jelenthet szóbeli és elmélkedő imát. A *rezar* inkább szóbeli, jobbára a liturgikus imára illik. Az *oración* és a *rezo* szóval jelölt ima a megfelelő igék árnyalait fejezi ki (2). Teréz általában az *oración* szót használja, még-

---

(2) A spanyol *oración* megfelel a latin *oratio* főnévnek, amely az *orare* igéből származik. Ennek jelentése: beszélni, előadni, kérni, könyörögni.

A spanyol *meditación* megfelel a latin *meditatio* főnévnek, amely a *meditari* igéből származik. Jelentése: elmélkedni, gondolkodni valamin.

A spanyol *contemplación* megfelel a latin *contemplatio* főnévnek, amely a *contemplari* igéből származik. Ennek jelentése: megfigyelni, szemlélni, megtekinteni, megfontolni.

A latin *contemplatio* főnévben nem nehéz felismerni a *templum* főnevet. A *templum* eredetileg olyan magaslatot,

hozzá olyan tág jelentésben, hogy rendszerint csak a szövegösszefüggésből vagy részletesebb magyarázatából derül ki, hogy szóbeli imáról, vagy elmélkedésről, vagy szemlélődésről, vagy egyszerűen a lélek belső összeszedettségét jelölő imaállapotról van szó. Teréz nem nyelvészkedik, nem időzik a XVI. században ismert ima-módszereknél. A maga tapasztalata alapján ír.

Mielőtt műveiből kiszűrt tételeit vázolnánk, három megjegyzést kell előrebocsátanunk.

1. Teréz számára az ima olyan hétköznapi szükséglet, olyan egyszerű, de létfontosságú tevékenység, mint a lélegzés. Az ember néha kapkodja a levegőt, néha mélyeket lélegzik, olykor észre sem veszi, hogy szabályosan veszi a levegőt... Előfordulnak légzési zavarok, sőt fulladás... Hogyan kapunk ilyenkor az életmentő oxigénért! Levegő nélkül nincs emberi élet: ima nélkül nincs belső élet. Ez a felfogás magyarázza azt a tényt, hogy Teréz nem von határt a különböző imamódok között. Hol így lélegzik az ember, hol úgy, csak lélegezzen! Csak egy ima van. Ennek lehet szóbeli kifejezése, — de ez a szóbeli ima sem nélkülözheti az elmélyedő elmélkedést! —, lehet elmélkedő, szemlélődő ima, — aminek pedig szintén van valamilyen szóbeli kifejezése. Előfordulhat olyasmi, hogy az « embernek elakad a lélegzete », vagy éppen hogy csak « piheg »... Ez rendkívüli állapot; Teréz majd a természetfeletti szemlélődés bemutatásakor szól erről.

---

magaslaton vagy másutt elkerített helyet jelentett, ahol valami szent cselekményt vagy megfigyelést hajtottak végre; pl. megfigyelték a csillagok járását, hogy megismerjék az isteni akaratot. Később az istenek tiszteletére emelt szentélyt jelölték a *templum* szóval.

2. Az ima aktusának bemutatásakor, elemzésekor Teréz következetesen megkülönbözteti azt, mit tehet meg az ember és mit tesz Isten.

> Állandóan halljuk, hogy milyen jó dolog az ima (*oración*), sőt meg is magyarázzák, mit kell tennünk; arról azonban, hogy mit tesz az Úr, alig hallunk valamit (BV 258).

Pedig az első próbálkozás és a magasfokú szemlélődés között szoros kapcsolat van. Az ima főrendezője mindig Isten Lelke, aki meghív, aki szabad válaszunkat várja, — hogy aztán tovább hívjon. Erre a titokzatos hívásra kell mindig gondolnunk, hogy a továbbiakban helyesen értsük Teréznek az imáról szóló tanítását.

3. Amikor először írásba foglalja az ima tudományát, már jó két évtizede ismeri a természetfeletti szemlélődés rendkívüli adományait. Természetesen nem tud elvonatkoztatni ettől, az egész lényét átható tapasztalattól. Természetfeletti szemlélődő imájának számtalan órája adja meg annak az aktusnak magasfeszültségét, amelyet ő egyszerűen ezekkel a szavakkal jelöl: *oración, meditación, contemplación.* Kezdőknek ír, abécét rajzol, de a betűket és szavakat ívfényfeszültség kapcsolja össze: a naponta megélt misztérium kifejezhetetlen, közölhetetlen élménye.

Lássunk most *néhány* olyan *alaptételt,* amelyek segítségével megközelíthetjük Teréz gazdag imafogalmát.

1. Az élő víz megszerzéséhez *egyetlen út* vezet: az ima.

> Most nem arról akarok beszélni, hogy általában véve a belső ima felel-e meg jobban az emberek belső szükség-

leteinek, vagy pedig az ajakima. Csak annyit mondok: egyikre éppúgy szükségtek van, mint a másikra (TU 124).

A lelki várkastély belsejébe csak egy kapu vezet, és ez az imádság és elmélkedés (BV 253).

Teréz eleve kizárja azt az « imát », amely nem más, mint szent szövegek figyelmetlen felolvasása vagy gépies ismételgetése.

Ne engedd, Uram, hogy bárki is megengedhetőnek tartsa azt, hogy csupán szájával beszéljen Hozzád! Hogy gondolkozhat így egy keresztény ember? (TU 128).

2. A tökéletesség útja XXIII. fejezetében, amikor belefog az elmélkedés magyarázatába, ezt állítja:

Az imádság *Istennel való beszélgetés* (TU 127).

Beszélgetés, de nem akármilyen, hanem szívünk, szellemünk teljes Istenhez fordulása. Az már teljesen mindegy, teszi hozzá, hogy miközben imádkozunk, mozog-e szánk vagy sem. Ha szóbeli imát mondunk — Miatyánk, Üdvözlégy, Hiszekegy stb. — követnünk kell a szavak értelmét, a szavakat Istenhez kell intéznünk. A szavak lekötik a figyelmet, közben már Istennel vagyunk elfoglalva. Órá figyelünk, talán abba is hagyjuk a szöveget, hogy közvetlenül Vele beszélgessünk.

3. Önéletrajzának VIII. fejezetében gazdag tartalmú meghatározást ad: Az imádság *Istennel való benső barátság.*

Nézetem szerint a belső ima nem egyéb, mint benső barátság Istennel, amennyiben gyakran maradunk négyszemközt Övele, tudván azt, hogy szeret bennünket (Ö 79).

Ugyan kinek esnék nehezére bensőséges baráti kapcsolatban lenni valakivel, akiről biztosan tudja, hogy

nagyon szereti? Ez a hiten alapuló, bensőséges viszony kölcsönös nyitottságot, jelenlétet, közvetlen, természetes magatartást jelent. Szabadon elmondjuk gondolatainkat Istennek, minden félelem, gátlás és aggodalmaskodás nélkül, hiszen tudjuk, hogy szeret.

(A lélek) beszéljen Hozzá, mint édesatyjához; adja elő kéréseit, mint tenné édesatyjával, mondja el Neki bajait, kérje támogatását. (...) Bánjatok Istennel úgy, mint édesatyátokkal, mint testvéretekkel, mint Uratokkal, mint Jegyesetekkel (TU 154).

4. Az Istennel megélt baráti (gyermeki, jegyesi, testvéri) kapcsolatban — a viszony természeténél fogva — egyre nagyobb szerephez jut *a szeretet*. Az egyik fél — Isten — szeretete már öröktől fogva jelen van és hat; a másik fél az imában ismeri fel, hogy Isten szereti, és ugyancsak az ima által próbálja viszontszeretni.

Csak azt az egyet jegyezzétek meg jól, hogy nem a sok gondolkodás viszi előre az embert, hanem a nagy szeretet. Azért ne is mulasszatok el semmit megtenni, ami a szeretetet éleszti (BV 297).

Teréz odáig megy, hogy szinte egyenlőségjelet tesz az ima és a szeretet fogalma közé:

Legelsősorban arról akarok beszélni, hogy mi a lényege a tökéletes belső imának. (...) A lélek nem azáltal halad előre, hogy sokat gondolkodik, hanem azáltal, hogy nagyon szeret (Al ÖM III. 44).

A felfedezett és viszonzott szeretet mossa el az ima idő- és térbeli korlátait:

Aki igazán szeret, az mindenütt szeret, és mindig Kedvesére gondol. Szomorú dolog volna, ha csupán a félreeső zugokban volna lehetséges a belső ima (Al ÖM III.53).

5. A minket szerető Istennel megélt baráti kapcsolat állandóan *növeli hasonlóságunkat Krisztushoz. Amor aequat amantes:*

> Igaz, hogy két lény között a szeretet csak akkor lehet igazi, és a barátság csak úgy maradandó, ha mindkettőnek ugyanaz a természete; már pedig tudjuk azt, hogy Urunk természete hibátlan, míg ellenben a mienk bűnös, érzékies, hálátlan. (...) Látván azt, mennyire érdekünkben van ez a barátság, és hogy Ő mennyire szeret bennünket, hát csak szánjuk rá magunkat és szenvedjük el a gyakori együttlétet Azzal, aki annyira különbözik tőlünk (Ö 79).

6. A gyakori együttlét, a kölcsönös meghitt viszony jelenti szeretetében való *teljes átalakulásunkat* is. Ez erkölcsi átalakulás szembeötlő ismérve minden igazi imának.

> De talán nem is tudjátok igazában, mit jelent: szeretni. Az az egy bizonyos, hogy nem a szellemi örömökön fordul meg a szeretet nagysága, hanem azon a szilárd elhatározáson, hogy mindent, amit teszünk, Isten kedvéért tesszük, és óvatosan kerülünk mindent, ami Őt megbánthatná. Ezek a szeretet jelei (BV 299-300).

7. Teréz hosszú fejezetekben foglalkozik az Úr imájával. Amikor a « legyen meg a te akaratod » kérésről elmélkedik, rámutat az imában való átalakulás legfőbb céljára: *Isten akaratának teljesítése, Isten-szolgálat.*

> Mindazok a tanácsok, amelyeket ebben a könyvben nektek adtam, azt az egyet célozzák, hogy rendeljük alá akaratunkat az Övének. Jó Mesterünk tudja a legjobban, mekkora hasznunk van abból, hogy az Ő mennyei Atyjának megtesszük ezt a szolgálatot (TU 184).

A « szolgálat » nincs ellentétben az ima « baráti kapcsolat » meghatározásával. A barátok mindent megosztanak, mindent odaadnak egymásnak, kölcsönösen szolgálják egymást. Ez már szeretet-közösségük természetes velejárója.

(Isten) végül olyan belső barátságra lép a lélekkel, hogy nemcsak visszaadja az akaratát, hanem még a Magáét is odaadja neki. Az Úrnak ugyanis kedve telik abban, hogy mikor már benső jó barátok: felváltva parancsoljanak, és Ő éppúgy teljesíti a lélek kívánságait, mint ahogy ez utóbbi megteszi, amit Ő parancsol neki (TU 185).

8. Ez a szolgálat, az Atya akaratának megfelelően, *Isten országa építésében* válik kézzelfoghatóvá.

Imádkozzunk azért, hogy Szent Fiának dicsősége folyton növekedjék, hogy a katolikus Egyház folyton gyarapodjék és terjedjen (BV 300).

Ezt a küldetést vállalta a « Szenvedő Szolga » és vállalja a Krisztussal életközösségben élő keresztény.

De hogy ezt megtehesse, imádkoznia kell.

Meg kell ismernie az élő vizet — Isten ajándékát — és innia kell belőle.

* * *

Jézus próbálja megértetni a szamariai asszonnyal, mi történik azzal, aki iszik az élő vízből, az örök életre szökellő vízforrásból. Teréz már jól tudja, mit adott neki ez az élő víz! Isten már régóta ezzel a vízzel itatja, és így annál nagyobb részvéttel jellemzi azokat, akik, mint az égető szomjúságtól haldokló utasok, látják ugyan a vízforrást, de nem indulnak el feléje. Vagy már elindultak, talán többször is, de elbátortalanodtak, abbahagyták a küzdelmet. Pedig talán már csak két lépést kellett volna megtenniök!

Terézt megdöbbentik ezek a letört vándorok; arra akarja késztetni őket, hogy folytassák az utat. Nem, ő nem tud nekik adni ebből az élő vízből: maguknak kell eljutniok a Forráshoz! Hogy szomjukat fokozza, hogy akaraterejüket felszítsa, bemutatja az élő víz néhány jellemzőjét. Nem valamennyit, — hiszen nem kidolgozott rendszert ad, hanem a saját tapasztalatairól ír — hanem azokat, amelyek véleménye szerint a leghatásosabban serkenthetik az imádkozni vágyókat.

> A víznek három tulajdonsága van; (van bizonyára több is, de nekem most éppen csak három jut eszembe, s ez elég is az én szempontomból). Az egyik az, hogy *frissít*, mivel bármilyen melegünk legyen is, a víz megszünteti (TU 107).

Teréz a következő oldalakon a tűz és a víz képeivel játszik, egyik metafóráról ugrik a másikra, hasonlatot hasonlatra halmoz (2). Lényegi mondanivalója a következő: kétféle vizet különböztethetünk meg. Azt, amelyet saját erőfeszítésünkkel mi gyűjtünk a föld forrásaiból, és azt, amely az égből jön. Amikor az égi élő víz, — vagyis a természetfeletti szemlélődés rendkívüli kegyelme — behatol a lelkünkbe, nem csak hogy nem oltja ki szeretetünk apró lángját, hanem felszítja azt.

---

(2) Szeghy Ernő a következő jegyzettel teszi érthetőbbé ezt a nehezen érthető, képzavarnak ható fejtegetést: « Erről a dologról abban a korban az egyetemek tudós tanárai sem tudtak többet, mint Teréz, mert a vegytan még gyermekkorát élte. Ma minden iskolás tudja, hogy az izzó hőség elemeire, ti. oxigénre és hidrogénre bontja föl a vizet, ezek pedig élesztik a tüzet, ahelyett, hogy oltanák » (*Szent Terézia Összes Művei* I.107.1.).

Ez a két elem nem fog egymás romlására törni, sőt az egyik növeli a másik hatását. Mert az igazi könnyek vizét, amely az igazi imádságból fakad, az egek királya adja. Ez segíti azt a tüzet, hogy még jobban lobogjon és állandó maradjon; a tűz pedig segíti a vízet, hogy még jobban hűsítsen (TU 109).

Másik tulajdonsága az, hogy *megtisztítja* a nem tiszta dolgokat. Mi lenne a világból, ha nem volna víz a mosáshoz?! Ez az élő víz, ez a mennyei víz, ez a tiszta víz, ha nem zavaros és nincs benne iszap, hanem az égből esik alá, mindent megtisztít. Meg vagyok győződve arról, hogy ha csak egyszer is iszik belőle az ember, máris megtisztul a lelke minden bűn szennyétől (TU 109).

Hasonló merész állításokra ritkán ragadtatja magát Teréz. Természetesen nem szabad összetévesztenünk a megtisztulást a bűntelenséggel! A természetfeletti szemlélődő ima után az ember kb. ugyanolyan marad, mint volt előtte, csupán jobban vonzódik a jó felé, könnyebben elfordul a rossztól. Ha kitart az imában, a tisztító élő víz lassan a rossz gyökereit is kimossa lelkéből (3).

További sajátsága a víznek, hogy *kielégíti és eloltja a szomjúságot*. Szomjúságnak tekintem ugyanis azt, hogy vágyódunk valami után, amire nagy szükségünk van, és aminek hiánya feltétlenül halálos volna ránk nézve. Csodálatos dolog az, hogy a víz hiánya megöli az embert, ha meg túl sok van belőle, az is elveszi az életét (TU 111).

---

(3) Egy napon majd elmondhatja azt, amit Lisieux-i Teréz írt alázatos biztonsággal: « A Szeretet belémhatol és körülkerít, ez az Irgalmas Szeretet pillanatról pillanatra megújít, megtisztítja a lelkem, a bűnnek semmi nyomát sem hagyja bennem ». (*Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza*, Bp. 1974. Ford. Kis Monika. 212.l.).

Ezt az utóbbi gondolatot Teréz két irányban bontja ki. Az ima fokozatosan kiöli belőlünk a múlandó dolgok iránti szomjat; ma ezt így mondanánk: kialakítja helyes értékrendünket. De ugyanakkor — és ez igen fontos! — olthatatlan szomjúságot ébreszt bennünk Isten után. Az élő vízből, Istenből, nem lehet eleget inni... Amikor az embert elborítja ez a víz, az már maga a halál! Teréz a hasonlatról átcsap a maga tapasztalatára. Harmadik személyként beszél valakiről, akit valóban csak Isten mentett meg attól, hogy meg ne haljon a rá zuhogó élő víz bőségétől...

Az imádkozó szomja csillapodik, hogy aztán annál inkább szomjazzék. Az ember azt várná, hogy Teréz a szomjúság, a vágyak fokozására ad jó tanácsokat. Pedig éppen az ellenkezőjét teszi: okosságra, mértékletességre és önmegtagadásra int.

> Vigyázzunk arra, hogy amikor elfognak bennünket a nagy érzelmek, és a vágy elhatalmasodik bennünk, legalább ne növeljük azt magunkban, hanem szép szelíden fékezzük meg és irányítsuk gondolatainkat másfelé. (...) Az önmegtagadás mindenben jó (TU 112).

Terézt két nagyon gyakorlati indíték vezeti ebben a jó tanácsban. Egyrészt soha nem téveszti szem elől a mérsékletet, az alázatot, — hiszen Isten adja az élő vizet, — másrészt nem akarja, hogy az ember korán belehaljon a lelki örömökbe. Annyi a tennivaló Isten országáért! Egy imádkozó ember oly sokakat segíthet ugyanerre az útra! Ne legyünk önzők: inkább szomjazzunk egy kicsit hevesebben, de építsük Isten országát! Szent Pál is kívánt már Krisztussal lenni, mégis szívesebben élt, hogy tovább hirdethesse az evangéliumot!

> Az elmélkedés értéke abból tűnik ki, hogy milyen hatással van a lélekre, és milyen jócselekedetekre indítja

az embert. Nincs ennél jobb próbakő annak kimutatására, hogy mennyire hasznos (BV 308).

Teréz, talán túl gyakorlatinak tűnő megállapítását Keresztes János egészíti ki; ő a « szeretet gondja » kifejezéssel jelöli az imának ezt a hatását. Az imádkozónak az lesz a legnagyobb, sőt lassanként egyetlen gondja, hogyan szeressen jobban, mélyebben, erősebben, hogyan késztessen másokat is erre a szeretetre (4).

Az ima hármas hatásának bemutatását Teréz valóságos « toborzóval » fejezi be:

> De mit gondoltok, leányaim, vajon miért magyaráztam én meg nektek legelőször is a végcélt s mutattam be a jutalmat, mielőtt a küzdelemről szóltam volna vagyis miért fejtegettem, hogy mekkora jó az, ha iszunk ebből a mennyei forrásból, ebből az élő vízből? Azért tettem ezt, hogy a feléje vezető útnak fáradalmai és nehézségei el ne csüggesszenek benneteket, hogy bátran haladjatok és ne fáradjatok el. Mert mint mondottam, megeshetnék, hogy egészen odáig juttok el s már csak éppen hogy le kellene hajolnotok a forráshoz és ihatnátok belőle, s ekkor hagynátok fel mindennel és elvesztenétek ezt a nagy kincset, azon hiszemben, hogy nincs erőtök hozzá eljutni és hogy képtelenek vagytok tovább menni.

---

(4) Egy modern szerző, Aquinói Szent Tamás nyomán, a következő három pontban összegzi az ima hatásait: « Az imának, mint minden olyan tettnek, amelyet a szeretet befolyása alatt végzünk, megvan az a saját érdeme, hogy növeli a megszentelő kegyelmet. Sajátos hatása az, hogy érdemet szerez. Harmadik hatása pszichológiai: a figyelmes ima *refectio mentis*, a lélek megerősödése, megpihenése. Ezt a harmadik hatást a szórakozottság akadályozza ». (I. Haussher SJ: *Prière de vie, vie de prière*, P. Lethielleux, Paris, 288.1).

Gondoljátok meg, hogy az Úr meghívása mindenkinek szól; már pedig Ő maga az igazság, tehát nem lehet a szavában kételkedni. Ha ez a lakoma nem volna mindenki számára készítve, nem hívna meg reá mindnyájunkat s ha hívna is, nem mondaná, hogy « Én inni adok nektek ». Azt, igen, mondhatná, hogy « Jertek valamennyien, mert hiszen nem veszítetek semmit. S akkor majd inni adok egyeseknek, tetszésem szerint ». Mivel azonban minden megszorítás nélkül ígéri, hogy mindenkinek ád inni, teljesen bizonyos, hogy akik csak el nem maradnak az úton, mind meg fogják kapni ezt az élő vizet. Az Úr, aki megígérte ezt a nagy jót, adja meg nekünk a kegyelmet is hozzá, hogy úgy törekedjünk utána, amint törekednünk illik. Kérjük erre Őfelségét (TU 115).

III.

UTAK ÉS AKADÁLYOK

Urunk látja és tudja azt, mi ér többet, és mivel Ő mindent tud, megmutatja a követendő utat. Számunkra nagy segítség az, hogy Isten kegyelmétől támogatva többféle utat-módot kereshetünk és tapasztalhatunk meg azért, hogy végre azon az úton járjunk, amely a legvilágosabb, legboldogabb és legboldogítóbb ezen a földön, amely az örök élet felé irányít.

Loyolai Szent Ignác
(1491-1556)

Hogy az ember tökéletesen szerethesse Őt,
Ne keressen sehol másutt szeretetet.
Hogy teljesen megismerje Őt,
Igyekezzék semmiről sem tudni.
Hogy teljesen birtokba vehesse Őt,
Ne kívánjon birtokolni semmit sem.
Hogy egészen Őhozzá hasonulhasson,
Ne legyen semmi semmiben.
Hogy elérje azt, amit még nem élvez,
Arrafelé kell mennie, ahol semmi öröm nincsen.
Hogy elérje azt, akit még nem ismer,
Járjon arra, hol mit sem ismer.
Hogy eljusson ahhoz, amit még nem bír,

Járjon arra, hol mi sem övé.
Hogy elérje azt, ami ő még nem,
Arra kell mennie, hol ő semmi sem.
Ha bármiben meghátrálsz,
Kiteszed magad a végleges bukás veszélyének;
Mert hogy egyáltalán eljuthass a a « minden »-hez,
Mindenben teljesen meg kell magad tagadnod.
És ha eljutsz odáig, hogy Ő egészen a tied lesz,
Öleld magadhoz, anélkül, hogy bármit is kívánnál.
Mert ha egyáltalán bármit óhajtanál bírni,
Nem lehetne kizárólag Isten a kincsed.

Keresztes Szent János:
A kármelhegy útja

Az élő víz forrásához többféle út vezet. Teréz nem szándékozik feltérképezni valamennyit. Csak kettővel foglalkozik részletesebben. Az egyiken azok járnak, aki tudnak elmélkedni; a másikon pedig azok, akik nem sok adottságot látnak magukban az imára, akik nem vonzódnak különösképpen az elmélkedéshez.

1) *Az első útvonalat* tehát azok követik, akikben *megvan a természetes képesség arra,* hogy megfontolásokat tegyenek, rendszeresen gondolkodjanak: « *kötött elmélkedést* » végezzenek. Teréz *A belső várkastély* VI. lakásának ismertetésekor tesz egy kis kitérőt, hogy valamit mondjon erről a kötött elmélkedésről. Loyolai Ignác nem rég halt meg, fiai nagy lelkesedéssel és hozzáértéssel terjesztik ezt az el-

mélkedési módot (1). Teréz is gyakran hall erről jezsuita barátaitól, Keresztes János is ír róla *A kármelhegy útjá*ban. Teréz bevallja, hogy képtelen erre a rendszeresen felépített elmélkedésre, de elismeri, hogy egyesek ezen az úton jutnak el a Forráshoz. Nővérei között is — legalább kezdetben — lehetnek olyanok, akiket ezen az úton vezet az Úr. Ezért tartja fontosnak, hogy valamit írjon róla:

> Elmélkedésen értem az értelemnek gondolkodását és fontolgatását, például a következő módon: Gondoljuk meg először, mekkora a kegyelmet gyakorolt velünk az Úr, amikor Egyszülött Fiát adta nekünk. (...) Vagy pedig kezdjük azzal, hogy az Úr Jézust tekintjük a Getszemáni kertben, de értelmünk kövesse tovább az eseményeket, mígnem az Urat keresztre feszítve látja. Vagy pedig vegyünk egy részletet a kínszenvedésből, például az Úr elfogatását, és elmélkedjünk erről a titokról, részletesen vizsgálva és megfontolva mindazt, amit magában foglal és átérezve azokat az érzelmeket, amelyeket kivált; így például Júdás árulását, az apostolok menekülését és a többit. Ez kitűnő és Isten előtt nagyon kedves elmélkedés (BV 412-413).

Kora gondolkodásmódjának megfelelően Teréz is ajánlja a végső dolgok megfontolását, de legfonto-

---

(1) Arról persze szó sincs, hogy a jezsuiták kizárólag ezt az elmélkedési módszert alkalmazzák. Szent Ignác a 30 napos lelkigyakorlat első hetében írja elő az értelmi megfontolásokat, főképp ilyen alapigazságok elmélyítésére: bűn, pokol, halál... De már itt is ajánlja az « érzékek alkalmazását », ill. a bűnről való elmélkedés végén a keresztre feszített Krisztust szemlélteti. A második héten a Krisztus király felhívásáról szóló elmélkedés után már a szemlélődő imát ajánlja. A lelkigyakorlatozó így, szemlélődve imádkozza végig Krisztus életének misztériumait.

sabbnak azt tartja, hogy az elmélkedő Jézus kínszenvedésével foglalkozzék.

Készségesen elismeri ennek a kötött elmélkedésnek *előnyeit*: akik ezen az úton járnak, könnyebben elkerülik a bűnre vezető alkalmakat; nagy érdemeket szereznek; biztos úton haladnak és eljutnak az örök boldogságba; békét, nyugalmat élveznek; nagy áldozatok és sok fáradság árán eljutnak a belső szabadságra, a keresztény élet tökéletességére.

Ismerteti a *hátrányokat* is: az imádkozó nem magából a forrásból iszik, hanem csak a föld vizét gyűjtögeti cseppenként; ez a víz pedig nem mindig tiszta, néha egyenesen sáros; az elmélkedőnek nagy erőfeszítéseket kell tennie; jobban lehúzza őt a föld, a test, a természet gyöngesége; elsősorban azt fontolgatja, hogyan haljon meg önmagának, bűneinek, hogyan tegyen szert bizonyos erényekre. Mindez fájdalmas, nehéz és hosszadalmas folyamat.

Teréz meleg együttérzéssel és bizonyos fajta szomorúsággal ír erről a küzdelmes útról. Visszagondol arra a két évtizedre, amelyet ő maga küszködött végig. Isten más útra vitte őt, de lehetnek olyanok, akik életük végéig ezen a küzdelmes ösvényen járnak. Ezek legyenek biztosak abban, hogy ha hűségesen kitartanak az imában és a testvéri szeretet gyakorlásában, hosszú évek munkájával el fognak jutni a fényre.

> Kérjétek az Urat arra, hogy adjon nektek tökéletes felebaráti szeretetet, a többit pedig bízzátok Őrá! (BV 347).

Néhány gyakorlati *jótanácsot* is ad azért, hogy csökkentse a nehézségeket, valami örömet szórjon erre a küzdelmes útra. (Ez az eljárás Terézre jellemző; Keresztes János inkább a nehézségeket elemzi, részletezi, több száz oldalon keresztül!)

Ajánlatos azoknak, akik majdnem kizárólag értelmükkel dolgoznak, értelmükkel elmélkednek, hogy fordítsanak egy kis időt Isten dicséretére is; örüljenek az Ő jóságának; fontolgassák, hogy ki Ő; óhajtsák dicsőségét — ezt különösen ajánlom nekik, mert ez nagyon alkalmas arra, hogy szeretetünket felélessze; amennyiben pedig az Úr e tekintetben megsegítené őket, igyekezzenek elmélkedésüket mindig ezeknek az érzelmeknek felébresztésével befejezni (BV 299).

Teréz úgy tekinti az értelmi fontolgatást, mint fárasztó munkát. Azt kéri — és tanácsolja —: ne fordítsák az egész imaidőt erre az értelmi tevékenységre; tartsanak egy kis munkaszünetet; legalább egy kis vasárnapi pihenőt engedélyezzenek maguknak; ne gondolják azt, hogy ez időveszteség, sőt, tekintsék nyereségnek!

Inkább képzeljék magukat Krisztus Urunk színe elé és értelmüknek minden további fárasztása nélkül beszélgessenek, szórakozzanak Ővele. Ne törjék fejüket szép következtetéseken, hanem adják elő ügyüket-bajukat, és gondolják el, mekkora oka volna Őneki arra, hogy meg ne tűrjön minket a közelében (TU 124-125).

Nem vitatja el annak hasznosságát, hogy az elmélkedő fontolgat, kérdéseket tesz föl, tanulságokat von le. Ha ehhez szokott, ám tegye, legalább is az elmélkedés elején, mintegy bemelegítésként.

Azonban ne fárassza magát folyton ezzel a gondolkodással, hanem hagyja, hogy az értelme hallgasson, és úgy maradjon az Úr mellett; alázza meg magát Őelőtte, érezze jól magát társaságában. (...) Ha ezt meg tudja tenni, még ha egyébként kezdő volna is a belső ima területén, nagy hasznot fog ebből meríteni és ez a módszer nagyon előre fogja vinni (TU 131).

Teréz jótanácsai egy alapgondolatot fejeznek ki: az értelmével elmélkedő lassanként forduljon el önmagától, és Istennek adja át a főhelyet lelkében és egész életében. Nézzen Őrá, maradjon Övele, és szeresse mindenek fölött. Ez a szeretet viszi majd előre az elmélkedés útján, nem pedig a sok gondolkodás (2).

A sorok közül nem nehéz kiéreznünk Teréz részrehajlását. Jóllehet elismeri azok érdemeit, akik tudnak elmélkedni, vagyis értelmi megfontolásokat végezni, értésükre adja, hogy van egy másik, egy könnyebb, élvezetesebb, egyszerűbb és rövidebb út. Akarva-akaratlanul is arra készteti őket: fontolják meg, talán érdemes volna megpróbálkozni ezzel a másik úttal.

2) *A másik út* körvonalait Teréz azoknak kezdi kirajzolni, *akik nem tudnak elmélkedni,* nem dicsekedhetnek a rendszeres gondolkodás művészetével. Nem tudják, mit csináljanak, hiszen nagyon szeretnének imádkozni, a belső imát gyakorolni, de nem jutnak semmire. Szeretnének eljutni az Élő vízforráshoz, de fogalmuk sincs, hogyan, merre... Teréz valami kimondhatatlan szeretetet érez irántuk. Míly kevés megértésre számíthatnak ezek a vágyódva küszködők! Tapasztalatból ismeri minden nehézségüket, hiszen évtizedekig bukdácsolt ő is ezen a tövises úton. Kezét nyújtja tehát ezeknek a kezdőknek, hogy megmutassa az első lépéseket. A vezetést aztán úgyis maga az Úr veszi át.

---

(2) Loyolai Szent Ignác Lelkigyakorlatainak Bevezető megjegyzésében így fogalmazza meg ugyanezt a gondolatot: « Nem a sok tudástól lakik jól és elégül ki a lélek, hanem ha a dolgokat bensőleg ízleli és érzékeli ».

Milyen *nehézségek*ről panaszkodnak általában? Egyesek csak úgy tudnak imádkozni, ha valami könyvet olvasnak, — néha még úgy sem. Vannak olyanok, akik csak szóbeli imát tudnak végezni. Mások képzeletükre panaszkodnak: úgy röpdös, mint a madár, nem lehet fogva tartani. Az is gyakori eset, hogy mihelyt valaki imádkozni akar, ezer aggodalom, gond, aggály, ostoba gondolat keríti hatalmába. Sokan arra is képtelennek érzik magukat, hogy legalább a kiejtett szavak értelmére figyeljenek. Ismét mások képtelenek arra, hogy gondolataikat Krisztus egy-egy misztériumára összpontosítsák; megpróbálnak elképzelni egy evangéliumi jelenetet, és azon kapják rajta magukat, hogy egy percig sem tudták összeszedni szerteszét rohanó gondolataikat.

E nehézségek ismeretében az ember hajlamos lenne azt mondani: akik ilyen gyöngeségben szenvednek, azoknak nem való az elmélkedő ima. Lusta természetük, fékezhetetlen fantáziájuk, ideges kapkodásuk, értelmük fegyelmezetlensége legyőzhetetlen akadályokat állítanak annak útjába, hogy elinduljanak az élő vízforrás felé. Pedig az Úr mindenkit hív, mindenkit vár... Nem csak a felsőbbrendű szellemeket, nem csak a kiváltságosakat... Mi tehát a megoldás?

Teréz megértő. Pontosan azoknak magyarázza a belső ima királyi útját, akik a felsorolt nehézségekkel küszködnek, talán már reménytelenül. Bemutatja tehát azokat a *leggyakrabban előforduló okokat*, amelyek képtelenné tesznek az elmélkedésre.

— A legmélyebben fekvő ok természetünkben, sajátos lelkialkatunkban gyökerezik. Ezek a fékezhetetlen, ideges, kapkodó emberek; látszólag teljesen alkalmatlanok a belső ima gyakorlására. Teréz, jóllehet volt alkalma ilyen típusú emberekkel találkoz-

ni, soha nem mondja ezt, hogy ezek nem tanulhatnak meg imádkozni.

— Gyakran a testi állapot teszi lehetetlenné az elmélkedést: fejfájás, fáradtság, rosszullét, fájdalmak, nyomott idő, letörtség, rossz kedv stb. Teréz nem sorol fel minden eshetőséget, de figyelmeztet arra, hogy jó, ha tisztában vagyunk fizikai adottságainkkal és korlátainkkal.

— Sokszor egyszerűen tudatlanságról van szó. Az ember azt hiszi, hogy ha nem végez bonyolult eszmefuttatásokat, nem elmélkedik. Holott az Úr talán már más utakon vezeti.

— Egyesekből hiányzik a türelem, nem tudják kivárni, míg az Úr a szemlélődés állapotába helyezi őket. Talán féltékenység ébredt bennük amiatt, hogy mások jobban elmélkednek, mint ők. A XVI. századi spanyol kolostorokban előfordult ilyen eset...

— Adódhatnak olyan nehézségek is, amelyek oka alig deríthető fel: belső megpróbáltatások, kísértések, aggályok, látszólag mindent rombadöntő viharok... Ezeket a nem belőlünk fakadó megpróbáltatásokat, mondja Teréz, Isten engedi meg, mégpedig a mi javunkra, még akkor is, ha ezt képtelenek vagyunk felismerni (3).

Teréz, minthogy olyanoknak ír, akik *minden akadály ellenére akarnak imádkozni*, rámutat ennek a keresztútnak szembeszökően világos *hátrányai*ra:

---

(3) Keresztes János, az akadályok és nehézségek utolérhetetlen szakértője, még ilyen gyakori akadályokról beszél: nemrég elkövetett bűn, rendetlen ragaszkodás emberekhez, tárgyakhoz, a langyosság egy bizonyos állandó állapota, a remény és bizalom hiánya, rutinszerű megszokottság az imában stb.

Az ember szinte elveszettnek érzi magát, nincs semmi és senki támasza. Magány és szárazság kínozza, testi gyengesége szellemi tehetetlenségre kárhoztatja. Úgy érzi: teljesen fegyvertelen, védtelen, kiszolgáltatott. Pedig sejti, hogy élete legnagyobb kincse és boldogsága Isten szeretete, de egyetlen lépést sem tud tenni ennek elérésére.

Igen, hangsúlyozza Teréz, ez igen fájdalmas és bizonyos értelemben veszedelmes út. De aki kitart rajta, tehát akar imádkozni, megismeri *előnyeit* is. Nevezetesen: növekszik az alázatban, és nem jár roszszabbul azoknál, akik látszólag nehézségek nélkül imádkoznak. Egy napon majd azt veszi észre, hogy Isten egyszerre fizet meg neki minden erőfeszítéséért. Nagyobb biztonságban érezheti magát, mert nem csupán természetes hajlamait követi. Ezek a küszködők, ha képtelenek is értelmükkel előrehaladni, azért gyarapodhatnak a szeretetben, sőt,

> ha kitartanak, hamarabb jutnak el a szemlélődés színvonalára (Ö 39).

A rögös út nehézségeinek és akadályainak ismeretében Teréz néhány *gyakorlati tanáccsal* siet az « imádságra képtelen » kezdők segítségére.

A fékezhetetlen szellemeknek azt ajánlja, ne nyugtalankodjanak, tudatosítsák magunkban, hogy az Úr mellettük van, szereti őket, és bízzanak abban, hogy előbb vagy utóbb megszabadítja őket ettől a szenvedéstől.

> Az ember ilyenkor sokkal jobban teszi, ha nem búsul, hanem belenyugszik abba, hogy egyelőre nem képes szegény megbolondult értelmét észretéríteni, és imádkozik úgy, ahogy tud. Vagy esetleg ne is imádkozzék, hanem tekintse betegnek a lelkét és engedje, hadd pihenjen meg

szegény, ő maga pedig töltse idejét valami más erényes foglalkozással (TU 139).

Ha testi bajról, betegségről van szó, nagyon okosan és mérséklettel kell eljárni:

Igen gyakran testi bajból ered az egész. Ugyanis olyan nyomorultak vagyunk, hogy szegény bebörtönzött lelkünk kénytelen-kelletlen megszenvedi testünk bajait. Ha aztán ilyenkor erőszakolni akarják, csak annál rosszabb lesz az állapota, s annál tovább tart. Értsék meg, hogy betegek. Tegyék át más időre imaórájukat. Nem szabad erőszakolni a lelket olyanra, amire képtelen. Hiszen tehet mást is: gyakorolhatja a felebaráti szeretet külső tényeit, vagy olvashat; ha pedig olykor még erre is képtelen, hát akkor szolgálja ki egyszer saját testét Isten iránti szeretetből; keressen valami üdülést. Isten igája könnyű, nem szabad erőszakkal ráncigálni a lelket, hanem szelíden kell vezetni, mert csak ez válik hasznára (Ö 110).

*A tökéletesség útjá*ban azt ajánlja a betegségtől vagy ismeretlen eredetű búskomorságtól szenvedő embernek, hogy nézzen az oszlophoz kötözött, meggyötört, kigúnyolt Krisztusra:

Ne intézzetek Hozzá megfogalmazott imákat, hanem szívetek fájdalmát öntsétek szavakba, mert ezt Ő nagyon szereti. Hát annyira meg vagy szorulva, én jó Uram, én egyetlen kincsem, hogy még az ilyen nyomorult embernek a társasága is jólesik neked, mint amilyen én vagyok? S látom az arcodon, hogy jelenlétem megvigasztal... Mi az a kis szenvedés, amit én most elviselek érted? Mi jogom van nekem panaszkodni? Igazán szégyellem is magam, amióta láttalak, és ezentúl, Uram, kész vagyok nemcsak elszenvedni minden fájdalmat, amely utamba akad, hanem még nagy kincsnek is fogom tekinteni. Így legalább annyira, amennyire, utánozhatlak Téged. Menjünk együtt, Uram; ahol Te vagy, ott akarok én is lenni; amerre te jársz, arra akarok én is járni (TU 146).

Legkönnyebben áthidalható nehézség: a tudatlanság. Okos tanáccsal, megfelelő könyvekkel viszonylag könnyen helyrehozható. Itt csak arra figyelmeztet Teréz, hogy megfelelő « tudós emberhez » kell fordulnunk, egyébként nagyobb lesz a kár, mint a haszon.

A türelmetleneknek nyugodt mérsékletet ajánl; tekintsenek az örökkévalóság távlatába, akkor megnyugszanak:

> Az Úr sohasem hagy minket egészen magunkra, és ha alázatosan kérjük, kész arra, hogy társul segédjék hozzánk. S ha nem tudjuk ezt egy esztendő alatt elérni, hát fordítsunk rá többet. Ne sajnáljuk az időt, amit ilyen hasznosan töltünk. De meg mit is számít nálunk az idő? Higgyétek el, hogy az ember, ha igyekszik, teljesen megszokhatja ezt, s végül mindig ennek az igazi Mesternek oldala mellett fog tartózkodni. (...) Nem azt kérem, hogy gondolataitokban foglalkozzatok vele, vagy hogy sok következtetést vonjatok le, csak azt kérem, hogy nézzetek Rá! (TU 144).

A kishitűek merítsenek bátorságot abból a gondolatból, hogy Isten « nagy ügyet csinál » azokból, akik imádkozni akarnak. Ha valóban kitartanak, már megtették az út legnagyobb részét.

> Adjatok hálát az Úrnak ezért a nagy kegyelemért és bízzatok jóságában. Ő még soha nem hagyta cserben barátait! (Ö 107).

A lelki szárazságtól vagy belső viharoktól szenvedő nézzen a Kereszten gyötrődő Üdvözítőre:

> Tehát ismételten mondom, hogy a lelki szárazság, vagy pedig a szórakoztató és zavaró gondolatok miatt ne nyugtalankodjék és ne szomorkodjék senki sem, mert külön-

ben sohasem fogja megszerezni a szellemi szabadságot, és mindig gyötrődni fog. Szánja rá magát mindjárt kezdetben arra, hogy nem riad vissza a kereszttől, és meg fogja látni, hogyan segíti az Úr ennak viselésében, milyen jó kedvvel fog haladni, és mennyi hasznot merít mindebből (Ö 110).

Legfontosabb azonban az imádkozónak az az elszánt elhatározása, hogy soha, semmiképp nem bántja meg tudatos bűnnel Istent. Tartsa tisztán lelkiismeretét, legyen kész arra, hogy inkább száz halált hal, mintsem hogy tudatos bűnt kövessen el.

Az Isten szerelméért, értsétek meg, míly súlyos dolog Isten megsértése! Ennek belátása végtelenül fontos! (...) Ha valakinek állandóan szeme előtt lebeg az az eltökélt szándék, hogy Istent nem bántja meg semmiért széles e világon: akkor, ha meg talál is olykor botlani, ne veszítse el bátorságát, hanem kérjen sietve bocsánatot. Hiszen végre is gyarlók vagyunk és nem bízhatunk önmagunkban; és az egyetlen, akire számíthatunk, az az Úristen (TU 233).

Végül, akármit teszünk is, mi vagyunk adósok Istennek. « Haszontalan szolgák vagyunk » (vö. Lk 17,10), hiszen csak azt tesszük, ami legelemibb kötelességünk.

Mert ugyan mit tehetnénk mi egy annyira nagylelkű Istenért, aki meghalt értünk, aki megadta és fenntartja létünket? Nem kell-e magunkat boldognak éreznünk, ha legalább némiképp törleszthetjük vele szemben tartozásunkat azért, hogy szolgált nekünk (BV 284)?

Aki imádkozik, a szeretet szolgálatába lép. Mindegy, hogy hogyan elmélkedik: értelmével, fontolgat, vagy az átvezető keresztút viharos, olykor szikkasztóan száraz útján próbál előrehaladni. Csak akarjon el-

mélkedni, akár tud, akár nem. És kérje gyakran Jézust:

Uram, taníts meg imádkozni! (4).

---

(4) Alacoque Szent Margit (1647-1690) is az első lépéseknél kezdte: « Amikor arra kértem Mesternőmet, hogy tanítson meg elmélkedni, mivel nagyon éheztem a belső imára, egyáltalán nem akarta elhinni, hogy én, aki szerzetbelépésemkor már huszonhárom éves voltam, nem tudok imádkozni. De mivel biztosítottam arról, hogy ez valóban így van, ezt mondta: 'Menjen, helyezkedjék el úgy Urunk előtt, mint a festésre váró vászon a művész előtt'.

Szerettem volna, ha jobban megmagyarázza a mondottakat, mert nem értettem; de nem mertem megmondani neki. Ekkor Ő (Jézus) szólt hozzám: 'Jöjj, majd én megtanítlak'. És amikor elkezdtem az elmélkedést, Mesterem megmutatta nekem, hogy lelkem volt az a festésre váró vászon, amelyre rá akarja festeni szenvedő életének minden vonását; de mielőtt ezt tenné, megtisztítja azt minden kis szennyfolttól » (*Vie par elle-même* 47.l.).

IV.

AMIKOR IMÁDKOZOL...

Ne fordulj kifelé, térj be önmagadba; a belső emberben lakozik az igazság. És ha saját változékony természetedet fölfedezed, haladj túl önmagadon is. De ne feledd el, hogy még itt sem állhatsz meg, túl kell menned az okoskodó értelmen is. Oda igyekezz tehát, ahonnan magának az értelemnek fénye forrásozik.

Szent Ágoston (354-430)

Amikor Istenhez akarunk emelkedni, vissza kell vonulnunk önmagunkba; önmagunk legmélyére; sőt túl kell haladnunk önmagunkon.

Szent Viktor-i Hugó
(1096-1141)

Soror Katerina, Váradi András úrnak leánya, kéri vala gyakorta ez szent szüzet, hogy őtet tanétanája, miképpen kellene Istent imádni, szolgálni, kérni. Mondá Szent Margit asszony ez soror Katerinának: « Ajánlyad az te testedet és te lelkedet az úr Istennek, és legyen az te szüved mindenkoron az úr Istennel, avagy az úr Istenhez, úgy hogy sem

halál, sem egyéb ok tégedet ne vonnyon az Istennek szerelmétül».

Árpádházi Szent Margit
(1242-1270) legendája

Elérkezik az imára szánt idő. Mit csináljon most egy kezdő, aki szeretne elmélkedni, megtapasztalni, mi az a Teréz által emlegetett « baráti kapcsolat » Istennel?

Készüljön fel a találkozóra, mondja Teréz, még pedig a következő módon: teremtsen csendet, összeszedettséget magában és keressen megfelelő témát a beszélgetéshez. (Az magától értetődik, hogy ezt az időt — fél órát, egy órát — egészen az imára akarja fordítani). Lássuk most ennek az első két lépésnek jellemzőit.

1. *Összeszedettség*

Meg kell tanulnuk ezt a tudományt, állítja Teréz, és fiatalkori keserves tapasztalatlanságára hivatkozik:

> Már újoncévem folyamán olvastam jó könyveket, arra azonban egyik sem tanított meg, hogyan kell bensőleg imádkozni, és hogyan kell magát az embernek bensőleg összeszedni (Ö 37).

Milyen fáradságába kerül a kezdőnek, míg csendet, nyugalmat teremt magában! (1). « Csendet te-

(1) Gabriel Marcel ezeket a meglátásait jegyzi le *Metafizikai Naplójában* 1932. december 11-én: « Ma reggel az *összeszedettség* gondolatánál akadtam meg. Azt hiszem, itt valami lényeges és igen kevéssé kidolgozott adottságról van szó.

remteni » sokkal szerencsésebb kifejezés, mint ez: « elmerülni a csendben ». Az összeszedettség megteremtése az emberi szellem egyik legmagasabbrendű tevékenysége. Tevékenység és nem önelhagyás, passzivitás! Amikor az ember « csendet teremt » magában, elhallgattatja zajongó, izgága, felszínes önmagát, « beljebb vonul » önmagába, akkor készségessé teszi magát arra, hogy meghallja a lelkében imádkozó Lélek szavát, vagy meghallja Isten csendes szavát: a szeretet legtitokzatosabb hangját.

> Meg kell feszíteniök minden erejüket, hogy összeszedjék érzékeiket, amelyek, hozzá lévén szokva a féktelen kalandozáshoz, nem igen akarnak engedelmeskedni. Lassanként hozzá kell szokniok ahhoz, hogy ne akarjanak mindenfélét látni és hallani, a belső ima idején pedig egyáltalán semmit, hanem maradjanak egyedül (TU 104).

Nagy fáradság ez, mondja Teréz, olyasféle, mint amikor valaki egy távoli kútról hordja a vizet az öntö-

---

Nemcsak az áll módomban, hogy a tudatomat általában megtöltő rikoltozó hangokat csendre kényszerítsem; — ennek a csendnek pozitív ismertetőjegye van. Ebben tudok ismét ura lenni önmagamnak. Ez az energiák összegyűjtésének principiuma. Szinte azt mondanám: az összeszedettség és a misztérium összetartozó fogalmak. Egy problémával szemben egyáltalán nem lehet összeszedettségről beszélni; — ellenkezőleg: a probléma a belső feszültség egy bizonyos állapotába helyez. Ezzel szemben az összeszedettség inkább megenyhülés, feloldódás. Különben a feszültség és a felengedés kifejezés bizonyos szempontból meg is téveszthet minket.

Ha rákérdeznénk arra, mi lehet olyan lénynek a metafizikai szerkezete, aki képes az összeszedettségre, nagy lépést tennénk előre a konkrét ontológia felé » (G. Marcel, *Être et Avoir, Journal Métaphysique* (1928-1933). Aubier, 1968, 141.l.).

zéshez; eljön majd az az idő, amikor vízemelő kerékkel könnyítheti meg a munkáját, vagy csatornán engedheti földjére a friss vizet; de mindennél többet ér az, amikor Isten küld bőséges esőt lelke kiszáradt talajára. — De most el kell kezdenie a vízhordást, szinte erőszakot kell elkövetni érzékszervein, jogait követelő testén, csapongó lelki tehetségein. Valóságos háború ez. Teréz könyörög, hogy vívjuk meg ezt a csatát, térjünk magunkba:

> Arra a szent vérre kérem őket, amelyet az Úr értünk kiontott, tegyék meg! (BV 276).

Voltaképp mi is az összeszedettség? Röviden így határozhatnánk meg: *az az erőfeszítés, amely által szellemünket és érzékeinket elvonjuk a külső világtól*, hogy készségessé tegyük őket egy másik tevékenységre.

> A lélek ekkor mintegy összeszedi tehetségeit és önmagába száll Istenével. Így hamarabb eléri, hogy isteni Mestere belekezdjen oktatásába. (...) Azok, akik íly módon képesek bezárkózni a lélek mennyországába, ahol az ég és föld Teremtője lakozik, hozzá olyan helyen imádkoznak, ahol semmi sem szórakoztatja el a külső érzékeket; azok nyugodtak lehetnek afelől, hogy kitűnő úton vannak, hogy biztosan eljutnak az élő víz forrásához és isznak belőle (TU 155).

Teréz *többféle képpel szemlélteti* az összeszedettség megteremtésére irányuló erőfeszítést. A lélek úgy érzi, hogy a körülötte zajló világ csak játék, fölkel tehát és otthagyja. Vagy: kifáradva a külső támadásoktól, egy erődítménybe menekül az ellenség támadása elől, becsukja maga mögött a kaput és szabadnak érzi magát. Gyakorlatilag ez annyit jelent, hogy a szem és a fül becsukódik a világ tárgyai és zajongása előtt; a külső világtól így elszakadt kép-

zelet és szellem más valóságok felé nyílik meg. A lélek magába vonul,

> bent van a palotában Királya mellett (TU 171),

azzal van elfoglalva, hogy Istent keresse önmagában. A negatív elszakadásnak tehát pozitív célja van: azért tér magába az ember, hogy *Istennel találkozzék.* Ami a negatív elemet illeti, Teréz elég szűkszavú. Bölcs nyugalmat, szelíd türelmet ajánl:

> Nem szabad erőszakolni a lelki összeszedettséget, hanem szép lassan kell a dologhoz fogni, máskülönben nem lesz tartós (BV 276).

Aggódó szeretettel óv attól, hogy az ember cseberből vederbe essék, azaz szétszórtságból feszültségbe keveredjék. A túlságos feszültség meghamisítaná az összeszedettséget, terméketlenné változtatná a lelket, rövidesen robbanáshoz, idegességhez, kimerültséghez vezetne. Az elszakadást tehát elősegíthetik a kedvező körülmények — csend, magány —, de ezeknél sokkal fontosabb a lehető legtudatosabb és legteljesebb *pszichológiai béke* megteremtése. (Ez akkor is lehetséges, ha esetleg a külső kedvező feltételek hiányoznak!) Milyen pillérekre épülhet ez a belső pszichológiai béke? (2). Teréz *A belső várkastély* I. lakásának II. fejezetében ilyen tanácsokat ad:

---

(2) Sík Sándor a misztikus élmény elemzésekor megemlít a lélektani nyugalommal, az összeszedettséggel szembe ható néhány tényezőt: « Alig kétséges, hogy a mai élet világszerte idegölő tempója mellett, nem könnyű megtalálni azt a belső nyugalmat, amely nélkül Anima (utalás Claudel *Animus és Anima* parabolájára) meg nem szólal. Hozzájárul ehhez, hogy az utolsó századok felvilágosodása, pozitivizmusa, természettudományos gondolkodása, egész nem-keresztény filo-

Értsétek meg jól: az önismeret rendkívül fontos. Bármily magasan áll is valaki, az önismeretet mindig ápolnia kell magában. Ezt az önismeretet, ha akarná, sem pótolhatná mással, mert az alázatosság olyan, mint a méh, amely szünet nélkül dolgozik odabent a kasban (BV 259).

De az önismeretnek nem szabad saját nyomorúságunk mocsarába rántania! Hányan csüggednek el bűneik, gyarlóságaik miatt, és ezért nem mernek elmélkedni, ezért félnek imádkozni! Teréz egész életében siratta azt a ballépését, hogy előbb lelkét akarta szép tisztává tenni, és csak azután belekezdeni a belső imába. Micsoda ostobaság, micsoda végzetes tévedés!

Amíg nyomorúságunkkal vesződünk, forrásunkból is csak iszapos víz fog eredni, holmi gyávaságnak, aggályoskodásnak és kislelkűségnek sara fogja vizét beszennyezni (BV 261).

Ki kell lépnünk szűkös önmagunkból, sürgeti Teréz; amíg ezt meg nem tesszük, nem juthatunk el az élő víz forrásáig. A belső békével összeegyeztethetetlen a hiúság, a nagyravágyás, a világias gondok miatti aggodalom.

Akikre ezek a vonások ráillenek, meneküljenek, amennyire csak tehetik, minduntalan az Úr oltalma alá, kérjék Szűz Anyjának közbenjárását és a szentek segítségét (BV 263).

---

zófiája minden művelt embert elháríthatatlanul racionalista és gyakorlati gondolkodáshoz szoktatott. Bizonyos, hogy a mai embertől a misztika csendjének és összeszedettségének megteremtése nem közönséges erőfeszítést kíván! » (Sík Sándor: « A misztika útjai Istenhez », *Kettős végtelen* II. Bp. Ecclesia, 1969. 150.l.).

Teréz nem fél kimondani a lemondás szót. Aki elmélkedni akar, s első lépésként összeszedettséget teremteni magában, annak le kell mondania mindazokról a javakról, gondokról, ügyekről, amelyek nem igazán szükségesek:

> Ez a lemondás annyira elkerülhetetlenül szükséges, hogy legalább részben bevégzett ténynek kell már lennie (BV 265).

A béke, a belső szabadság érdekében

> őrizkedjetek az olyan gondoktól, amelyek nem tartoznak reátok;
> őrizkedjünk az ördög cselszövényeitől, és ne engedjük magunkat rászedetni, amikor a világosság angyalának ruhájában áll elénk;
> őrizkedjünk az oktalan túlbuzgóságtól, mert ezzel csak ártunk magunknak (BV 264-267).

Lássunk világosan: bizonyos szálakat el kell vágnunk ahhoz, hogy belsőleg felszabadulva megteremtsük magunkban az elmélkedés előfeltételét, vagyis az összeszedettséget és csendet. Ez az erőfeszítés gyökeres szakítást jelent (dolgokkal, eseményekkel, aggodalmakkal, bűnrevezető alkalmakkal stb.), és végső elemzésben arra irányul, hogy harmóniát teremtsen egész életünkben.

Az elméleti alapelvek mellett Teréz soha nem felejti el azt, hogy *gyakorlati tanácsok*at, jól kipróbált segédeszközöket is ajánljon. Íme egynéhány:

> — Nagyon jó módszer, ha az ember valamely, az anyanyelvén megírt jó könyvet vesz elő. Ezzel leköti a figyelmét.
>
> — Keressétek azok társaságát, akik maguk is elmélkedő imát végeznek. Kölcsönösen segíthetitek egymást, a közlés által a szeretet is növekszik.

— Nagyon megkönnyíthetitek az elmélkedést, ha állandóan hordtok magatoknál egy kis képet az Úr Jézusról, mégpedig olyat, ami megfelel ízléseteknek.

— Akik ezen az úton haladnak, jól teszik, ha könyv segítségével igyekeznek összeszedni gondolataikat. Nekem a mezőknek, vizeknek, virágoknak látása is megtette ezt a szolgálatot. Ezek mind a Teremtőt juttatták eszembe (3).

— Szerettem mindig a szentképeket. Milyen szerencsétlenek azok, akik saját hibájukból nélkülözik ezt a nagy jót (4). Úgy látszik, hogy nem szeretik az Urat, mert hi-

---

(3) A világ tele van Istennel! — mondják a nagy imádkozók, akiket minden Istenhez ragadott. Assziszi Szent Ferenc hálaadó himnuszt énekelt: egy darab száraz kenyérrel a kezében; Árpádházi Szent Erzsébet Te Deum-ot: amikor mindenétől megfosztották; Lisieux-i Teréz könnyekre fakadt az istenszeretettől: az udvaron kapirgáló kotlós és csibéi látványára; Prohászka a Teremtő előtt hódolt: « egy lengő derekú rózsabokor » szemlélésekor; Madeleine Delbrêl a Titokzatos Test egységét élte át élményszerűen: zöld fényre várva az útkereszteződésnél; Thomas Merton Isten kozmikus táncának fényeit látta a megvillanni a csillagos éjszakában... Az istenszeretőknek nem sok erőfeszítésre van szükségük ahhoz, hogy összeszedettséget teremtsenek magukban, mivel a világban mindenütt megnyilatkozó isteni szeretet miliőjében élnek.

(4) A középkori székesegyházak üvegablakai, a falra festett « Biblia pauperum », az illusztrált kódexek színpompás rajzai — hogy ne is beszéljünk az ókeresztény katakombák festményeiről — ugyanazt a tendenciát fejezik ki: a hivő ember szeretné valahogy láthatóvá tenni a láthatatlant, az elképzelhetetlent. A természetfeletti valóságok, természetüknél fogva, misztériumok. Megközelítésük egyik lehetséges eszköze a kep és a szimbólum. Ezek hatása a szemlélőre kiszámíthatatlan. Egy kép, egy szimbólum vonz, hogy aztán messzebbre, mélyebbre irányítsa gondolatainkat, segítsen a valóság közvetlenebb megtapasztalására. — Jóllehet a láthatatlan Isten Krisztusban láthatóvá lett, a Vele való belső kap-

szen ha szeretnék, szívesen nézegetnék a képmását, mint ahogy idelent is örülünk, ha olyasvalakinek látjuk az arcképét, akit szeretünk (Ö 75-76; 86-87).

Az összeszedettségért vívott küzdelmet az értelem és az akarat vívja meg. Ezt a harcot addig kell folytatni, mondja tovább Teréz, amíg Isten egy másfajta összeszedettségre nem hív meg. De erről majd később lesz szó, a természetfeletti szemlélődés ismertetésekor.

Az összeszedettség megteremtéséhez, kétségtelenül, nagy *bátorság* kell. Viszonylag kevés ember merészkedik el önmaga mélységeibe, mások által nem járt csend-zónájába. Teréz többször visszatér a következő gondolatra: ha valaki nem akar belépni önmaga

---

csolatunkban sem nélkülözhetjük a képeket és szimbólumokat. Elég, ha csak az Egyház liturgiájának gazdag kép- és szimbólumrendszerére utalunk. — Teréz gondolatai nyomán megkérdezhetjük magunkat: kihasználjuk-e eléggé a képekben, szimbolikus ábrázolásokban *rejlő* lehetségeket? Szívesen ajándékozunk egy-egy képet, talán szentírásunkban, imakönyvünkben — könyvjelzőként — őrzünk is néhányat, de találunk-e időt arra, hogy egyszer-egyszer elmélkedve szemléljük őket? Amikor pedig emlékbe adunk egy képet, tudatosítjuk-e, hogy az nemcsak a barátság üzenete, hanem a kegyelem közvetítője is lehet? — Választásunk legyen szabad. Ne is ragaszkodjunk egy-egy fajtához, nehogy — akaratlanul is — mágikus erőt tulajdonítsunk egy képnek és elfeledkezzünk a mögötte rejlő misztériumról. Ne álljunk meg egy kép művészi, esztétikai szemlélésénél; ne azonosítsuk a képet, szimbólumot azzal, amit csak sejtetni akar. Jézus, Mária és a szentek biztosan nem olyanok, mint amilyeneknek egy művészi kép ábrázolja őket, — nem is szólva az angyalokról! A kép, a szimbólum akkor tölti be szerepét, ha általuk eljutunk a kifejezhetetlen, ábrázolhatatlan valóságok egyszerű, közvetlen szemléléséhez.

mélységeibe, hogyan képzeli azt, hogy majd belép az örök életbe? De újra és újra bíztatja azokat, akik eltökélték, hogy megvívják ezt a háborút:

> Azok, akik képesek bezárkózni a lélek kis mennyországába, és hozzászoknak ahhoz, hogy nem nézegetnek szerteszéjjel, hozzá olyan helyen imádkoznak, ahol semmi sem szórakoztatja el a külső érzékeket, azok nyugodtak lehetnek, mert kitűnő úton vannak; biztosan eljutnak az élő víz forrásához és isznak belőle (TU 155).

Mint mondtuk, az összeszedettség megteremtésének — a negatív elszakadás útján harcolva — pozitív célja van: Isten keresése.

Tegyük fel, hogy hosszabb-rövidebb küzdelem eredményeképp megtaláltuk azt a viszonylagos pszichológiai békét, amelyet lelki tehetségeink pillanatnyi egyensúlya jellemez. Egy modern hasonlattal: a felfelé szálló repülőgép elszakadt a föld lefelé húzó gravitációs erejétől, és elegendő energiával rendelkezik ahhoz, hogy a magasban tartsa magát, és bizonyos sebességgel előrehaladjon. Tesz néhány kört, amíg megtalálja az irányt, amely legközelebb viszi a célja felé.

Nos, az elmélkedőnek is meg kell találnia azt a legmegfelelőbb útirányt — témát —, amely a leggyorsabban Istenhez viszi.

2. *Témaválasztás*

Ezen a területen Teréz a *teljes szabadság* híve. Válasszon mindenki olyan témát, amely természetének, lelkiállapotának abban az órában a legjobban megfelel.

> Amint sok lakás van az égben, úgy sok út is vezet oda. Egyeseknek az való, hogy a pokolról elmélkedjenek, má-

sok számára megfelelőbb tárgy a mennyország, olyannyira, hogy a pokolnak még a gondolata is lesújtja őket. Vannak olyanok, akiknek annyira gyöngéd a szívük, hogy nagyon szenvednek, ha folyton az Úr kínszenvedéséről kell elmélkedniök; ellenben fellélegeznek és nagyobb hasznukra van, ha Isten hatalmát és nagyságát szemlélik a teremtményekben, vagy pedig fontolgatják iránt unk való végtelen szeretetét. Ez is kitűnő módszer. De azért ne mellőzzük soha hosszabb időre Krisztus Urunk életét és kínszenvedését, mert végre is ez maradandó forrása üdvösségünknek (Ö 126).

A kezdők témakörét Teréz látszólag szűkre szabja. Foglalkozzanak bűnös voltukkal, a megérdemelt büntetéssel, a pokol borzalmaival és a mennyország örömeivel; válasszák elmélkedési témának a *hitnek* azokat az *alapigazságait*, amelyek ismerete és gyakorlati életreváltása nélkül el sem képzelhető a keresztény élet. (Különben ezt az alapvetést végezteti el Loyolai Ignác is Lelkigyakorlatainak első hetében.) Ezek az alapigazságok végigkísérik imáinkat, egészen halálunkig, csak megfontolásuknak, ill. szemlélésüknek módjai változnak. A kezdőt üdvös fontolgatásokra és gyakorlati jófeltételekre ösztönzik, az ima magasabb fokain állókat pedig nagyobb istenszeretetre ragadják.

Hogy ugyanaz a téma milyen különböző hatásokat eredményezhet az emberben, azt Teréz *A tökéletesség útja* XXVII-XLII. fejezetében mutatja be. Azt az imát választja témájául, amelyet maga az Úr tanított mindnyájunknak. Ez a Miatyánkról szóló közel 100 oldalas eszmefuttatás kiváló illusztrációja annak, milyen alapigazságokat kell megfontolnia a kezdőnek, és a szemlélődés milyen magas fokára juthat az ember — már csak a « *Mi Atyánk...* » megszólítás által.

A következőkben igyekszünk kiemelni néhány olyan részletet, amellyel a szent szerző elsősorban nekünk, kezdőknek nyújt segítséget.

Először azt fontolgatja, milyen « hihetetlen » kegyben részesít minket a végtelen Isten, amikor nemcsak megengedi, hanem meg is parancsolja, hogy Atyának szólítsuk.

> *Mi Atyánk*, légy áldott örökkön örökké! Hiszen mindjárt (az ima) elején úgy megtöltöd a kezeinket, és akkora ajándékot adsz, hogy nem volna csoda, ha értelmünk teljesen megtelnék vele, és úgy lángra gyúlna szeretetünk, hogy egy szót sem tudnánk többet mondani. (...) Ó míly jó volna a léleknek így magábaszállnia, hogy aztán annál könnyebben emelkedhessék önmaga fölé és ott megtudhassa ettől a Szent Fiútól, hogy milyen az a *mennyország*, ahol Atyja lakik. (...) Ilyen nagy kegyelmet, amekkora ez, nem szabad kevésbe venni, és ha egyszer felfogtuk végtelen méreteit, nem is illenék többet a földön maradnunk (TU 149-150).

Milyen vakon és felelőtlenül szoktuk kimondani az Úr imájának első könyörgését, pedig milyen alapvető igazságok rejlenek benne:

> Jézus állandóan azt kéri számunkra, hogy vonuljon be szívünkbe Isten országa: « *Szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod* ». Csodáljátok itt, leányaim, Mesterünknek végtelen bölcsességét. Vajon mit kérünk mi, amikor ezért az országért imádkozunk? Engem itt legfőképp ez a kérdés foglalkoztat, és mindegyikünknek szüksége van arra, hogy ezt megértse (TU 166).

A fenti kérés alapján Teréz először a kezdők elmélkedését mutatja be, aztán egy későbbi fok, a nyugalmi ima összetevőit elemzi. Ő maga, amikor ezt írta, már a természetfeletti ima csúcsain járt, mégsem gondolja, hogy kimerítette ezt a témát. (« A

Miatyánk egyszeri elmondására rámegy egy óra » — mondja magyarázata egy közbevetéseként.)

Hosszan elemzi a harmadik kérést: *Legyen meg a te akaratod.* Már az ima meghatározásánál rámutattunk arra, mennyire fontosnak tartja Teréz azt, hogy életünket egészen alávessük Isten akaratának; ezt az Istennel való benső barátság egyik ismérveként jelöli meg. Most aztán van alkalma arra, hogy részletesen elemezze ezt a témát:

> Jó Mesterünk arra oktatott bennünket, hogy imádkozzunk ezen nagyértékű dologért, amely magában foglal mindent, ami után csak képesek vagyunk idelent vágyódni, és Ő is kérte azt számunkra. Ezenfelül még abban a nagy kegyelemben is részesített, hogy édes testvéreivé fogadott minket. Nézzük azt, mit ajánl fel ennek fejében a mi részünkről mennyei Atyjának? — mit kíván tőlünk? — mit kell neki adnunk? Mert az csak természetes, hogy valami módon meg kell szolgálnunk ezeket a kegyelmeket! (TU 179).

Teréz felméri azt, milyen nagy tett önakaratunk átadása Istennek, még akkor is, ha a minket végtelenül szerető Atyáról van szó. Jézus is vérrel verítékezett, hogy teljesíthesse Atyja akaratát, őt is angyal erősítette meg... Nekünk is szükségünk van tehát erősítő táplálékra. Ezt kéri a a negyedik könyörgés: « *Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma* »:

> Az Isten szerelméért értsük meg, nővéreim, mit kér jóságos Mesterünk, mert életkérdés reánk nézve, hogy ne vegyük e szavakat fölületesen. Azt pedig, amit ti adhattok Neki, ne becsüljétek semmire sem, tekintve, hogy annyit kaptok Őtőle (TU 188).

A « mindennapi kenyér » Teréz számára elsősorban az Eukarisztikus Kenyeret jelenti, a lélek igazi táplálékát:

Ha csak mi magunk nem leszünk okai, nem fogunk éhenhalni, mert akármilyen ételre is legyen étvágya a léleknek, a legszentebb Oltáriszentségben megtalálja jóízűen elkészítve és vigasztalással teljesen (TU 192).

Teréz magyarázata egészen gyakorlativá válik, amikor a következő könyörgés témáját fejtegeti: *Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek:*

Aki akaratát teljesen alárendelte Istennek, annál a megbocsátásnak már befejezett ténynek kell lennie. Aki tehát őszinte szívvel tette meg az Úr előtt azt a kijelentést, hogy « Fiat voluntas tua », « Legyen meg a te akaratod », — annak meg kellett már ezt is tennie, vagy legalább is eltökélt szándékának kell lennie ez iránt. (...) Nem szabad törődnünk azokkal a nevetséges csekélységekkel, amelyeket sértésnek szokás nevezni. (...) Vizsgáljátok meg alaposan, megvan-e bennetek a teljes készség megbocsátani nemcsak ezeket a jelentéktelen, ún. sértéseket, hanem igazi, súlyos sérelmeket is, és vajon, ha erre alkalom kínálkozik, valóban megbocsátjátok-e azokat? Mert ha nem, akkor ne sokat adjatok az imádságtokra! (TU 206).

A « *Ne vigy minket a kísértésbe...* » könyörgést elemezve Teréz kitér a bűn, a képzelt erények, a próbatétel, a hamis alázat, az alapos önismeret, az istenszeretet, az istenfélelem, az okosság, a bűnalkalmak kerülése, a különböző kísértések témáira.

Nagy dolgokat kell megfontolnunk és megértenünk ebben a kérésben, amelyet oly sokszor mondunk ki. (...) Kérjük sokszor az Urat, hogy ne engedjen bennünket kísértésbe jutni, ne tűrje, hogy a rossz szellem rászedjen bennünket. És valóban mennyire indokolt, hogy a jó Mester ezt a kérelmet adja ajkunkra (TU 212-213).

Amikor az utolsó könyörgésre kerül a sor — « *De szabadíts meg minket a gonosztól* », Teréz meglepő témát pendít meg:

Azt hiszem, a jó Jézusnak nagyon igaza van, amikor azt kéri Atyjától számunkra, hogy szabadítson meg bennünket a gonosztól, vagyis ennek az életnek veszedelmeitől és szenvedéseitől, mert, amíg csak e földön vagyunk, minden kockán forog. De joggal kéri ezt önmaga számára is, mert hiszen látjuk, mennyire belefáradt már ebbe az életbe, midőn az utolsó vacsorán így szólt apostolaihoz: « Vágyva vágytam megenni veletek ezt a vacsorát » (TU 236).

Elmélkedő magyarázata végül is a számára legfontosabb témára mutat: épüljön és valósuljon meg Isten országa minden emberben; igyekezzünk hát őszintén kimondani minden kérelmet és lelkünket készségessé tenni arra, hogy azt megvalósíthassuk.

Elsősorban azoknak szólt a magyarázata, azoknak mutatta meg az Úr imájában rejlő gazdag tematikát, akik most akarnak elkezdeni imádkozni. Befejezésül még egyszer megismétli:

Ez az evangéliumi ima oly magasztos és tökéletes, hogy igazán méltán áldhatjuk érte az Urat. Meglátszik rajta, milyen kiváló Mester szerkesztette meg. Közülünk, leányaim, mindenki a maga céljának megfelelően használhatja azt. Csodálatos dolog az, hogy oly kevés szóban foglalja össze az egész szemlélődést és az egész tökéletességet, úgyhogy szinte azt mondhatná az ember, hogy ha tanulni akarunk, nincs is kívüle más könyvre szükségünk (TU 209).

Ha valaki megtanulta, hogyan kell a Miatyánkot jól elmondani, annak a többi imával sem lesz többé nehézsége (TU 239).

A Miatyánk tehát a témák, az alapigazságok egész rendszerét kínálja az elmélkedőnek. Csak választania kell.

Teréz életrajzában beszámolt megtérésének folya-

matáról; az első indítást a *szenvedő Jézus* egy képének megpillantása adta. A halálba induló meggyötört, kigúnyolt Istenember tekintete oly mélyen érintette, hogy ez az Arc maradt legkedvesebb elmélkedési « témája ». Leányainak gyakran ajánlja: nézzenek a megostorozott, a keresztet hordozó Krisztusra; szemléljék Őt az oszlop mellett, az ostorcsapások fájdalma alatt meggörnyedten... Ez olyan « téma », amely fölmelegíti szívüket, megindítja az akaratukat, átalakítja, kitágítja egész énüket. Ilyenkor is kell bűneikre gondolniok, de nem a büntetéstől való félelem miatt, hanem az Úr iránti szeretet miatt. Teréz nem fogy ki ennek a témának magasztalásából:

> Hogy visszatérjek arra az elmélkedésre, amelynek tárgya az oszlophoz kötözött Krisztus Urunk: jól teszi az ember, ha egy ideig tanulságokat von le, és azt fontolgatja, mekkora fájdalmat szenvedett, és mekkora szeretettel viselte el mindezt. Azonban az ember ne fárassza magát folyton ezzel a gondolkodással, hanem hagyja, hogy értelme elhallgasson, és maradjon egyszerűen az Úr mellett. Gondolja el, ha meg tudja tenni, hogy az Úr szemei is őrajta függnek. (...) Gondolja meg, mennyire méltatlan arra, hogy ott legyen. Ha ezt meg tudja tenni, ha még egyébként kezdő volna is a belső ima terén, nagy hasznot fog ebből meríteni (Ö 131).

De mit csináljon az elmélkedő, ha semmiféle téma nem köti le a figyelmét, ha történetesen fáradt, kimerült, gondolatait két percig nem tudja megtartani egy téma mellett, látszólag csak az akarat van meg benne az elmélkedésre? Teréz nagyon egyszerű tanácsot ad, — hiszen tapasztalatból ismeri ezt az úttalanságot —: az ember először is maradjon nyugodt, hiszen Isten nem azt kívánja tőle, hogy elmélkedjék, ahogy nem tud, hanem csak azt, hogy úgy imádkoz-

zék, ahogy tud. Tehát: válassza témául azt, hogy fáradt, csüggedt, letört, elesett, kimerült... Mondja el ezt Istennek, őszintén, egyszerűen. Ne bántsa az, hogy nincsenek magasztos gondolatai, ajánlja fel Istennek azt, ami éppen a kezeügyében van: fáradt, csüggedt, hasznavehetetlen önmagát. Ilyenkor ez az egyetlen téma. Teheti ezt úgy is, hogy a Getszemáni kertben vergődő Jézus mellé térdel: Őbenne sincs semmi lelkesedés, Neki sincsenek magasztos gondolatai...

> Ha Te, Uram, mindezt értem akarod elszenvedni, mi ehhez képest ez a kis szenvedés, amelyet én viselek most Érted? Mi jogom van nekem panaszkodni? Igazán szégyellem magam, amióta láttalak, és ezentúl, Uram, kész vagyok nemcsak elszenvedni minden fájdalmat, amely utamba akad, hanem még nagy kincsnek is fogom tekinteni. Így legalább annyira, amennyire utánozhatlak Téged, Menjünk együtt, Uram, ahol Te vagy, ott akarok lenni én is, *amerre Te jársz, arra akarok én is járni!* (TU 146).

Igen, *Jézus* az út; *Ő minden témát összefoglal.* Minden elmélkedés témája voltaképp Ő. Nincs életünknek olyan « banális » eseménye, amihez Istennek ne volna köze. Krisztust minden érdekli, mert igazi emberként élt köztünk. Otthon van a hétköznapi élet legkisebb, jelentéktelennek tűnő mozzanatában is. Tudta jól, mit jelent fát fűrészelni, bevásárolni, vizet bekészíteni, asztalt teríteni, sebet bekötözni; ismerte mestersége minden fogását, tisztában volt a pénz értékével. Sőt, főzni is tudott, hiszen feltámadása után reggelit készített az apostoloknak! Tudta, mit jelentenek az ember fájdalmai, a társadalom igazságtalanságai, a gyakorlati anyagelvűség, a faji megkülönböztetés... Nincs az a téma, aminek útján ne juthatnák el Hozzá: kezdve a fogfájástól a keresztények

egységéig. Nincs ui. külön imaélet és külön hétköznapi élet. Isten országa a hétköznapok szürkeségében épül (5).

Ebben a távlatban az imádkozónak nem lesz nehéz témát választania. Kezdetben inkább önmagára tekint, saját örömei, fájdalmai, megpróbáltatásai, vágyai foglalják le gondolatait. De mihelyt próbálja ezeket a nagy alapigazságok fényében vizsgálni, fokozatosan szélesebbre tágul a horizontja, tekintete Isten, az emberré lett Ige és testvérei felé fordul. Témaköre lassanként Isten országának építését öleli át. Megérti, hogy át kell adnia akaratát Istennek, hogy ezek a világmegváltó tervek őbenne, testvéreiben és az egész mindenségben megvalósuljanak.

Visszatérve az összeszedettség, belső egyensúly szemléltetésére idézett modern hasonlatra: a repülőgépnek sikerült a magasba emelkednie, és irányt találnia. Most már az a következő kérdés: hogyan ha-

---

(5) A 65 éves Prohászka 1923. január 3-án ezt jegyezte naplójába: « Külön hálát adok a reggeli csendért, azért, hogy a reggeli ködben magam lehetek Jézusommal, s elmondhatok neki mindent. Lelkem előtt tornyosulnak a világ, az ország, az egyház, a papság, a hivek s hitetlenek bajai — jönnek felém, mint az Óceán hullámai. Mit csináljak velük? Azt mondja őrangyalom: mondd meg Neki; szólj Neki róluk! Tárd föl! Ah, Uram, egész lényem nyelvvé lesz s imádó s epedő ajakká; szól, suttog, beszél neked. Imád téged minden oltáron, minden szentmisében, minden áldozóban. Szemeim előtt elvonulnak falusi templomaink Pilisszentlászlótól le Baracsig s Vajtáig; mindenütt imádlak s mindenütt kiáltok hozzád. A haldoklókért is, a betegekért, a szegényekért! Mindnyájukért Uram, valakinek ezt meg kell mondania — az imádás s könyörgés nyelvén, hogy aztán te intézkedj ezekről a nagy üdvözítő akarás nyelvén! Te, édes! » (*Naplójegyzetek*, OMC. Bécs, 1960. 288.l.).

ladjunk előre, vagyis hogyan folyik le maga az elmélkedés. Mielőtt megvizsgálnánk Teréz elmélkedésről szóló magyarázatát, « vegyük szívünkre » az eddig elmondottak összefoglalásaként a következő figyelmeztetését:

> Tartsátok tisztán lelkiismeretetteket; vessétek meg az összes világi javakat (6) és higgyétek erős hittel az Egyház tanítását: akkor egészen biztosan jó úton vagytok. Áldott legyen az Úr neve mindörökre! (TU 126).

(6) Teréz kármelitáknak ír, de *mutatis mutandis*, ez a tanács minden kereszténynek szól; « Boldogok a lelki szegények! »

V.

A BELSŐ BARÁT TÁRSASÁGÁBAN

Egy nap húsvét és áldozócsütörtök között a príma előtt az udvarra mentem és leültem a kis tó szélén. A csobogó víz átlátszósága, a fák zöldje, a galambok szabad szárnyalása, főként azonban magányos ülőhelyemnek titokzatos csöndje jót tett lelkemnek. Elgondolkodtam azon, mi kellene ide még, hogy boldogságom teljes legyen. És úgy gondoltam: b a r á t kellene nekem, meghitt, ragaszkodó, odaadó barát, aki ezt a magányomat megédesítené. S akkor Te, Istenem, kifejezhetetlen boldogság szerzője magadra irányítottad gondolataimat. Megmutattad nekem, hogyan lehet szívem kellemes otthon számodra. (...) Lelkem egész nap tele volt ezzel a gondolattal. Amikor este lefekvés előtt imádkoztam, hirtelen belém hasított ez a szó: « Aki szeret engem, megtartja tanításomat. Atyám is szeretni fogja őt, hozzá megyünk és benne fogunk lakni ». És ekkor az én sár-szívem megérezte, hogy Te jelenvalóvá lettél.

Nagy Szent Gertrúd (1256-1302)

Ó Örök Szentháromság! Mérhetetlen tenger, amelyben minél jobban elmerülök, annál inkább megtalállak, és minél jobban megtalállak, annál inkább kereslek. Soha nem lehet azt mondani: elég! A mélységeiddel eltelő lélek Rád vágyódik szüntelen, mivel mindig Terád szomjazik, örök Szentháromság! Fényedet szeretné látni a te fényességedben! Amint a szarvas vágyakozik a friss forrásvizre, úgy vágyik az én lelkem is arra, hogy kiszabadulva a test sötét börtönéből, meglásson Téged az igazságban!

Öltöztess fel Önmagaddal, örök Szentháromság, hogy igaz engedelmességben és annak a szent hitnek fényében töltsem el halandó életem, amellyel elborítottad a lelkem.

Szienai Szent Katalin (1347-1380)

Vizsgáljuk most meg közelebbről az *összeszedettség pozitív célját.* Amikor elérkezik az imára szánt óra, kiszakítjuk magunkat a körülöttünk nyüzsgő életből, elhallgattatjuk izgága énünket és megteremtjük magunkban a lehető legteljesebb pszichológiai békét. Csendben vagyunk — legalább is belső csendben —, valami téma is megragadta már az érdeklődésünket. « Lendüljetek most egyenesen Isten felé! » — javasolja ebben a helyzetben Keresztes János. Ugyanezt ajánlja végeredményben Avilai Teréz is, amikor — egyszerűbben — így fogalmaz: « *Keressetek egy társaságot!* »

Hol és hogyan kell keresnünk ezt a társaságot?

1. *Hol keressük Istent Teréz szerint?*

Az összeszedett ember azért szakadt el mindentől, hogy Istennel találkozzék. Hiszi, hogy Isten mindenütt jelen van, hogy Jézus feltámadt emberségében is közöttünk van az Eukarisztiában, — de most, az ima órájában valami más gondolatra, igazságra, módszerre van szüksége ahhoz, hogy az Úrral személyes, « baráti » kapcsolatba léphessen. Hol keresse tehát Őt a legbiztosabb és a leggyorsabb módon?

Teréz a következő tanácsot adja:

> Nagyon fontos, hogy megértsétek: *az Úr mibennünk lakik*, bensőnkben együtt vagyunk Övele (TU 155).

Teréz életrajzából tudjuk, hogy Istent csak hosszú keresés után találta meg önmagában. De mihelyt *A harmadik abécé*vel a kezében elkezdte rendszeresen gyakorolni a belső imát, ehhez, a lelkében élő Istenhez fordult.

> Amennyire csak tudtam, azon voltam, hogy amikor imádkozom, bensőmben 'érezzem' (*que podia traer*) a mi jó Urunknak, Jézus Krisztusnak jelenlétét. Ha életének valamelyik részletéről elmélkedtem, úgy képzeltem magam elé, mintha bensőmben folynék le (Ö 39).

Egy évtized múlva, harminc éves kora körül is, ugyanezen az úton halad előre:

> Belső imám módszere a következő volt. Mivel képtelen voltam arra, hogy az értelmemmel elmélkedjek, igyekeztem elképzelni Krisztus Urunkat saját bensőmben (Ö 85).

Nagy örömmel fedezi fel, hogy Szent Ágoston, aki szintén nagy bűnös volt, és hosszú éveken át minden-

felé kereste Istent, végül rádöbbent arra, hogy sehol sem találja meg olyan közel, mint saját lelkében.

> Egészen világos, hogy ez a helyes eljárás. Nem kell az égig emelkednünk, sem messzire mennünk, ami csak fárasztaná a szellemet és elszórakoztatná a lelket, és nem volna annyira gyümölcsöző, hanem megmaradhatunk önmagunkban (Ö 466).

A hippói püspök tapasztalatára különben Teréz többször is visszatér; *Önéletrajzán* kívül idézi *A tökéletesség útjában* és *A belső várkastélyban* is.

Lelki élete kezdetén Teréznek senki sem mondta, hogy Isten valóban jelen van a lélekben, minden teremtményében.

> Volt egy idő, amikor egyáltalán nem tudtam, hogy Isten benne van minden dologban. Mivel azonban annyira éreztem jelenlétét, nem voltam képes magammal elhitetni, hogy nincs ott. Egészen világosan beláttam, hogy *személyesen van jelen lelkemben,* annyira, hogy ezt nem tudtam volna tagadni. Egy Szent Domonkos rendjéből való nagy tudós (1) eloszlatta kétségeimet, amennyiben megmagyarázta nekem, hogy igenis jelen van, és hogy miképpen érintkezik velünk. Ez nagy örömömre szolgált! (Ö 174).

Teréz utolsó kétségei az elmélkedés alatt foszlanak szét. A hit szemével nézi a lelkében élő Másik Személyt, és elragadtatással szemléli kettőjük titokzatos együtt-létét. Előbbi bizonytalanságát, hiányos tudását a megtapasztalás bizonyossága váltja fel:

---

(1) Valószínűleg P. Barón.

Ismerek egy személyt (2), aki nem tudta, hogy Isten jelenléte, hatalma és lényege által mindenütt jelen van, és íme, egy egyesülő ima felvilágosította őt erről, sőt rendületlenné tette erre vonatkozó hitében. Valahogy ne gondoljátok, hogy ez a bizonyosság valami anyagi alakban marad meg bennünk, mint pl. Urunk Jézus Krisztus teste, amely láthatatlanul van az Oltáriszentségben. Ez tévedés volna. Itt semmi ilyesmi nem marad meg, csupán az Istenség. De hogyan hagyhat bennünk ilyen bizonyosságot az, amit nem láthatunk? Ezt már nem tudom, ez az Úristen dolga: amit azonban mondok, az úgy van (BV 328-329).

Teréz és az összeszedettségben türelmesen várakozó ember előtt egy belső végtelen világ tárul fel. Tudatosítja azt, hogy *lelke* van. Mivel itt kell keresnie Istent, itt kell Vele személyes kapcsolatot találnia, jó lesz, ha röviden felvázoljuk, hogyan gondolja el Teréz ezt a *belső világot.*

Teréz a legutóbbi időkig általános dualizmus test-lélek kategóriájában gondolkodik. Mondanunk sem kell, hogy soha nem hallott Platónról, sem a görög filozófus tanainak teológiai vetületéről. Teréz egyszerűen csak ennyit mond:

Bensőnkben van valami, ami összehasonlíthatatlanul értékesebb mindannál, amit magunk körül látunk (TU 158).

Teréz ezt a belső « valamit » nevezi léleknek. Tapasztalata szerint a halál után, tehát a lélek és a test « különválása » után a test felbomlik. Teréz elfogadja, hiszi a lélek önálló létezését. Sajnálja, hogy oly sokáig nem törődött vele:

---

(2) Természetesen önmagáról ír.

Azt ugyan tudtam, hogy van lelkem, de mivel szemeimet egészen lekötötték az élet hiúságai, nem fogtam fel lelkem értékét (TU 158).

A lélek « feltérképezése » során először néhány *negatív megállapítást* tesz:

— Ne képzeljétek azt, hogy bensőnkben semmi sincs! (TU 158).

— Ne képzeljük úgy a lelkünket, mintha az valami sötét dolog volna. Rendesen ugyanis azt hisszük, hogy nem létezik más fény, mint az, amelyet szemünkkel látunk, s mivel lelkünkkel nem látjuk, azt képzelhetnénk, hogy bensőnkben mély sötétség honol. Ez ugyan áll, megengedem, az olyan lélekre vonatkozólag, amely nincs a kegyelem állapotában, s ebben az esetben sem azért, mintha az Igazság Napja, amely fönntartja létét, nem ragyogna benne, hanem azért, mert nem képes fölfogni annak sugarát (BV 449).

Az érzékelhető fény, a lemérhető hosszúság, szélesség szükségképpen nem a szellemi természetű lélek jellemzői, de mégis ezek segítségével kell Teréznek szemléletessé tennie magyarázatát. Így folytatja tehát:

— Ne úgy képzeljük a lelket, mintha valami csekélyke, szűk dolog volna, hanem úgy, mint egy egész belső világot, amelyben annyi és oly pazar fénnyel berendezett lakás van. Ez nem is lehet másképpen, hiszen ott, a lélek bensejében van Istennek lakása is (BV 450).

A végtelen távlatoktól esetleg megrettenő imádkozót Teréz így bátorítja:

Milyen csodálatos dolog, hogy az, akinek nagysága ezernyi világot is betöltene, olyan kicsi dologba zárkózzék be... Mint végtelen hatalmú Úr meg tudja tenni, s mivel szeret bennünket, a mi mértékünkhöz alkalmazko-

dik. A lelki élet kezdetén, nehogy a lélek megijedjen saját kicsinysége láttára és arra a gondolatra, hogy a végtelent kell magába fogadnia: nem nyilvánítja ki magát neki, hanem előbb fokozatosan kitágítja (TU 159).

De hát milyen *pozitív vonásai*ban az a lélek, « amelynek nagysága messze felülmúlja mindazt, amit el tudunk képzelni »?

Teréz egy pillanatra megakad, amikor szemléletesen el akarja magyarázni annak a belső végtelen világnak ismérveit, amelyben ő él, és amely titokzatos világot mindnyájan magunkban hordunk, — akár gondolunk rá, akár nem. Megakad, de aztán egy kép jut eszébe: a várkastély. A kép eredetét nem kell messze keresnünk: Teréz számtalan várat, kastélyt, palotát, elzárt falú várost láthatott. (Avila ennek egyik legszebb példája.) Kézenfekvő tehát a metafora: az ember lelke *belső várkastély, Castillo interior,* amelyben számtalan terem, szoba, *lakás, moradas* található. Teréz mentegetőzik a kép szegénysége miatt, hiszen az meg sem közelítheti a valóságot, de jobb nem jut eszébe. Mindenesetre a belső életről szóló egész — és hozzátehetjük — utolsó és legkiérettebb — tanítását erre a metaforára építi (3). Költői len-

(3) A lélek belső titkai előtt ámuló csodálkozással hódolt minden kor nagy szelleme. Szent Ágoston belső örökkévalóságról beszél és arról az Istenről, aki « *interior intimo meo* », legbensőbb lényemnél is bensőbb bennem. Eckhart mester (1260-1328), kora legkiválóbb domonkos misztikus írója a « lélek legbelsejéről », « erős várról » ír csodálatos lápokat. Keresztes Szent János megrajzolja a lélek belső kármel-hegyét, az Istenhez vezető egyenes szűk ösvényt, és a szélesen elkanyarodó zsákutcákat. Guyart Maria, Kanada nagy apostola, akit a világ Marie de l'Incarnation néven ismer, a « szeret belső labirintusáról » beszél; korunk egyik legolvasottabb szerzetes írója, Thomas Merton: « Hét Lép-

dülettel festett képei mögött a misztériumot kell megértenünk: az Isten képére és hasonlatosságára alkotott ember a kegyelem által részesedik Isten természetében és így a lélek *a Szentháromság lakóhelye* lesz (4).

E rövid bevezetés után idézzük most Teréz leírását:

> Gondoljuk el, hogy bensőnkben egy mesésen gazdag palota áll, aranyból és drágakövekből építve, szóval illő lakás az Úr számára. Aztán fontoljátok meg, hogy ennek a palotának díszítése a ti dolgotok, aminthogy valóban úgy is van. Mert nem képzelhető szebb épület a tiszta lé-

---

csőjű Hegyről ». A hivő ember lelkében szemléli a karácsony szent titkát: « Lelkünkben kis jászolocskát készítettünk néked, puha, meleg takaróba göngyölgettünk Téged ». Korunk egyik « hitetlen misztikusa », Antoine de Saint-Exupéry, végtelen sivatagnak látja saját lelkét, tele titokokkal és meglepetésekkel. A huszonhat éves Prohászka az Énekek énekéből ismert «hortus clausus», elzárt kert képéhez folyamodik, hogy naplójában lejegyezhessen valamit a lelkében végbemenő csodákról: « Szívem az Úr kertje, gyönyörűségének zárt ligete; csak Vele gondolkodom és Vele érzek. Csak Előtte járok és jelenlétében beszélek. Mint a kristálypatak mindent partra vet, ami tükrét zavarná vagy homályosítaná, éppúgy az én lelkem is csak Jézusomat tükrözi vissza, s mindent, mi zavarná, kilöki » (*Naplójegyzetek*, 1969. 29. l.).

(4) Célunk itt nem az, hogy kifejtsük az imával kapcsolatos kegyelemtant. Csupán néhány eligazító megjegyzést teszünk a megszentelő kegyelemről. A megigazulást adó vagy megszentelő kegyelem (természetfölötti ajándék) bűnbocsánatot ad, Isten (az Atya) gyermekeivé tesz bennünket (vagyis fogadott fiak leszünk a Fiúban), a Szentlélek lelkünkben lakik (Isten « jegyese » lesz a lélek). Az Istennel való kapcsolatunkat pedig főleg a hit, a remény és a szeretet « isteni » erényei (aktusai) révén éljük meg.

leknél, amely tele van erényekkel. És minél nagyobbak az erényei, annál ragyogóbbak az épület kövei. Végül pedig gondoljátok el, hogy ebben a palotában lakik a nagy Király, aki jónak látta, hogy vendégül jöjjön hozzátok, s hogy pazar pompájú trónuson üljön; ez a trónus pedig a ti szívetek (TU 157-8).

Amit korábban *A tökéletesség útjá*ban már így megrajzolt, azt teljes pompájában bontja ki *A belső várkastély* lapjain.

Képzeljük úgy, mintha lelkünk egy gyönyörű szép várkastély volna, egy darab gyémántból, vagy ragyogó kristályból faragva, benne pedig sok lakás, mint ahogy az égben is sok van. S valóban, ha jól megfontoljuk a dolkot, mi egyéb az igaznak lelke, mint valami paradicsomkert, amelyben az Úr, saját szavai szerint, gyönyörűségét találja (vö. Péld. 8,31). De ha ez így van, vajon milyennek kell lennie annak a lakásnak, amelyben oly hatalmas, oly bölcs, oly előkelő s minden kincsekkel dúslakodó király találja az ő gyönyörűségét? Nem is képzelhető semmi sem, amivel az emberi lélek szépségét és óriási befogadóképességét méltó módon lehetne összehasonlítani. (...) Sohasem fogjuk tudni elképzelni, milyen csodaszép ez a belső várkastély... Ebben a várkastélyban nagyon sok lakás van, fölül, alul, oldalt és középen, a legközépen azonban van egy, amely fontosabb valamennyinél, mert benne folynak a legbizalmasabb beszélgetések Isten és a lélek között (BV 248-250).

A belső várkastélynak tehát Lakója van: Isten. Az elmélkedőnek itt, saját lelkében kell keresnie Őt.

2. *Hogyan keressük lelkünkben Isten társaságát?*

Teréz először a maga tapasztalatairól számol be *Önéletrajz*ában: mihelyt elkezdte gyakorolni a belső összeszedettséget, kezdte hozzászoktatni magát ah-

hoz, hogy Isten jelenlétében éljen: észrevette, hogy napról-napra növekedett benne a vágy az Üdvözítő társasága után. Kereste a magányt, hogy minél többet időzhessen Vele (vö. Ö IX.-XII. fej.). Megtalálta belső otthonát és azt a Barátot, aki után mindig áhítozott. Amikor nővéreit kezdi tanítani, hogyan találjanak erre a belső barátra, érdekes módon nem azt ajánlja nekik, hogy helyezzék magukat Isten jelenlétébe, hanem azt, hogy legyenek, tartózkodjanak ott, — ti. ahol Isten van, tehát lelkükben. Teréz bárhogy fejezi is ki magát: Krisztus közelében, Krisztus oldalán, mindig erre az élő, valóságos Barátra, Jegyesre, Élettársra gondol. Azt is előszeretettel hangsúlyozza nővérei előtt, hogy *érezzék jól magukat Isten, az Úr társaságában,* beszélgessenek, sőt szórakozzanak Vele! Hiszen a legeszményibb Társról van szó!

> Nézzetek valaki után, aki társul szegődjék hozzátok. Már pedig kiben találhatnátok jobb társat, mint abban a Mesterben, aki maga tanított meg bennünket arra az imára, amelyet el akartok mondani. Képzeljétek el tehát, hogy ez a mi jó Urunk ott van oldalatok mellett, s nézzétek, míly szeretettel és alázatossággal oktat benneteket. Higgyétek el, nem tehettek jobbat, mintha igyekeztek lehetőleg mindig együtt lenni ezzel a hűséges jóbaráttal. Ha megszokjátok, hogy mindig ott tartjátok magatok mellett, s Ő látja, hogy ezt szeretettel teszitek, s igyekeztek kedvében járni, akkor — amint ezt mondani szokták — még akarattal sem tudtok többé Tőle megszabadulni. Sohasem fog többé titeket elhagyni, veletek lesz mindenütt (TU 143).

Teréz született társaslény. Bármerre fordult meg, mindenki szerette, legkeményebb ellenségeit is levette lábukról. Mintegy arra született, hogy jó barát, társ legyen. Emberi szinten megtapasztalta, míly nagy

jó ez a körülötte hullámzó szeretet, és míly jó az, hogy ő maga is oly nagy szívvel és megértéssel tud szeretni mindenkit. Megismerte a rossz társaság hátrányait, valamint a szent és tudós emberek társaságának előnyeit.

> Ha csak egy napig vagyunk (ti. szent emberek társaságában), az nem lesz ránk oly olyan jó hatással, mintha hosszabb ideig maradunk közöttük. Velük való érintkezésünk annyi ideig is tarthat, hogy Isten kegyelméből akár egészen hasonlókká is lehetünk hozzájuk (Ö 230).

De ha a szent emberek társasága ennyit változtat rajtunk, mit mondjunk akkor a szentek Szentjének állandó társaságáról? Teréz naponta több órát töltött ebben a szent édes-kettesben. Tudja, és ezt a tapasztalatát akarja megosztani: Jézus csak egy kicsi lépést vár tőlünk, hogy aztán elszakíthatatlan jóbarátunk legyen:

> Az Úr sohasem hagy bennünket egészen magunkra, és ha alázatosan kérjük, kész arra, hogy társul szegődjék hozzánk (TU 144).

Ez a belső barátság *a legnagyobb jó*, amit életünkben csak kívánhatunk:

> Kívánhatunk-e jobbat annál, mint hogy ilyen jó barát legyen az oldalunk mellett? Boldog az az ember, aki igazán Őt szereti és állandóan oldala mellett marad (Ö 222).

A belső várkastély írásakor Teréz már az odaadó szeretet csúcsai felé közeledik. Ezen a magaslaton azt tartja imaélete legnagyobb hasznának, hogy belátta,

> mennyire igyekszik Isten velünk érintkezni, és mennyire könyörög — mert valósággal így lehet mondani, — hogy maradjunk vele (BV 465).

Jézus « könyörög », hogy maradjunk társaságában?! Hogyan tegyünk eleget ennek a sürgető baráti kérésnek? Teréz valami hallatlanul egyszerű módszert ajánl: *nézzünk Jézusra.* A maga közvetlenségével először magát Jézust interpellálja:

> Hogyan is volna lehetséges nem nézni egy olyan arcot, mint a tied, Uram, ha egyszer oly közel vagy hozzánk? (TU 162).
>
> Elég, ha az ember magányba vonul és saját belsejében szemléli Őt (TU 154).
>
> Csak azt kérem, nézzetek Rá (5). Ki akadályozhatna benneteket abban, hogy lelki szemeteket Urunkra függesz-

---

(5) « Csak azt kérem, nézzetek Rá! » Avilai Teréz után Lisieux-i Teréz is mond valamit erről a tekintetről. « Hat vagy hét éves lehettem, amikor papa Trouville-be vitt el bennünket. Soha nem felejtem el, milyen hatással volt rám a tenger, nem tudtam levenni róla a szemem. Ott határoztam el, hogy lelkem soha nem vonom el Jézus tekintetétől » (*Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza,* Bp. 1974. 63-64). Elsőáldozása napjáról ezt jegyzi fel: « Ez a szeretet csókja volt; éreztem, hogy szeretett vagyok. Jézus és a szegény kis Teréz már régóta nézték és megértették egymást » (*i.m.* 92). Lisieux-i Teréz ismeri a tekintet hatalmát is: amikor Jézus valakit néz, isteni hasonlóságában is részesíti, de ehhez a léleknek is állandóan Reá kell tekintenie! Jézus csak egyetlen tekintetet akar! Ami csak Neki szól! Értsük meg ezt a tekintetet, hiszen oly kevesen értik meg! Ágnes nővérét arra kéri, mondja meg Jézusnak, hogy nézzen rá... Szörnyű haláltusája idején is állandóan Jézusra akarja szegezni tekintetét. Akarja hinni — mert a hit sötétségében vergődik —, hogy közeledik az a nap, amikor mindent egyetlen tekintetben fog megérteni, azt is, ami lénye legmélyén történik. — A tekintetből egybeolvadás lesz, Teréz úgy el fog tűnni, mint a vízcsepp az óceánban. « Jézus marad meg egyedül, az Úr, a Király » (*i.m.* 92).

szétek? Legalább egy pillanatra, ha már többre nem volnátok képesek. Arra megvan bennetek a képesség, hogy nagyon csúf dolgokat is meglássatok; és éppen a képzelhető legszebbet ne tudnátok szemlélni? (TU 144).

Mit jelent ez a *nézni, szemlélni, rátekinteni* kifejezés? Elég ha az evangélium szóhasználatára emlékezünk, A Simon farizeus házába belépő bűnös asszony nem szól egy szót sem, csak ránéz Jézusra, aztán lábához borul (Lk 7,35); a vérfolyásban szenvedő asszony szemével követi Jézust, nem szól egy szót sem, csak hittel és bizalommal megérinti ruháját (Lk 8,43); az apostolok rémülten tekintenek Jézusra, amikor felébresztik a tomboló vihar miatti félelmükben (Lk 8,22); a kafarnaumi százados nem is mer a Mesterhez közeledni, csak a « lélek szemével » fordul Felé, és barátai által fejezi ki feltétlen bizalmát (Lk 7,1).

Ezek az evangéliumi mozzanatok jellemzik a Teréz által ajánlott módszert is. Jézus társaságát keresve forduljunk Felé hittel, feltétlen bizalommal, ha kell: bűnbánattal; nézzünk Rá, szemléljük Őt azzal a szomjas tekintettel, amellyel legbizalmasabb barátunkra tekintünk. Feledkezzünk Rá, mint a barát a Barátra, a szerelmes a Szerelmesre, a tanítvány a Mesterre.

Azt kérdezhetitek, hogy miképpen lehet ezt gyakorlatilag megvalósítani. Más volna, ha testi szemetekkel láthatnátok Őt — úgy, mint kortársai, amikor a földön élt; — akkor nagyon szívesen megtennétek, akár mindig Őt néznétek. Ne higgyétek ezt. Akiben nincs annyi jóakarat, hogy egy kissé összeszedje magát és saját lelkében szemlélje Urunkat — amit nem jár veszéllyel és amihez elég egy kis igyekezet —, az még sokkal kevésbé lett volna hajlandó odaállni Magdolna mellé a kereszt tövéhez, hogy

testi szemével nézze az Úr halálát. Gyakoroljátok magatokat előbb a kicsiben, és akkor aztán szembenézhettek a nagyokkal is (TU 147).

Valaki azt mondja, hogy képtelen erre? Nem tud Jézusra, lelke drága Barátjára tekinteni? Feszélyezve érzi magát a végtelen Isten társaságában. Mi lehet az oka ennek a *kényelmetlen érzésnek?*

Lelkünket és gondolatainkat úgy hozzászoktattuk ahhoz, hogy kedvükre kint csavarogjanak, hogy a szegény lélek nincs többé tisztában önmagával. Hogy tehát újra megkedveltessük vele otthonát, ahhoz sok ügyességre és türelemre van szükség (TU 148).

Az ilyeneknek Teréz azt javasolja, hogy mindjárt az ima elején találkozzanak az Urral, ne töltsenek sok időt a kereséssel, mert akkor ismét elbátortalanodnak. Nézzenek szembe Vele, bátran és bizalommal. Akkor maga Jézus szabadítja meg őket a zavartól és feszélyezettségtől.

Teréz be akarja láttatni velünk, hogy a világ legegyszerűbb és legtermészetesebb dolgáról van szó. És mindjárt *példákkal* is illusztrálja ennek a szerető tekintetnek sokféleségét:

Gondoljátok meg, hogy Jézus soha egy pillanatra sem veszi le a szemét rólatok. Eltűrt részetekről ezer csúfságot és undokságot, s mindez nem volt elég arra, hogy elfordítsa rólatok a tekintetét; és ti nem volnátok képesek olykor elfordulni ezektől a külső dolgoktól, hogy Őt szemléljétek? Gondoljátok meg, hogy Ő nem vár tőlünk mást, mint azt, hogy szemléljük Őt! Olyannak fogjátok Őt találni, amilyennek kívánjátok, mert Ő annyira óhajtja, hogy forduljunk Hozzá és nézzük Őt, és mindent megtesz várakozásunk kielégítésére. ... Ha jókedvetekben vagytok, szemléljétek feltámadását... Míly ragyogó szépségű ebben a pillanatban, micsoda fenséges jelenség; míly győzelmi

öntudattal, míly vidám arckifejezéssel áll ott; hát igazán oly nagy dolog volna részetekről, hogy olykor ránézzetek arra, aki ennyi jóval halmoz el titeket? Ha nehézségeitek vannak, vagy bú nehezült a szívetekre, képzeljétek el Őt, amint a Getszemáni kert felé halad. Mekkora fájdalom töltötte el lelkét! Vagy pedig szemléljétek az oszlophoz kötözve, rettenetes kínok között. Nincs senki, aki védelmére kelne, elhagyatott. Úgy társaloghattok Vele, mintha négyszemközt volnátok. Vagy pedig nézzétek, amint a keresztet hordozza. Meglátjátok, rátok fog tekinteni szépségesen szép és irgalmas szemével (TU 145-146).

Teréz nagyon megérti azokat is, akik hosszú éveket éltek le anélkül, hogy szemük rányílt volna erre a csodálatos belső valóságra. Ő maga is sokáig társtalan volt, érzéketlen, süket és vak:

Mert ha akkor úgy, mint most, megértettem volna, hogy lelkemnek ebben kis palotájában olyan nagy Király lakik, azt hiszem, nem hagytam volna Őt olyan gyakran magára (TU 158).

Hogy mások ne essenek ebbe a hanyagságba, ajánlgatja azt is, hogy *mindennapi foglalkozásaink közepette is,* ha csak egy-egy pillanatra is, vonuljunk magunkba, nézzünk a belsőnkben várakozó Barátunkra:

Mindig nagy hasznunkra van, ha rágondolunk arra a jó Barátra, aki bensőnkben lakik (TU 162).

Ez az egymásratekintés egyre egyszerűbbé, mélyebbé, odaadóbbá válik (6). A tekintet szeretetet ébreszt, a szeretet pedig még mélyebbre tekint:

---

(6) « E lelkület élő kommentárjai a szentek. Ők a szív bensőségével fordulnak Jézus felé: úgy szeretik az Urat, mint

Az ég Ura és vele az egész mennyország mibennünk van. Élvezzük állandóan azt a tudatot, hogy nem kell fölemelnünk a hangunkat, ha Őhozzá akarunk beszélni, Ő maga fogja velünk éreztetni, hogy jelen van. (...) Meg ha egyszer megszoktuk, hogy Urunk közelében tartózkodjunk, még puszta jelekkel is meg tudjuk magunkat értetni vele. (...) Tudjuk, hogy Vele vagyunk, tudjuk, hogy mit kérünk, tudjuk, hogy míly készörömest teljesíti kívánságunkat, tudjuk, hogy míly szívesen időzik a társaságunkban. Ő nem szereti, ha nagy fejtöréssel kieszelt hosszú beszédeket intézünk Hozzá (TU 163).

* * *

Ha követtük Teréz gondolatmenetét, már tudjuk hogy hol — lelkünkben — és hogyan — Isten mellett tartózkodva és Rá tekintve — találjuk meg a belső Barátot. Mielőtt folytatnánk az elmélkedés további menetének leírását, vessük emlékezetünkbe Teréz *fontos megjegyzését*.

Ha valaki meg akarja tanulni, — mert mint mondom, a dolog tőlünk függ —, semmi fáradságot sem kímélve szoktassa magát a mondottakhoz. Lassanként majd teljesen úrrá lesz önmagán... Ha beszél, gondoljon arra, hogy van valakije, akivel a bensejében társaloghat, ha

---

ahogy szeretni szoktunk: gyengéden, tapadóan, tisztelettel, félően... Gondolataik úgy járnak feléje, mint szemeik: *'oculi nostri semper ad Dominum'* s a szemekben annyi önfeledés s a szeretetnek oly lázas tükrözése ég. E szemek a mélységbe hatnak, s érzik, hogy beléjük ég a szeretőnek édes arca... Járnak, mint az éneklő lelkek, kik az Énekek énekének harmóniáira felelnek; járnak, mint csodálatos médiumok, telve Isten illetéseivel... » (*Elmélkedések az evangéliumról;* Prohászka Ottokár *Összegyűjtött Munkái,* Budapest, Szent István Társulat, VII. 208.l.).

más beszédét hallgatja, jusson eszébe, hogy hallgathat valakit, aki sokkal közelebbről beszél hozzá. Egy szóval ne felejtse el soha, hogy *csak akarnia kell,* és *sohasem* lesz megfosztva ettől a társaságtól (TU 163).

Lelkünkben tehát Isten állandóan jelen van számunkra; nekünk az a feladatunk — és ez akarattal begyakorolható —, hogy mi is gyakran, ha lehet, állandóan, jelen legyünk Isten számára. Hogy Mellette maradjunk ne csak az elmélkedő ima idején, hanem napi elfoglaltságaink közepette, mások társaságában is.

Adja az Úr, hogy *soha* ne távozzunk el az Ő jelenlétéből! Amen (TU 164).

Időben tehát: soha. De mi legyen szeretetünk, odaadásunk mértéke?

A fődolog az, hogy elszánt akarattal *teljesen* odaadjuk Neki lelkünket, és azt úgy üresítsük ki, hogy abba, mint saját lakásába, azt tehesse bele, és azt vehesse ki, ami neki tetszik (TU 159).

Szabadok vagyunk önmagunk odaadásában. Lelkünk isteni Barátja semmire sem kényszerít, de égő türelmetlenséggel várja ezt a teljes odaadást:

Ő nem kényszerítheti semmire az akaratunkat, és csakis ahhoz nyúl, amit önként adunk neki. Mindaddig azonban, amíg mi nem adjuk magunkat teljesen Őneki, Ő nem adja magát egészen nekünk. Ez feltétlenül bizonyos (TU 159).

Teréz már régen odaadta önmagát. Viszonzásul megtapasztalta milyen istenien nagyvonalú lelke belső Barátja:

Isten csak azokat dédelgeti, akik nem szabnak határt mindenhatóságának! (BV 252) (7).

---

(7) Marie-Élisabeth Catez (1880-1906), a Szentháromságról nevezett Erzsébet nővér, dijoni kármelita mindössze öt éves szerzetesi életét arra szentelte, hogy lelke belső várkastélyába zárkózva azonosuljon Jézusával, és így áldozza életét testvérei üdvösségéért. Nem sokkal halála előtt írott imájából idézünk: « Istenem, Szentháromság, akit imádok, segíts engem, hogy magamról egészen elfeledkezve Benned éljek, változhatatlan Béke, mintha lelkem máris az örökkévalóságban időznék. Ne engedd, hogy bármi is megzavarja békémet, vagy kikényszerítsen Belőled, Én Változhatatlanom, hanem inkább minden pillanat ragadjon messzebbre misztériumod mélységében. Teremts békét lelkemben, tedd azt mennyországoddá, szeretett otthonoddá és pihenőhelyeddé; add, hogy soha ne hagyjalak magadra, hadd legyek ott egész lényemmel éber hitemben, Téged imádva, egészen átadva magam teremtő tevékenységednek. (...) Örök Ige, Isten Szava, egész életemet a Te hallgatásodban akarom tölteni; tanulékony akarok lenni, hogy mindent megtanulhassak Tőled és aztán minden éjen, minden űrön, minden tehetetlenségen át Terád akarom szegezni tekintetem és megmaradni nagy fényességedben. Imádott Csillagom, igézz meg engem, hogy soha ne tudjak kiszakadni sugárkörödből. *Emésztő tűz*, szeretet Lelke, szállj le rám, hogy bennem is mintegy végbemenjen az Ige Megtestesülése, hogy olyan újabb ember legyek Számára, kiben megújíthatja egész misztériumát. Atyám, hajolj szegény kis teremtményed fölé, ne láss benne mást, mint a te Szeretett Fiadat, akiben kedved telik. Drága 'Hármam', Mindenem, Boldogságom, végtelen Magány és Mérhetetlenség, melybe beleveszítem magam: zsákmányként átadom magam Neked; rejtőzz el bennem, hogy én is elrejtőzhessem Benned, és így várjak arra, hogy a te fényedben szemlélhessem nagyságod örvényeit. » (Élisabeth de la Trinité, *Réflexions et pensées sous forme de retraites*, Carmel de Dijon, 1968. 81-82.l. Vö. *Az Isten jegyese*, Szentháromságról nevezett Erzsébet nővér dijoni kármelita apáca életrajza, Szombathely, 1935).

VI.

HA TUDNÁD, KIVEL BESZÉLSZ!

Ó asszony! *(Mt 15,28). Isten mondja: « Ó asszony! » Hallgassatok ide mindnyájan, akik még nem tudtok imádkozni. Amikor valakinek azt mondom: Imádkozz Istenhez, könyörögj Hozzá, és az ezt válaszolja: Imádkoztam már egyszer, kétszer, háromszor, tizszer, húszszor, és ne kaptam semmit, ezt ismétlem: Ne hagyd abba, testvérem, mindaddig, amíg nem kapsz; az ima célja ugyanis annak az ajándéka, akitől azt kéred. Akkor se hagyd abba, amikor már megkaptad, tarts ki; adj hálát a kapott ajándékért. Ne elégedj meg azzal, hogy az ajkad mozgatod, kiálts a lelkeddel. Isten azokat is meghallja, akik csukott szájjal imádkoznak. A fontos nem a hely, hanem a javulás megkezdése... Fürdőben vagy: imádkozz! Úton, ágyban: vagy bárhol: imádkozz! Isten temploma vagy, ne aggályoskodj a hely miatt; egyedül az akarat a szükséges!*

Aranyszájú Szent János (344-407)

Elindultam, hogy megkeresselek Téged, Ismeretlen. Elfelejtettem a világot, nem tartottam meg semmi érzékelhetőt a lelkemben. És ekkor

megjelentél nekem, Te Láthatatlan, Felfoghatatlan, Megfoghatatlan. Megtisztítottad értelmemet, felnyitottad lelki szememet, és megengedted, hogy teljesebben szemléljem dicsőségedet. Ekkor meg mertem kérdezni: « Ki vagy Te, Uram? »

Akkor először engedted meg nekem, hitvány bűnösnek, hogy meghalljam hangod édességét. Ezt mondtad:

« Én vagyok Isten, aki irántad való szeretetből ember lett. Mivel egész lelkedből vágyódtál utánam és kerestél engem, mostantól kezdve testvérem leszel, barátom és dicsőségem társörököse. »

Simeon, konstantinápolyi szerzetes († 1022)

A szamariai nő lassan elfeledkezik arról, hogy miért jött a kúthoz. A feje fölött tűző nap sem zavarja. Nézi az ismeretlen Vándort, és nem tudja, mit kezdjen vele. Lassan indul meg a beszélgetés, de valahogy olyanformán, mintha mindkét fél süket lenne, nem hallaná a másikat. — Miféle « Isten ajándékáról », micsoda « élő vízről » beszél ez a fáradt Utazó?

Az asszony nem hitetlen, mert testvéreivel együtt ő is várja a Messiást, azt a Fölkentet, aki eljövetelekor majd mindenre megtanítja a benne hivőket. Alázatos is, hiszen nem tagadja, hogy rendezetlen életet él; a lelkébe látó rabbit prófétának nevezi. Szemében megcsillan a bizalom első szikrája is, hiszen számára fontos kérdésben az Ismeretlen tanácsát kéri.

A hitnek, az alázatnak és a bizalomnak ezeket az első kis jeleit a Mester oly nagyra értékeli, hogy kinyilatkoztatja magát a Messiás után vágyakozó asszonynak: « Én vagyok az, aki veled beszélek! » (Jn 4,26).

Teréz eddig arra tanított minket: ha imádkozni akarunk, keressük Istent önmagukban, lelkünk « belső várkastélyában ». Ha követtük iránymutatását, most Jézus, a lelkünkben lakozó Szentháromság Személyeinek társaságában találjuk magunkat. A hit szemével tekintünk erre a belső Barátra. De vajon tudjuk-e, hogyan szólítsuk meg, hogyan beszélgessünk Vele? Az ima « Istennel való beszélgetés » (TU 127), mint ezt láttuk az ima meghatározásakor. Tudjuk-e egyáltalán, *kivel akarunk beszélni?* Nem kell-e Jézusnak szenvednie attól, hogy nem ismerjük fel, hogy az első érdeklődő pillantás után magára hagyjuk? Hogy észre sem vesszük, mennyire szeretné kinyilatkoztatni nekünk Szíve belső titkait? Hogy mennyire szomjas a szeretetünkre...? Akarjuk-e megtanulni, *hogyan beszéljünk Vele?*

Ha valóban imádkozni akarunk, felelnünk kell ezekre a kérdésekre.

1. *Kivel beszélünk?*

Teréz hosszan fejtegeti, mennyire fontos, hogy mindjárt az ima kezdetén tisztázzuk magukban a választ. *A tökéletesség útja* XXII., XXIV. és XXV. fejezetében fejti ki gondolatait.

> Ha tehát az imádság Istennel való beszélgetés — amint hogy az —, akkor legelsősorban jól meg kell fontolnotok, hogy ki az, akivel beszéltek, és kik vagytok ti magatok, mert csak így fogtok illendő módon beszélni Vele (TU 127).

Teréz nem nagyon otthonos a spanyol etikett által szigorúan megszabott megszólítások rendjében. Amikor alapításai során kapcsolatba kerül a különböző társadalmi osztályok képviselőivel, a maga finom tapintatával igyekszik mindenkinek megadni a megfelelő címet, — hogy utána nagyot sóhajtson az embereknek e miatt a megmosolyogni való hiúsága miatt. Egyszer — nevetve meséli — valakit « hercegségednek » kellett volna szólítania, amint erre előzőleg alaposan kioktatták, de hogy hogy nem, az adott pillanatban a szokatlan helyzet következtében, kiment a fejéből.

> Felsültem, és mosolyogva bevallottam neki, hogy elfelejtettem, miként kell őt címezni (TU 127).

Az esetet azért mesélte el, hogy azonnal levonja a következtetést:

> Hát Veled szemben, én jó Uram, szabad talán illetlenül viselkedni? Veled szemben, aki a királyok Királya vagy? Ezt nem lehet megengedni! *Király vagy; Istenem vagy;* és azt a királyságot nem kaptad csak úgy kölcsön egy időre! Amikor a *Credo*ban azt mondják: és országának nem lesz vége, ezt mindig jól esik hallanom (TU 128).

Néhány sorral lejjebb válaszol egy elég gyakran felhozott ellenvetésre:

> Azt csak senki sem mondhatja rossznak, ha az ember, mielőtt a zsolozsmázáshoz fogna, vagy a rózsafüzért kezdené imádkozni, elgondolja, hogy kihez fog beszélni, kicsoda ő maga, és hogy miképpen kell Istennel szemben viselkedni. Én azt mondom nektek, nővéreim, hogy. ha valaki jól megfontolja ezt a két pontot, mielőtt ajakimába kezdene, akkor máris nagyon jó elmélkedést végzett (TU 129).

Miközben tanít, a rá jellemző spontaneitással az Úrhoz fordul hogy elmondja neki: kinek tartja őt, amikor imádkozik:

> Ó mennyei Uralkodónk! Te magad vagy a *Bölcsesség!* Nincs kezdeted, sem véged! Tökéletességednek nincsenek határai: végtelenek és felfoghatatlanok! A csodáknak mérhetetlen Óceánja vagy! Szépséged magában foglal minden szépséget! Magad vagy az *Erő* és a *Hatalom!* Uram segíts! — kiben volna meg az összes halandók egyesített ékesszólása, hogy fel tudja fogni, hogy képes legyen másokkal is megértetni, hogy ki ez a mi *Urunk*, ez a mi *Kincsünk!* Igen, fontoljátok meg alaposan és értsétek meg, hogy kivel akartok beszélni, vagy hogy kivel beszéltek. Ha ezer életünk volna is, akkor sem tudnánk egészen felfogni, hogy miképpen illik viselkednünk azzal az Úrral szemben, akitől az angyalok remegnek, akinek minden engedelmeskedik, aki mindenható, akinél az akarás egyértelmű a cselekvéssel (TU 130-131).

Élete vége felé, *A belső várkastély* írásakor még nagyobb tekintéllyel szól a kérdésről:

> Ha valaki ima közben nem figyel arra, hogy kivel beszél, ha nem gondolja meg, hogy kicsoda az, akihez kérését intézi, és hogy kicsoda ő maga: az ilyesmit nem nevezem imádságnak, bármennyire mozgassa is száját az illető (BV 253).

A tiszteletnél azonban sokkal fontosabb a *szeretet* szempontja. Teréz csak azért mutatja be Isten végtelen nagyságát, hogy aztán annál vonzóbbá tegye az Úr leereszkedő, isteni szeretetét. Nem akarja a lelket megbénítani, hanem nagyobb, odaadóbb szeretetre akarja késztetni. Magyarázatában viszatér kedvenc elmélkedési témájára, a Miatyánkra:

> Ha pedig a Miatyánkot imádkozom, a szívem tudni akarja, ki az a mi *Atyánk* és ki az a mester, aki erre az

imára tanított minket! (...) Isten ments, hogy elfeledkezzünk arról a *Mesterről*, aki erre az imára tanított! Ha már gyarló voltunkban nem is gondolunk mindig Őreá, valahányszor elmondjuk ezt az imát, legalább is nagyon gyakran, jusson eszünkbe (TU 138).

Ez a mi Urunk reánk nézve *minden jónak a Forrása;* Ő a mi legjobb *példaképünk.* Kívánhatunk-e jobbat annál, hogy ilyen *jó Barát* legyen az oldalunk mellett, aki nem hagy minket cserben, mint a világiak szoktak, ha bajba és szorongatásba jutunk. Boldog az az ember, aki igazán Őt szereti! (Ö 222).

Az Énekek énekéből ismert kép alkalmazásával Teréz legszívesebben *Jegyesként* beszél az Úrról. (Gondolhatna a prófétai szövegekre is, de ezeket nem nagyon ismeri). Régi hagyományt folytat, hiszen Naziánzi Szent Gergelytől Clairvaux-i Szent Bernáton és Keresztes Szent Jánoson keresztül egészen napjainkig tart azok sora, akik Isten és az ember szeretetkapcsolatát az Énekek éneke Vőlegényének és Jegyesének kölcsönös szeretetével próbálják meg kifejezni. Szándékosan említettük a férfi szentek példáit; nőknél ez a bensőséges jegyesi viszony valahogy « természetesebb ».

Teréz, aki megkapta a « misztikus eljegyzés » és a « misztikus házasság » kegyelmét is (1), így ír erről, az újszövetségben önmagát Vőlegénynek nevező Istenről:

Elég okunk van arra, hogy gyönyörködjünk a mi Jegyesünk nagyságában: hogy minél jobban megértsük, kivel léptünk házasságra és milyen életet kell élnünk. Mert itt a földön, ha valaki meg akar házasodni, előzőleg nagyon is jól tudja, hogy ki a jövendőbelije, mi az állása és

(1) L. az I. részben.

mennyi vagyona van; s éppen mi ne törődnénk azzal, hogy ki a mi Jegyesünk, s nem igyekeznénk ezt megtudni még a menyegző előtt, s mielőtt az Ő házába költöznénk? Ha a földi jegyeseket állandóan foglalkoztatja ez a gondolat, miért ne foglalkoznánk vele mi is, és miért ne igyekeznénk megérteni, hogy ki ez az Istenember? Ki az Atyja? Micsoda ország az, ahová engem el akar vinni? Mi az a kincs, amit nekem ígér? Milyen a természete? Mivel tudnék a kedvébe járni? Mi okoz neki örömet? Miben kell megváltoznom, hogy az én természetem megfeleljen az Övének? Mert hiszen erre kell törekednie a nőnek, ha boldog akar lenni a házaséletben... Veled pedig, én Jegyesem, hát csakugyan minden tekintetben kevesebbet akarnak törődni, mint az emberekkel? (TU 131).

Az Énekek énekéről írott elmélkedése nem más, mint ennek a kimondhatatlanul bensőséges jegyesi, hitvesi kapcsolatnak magasztalása. A Megtestesülés kolostor nővéreinek próbálja bemutatni, ki az az Isten, az a belső Barát, akinek társaságában élnek.

— Ó leányaim, milyen *Uratok* és *Jegyesetek* van nektek!

— Amennyire emlékszem, ezeknek a szavaknak « Csókoljon meg engem szájának csókjával » magyarázatát soha életemben nem hallottam. Ó, én Uram és Istenem! Miképpen lehetséges az, hogy egy földi féreg ilyen szavakat intézzen *Teremtőjéhez?*

— Nap-nap után tapasztalhatjuk, hogy a mi *mennyei Királyunk* bőkezűen és sokféleképpen adja békéjét és barátságát a lelkeknek a belső imában és azon kívül is. E tekintetben csak mi tartjuk Őfelségét, mint mondani szokás, három lépés távolságban. Jegyezzétek meg, azt, ami a fődolog, hogy ti. a Menyasszony kérését akkor intézhetitek az Úrhoz, ha Ő magához ölel benneteket.

— Vajon hol találni még egy ilyen *türelmes, jó Barátot?*

— Mennyire igaz az, hogy ha valaki szeret, akkor sem-

mit sem tart lehetetlennek, nem fél semmitől, ha arról van szó, hogy *Jegyesének* és *Urának* szolgálatot tegyen!

— Ó hatalmas *Ura az égnek és a földnek!* Hogyan lehetséges az, hogy az ember már földi életében ilyen bizalmas barátságban lehessen Veled? Pedig hát a Szentlélek oly világosan kimondja az Énekek éneke szavaiban!

— Nem kérek Tőled mást ebben a földi életben, én jó Uram, mint azt, hogy « csókolj meg engem a Te szád csókjával » de úgy ám, hogy ha én meg is akarnám szakítani ezt a barátságot, ez lehetetlen legyen; hogy az akaratom, én *Uram*, én *Életem*, ne legyen képes ellenkezésbe jutni a Tiéddel; és hogy, én *Istenem*, én *örök Dicsőségem*, amúgy igazában mondhassam Neked, hogy « jobb és édesebb a te szerelmed a bornál ».

— *Dúsgazdag Jegyesem! Irgalmas Istenem! Egyetlen Kincsem!* Add meg nekem azt, amit parancsolsz, és parancsold azt, ami Neked tetszik!

Ki tudná lemérni Teréz szeretetének hőfokát! Ő maga is kifullad azoknak a megszólításoknak felsorolásában, amelyekkel valahogy el akarja mondani, ki az az Isten, aki lelkünkben vár ránk.

— Azt már úgy is látom, *Jegyesem*, hogy Te az enyém vagy. Értem jöttél a világra. Értem viseltél annyi szenvedést. Értem maradtál a legméltóságosabb Oltáriszentségben. Ezek után, *Szent Vőlegény*, vajon hogy fejezzem be szavaimat? (...) Hogyan lehetne rám szüksége a *hatalmas Istennek?*

Valóban, mit mondhat még lelkünk belső Barátjáról? Most már csak egyetlen minősítés áll a rendelkezésére, az, amelyről már a szeretet tanítvány János apostol írt: « Szeretet az Isten: aki szeretetben él, Istenben él, és Isten őbenne » (1Jn 4,16).

Oh amor, ó *Szeretet!* Folytonosan szeretném ismételni nevedet, mert hiszen csupán Te lehetsz olyan vakmerő,

hogy a Menyasszonnyal együtt mondjad: « Én a Kedvesemé vagyok ». Csakis a szeretet sugallhatja nekünk azt a gondolatot, hogy ennek a mi igazi Kedvesünknek, Jegyesünknek, Kincsünknek (*verdadero Amado, Esposo y Bien mio*) szüksége van ránk! Mivel tehát Ő megengedi, ismételve mondjuk valamennyien: « Az én Kedvesem az enyém, és én az én Kedvesemé vagyok » (É ÖM III. 324-370).

Már a Teréz hitéről szóló bevezető fejezetben is jeleztük, a mostani fejtegetésekből pedig világosan kitűnik, hogy Teréz számára Isten eleven Valóság, akivel, kis gyermekkora óta személyes élő kapcsolatban volt. Az első gyermeki hitet az üdvös istenfélelem váltotta fel, aztán a megismert Szeretettel való évtizedes huzavona, tusakodás. Megtérése óta Teréz ennek a személyes Szeretetnek barátja, « jegyese », « hitvese ». *Megtapasztalja* azt, hogy az Atya szeretett leánya, hogy Krisztus a legszorosabb életközösségbe helyezte, hogy a harmadik isteni Személy építi benne ezt a szeretet-egységet.

> Nézetem szerint itt a Szentlélek a közvetítő a lélek és Isten között; Ő az, aki olyan lángoló vágyakat kelt, és mivel olyan közel van hozzá, hatalmas tüzet gyújt benne (É ÖM III. 373.

Teréznek nincsenek és soha nem is voltak hit-kételyei, érthető tehát, hogy nem tud tanácsot adni azoknak, akik ilyen nehézségekkel küszködnek. Ellenben találkozott egy olyan problémával, amely *veszedelmes tévedéssé* növekedhet, ha nem figyelünk fel rá idejében.

A XVI. sz. néhány spanyol írója tévesen azt ajánlotta: az imádkozó feledkezzék el *Krisztus Emberségéről*, töröljön ki lelkéből minden olyan elképzelést, amely földi, anyagi vonások segítségével képzeltetné

el Istent, és összpontosítson kizárólag Isten, a Szentháromság Személyeinek szemlélésére. Teréz nemcsak hallott erről az irányzatról, hanem volt alkalma közelebbről is megismerni a képviselőit. Őt magát is rá akarták venni erre a « tiszta szemlélődésre », barátai közül pedig sokan kérték ki tanácsát ebben a kérdésben. Teréz határozottan elutasítja ezt a téves nézetet:

> Világos előttem és teljesen beláttam, hogy ha az Úristennek kedvében akarunk járni, és ha azt akarjuk, hogy nagy kegyelmekben részesítsen minket, azt akarja, hogy minden (Krisztus) szentséges emberi természetének közvetítésével történjék, amelyben Őfelségének saját szavai szerint gyönyörűsége telik. Számtalan esetben tapasztaltam ezt, és az Úr maga is megmondta nekem. Világosan megértettem, hogy ezen a kapun kell belépnünk, ha azt akarjuk, hogy Őfelsége, az ég uralkodója, nagy titkokat közöljön velünk. (...) Kegyelmed (2) se keressen más utat, még ha föl is ért volna a szemlélődés csúcsára; mert ez az út teljesen megbízható. (...) Amióta ezt megértettem, gondosan megfigyeltem néhány más nagy szemlélődő szent életét, és azt látom, hogy ők is csak ezen az úton jártak. Nézzük pl. Szent Pált, aki, azt mondhatnánk, állandóan ajkán hordta Jézus nevét. Bizonyíthatják ezt Szent Ferenc sebhelyei, Páduai Szent Antalnak gyöngéd viszonya az isteni gyermekhez. Szent Bernát gyönyörűségét találta Jézus emberi természetében, Szienai Szent Katalin hasonlóképpen (Ö 221-22).

A belső várkastély hatodik lakásában az elragadtatásokkal együttjáró szemlélődő imáról írva ismét külön fejezetet szentel ennek a téves nézetnek (6. Lakás, VII. fej.). Nem sokat ad a szellemi élvezetekre, nagy vigaszra, érezhető örömre. Csak egy valami számít, akár kezdő, akár haladó legyen, aki imádkozik: viselje bátran a szenvedéseket Jézussal:

---

(2) Garcia de Toledo.

Az élet hosszú és sok benne a szenvedés. Hogy az utóbbiakat el tudjuk viselni, szem előtt kell tartanunk Példaképünket, Krisztus Urunkat, és azt nézni, miképpen viselkedett Ő a szenvedések közepette; hogyan tűrték el azokat az apostolok és a szentek? Nagyon jó társaság ám a mi jó Jézusunk! Isten mentsen attól, hogy elhanyagoljuk Őt, vagy Szent Anyját! És Ő nagyon szereti, ha együtt érzünk Vele szenvedésében, még ha ennek fejében egyszer s másszor le kellene is mondanunk szellemi vigasztalásainkról és örömeinkről. (...) Azt hiszem, világosan megmagyaráztam, hogy bármennyire legyen is valaki, annyira azért még sem szabad az anyagiaktól irtóznia, hogy még az Úrnak legszentebb emberségétől is elforduljon. (...) Ismétlem, leányaim, én ezt az utat nagyon veszedelmesnek tartom (BV 415-416).

Teréz röviden kifejti ezeket a *veszedelmeket:* aki a belső imában mindenképpen el akar vonatkoztatni Krisztus szent Emberségétől, annak imája és lelke üressé válik, a kevélység csapdájába esik, sőt odáig megy, hogy nem értékeli az Eukarisztiában köztünk élő Jézust. Nem vagyunk angyalok, válaszolja, és az Atya nem véletlenül adta nekünk Szent Fiát: Ő lett az utunk és az életünk. Az ő közvetítésével juthatunk el az Atyához is, Ő küldi nekünk a Szentlelket. Bármily magas szemlélődő imába merüljön is valaki, akkor sem tesz mást, mint a megdicsőült Krisztus boldogító jelenlétét élvezi az Atya és a Szentlélek jelenlétében.

Fernando de Valdes főinkvizítor 1559-ben a forgalomban lévő legtöbb lelkiségi, teológiai könyvet indexre tette. Teréz, aki egész életében szenvedélyes olvasó volt, az Úrnak panaszolja el bánatát. Most már hogy ismerje meg Őt, milyen könyv segítségével elmélkedjék? Lelke mélyén hallja Jézus bátorító szavait:

« Ne szomorkodj! Én majd élő könyvet adok neked » (Ö 270).

Teréz nem érti, de néhány nap múlva, elmélkedésbe merülve megvilágosodik előtte a szavak értelme:

> Az Úr akkora szeretettel foglalkozott velem és oktatott minden képzelhető módon, hogy azóta igen kevéssé, sőt majdnem egyáltalán nem szorultam könyvekre. Őfelsége maga volt az az igazi könyv, amely úgy belénk vési az olvasandókat és teendőket, hogy soha sem tudjuk elfelejteni! (Ö 270).

Teréz minden szavát az élő Isten megtapasztalásának elevensége hatja át. Ezt a bizonyosságot és boldogságot akarja megosztani nővéreivel és mindazokkal, akik válaszolni akarnak erre a kérdésre: *ki nekem Jézus Krisztus?* Kihez szólok lelkem összeszedettségében, belső csendjében? Ha válaszunk ilyesféle: Krisztus « egy a próféták közül », — tragikus sorsú népvezér, — híres vallásalapító, — az első igazi forradalmár... — nem tudunk beszélgetést kezdeni vele. Hiszen ki gondolna arra, hogy párbeszédet folytasson Buddhával, Platónnal vagy Napóleonnal? Beszélgetés, gondolatok közvetlen kicserélése csak élő személyek között lehetséges.

Feladatunk most nem az, hogy felmérjük a 2000 év óta elhangzott vélekedések sokaságát (3). Most csak egyetlen válaszra van szükségünk: a sajátunkra.

---

(3) Jónéhány magyar nyelven megjelent könyv segíthet a tájékozódásban. Pl.: *Ki nekem Jézus Krisztus,* Prugg Verlag, Eisenstadt, 1972. Ford. Sántha Máté. Vö. *Vigilia:* Ki nekem Jézus Krisztus? 1970. dec.; Koncz Lajos: *A mi Krisztusunk,* Szent István Társ. Bp. 1975; Nyíri Tamás: *Ki ez az ember?* Szent István Társ. Bp. 1976. — A *Szolgálat* 20. száma: Jézus Krisztus, 1973, karácsony.

Talán szeretnénk mi is megvallani: « Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia » (Mt 16,17), de még bizonytalan, gyenge a hitünk — akárcsak a szamariai asszonyé. A vakonszületett ember sem ismerte fel gyógyulása után azonnal Jézust. « Jézus megszólította (elsőként, akárcsak a szamariai nőt): — Hiszel az Emberfiában? — Ki az, Uram, kérdezte. *Hinni akarok benne.* — Előtted áll, felelte Jézus, Ő az, aki veled beszél! — Hiszek, Uram! — kiáltotta és leborult előtte » (Jn 9,35-38).

Ez az akarat elég ahhoz, hogy Jézus kinyilatkoztassa Önmagát nekünk.

2. *Hogyan beszéljünk Vele?*

Összeszedetten lelkünk belső Barátjára tekintünk; úgy szólítjuk meg, ahogy a szívünk diktálja; kezünket Felé nyújtjuk és arra kérjük: — adjon nekünk az élő vízből. Már kiválasztottunk egy témát, amit szeretnénk Vele megbeszélni, valamit, ami ebben a pillanatban mindkettőnket a legjobban érdekel.

Mindegy, hogy hogyan imádkozunk: szóbeli imát végzünk, értelmünkkel veszünk fontolóra valami igazságot, vagy kötetlen módon beszélgetünk lelkünk Urával. A szóbeli imát ui. elmélkedéssel kell átszőni, s az egyéb kötetlen imamódszerek sem nélkülözhetik a gondolati megformálást. Teréz, mint ezt az imáról már megállapítottuk, nem von éles határvonalat a különböző módszerek közé. *Csak egyetlen ima van;* ennek pedig lényege: « beszélgetés Istennel ».

> Jegyezzétek meg, leányaim, hogy az elmélkedés és az ajakima közti különbség nem azon fordul meg, vajon az ember csukva tartja-e a száját, vagy sem; mert ha én az ajakima közben teljesen belátom és felfogom, hogy Istennel beszélek, akkor ezt az ajakimát elmélke-

déssel kísérem. Ezt mindenkinek meg kell engednie, ha csak azt nem akarja állítani, hogy Istennel beszél, amikor a Miatyánkot imádkozva az esze egészen másutt jár (TU 127).

Ha csak el nem felejtem, a következőkben mindig egy füst alatt fogok beszélni az elmélkedésről és az ajakimáról (TU 129) (4).

Lássunk most egynéhány példát annak illusztrálására, hogyan kezdjük el a beszélgetést, soha nem felejtkezve el arról, hogy Teréz csak arra tanít, mit

---

(4) Teréz akaratlanul is a legősibb keresztény hagyomány szellemében magyaráz. P. De Broucker a *Quand vous priez, Amikor imádkoztok* c. remek kis tanulmányában az elmélkedésről szólva kitér a szóbeli imára is. Mindenek előtt elutasítja azt, hogy imának nevezze bizonyos szóbeli formák mechanikus, mintegy mágikus jellegű ismételgetését, majd így folytatja: « Valójában a szóbeli ima is a szív szava. Csak ezeket a szavakat a Szentírásból, az egyházi hagyományból, a szentek meglátásaiból veszi: kegyelmektől terhes, az Úr előtt kedves szavak ezek. (...) A régiek nem is ismertek más imát. Az igaz, hogy nem különböztették meg — mint azt azóta tették — a pontosan meghatározott kétfajta imát, ti. az elmélkedő és a szóbeli imát. Számukra « imádkozni » és « imát mondani » teljesen egyet jelentett. Ahogy mondták az imát, az valóban imádságos volt. A Bibliából összegyűjtött, vagy egy szent szerzetestől kapott szavak ajkukról a szívükbe hatoltak, hogy aztán szívükből ismét az ajkukra toluljanak. — Így kellene imádkozni a rózsafüzért és a zsoltárokat: elmélkedve és mormolgatva. A kis szent Placidus megértette ezt: 'A liturgia mondatta vele azt, amit másképp soha nem mert volna mondani. Szavai alakították gondolatait, és gondolatai alakítgatták egész lényét. A liturgia mintázta, és amikor átalakította, visszaszállt Istenhez mint a kis Placidus lényének kifejeződése' » (*Christus*, 37. Különszám. 1963. 25-26.l.).

kell nekünk tennünk e belső találkozás során; közben figyelmeztet arra, hogy meg fog szólalni a másik fél is, és akkor majd úgyis arra fordul a beszélgetésünk, amerre Ő vezet.

— Az ember igyekezzék állandóan Krisztussal maradni; beszélgessen Vele; adja elő neki bajait; ossza meg vele örömeit; ne feledkezzék meg arról, ha jól megy a dolga. Mindezt meg lehet tenni kész imaszövegek nélkül, egyszerű szavakkal, amelyeket vágyaink és szükségleteink önként adnak az ajkunkra. (Ö 112).

— Bánjatok úgy Istennel, mint édesatyátokkal, mint testvéretekkel, mint jegyesetekkel; egyszer így, másszor úgy: Ő majd megérteti veletek minden egyes alkalommal hogyan járhattok leginkább kedvében. Ne legyetek gyámoltalanok, hanem fogjátok szaván: hiszen a Jegyesetek, tehát viselje magát veletek szemben úgy, mint Jegyeshez illik! (TU 154-155).

Közeledjünk lelkünk Istenéhez feltétlen bizalommal:

— Ne húzódozzék (ti. a szórakozott lélek) ettől a jóságos Vendégtől, hanem beszéljen Hozzá, mint édesatyjához; adja elő kéréseit, mint tenné édesatyjával, mondja el Neki bajait, kérje támogatását, és értse meg jól, menynyire érdemtelen arra, hogy az Ő leánya legyen (TU 154).

— Képzeljék magukat Krisztus Urunk színe elé és értelmüknek minden fáradozása nélkül beszélgessenek, szórakozzanak Övele. Ne törjék fejüket szép következtetéseken, hanem adják elő ügyüket-bajukat, és gondolják el, mekkora oka volna Őneki arra, hogy ne túrjön meg minket a közelében. Egyszer ezt, máskor azt, mert megcsömörlik a lélek, ha mindig ugyanazzal az étellel tartják. Ezek az ételek igen hasznosak és jóízűek, és ha a lélek egyszer rájuk kap, erős táplálékot talál és sok hasznot merít belőlük (Ö 124-125).

Ostobaság volna részünkről, ha semmit sem mernénk kérni lelkünk drága Vendégétől, aki azért van jelen, hogy elárasszon szeretete ajándékaival:

> Nevetséges alázatosság az, ha én, amikor az ég és föld Uralkodója bent van a házamban, és azért jött, hogy kegyelmeiben részesítsen és élvezze társaságomat: mondom, ha én csupa alázatosságból nem felelek neki, nem maradok vele, nem fogadom el ajándékát, hanem magára hagyom. Ha mialatt Ő a lelkemre beszél, könyörög, hogy kérjek tőle valamit, én csupa alázatosságból megmaradok szegénynek, úgyhogy Ő végül is kénytelen távozni, mert belátja, hogy nem vagyok képes leküzdeni félénkségemet! (TU 154).

Ha egyszerűen imádkozunk, biztosan őszinték maradunk. Nem adunk elő nagy fejtöréssel kieszelt szép szónoklatokat, amelyeknek semmi közük sincs mindennapi életünkhöz. Közben, próbálunk arra is figyelni, hogy Jézus mit mond, mire tanít. Előfordulhat, hogy csendre int. Ha ez szóbeli ima közben történnék meg, nyugodtan hagyjuk abba. Ha elmélkedő fontolgatás közben, hallgattassuk el értelmünket, « ezt a kiállhatatlan fecsegőt » (Ö 144). Ha közvetlen beszélgetés közben, álljunk meg a kimondott vagy csak gondolt mondatnál. Figyeljünk Krisztusra. Mert ilyenkor Ő akar szólni; nem vág bele a szavunkba, csak megvárja, amíg elhallgatunk. Megtörténik, hogy kérdez, és aztán választ vár:

> Ő majd nyelvetekre adja, hogy mit mondjatok Neki. Hiszen másokkal tudtok beszélni, nemde? Hát miért ne volna mondanivalótok, ha Isten áll szóba veletek? Ne higgyétek, hogy nincs. Én legalább nem hiszem, feltéve, hogy szokástok Istennel beszélni (TU 148).

Végeredményben a belső Baráttal folytatott beszélgetés módszerét is egyedül a Mestertől sajátíthatjuk el. Teréz csak példákat mutat be, de lényegében az

Úrhoz utasít, Őhozzá, akinek megvan a mindenkire rászabott, egyéni módszere. Ezt kell Tőle kikérdezni:

> Csatlakozzatok ehhez a jó Mesterhez azzal a szilárd elhatározással, hogy meg akarjátok tanulni azt, amire benneteket tanít. Óneki gondja lesz arra, hogy jó tanítványok váljanak belőletek, és nem fog titeket elhagyni, hacsak ti nem hagyjátok el Őt. Figyeljetek jól minden szóra, amit az Ő isteni szája kiejt, mert mindjárt a legelsőből meg fogjátok érteni, hogy mennyire szeret benneteket. Már pedig nagy jó és igen kellemes a tanítványra nézve az, ha látja, hogy Mestere szereti őt (TU 149).

És ha akadozik a beszélgetés? Elfáradtunk, nincs több gondolatunk, mondanivalónk? Megpróbáltunk mindent — legalább is azt hisszük — és egyetlen épkézláb gondolatunk nincs többé. Egy csepp vízhez sem tudunk hozzájutni... *A belső Barát is hallgat...* Pedig szeretnénk valami szívhezszólóan kedveset mondani Neki, de nem megy... Próbálkozunk, de minden hiába. És az imára szánt (fél) órából még alig öt perc telt el! Mit kell ilyen esetben tenni?

Ha valami komoly okról van szó — betegség, rosszullét, leküzdhetetlen fáradtság —, Teréz azt javasolja, hogy halasszuk el az elmélkedést, végezzünk helyette valami szeretetgyakorlatot, vagy pihenjünk egyet. De általában nem ez az eset. Általában *ki kell tartani!* Méghozzá nyugodtan, kapkodás és idegeskedés nélkül. « Maradjunk meg az Úr mellett » — tanácsolta már többször Teréz. Ha valóban szeretünk valakit, szívesen tartózkodunk a társaságában, akár *szó nélkül* is. Maradjunk Mellette, alázkodjunk meg Előtte, rakjuk szeretetünk vékonyka szalmaszálait a lelkünkben kihúnyni készülő tűzre. Tudatosítsuk magunkban azt, hogy amíg mi *akarunk* Mellette maradni, jelenlétében, társaságában tartózkodni, Ő

szeretettel néz minket. Rajtunk érezhetjük tekintetét... Tudjuk, hogy szeret... Nem baj, ha nem szól; hallgassunk mi is — és közben észre sem vesszük, hogy szívünkben fellobban a szeretet.

Az összeszedettség megteremtésénél már említettünk bizonyos *segédeszközök*et; ezek az összeszedettség *megtartásában*, tehát az egész imádság idején is segítségünkre lehetnek.

> Mesterfogásokkal és édesgetéssel lassanként rávezetjük a lelkünket az imára, ahelyett, hogy attól elriasztanánk (TU 148).

Tartsunk mindig a kezünk ügyében valami könyvet, főképp az evangéliumot; szemléljünk egy számunkra sokat mondó képet; lassan, minden szónál elidőzve mondjuk a Hiszekegyet, a Miatyánkot vagy bármi mas imát; indítsuk fel a hitet, feltétlen odaadásunkat, reményünket, mondogassuk Jézusnak, hogy boldogan vagyunk a társaságában, még ha kissé nehezünkre esik is.

Célravezető módszer lehet *testünk bevonása* is az imába, amennyiben ezt feltűnés nélkül megtehetjük. Jóllehet Teréz nem foglalkozik ezzel a lehetőséggel, a kármel hagyománya kezdettől fogva ismeri. Imádkozhatunk arcra borulva, — mint Jézus a Getszemáni kertben; kitárt karokkal, — mint Jézus a kereszten; térdelve, — hogy kifejezzük hódolatunkat; asztal mellett ülve, — hogy felidézzük az utolsó vacsora családias közösségét stb. (A tánc is lehet ima! Gondoljunk a keleti népek liturgikus táncaira és a keresztény liturgiát is színezni kívánó modern kezdeményezésekre...). Azt a testtartást, mozdulatot kell választanunk, esetleg ima közben változtatnunk is, amely legjobban biztosítja szellemünk szabadságát, a Jézussal való közvetlen beszélgetést. Az imádkozó test fő jellemzője a nyugalom, — amely nyugalom egyéb-

ként része az összeszedettség megszerzésénél tárgyalt pszichológiai nyugalomnak. A feszültség, az ideges kapkodás akadálya az imának. A szándékosan keresett kényelmetlen testtartás -- ha csak nincs külön vezeklés célja —, inkább akadályozza, mint segíti az imát. Ugyanis az ember figyelme önmagára irányul és nem Istenre. Ágoston is megjegyzi, hogy a Szentírás nem ír elő semmiféle szabályt arra vonatkozóan, milyen testtartás felel meg legjobban az imának. És valóban: a vámos állva imádkozott (Lk 18,3), István térdre hullva (Csel 7,60), Dávid leborult az Úr előtt (2Sám 7,18), a zsoltáros pedig még ágyában is az Urat dicsérte (Zsolt 6,7). (5).

* * *

(5) Egészítsük ki ezt az eszmefuttatást még egy gondolattal: *hol imákozzunk?* Teréz azért nem tárgyal erről, mert a kármeliták mindig a kóruson elmélkednek vagy a cellájukban. De ő, bármerre járt, bárhol utazott — lovon, öszvéren, kocsin —, bárhol szállt meg — szennyes fogadóban, főúri palotában, vagy egy híd alatt — mindenütt tudott elmélkedni. Hosszabb útjain nemcsak a nővérek, hanem az egész útiárasság, kocsisok, szolgák, útikalauzok is bekapcsolódtak az imába. — Egyesek a templomban, mások séta közben, folyóparton, ismét mások szobájukban visszahúzódva szeretnek imádkozni. Minden hely alkalmas az imára — gondoljunk arra az éhségbunkerra, ahol Kolbe atya és társai imádkozva, énekelve várták a halált! — ahol összeszedett csendet tudunk magunkban teremteni és beszélgetni a belső Baráttal. Ő mindenütt jelen van: « Benne élünk, mozgunk és vagyunk » (Csel 17,28). — A Szentírás példái is ezt bizonyítják: Ábel a mezőn mutatott be áldozatot, Noé a bárkában, Ábrahám a hegytetőn, Dávid a csatamezőn, Illés próféta a Kármelen. A szegény özvegy a templomba imádkozott, Mária és József a betlehemi istallóban, az apostolok az utolsó vacsora termében, Jézus a hegyen, a pusztában, a Getszemáni kertben...

Az elmondottak szemléltetésére idézzük fel, hogyan tanult meg elmélkedni a kilenc éves lisieux-i kislány, Martin Teréz. Az esetről Mária, bencés nővér számol be kis Teréz boldoggáavatási perében. Mindketten ugyanabban az időben voltak növendékek a lisieux-i bencés intézetben. Teréz, a kicsik, Marguerite pedig a tizenöt éves nagylányok között. Egy napon a kis Teréz megkéri idősebb társát, beszélgessenek egy kicsit az órák közötti szünetben. Marguerite abban az időben egy jámbor diáktársulat elnöke, s ezen a címen a kisdiákok gyakran fordulnak hozzá valami kis lelki tanácsért, buzdításért. Azt hiszi, ez alkalommal is erről van szó. De amikor a csinosan öltözött, babaarcú kislány ezt a kérést szegezi neki: — Marguerite, én nagyon szeretném megtanulni, hogyan kell elmélkedni! — meghökken és zavarba jön. Valamit mond neki, már csak hivatalból is, aztán elbocsátja. A kislányt szemmel láthatólag nem elégíti ki a felelet; összeráncolt homlokkal sétálgat napokig az udvaron, látszik, hogy nagyon töpreng valamin. Amint egyszer így rója az utat, észrevesz egy nővért, aki a konyha lépcsőjén ülve zöldséget tisztogat. Megszólítja és minden különösebb bevezető nélkül őt is megkérdezi: — Hogyan elmélkedik egy szerzetesnő? A nővér nem hökken meg, hanem rámosolyog a kisdiákra és ezt mondja: — Én nem tudom, hogy csinálják a többiek; ahogy én csinálom, azt hiszem, az valahogy úgy van, mint amikor Maga, Teréz, este hazamegy a papájához, akit már reggel óta nem látott; nyakába ugrik, megmutatja a jó jegyeket, elmesél mindenféle apróságot, ami csak volt, örömét, bánatát. Nos, én is így teszek a jó Istennel, hiszen Ő az én Atyám. Gondolatban egészen közelében helyezkedem el, imádom, egészen kicsivé teszem magam Előtte, olyan kicsivé, mint

Maga, Teréz, aztán beszélek neki; a szívemmel elmélkedek, és ha tudná, milyen gyorsan elszáll az idő! — A kislány némán hallgatja Henriette nővér magyarázatát, köszönetet mond és becsengetéskor szemmel látható elégedettséggel megy vissza az osztályba.

Kis Teréz tehát megkapta a neki tetsző választ? Úgy látszik, kielégítette a zöldségtisztítás közben kapott magyarázat. A történetnek folytatásáról ugyanez a nővér számol be:

« Egy bizonyos idő múlva ez a drága gyermek visszajött és azt mondta: 'Elmondtam a kármelita nővéremnek azt, hogyan végzi Henriette nővér az elmélkedést. Ő meg azt kérdezte: — Nos, kis Terézem, te mit gondolsz minderről? — Én azt gondolom, válaszoltam, hogy nem nehéz elmélkedni. — Elmélkedj hát akkor te is a szíveddel, ha ez tetszik neked!' » (6).

A kilencéves kisdiák kétségtelenül azt a magyarázatot hallotta, amelyet keresett, valamint olyan kifejezésekkel, amelyek megfeleltek pszichológiájának: úgy beszéljen a jó Istenhez, mint édesapjához. A szívével. Teréz gyakorolta ezt az elmélkedést, és igen otthonosan érezte magát benne. A krónika arról már nem szól, hogy tovább keresett volna. Henriette nővér egyszerű, Pauline által is jóváhagyott magyarázata azt fejezte ki, amit a kislány már gyakorolt és élt: belső, otthonos barátság Istennel. Henriette nővér önkéntelenül is azt az utat mutatta meg Martin Teréznek, amely felé Avilai Teréz irányítja a kezdőket. Ezt mondja mindnyájunknak:

Beszélj Istennek a szíveddel!

---

(6) Vö. *La petite Thérèse à l'Abbaye.* Idézi L. Guillet, *L'eau vive* 133.l.

VII.

AZOKNAK, AKIK ELINDULTAK AZ IMA ÚTJÁN

Ha nem tudtok összeszedettek lenni az imában, tartsatok ki, amennyire csak tudtok, és Isten megbocsát; mert nem hanyagságból, hanem emberi gyöngeségtek miatt nem tudtok úgy megmaradni jelenlétében, mint kellene.

Nagy Szent Vazul (329-379)

Minél kivetkőzöttebb, mélyebben alázatos a lélek, annál inkább alkalmassá válik a magasságokra. Emelkedése, amelyre képessé válik, olyan mértékű lesz, amennyire leszáll gyökereihez, lénye legmélyének mélységébe.

Folignói Boldog Angela (1248-1309)

Teréz magyarázata nyomán kezd kirajzolódni előttünk, hogyan imádkozzunk lelkünk belső Barátjához, hogyan szóljunk Hozzá a szívünkkel. Talán már meg is tapasztaltuk ennek az élő vízforrás felé vezető útnak örömeit és nehézségeit. Észrevettük azt is, hogy néhány hónapos próbálkozás után valami fáradtság vesz erőt rajtunk. Legszívesebben abbahagynánk az imádság gyakorlatát.

Teréz jól ismeri ezt a gyakori kifulladást, maga is közel húsz éven keresztül bukdácsolt:

> Nemegyszer visszafordultam a megkezdett úton, és kis híja, hogy végleg tönkre nem mentem (Ö 39).

Ha *állhatatosan ki akarunk tartani az imában* és el akarjuk kerülni a zsákutcákat és a bukdácsolást, meg kell ismerkednünk azokkal az általános feltételekkel, amelyek biztosítják előrehaladásunkat.

1) Az imádkozó Jézus példájára keressük rendszeresen a *magányt*, az egyedüllétet. (Vö. Lk 5,16; Lk 9,18; Mt 6,6). Teréz alaposan megfigyelte a nagy imádkozók életét, és levonta a következtetést:

> Abban is utánozhatjuk a szenteket, hogy keressük a magányt, gyakoroljuk a hallgatást (Ö 121).
>
> Akik csak éppen hogy elkezdték gyakorolni a belső imát, azoknak hozzá kell szokniok ahhoz, hogy ne akarjanak mindenfélét látni és hallani, a belső ima idején pedig egyáltalán semmit, hanem maradjanak egyedül, és ott, mindenkitől távol, bánkódjanak életük miatt. Ezt különben a kezdőnek és a haladónak egyaránt meg kell tennie (Ö 104).

Teréz életével bizonyította, hogy ez a magány-teremtés a leglehetetlenebbnek látszó körülmények között is lehetséges (1).

---

(1) A mai hajszolt életritmus, zsúfoltság, zaj, egymásrautaltság nem kedvez a magány keresésének, — de nem teszi lehetetlenné! A buszon vagy az utcán végzett többé-kevésbé összeszedett imával még nem tettünk meg minden erőfeszítést azért, hogy az elmélkedő ima előfeltételeként magányt és csendet biztosítsunk magunknak. Ezt jó észben tartanunk. — Másrészt: lehetnek olyan átmeneti időszakok — napok, hetek —, amikor fizikailag képtelenek vagyunk a félrevonulásra. Szolgáljon ilyenkor vigasztalásunkra annak

2) Az *alázat* fontosságát Teréz annyiszor hangsúlyozza, hogy hajlamosak lennénk őt túlzással vádolni.

Az alázatosság oly méh, amely szünet nélkül dolgozik odabent a méhkasban. Ennek munkája nélkül minden elveszne (BV 260).

A belső ima egész épülete az alázatosság talapzatán nyugszik, és minél mélyebbre alázza magát a lélek a belső imában, annál magasabbra emeli az Úr. Nem emlékszem, hogy egyet is kaptam volna azok közül a nagy kegyelmek közül, amelyekről ez után fogok beszélni, hogy előzőleg ne lettem volna teljesen megsemmisülve saját gonoszságom miatt (Ö 225).

Teréz nem felejti el, hogy elsősorban leányainak ír. Az Énekek éneke magyarázatába is beszövi a hit és az alázat erényének fontosságát, de ilyen anyai szavak kíséretében:

Egy gondolat ötlött most eszembe, amely éppen ide illik és azokra vonatkozik, akik természetüknél fogva kislelkűek és bátortalanok, mint például rendszerint a nők. Mert ez utóbbiaknál a gyönge természet félénk marad. Nagyon kell tehát vigyáznunk, mert ez a természetünkben gyökerező gyávaság fölséges koronától foszthatna meg bennünket. Valahányszor tehát elfog benneteket ez a gyöngeség, vegyétek elő a hitet és az alázatosságot; legyetek rendületlenül meggyőződve arról, hogy Isten mindent meg tud tenni, és ezzel a hittel vállalkozzatok bátran az elétek táruló feladatra. Hiszen Ő képes volt

---

tudata, hogy Isten mindenütt jelen van, hogy soha nem hagy el, azt adott körülmények között testvéreink végkimerülésig menő szolgálatát kívánja tőlünk. Csak szívünk maradjon mindig nyitott, készséges kegyelmének befogadására; Alapvető beirányultságunk a fontos: erre a legnagyobb hajszában is képesek vagyunk — Amikor rendeződnek ezek a « rendkívüli körülmények », vissza kell térnünk az előzőleg gyakorolt rendszeres belső imára.

erőt és állhatatosságot önteni annyi zsenge korú szentbe és megsegítette őket abban, hogy elviseljék a rettenetes kínzásokat. Nem kíván Ő mást, mint ezt az elszántságot, amely Őt úrrá teszi szabad akaratunk fölött, mert hiszen egyáltalán nem szorul rá a mi saját erőlködésünkre. Ellenkezőleg, éppen a gyengékben szereti ragyogtatni hatalmát, mert ilyenekben az jobban érvényesül, és Ő nagyobb mértékben elégítheti ki azt a hő vágyát, hogy nekünk kegyelmeket osztogasson (É ÖM III. 358).

A következő meghatározás az alázatot az igazsággal azonosítja:

Egy alkalommal azon gondolkodtam, miért oly nagy barátja Urunk az alázatosság erényének. Egyszerre csak — anélkül, hogy következtetés útján jöttem volna rá — ott állt szemem előtt az igazság: azért szereti annyira, mert Isten maga az Igazság, az alázat pedig nem más, mint az igazság útján való járás (BV 438) (2).

Hogy érdemes-e az igazság útján járnunk, arra ezt válaszolja:

Alázat, alázat, minél mélyebb alázat! Ezzel az erénnyel férkőzünk legkönnyebben az Úr Szívéhez! (BV 309).

És nem ez a « közelférkőzés » belső imánk legvonzóbb célja?

---

(2) Lisieux-i Teréz rettenetes agóniájában azt kéri elöljárójától, készítse elő a halálra. Azt a választ kapja, hogy az előkészület már megtörtént, hiszen mindig gyakorolta az alázatosságot. Teréz megdöbbentően egyszerű vallomást tesz: « Igen, úgy tűnik, hogy mindig csak az igazságot kerestem. Igen, megértettem, hogy mi a szívbeli alázat. Úgy gondolom, alázatos vagyok » (*A Gyermek Jézusról és a Szent Arcról nevezett Teréz Utolsó Beszélgetései nővérével, Jézusról nevezett Ágnes anyával*, Róma, Anonymus, 1974, 141.l.).

3) El kell határoznunk, hogy *minden nap elmélkedünk.* Ennek a bátor akaratnak tettekben kell megnyilvánulnia: folytatjuk az elmélkedő imát, bármi történjék, minden külső vagy belső nehézség ellenére is.

> Amikor elindultok, hogy ezt a kincset meghódítsátok magatoknak, és erre a célra a királyi utat, a biztos utat választjátok, amelyen előttetek Királyotok járt és az ő összes szentjei: akkor aztán, előállnak azzal, hogy míly sok azon a veszedelem, és se vége, se hossza az ijesztgetésnek. (...) Ne engedjétek azonban magatokat rászedni, és ne hallgassatok senkire, aki más utat mutat nektek, hanem maradjatok meg a belső ima útján (TU 123).

Teréz nem kisebb elszánást kíván, mint a katonák hősiessége; erre a példára többször is visszatér:

> Ezen az úton sohasem hiányzik a vigasztalás vize, vagy legalább is soha nem apad el annyira, hogy ne lehessen kibírni az utat. Mivel pedig az így van, fogadjátok meg tanácsomat és ne csüggedjetek el az úton, hanem harcoljatok hősök módjára. Legyetek készek arra, hogy akár életeteket is adjátok ebben a küzdelemben. Ha megmaradtok az elhatározás mellett, hogy inkább meghaltok, semmint lemondjatok a végső állomás eléréséről, akkor —ha az Úr kissé meg is szomjaztat benneteket ebben az életben — az örökkévalóságban annál bőségesebben fog megitatni. Adja az Úr, hogy mindig hűségesen kitartsunk mellette! (TU 116-117).
>
> Legyen a lélek férfias, nem pedig olyan, mint azok a katonák, akik amikor — nem tudom már, kinek a vezérlete alatt (3) — a harcba vonultak és lehasalva itták a vizet. Tegye fel magában, hogy megküzd az összes rossz szellemekkel, és jegyezze meg, hogy nincs jobb fegyver ellenükben a keresztnél (BV 273).

---

(3) Gedeon vezérlete alatt; l. Bír 7,5.

Teréznek volt alkalma nagy imádkozókkal megismerkedni. Megfigyeléseit így összegzi:

> Nem igen láttam igazán szemlélődő embert, aki ne lett volna bátor és kész minden szenvedésre. Ha ugyanis gyönge az illető, akkor az Úrnak az a legelső dolga, hogy bátorságot önt belé és megszünteti benne a szenvedéstől való idegenkedést (TU 100).
>
> Rajta tehát, gyakoroljuk az elmélkedést, vagy pedig, ha valaki arra nem volna képes, gyakorolja az ajakimát, a lelki olvasmányt, az Istennel való beszélgetést. Senki se maradjon el az imaóráról (4) mert nem tudja, mikor hívja az Úr és mikor nyújtja felé ajándékát (TU 101).

Teréz élete végéig siratta azt a hanyagságát, hogy 28-29 éves korában egy évig teljesen abbahagyta az elmélkedést. Betegségére, gyengeségére hivatkozott maga és mások előtt...

> Mindez természetesen nem volt elegendő ok arra, hogy abbahagyjak valamit, amihez nem kell testi erő, hanem csak szeretet és pontosság; mert hiszen az Úr mindig megadja hozzá a módot: csak akarnunk kell! (Ö 68).

Saját bőrén tapasztalta meg, milyen veszélynek tette ki magát azzal, hogy nem folytatta a belső imát. Könyörögve kér mindenkit: ne hagyjon fel az elmélkedéssel, mert ha ezt teszi, lelki állapota sokkal roszszabb lesz, mint mielőtt elkezdte volna.

> Az Isten szerelmére kérem, legyen meg bennük az az alázatos, de szentül makacs elhatározás, hogy semmi áron sem térnek többé vissza Egyiptom húsos fazekaihoz! Ha pedig gyarló, gonosz, romlott és nyomorult természetük bukásba sodorná őket — amint ez velem is megtörtént! — ne feledjék az elvesztett kincset, gondolják meg félve

(4) A kármelita közösségekben ma is reggel és délután egy-egy órát szentelnek a csendes elmélkedő imának.

és remegve — mert van rá okuk! —, hogy ha nem térnek vissza a belső imához, fokról fokra mélyebbre fognak süllyedni; Mert ezt nevezem én igazi bukásnak: amikor ti. az ember meggyűlöli azt a utat, amely őt akkora kincshez juttatta. Az ilyen lélekhez szólok most. Hiszen nem azt mondom, ne bántsa meg Istent és ne essék bűnbe, mert hát olyan nyomorultak vagyunk! Én csak azt tanácsolom neki, hogy ne hagyja abba a belső imát. Ott majd kinyílik a szeme; elnyeri az Úrtól a bűnbánat kegyelmét s az erőt a fölkeléshez. Ellenben ha felhagy a belső imával, higgye el, hogy veszedelemnek teszi ki magát! » (Ö 141-142).

Élete vége felé már nem a rá jellemző szenvedélyes hévvel, hanem bölcs egyszerűséggel így fogalmaz:

Nagyon féltem azokat, akik abbahagyják a belső imát, mert állapotuk szükségképpen napról-napra rosszabb lesz (BV 318).

A tökéletesség útja XXIII. fejezetében megjelöli azt a *három okot,* amelyek miatt elszánt bátorsággal *ki kell tartani* a belső ima útján.

— Az Úr annyit ajándékozott és annyit ajándékoz nekünk most is folytonosan; ha tehát elhatároztuk, hogy mi is ajándékozunk neki valamit, és pedig ezt a hűséges szolgálatot, akkor talán mégis csak illik, hogy habozás nélkül és határozottan adjuk ezt neki, ne pedig úgy, mintha csak kölcsönadnánk és hamarjában vissza akarnánk venni. (...) Mert ha már rászántuk magunkat arra, hogy abból a sok időből, amelyet másokra fecsérelünk, egy keveset Neki szentelünk: akkor már adjuk neki azt az időt úgy, hogy az eszünk egészen Övele foglalkozzék és ne gondoljunk másra. Ezenkívül pedig legyünk szilárdan eltökélve, hogy ezt az időt sohasem vonjuk meg többé Tőle, bármennyi szenvedéssel, ellentmondással és lelki szárazsággal találkozzunk is. Ezt az időt úgy kell tekintenem, mint amelyhez nincs jogom sem többé (TU 133).

— A másik ok, amely miatt a szilárd elhatározás annyira fontos, az, hogy jórészben elejét vegye az ördög kísértéseinek. Az ördög ugyanis nagyon fél a határozott jellemű lelkektől. (...) Ha észreveszi, hogy valaki ingatag jellemű, hogy nem erős a jóban és nincs meg benne az eltökélt szándék és az állhatatosság: az ilyen embernek nem hagy egy pillanatnyi nyugtot sem. Ezt én mind tapasztalatból ismerem, s ezért újra mondom, hogy az ember el sem hinné, mennyire fontos ez a szilárd elhatározás (TU 134).

— Egy harmadik fontos ok az, hogy így aztán sokkal bátrabban harcol az ember, mert tudja, akármi történjék is vele, nem szabad meghátrálni. Úgy van vele, mint az olyan katona, aki a harc tüzében tudatában van annak, hogy ha nem győz, nem fogják megkímélni az életét; az ilyen nem igen törődik a sebekkel, mert hiszen tudja, hogy mit jelent rá nézve a győzelem, s hogy az élete függ tőle (TU 135).

Nincs mit aggódnunk, magyarázza még, hogy eloszlasson minden félelmet: maga az Úr hív erre az útra, el tudnánk képzelni, hogy nem fizeti utazásunk költségeit? De ha még ezek után is kételkednék valaki, Teréz ezzel zárja le a vitát:

Próbálja meg! Mit veszít vele? Mert az az egy jó oldala megvan ennek az útnak, hogy többet kapunk rajta, mint amennyit kérünk, sőt többet, mint amennyit kívánni tudnánk. Ez határozottan így van. Magamról tudom (TU 136).

Talán még csak most gondolunk az elmélkedő ima elkezdésére; talán már többször feltettük magunknak, hogy naponta egy negyed órát, vagy fél órát kizárólag az Úrnak szentelünk. Lelkigyakorlatot végeztünk, vagy valami jó könyv akadt a kezünkbe, vagy éppenséggel egy jó beszélgetés nyomán elhatároztuk, hogy hűségesen megtartjuk az imára szánt

időt. Aztán rövid idő után minden abbamaradt. Egy újabb indításra újra kezdtük, — hogy aztán ismét megtorpanjunk. El se indultunk igazán, vagy zsákutcába futottunk már többször is. Miért?

4) Bizonyára elhatározásunk *indítékai* voltak hiányosak. Hiányoztak a « *nagy vágyak* ». De voltaképp mire kell vágyakoznunk?

> Értsük meg, hogy az igazi tökéletesség nem egyéb, mint az Isten és felebarátunk szeretete! (BV 267).

Isten nem kíván semmi mást. Tehát, ha szívünkben él ez a vágy, s el akarunk jutni ennek a kettős szeretetnek teljességéhez, hűségesek maradunk az elmélkedő imához. Teréz nagyon fontosnak tartja, hogy ne szabjunk határokat vágyaink elé; ezért igyekszik felrázni a kislelkűeket, kicsinyhitűeket, szűkkeblűeket, és óv a magatartásuk mögött megbúvó hamis alázattól. Ne azt mondogassuk, hogy nem vagyunk szentek, nem vagyunk angyalok! Hát persze hogy nem vagyunk azok! Inkább vegyük szemügyre azt, hogyan lettek szentek a szentek, mivé lehetünk mi Isten segítségével! « Mit bánom én, ha meghalok! » — vetette oda Teréz a kísértőnek, amikor az, egészségének védelme címén, el akarta téríteni a belső ima útjáról. Teréz végleges megtérése után nem méricskélt többet, hanem szabad és nagylelkű elhatározással tette kockára mindazt, amivel rendelkezett: önmagát. Ekkor megtapasztalta, menynyire szereti Isten a merész és Érte mindenre elszánt embereket! Ennek a tapasztalatnak birtokában sóhajt fel *A belső várkastély* írása közben:

> Mindig csak lépésről-lépésre haladni előre, hiszen így sohasem érünk az út végére! Az Isten szerelmére, feszítsük meg erőnket! Bízzuk Őrá okainkat és aggodalmain-

kat, feledkezzünk meg természetes lomhaságunkról! A mi kötelességünk az, hogy sietve előrehaladjunk, hogy minél hamarabb megláthassuk a mi jó Urunkat! (BV 289-290).

Leányainak és minden kereszténynek szól a meghívás:

Jöjjetek, hagyjátok apró-cseprő jócselekedeteiteket: lépjetek be a belső várkastélyba! (BV 282).

El kell jutnunk Isten és testvéreink szeretetének teljességére, és ezt csak a belső imában sajátíthatjuk el. Ha kitartunk a belső ima útján, állandóan növekszik bennünk a szeretet. A szeretet viszont az ima újabb távlatait tárja fel előttünk. Teréz nem titkolja azt a meggyőződését, hogy a belső Baráttal folytatott párbeszédben, egyszer Isten veszi át a beszélgetés irányítását. Nen hagyja sokáig, hogy keserves munkával küzdjünk meg az élő víz egy-egy cseppjéért: Ő maga fogja megnyitni az élő víz forrását. Teréz feltételezi, hogy leányaiban, olvasóiban, megvan az a vágy, hogy eljussanak a természetfeletti szemlélődésnek ehhez a tiszta forrásához. Minden sorából ez a vágy sugárzik: — Uram, add meg ezt az élő vizet mindazoknak, akik most ezeket a sorokat olvassák! Hadd haladjanak bátran, egész lényük nekifeszülésével azon az úton, amelyen Te, jársz előttünk! Hadd jussanak el a *természetfeletti szemlélődéshez.*

* * *

Célszerűnek látszik, hogy itt, a feleúton, áttekintsük *Teréz imafogalmának teljes rendszerét.* Egyrészt visszatekinthetünk, másrészt világosabban látjuk a célt. Szeghy Ernő, Avilai Szent Teréz írásainak magyar fordítója, *A tökéletesség útja* XXIV. fejezetéhez

csatolt jegyzetében a következőképp vázolja fel a Teréz műveiben megtalálható imafajtákat:

« 1) Imádság (*oración*) általános fogalom; Teréz írásaiban rendszerint szemlélődést jelent.

2) Ajak-ima (*oración vocal*) egyedi fogalom; csak ezt az egyet jelenti.

3) Elmélkedés (*meditación*) mint egyedi fogalom jelenti az okoskodó elmélkedést (egy igazságot fontolgatunk, következtetéseket vonunk le és azokat magunkra alkalmazzuk); mint általános fogalom jelentheti az összes következőket.

4) Képzeleti szemlélődés (*consideración*) mint egyedi fogalom jelenti az elmélkedésnek azt a fajtáját, amelynek során az ember eleven képzelettel lelki szemei elé varázsol egy képet vagy jelenetet. Része lehet az okoskodó elmélkedésnek (a Szent Ignác-féle elmélkedésben a bevezető részben kap helyet), de önállóan is gyakorolható. Mint általános fogalom ismét magába zárja a következőket.

5) Az összeszedettség imája (*oración de recogimiento*) mint egyedi fogalom jelenti azt az imát, amelyben az ember okoskodás és képzeleti képek nélkül pusztán a hit alapjára helyezkedik, szeretettel figyel Istenre és átengedi magát az isteni kegyelem működésének. Teréz a TU-ban ezt az imát a természetes imák közé sorolja. Nevezhetjük természetes szemlélődésnek.

6) A természetfeletti v. tökéletes szemlélődés (*contemplación perfecta*) vagy egyszerűen szemlélődés az az ima, amelynek során Isten közvetlenül hat a lélekre: felfüggeszti a lelki tehetségek működését, elragadtatást okoz stb. A természetfeletti szemlélődés kezdő foka az ún. nyugalmi ima ».

A következőkben a 6. pontban jelzett természetfeletti szemlélődésről lesz szó.

VIII.

A « TERMÉSZETFELETTI » SZEMLÉLŐDÉS

Tanítsanak az emberek arra, hogyan keressük Istent; az angyalok arra, hogyan imádjuk Őt; de hogy hogyan találjuk meg Őt, hogyan bírjuk Istent és hogyan élvezzük Őt: arra egyedül Isten taníthat meg.

Guillaume de Saint-Thierry
(1085-1149)

A szemlélődés a lélek minden szeretetének és minden erejének igazi és tökéletes összegyűjtése azért, hogy az imádás és az öröm érzelmében megismerjen valamit az isteni természetből; például hatalmát, bölcsességét, szeretetét, titkos ítéleteit, legszentebb akaratát.

Nagy Szent Albert (1193-1280)

Isten működik a lélekben; már nem a természetes képességek közvetítésével, hanem közvetlenül önmaga által közli önmagát.

Keresztes Szent János
(1542-1591)

Mielőtt a természetfeletti (*sobrenatural*) vagy tökéletes szemlélődés (*contemplación perfecta*) Teréz által bemutatott tanítását megkísérelnénk röviden

összefoglalni, röviden meg kell világítanunk a szemlélődés (*contemplatio*) és a természetfeletti (*supernaturalis*) szavak jelentését.

I. *Mit jelent a szemlélődés?*

A szemlélődés témája szinte kimeríthetetlen; a profán és a lelki irodalom számtalan tanulmánya foglalkozik vele. A *Dictionnaire de la Spiritualité* (1) több száz oszlopban tárgyalja (1643-1948). Legegyszerűbben így határozhatnánk meg: Intuitív (közvetlen) megismerés, « látás ».

1) *A szemlélődés fajtái*

Attól függően, hogy a néző, szemlélődő ember milyen képességét használja, és mire irányul tekintete, mit vagy kit szemlél, a következő fontosabb szemlélődési fajtákról beszélhetünk.

a. *Esztétikai* szemlélődés. Tekintetünket és figyelmünket megragadja pl. egy békésen alvó gyermek, egy művészi alkotás, egy kenyérmorzsával küszködő hangya, egy varázsos színekkel játszó naplemente, a csillagos égbolt stb. Szinte elfeledkezünk a minket körülvevő világról, tekintetünk megpihen, megnyugszik szemlélődésünk tárgyán. Nem heves érzelmek, hanem inkább csendben gyönyörködő nyugalom veszi birtokába értelmünket és szívünket. Nem annyira a részletek kötik le figyelmünket, mint inkább a szemlélt tárgy egésze; eddig meg nem tapasztalt egységében, elevenségében, mélységében fogjuk fel. Vonzódunk a szemlélt tárgyhoz, szeretjük odaadó, nyitott

(1) Párizs, Beauchesne, 1953, « *Contemplation* ».

szívvel, anélkül, hogy föltétlenül birtokolni akarnánk. Nem érintjük — a valóság egy mélyebb dimenziójának megtapasztalása ugyanis mély tiszteletet ébreszt bennünk —, mégis valamilyen módon magunkkévá lesz a szemlélt tárgy: képe lelkünkbe vetítődik. Titokzatos egységbe lépünk szemlélődésünk tárgyával; « megragadottak leszünk », és ez a nyugalomban, csendben, békében összefüző bensőséges kapcsolat boldoggá tesz minket. A szemlélt szépség az ezerarcú valóság új összefüggéseit tárja fel előttünk. Olyan vonásokra, kapcsolatokra, mélységekre, távlatokra nyílik rá a szemünk, amelyek mellett talán már ezerszer is érzéketlenül, vakon elrohantunk. A szemlélődés megszűnte után is megmarad a lelkünkbe vetült kép és az esztétikai öröm. Talán egy életre szóló benyomással lettünk gazdagabbak. Ezen a szinten tehát az *érzékletes* látás dominál, de magasabb szellemi képességek is működésbe lépnek.

b. Az *értelmi* v. *filozófiai* szemlélődés valamilyen elvont igazságra irányul. Pl. a tudósok megfigyelik a természet törvényeit, és kutatásuk eredményeit egy képletbe, egy egyszerű grafikonba sűrítik, vagy egy egész sor fizikai jelenség átfogó magyarázatául teóriát állítanak fel, amit aztán esetleg kísérletekkel verifikálnak. (Maga a teória a görög *theoria*-ra utal, amely eredetileg « istenlátást » jelent. Platón szerint a szemlélődés a filozófus feladata, aki az érzékelhető dolgokon túl, amelyek csak árnyékai az igazi ideáknak, igyekszik látni a szemlélt dolgok igazi valóságát.) Az értelmi vagy filozófiai szemlélődés elvezethet a legmagasabbrendű igazságok szemléléséig.

c. A *teológiai* szemlélődés. A végtelenre nyitott emberi szellem, még pontosabban a hit által megvilágosított értelem képes Isten szemlélésére. A hivő

ember vagy a teológus már nem okoskodik, hanem a hit szemével mintegy « látja » Istent. Ez azonban nem teljesen közvetlen látás, hiszen Istent csak a teremtésből kiindulva (a nagyvilág szemlélése és még inkább a lélek önmagába tekintése révén) analógiák révén ismerhetjük meg. Ez áll még a kinyilatkoztatás alapján történő istenismeretre is. De a hit aktusa nemcsak értelmi tevékenység, az akarati döntésnek (szeretet, bizalom a személyes Istenben) is fontos szerepe van. Kezdetben talán a hittől megvilágosított ész vezet, de amint a hit elmélyül, egyre inkább az akarat (szeretet) veszi át a vezetést. A szemlélt igazság vagy valóság vonzásába kerülünk, a szeretet mozgatja szellemi tevékenységünket.
Lássunk talán két példát.

Tanulmányaim közben Isten létének bizonyítékaival foglalkozom. Értelmemmel átlátom az érvek igazságát, emlékezetemben elraktározom a tényeket; közben megragad a hitből fakadó bizonyosság: Van Isten! A hirtelen átélt igazság nyugalomra készteti kutató, mérlegelő értelmemet. Elcsendesedek, szívemben kigyúl a szeretet. Örülök annak az egyszerű ténynek, hogy van Isten! Bizonyos vagyok abban, hogy szeret, ezért teremtett, és felízzik bennem a vágy: bárcsak viszontszerethetném! Egyszerűen csak azért, mert Ő van. Nem gondolok arra, hogy ez hittétel, ezt hinnem kell, hanem boldog vagyok, hogy szemlélhetem, hihetem, megtapasztalhatom Őt. A hittétel megragadott igazságával, a személyes Isten pedig szeretetével. Nyugalom, öröm, hála, béke tölt el. Isten van. Őbenne látom önmagamat, életemet, környezetemet, az egész világot... Az igazság és a szeretet fogva tart. A szemlélődő állapot elmúltával pedig bennem marad a hitből fakadó bizonyosság: Van Isten.

Vagy szemlélhetek egy evangéliumi jelenetet: a halálfélelemtől gyötrődő Jézust az Olajfák hegyén... Hüvös éjszaka van, rosszindulatú szél csapdossa a feketén fenyegető fákat, az ellenséget rejtő bokrokat... A magányos Jézust elborítja a világ bűnáradata... Vergődik az iszonyú súly alatt, kiveri a halálfélelem verítéke... Ruhája nedves bőrére tapad... Veri a fagyos szél ostora... Arcra borul, egész testében remeg... Leküzdöm félelmemet és mellé térdelek... Nézem összegörnyedő alakját... Hallgatom sóhaját, jajgató fohászait... Értelmemnek itt nem sok dolga van, mivel tudom, hogy értünk, értem szenved, az én bűneim miatt agonizál. Akaratomat áthatja az együttérzés a bánat, a szeretet, az elszántság, hogy « követni akarom, bárhová megy »... De már jól ismerem saját gyöngeségemet — nagyobb, mint Péteré! — és, hogy erőt merítsek, hogy kitartsak Mellette, ismét csak Őt nézem... Gyötrődve élem át saját tehetetlenségemet, de legalább Vele akarok maradni, hogy így bizonyítsam szeretetemet.

2) *A szemlélődő ima*

A keresztény hagyomány megkülönböztette a tevékenységet és a szemlélődést (*vita activa — vita contemplativa*); ezt a megkülönböztetést sokszor a szerzetesrendek osztályozására használták fel. Balás Dávid O. Cist. kimutatta, hogy a korakeresztény hagyományban a « szemlélődő » és « tevékeny » élet kapcsolata nagyon összetett és gazdag (2). Áttekintése után kiemeli, hogy « az atyák számára a szemlélődés (a megfelelő görög és latin szónak a magyarhoz

(2) Balás D., « Tevékenység és szemlélődés a korakeresztény hagyományban » *Szolgálat*, 17. (1973) 10-18.l.

hasonló vizuális alapjelentésével szemben) elsősorban *Isten szavára való hallgatás*. A keresztény szemlélődés nem egy élettelen tárgynak vagy személytelen igazságnak a « szemlélése », hanem a személyes Isten szavára való figyelés. Ez az Isten pedig, miután sokszor és sokféle módon szólt hozzánk a próféták szavával, Krisztusban kinyilatkoztatta magát és irántunk való szeretetét. A keresztény szemlélődés így nemcsak a lélek felemelkedése az Abszolútumhoz, hanem a személyes Istennek a miénket mindig megelőző szeretetére adott válasz, a szeretet dialógusa. » (3).

A kármelita lelkiség tulajdonképpen a korakeresztény hagyományhoz kanyarodik vissza, amikor Aquinói Szent Tamás definícióját: *Simplex intuitus veritatis* (Az igazság egyszerű látása) így egészíti ki: *Contemplatio est simplex intuitus veritatis sub influxu amoris*: A szemlélődés az igazság egyszerű látása a szeretet befolyása alatt. Avilai Teréz határozottan a szeretetnek adja az elsőbbséget, bármilyen imáról beszél is. A szemlélődő ima pedig egyszerűen elképzelhetetlen a szeretet párbeszéde nélkül.

A megszentelő kegyelem által az ember részesedik Isten szeretetételében. Ezért nemcsak valami elvont igazságot szemlél, hanem megéli a szeretetet, figyel a bensejében neki szóló belső hangra, a belső Baráttal társalog, élvezi jelenlétét.

3) *A « természetfeletti » fogalma Teréz szerint*

A Teréz tanításában szereplő « természetfeletti » (*sobrenatural*) jelzőt voltaképp a « rendkívüli » szó-

(3) U.o. 15-16.1.

val helyettesíthetnénk. Még pontosabban ő maga így határozza meg a természetfeletti imáról írva: « Természetfölöttinek azt nevezem, amit semmiféle ügyességgel vagy törekvéssel nem lehet elérni, bármenynyire erőlködnék is az ember ».

Itt két megjegyzést kell tennünk. — Általában az ima már természetfeletti aktus, hiszen a hit gyakorlása. Az imával járó « rendes » kegyelmek is lényegileg természetfeletti adományok. Amikor Teréz a természetfeletti szemlélődésről beszél, rendkívüli kegyelmekre utal. — Ez a rendkívüliség nem a szemlélődéssel esetleg együttjáró rendkívüli *külső megnyilvánulásokra* vonatkozik. Teréz életéből ismerünk elragadtatásokat, látomásokat, önkívületi állapotokat stb.: ezek lényegtelen, járulékos elemek, nem szükségképpen kísérik a rendkívüli *kegyelmi* adományokat. Ezek a *külső* jelenségek Teréz élete vége felé már szinte teljesen elmaradtak. A rendkívüli kegyelmek igazi szembeszökő megnyilvánulásai Teréz szemében: az alázat, a béke, az odaadó Isten- és emberszeretet. Ha ezek a jelek hiányoznak, joggal kétségbe lehet vonni minden egyéb *rendkívüli külső* jelenséget. (Elragadtatás, ekstázis, stigmák stb.)

Az Egyház mindig fenntartással fogadja a rendkívüli jelenségek külső megnyilvánulásait. Jóllehet elismeri ezek létezését — hiszen Isten szuverén joga az, hogy kit milyen úton vezet —, nagy elővigyázatosságot tanúsít a külső rendkívüliségek természetfeletti hitelességének elismerésében. Alapos oka van erre az elővigyázatra, minthogy a történelem során számtalan jóhiszemű önbecsapást és rosszhiszemű csalást kellett lelepleznie. Teréz életében is említettünk egy ilyen esetet.

II. *A természetfeletti szemlélődés*

A belső várkastély negyedik (4) lakásához érve Teréz a következő gondolatot bocsátja előre:

> Mielőtt a negyedik lakásról kezdenék beszélni, a Szentléleknek kell magamat ajánlanom, s kérnem Őt, hogy mostantól kezdve Ő beszéljen helyettem. Itt ui. már egészen természetfölötti (5) dolgokról van szó, és nagyon nehéz őket megmagyarázni világosan, ha csak Őfelsége nem vállalja magára ezt a feladatot. (...) Azt hiszem ugyan, hogy most már világosabb fogalmam van azokról a kegyelmekről, amelyeket az Úr egyes kiváltságos lelkeknek ad, de azért megmagyarázni őket, az egészen más dolog. (...) Olyan fölséges dolgok látására és megértésére nyílik itt alkalom, hogy a látottak elmondására az értelem nem talál szavakat. Bármennyire igyekezzék is az ember némi fogalmat nyújtani róla, a magyarázat mindig homályos marad olyanok előtt, akik ezt a lakást saját tapasztalatukból nem ismerik. Ellenben azok, akik ismerik, nagyon jól meg fogják érteni annak leírását (BV 295-296).

Avilai Teréz és Keresztes János is, jóllehet egészen különböző módszerrel tárgyalnak a természetfeletti szemlélődésről, megegyeznek abban, hogy ez a rendkívüli kontempláció: *misztérium*, és mint ilyet sem megérteni, sem megmagyarázni, sem leírni nem lehet kimerítően. Egyik sem akarja szétoszlatni a szót körülvevő homályt. Tisztelettel és saját tapasztalataik biztonságával közelednek ehhez a titokhoz, anélkül azonban, hogy maguk is teljesen értenék.

Keresztes János 1584-ben egy költeményben énekli

---

(4) Teréz beosztásában az első lakás az önismeret lakása, a másodikban az ember belátja a világi dolgok hiúságát, a harmadikban pedig lemond ezekről.

(5) Vagyis rendkívüli kegyelmekről.

meg a természetfeletti szemlélődés titkait. Ana De Peñelosa, a költemény címzettje, részletesebb magyarázatot kér. Keresztes János sokáig vár, aztán amikor mégis nekifog, ezt írja bevezetőül:

> Nehezen szántam rá magam, hogy kérését teljesítsem, és megírjam ennek a négy versszaknak magyarázatát. Ugyanis annyira belső és szellemi dolgokat tartalmaznak, hogy azoknak kifejezésére rendes körülmények között az emberi nyelv képtelen. A szellemiek ugyanis messze túlhaladják az érzékieket, s ha csak az ember nem beszél a meghatottság ihletett nyelvén, igen nehéz a szellem lényegéről bármi keveset is mondani. Mivel pedig bennem kevés az ihlet, húztam-halasztottam a dolgot egészen mostanáig, míg végre, úgy látszik, az Úr kissé megnyitotta értelmemet és adott hozzá egy kis melegséget. Ő adott nekem bátorságot hozzá, jól tudván azt, hogy én a magam erejéből semmiben sem találom el a helyeset, annál kevésbé az ilyen magasztos és mélyértelmű dolgokban. (...) Hangsúlyozom, hogy bármennyit mondjak is, az még mindig kevesebb annál, ami abban a benső egyesülésben történik Isten és az emberi lélek között (*Az élő szeretetláng*) (6).

Teréz is érzi a nehézséget, küszködik a kifejezésekkel, de egy-egy jól eltalált hasonlattal, és főképp a Keresztes Jánost jellemző tudóskodó magyarázatok mellőzésével, mégis sikerül kifejezni valamit a kifejezhetetlenből.

1576-ban megfogalmazott *Ötödik Lelki Számadásában* megjelöli: *miért* nevezi ezt az imát *természetfelettinek* és melyek annak legszembetűnőbb *jelei.*

> Az első természetfölötti ima, amelyet nézetem szerint magamon tapasztaltam, a következő tünetekkel jár. Megjegyzendő, hogy természetfölöttinek azt nevezem, amit

(6) *Keresztes Szent János Művei* II. 431-432. l.

semmiféle ügyességgel vagy törekvéssel nem lehet elérni, bármennyire erőlködnék is az ember. Hogy alkalmassá teszi magát rá, azt igen, megteheti, sőt azt hiszem, nagyon is fontos, hogy megtegye ezt. Maga ez az ima nem egyéb, mint valami sajátságos összeszedettség, amelyet a lélek bensejében érez, és amelynek folyamán, úgy látszik, mintha neki ott bent, éppúgy volnának érzékei, amint a testnek vannak. A lélek úgy van, mintha meg akarna szabadulni a külső érzékek zavaró hatásától, s olykor azokat is magával viszi a nyugalomba. Szereti behúnyni szemét, nem akar sem hallani, sem látni, sem érteni mást, mint azt, amivel éppen akkor foglalkozik; ez pedig nem egyéb, mint azt, hogy egyedül, négyszemközt van Istennel. Ebben az állapotban egyetlen érzék vagy tehetség sincs felfüggesztve; mindezek teljesen szabadok, de csakis abban, hogy Istenre irányuljanak. Akinek Isten ezt a kegyelmet magadta, az mindezt könnyen meg fogja érteni, aki ellenben nem ismeri tapasztalatból, annál még a legjobb esetben is sok szóra és hasonlatra van szükség (5LSz ÖM III. 421).

Ennek a sajátos « *természetfeletti* » *összeszedettség*nek megvilágítására, itt a 4. lakás bemutatásánál, Teréznek egy remek hasonlat jut eszébe. Azt akarja megmutatni, hogy már az ima első lépésénél, tehát az összeszedettség megteremtésénél is, rendkívüli módon lép közbe Isten.

Képzeljük tehát a dolgot úgy, hogy a belső várnak lakói, az érzékek és a lelki tehetségek, elhagyták a várat, az ellenséghez pártoltak, s már napok, sőt évek óta annak társaságában csatangolnak odakint. Közben azonban észbekaptak s belátták, hogy így saját vesztüket készítik elő; visszatértek tehát, de mivel megrögzött rossz szokásukká vált a csatangolás, nem tudnak a várban megülni. Azonban nem árulók többé, s szégyenkezve ott settenkednek a vár körül. A nagy király, aki a várban lakik, látja javulásukat, s mivel annyira irgalmas szívű, azt szeretné, hogy térjenek vissza Hozzá. Mint egy jó pásztor, füttyent

nekik, de oly halkan, hogy ők maguk is éppen hogy csak meghallják. Ilyen módon adja tudtukra, hogy mit kíván: azt ti., hogy ne pusztuljanak el odakint, hanem térjenek vissza lakásukba. S a pásztor füttye olyan hatással van rájuk, hogy azonnal otthagyják azokat a külső dolgokat, amelyeknek bilincseiben sínylődtek és és visszatérnek a várba. Azt hiszem, még sohasem sikerült ezt ilyen jól megmagyaráznom (BV 311).

Az embernek ebben az esetben nem kell sokat küszködnie azért, hogy lelki tehetségeit — értelem, akarat — összeszedje. Isten egyetlen halk hívása elég ahhoz, hogy magába szálljon és máris a belső Barát társaságában találja magát.

Nézetem szerint ez az összeszedettség természetfeletti állapot. Nem abban nyilvánul meg, hogy az ember sötétben elmélkedik vagy behúnyja a szemét, szóval a lényege nem valami külsőség. (...) Az elmélkedésnek, jobban mondva szemlélődésnek ez az épülete minden emberi munka nélkül épül fel (BV 310).

Teréz, mivel írás közben folyton azokra gondol, akik már állhatatosan járnak az ima útján, de nem tudják, milyen rendkívüli adományaival vár még rájuk az Úr, meg akarja határozni a *természetes elmélkedő ima* és a *természetfeletti szemlélődő ima közötti különbséget*. Ez utóbbinál maga Isten « veszi át a szót », a szemlélődő passzív marad, de kitárul Isten ajándékának.

Nehogy azt találjátok hinni, hogy a tökéletesen végzett ajakima talán nem jár sok haszonnal, azt akarom nektek mondani, hogy esetleg éppen a Miatyánk vagy más ajakima elmondása közben fog benneteket az Úr a *tökéletes szemlélődés*be helyezni. Ez nagyon is lehetséges. Őfelsége így szokta megmutatni, hogy hallja az illető lélek beszédét, s akkor azután Ő szól hozzá, amennyiben felfüggeszti

értelmének működését, megköti gondolkodását és — mint mondani szokták — átveszi tőle a szót. Ez a szó szoros értelmében igaz, mert ilyenkor akarva sem tud beszélni, hacsak nem nagy erőlködés árán. Megérti ilyenkor, hogy most az isteni Mester tanítgatja, mellőzve a szavaknak zaját és felfüggesztve lelki tehetségeit; mert ez utóbbiak, ha ilyenkor működnének, inkább kárt okoznának, mint hasznot. Ilyenkor a lelki tehetségek élveznek, anélkül hogy tudnák, mit élveznek. A lélek lángol a szeretettől anélkül, hogy értené, miképpen szeret. Tudja, hogy élvezi azt, amit szeret, de nem tudja, hogyan élvezi. Nagyon jól fel tudja fogni, hogy ez az élvezet felülmúl mindent, amit az értelem kívánni képes. Az akarat lángban áll tőle, anélkül, hogy tudná, miként. De amennyiben egyáltalán képes valamit megérteni, megérti azt, hogy *ezt a kincset nem tudnánk megszerezni, ez az ég és föld Urának ajándéka.*

Legyetek egyszer, leányaim így elmerülve a tökéletes szemlélődésbe, akkor meg fogjátok érteni, mi a különbség közte és az elmélkedés között (TU 140-141).

E két dologban — az ajakimában és az elmélkedésben — még tehetünk valamit a magunk erejéből Isten kegyelmével; ellenben a szemlélődésben egészen tehetetlenek vagyunk; ebben az Úr tesz mindent; *ez kizárólag az Ő műve, s messze felülmúlja természetünket* (TU 142).

Mindjárt kezdetben szeretne felelni arra a kérdésre: ha ez az ima Isten ingyenes és rendkívüli adománya, *szabad-e rá vágyódni,* szabad-e azt kérni? Teréz többször is hangsúlyozza a megfelelő *felkészülés* szükségességét. Ha valaki állhatatosan és nagy buzgósággal gyakorolja az elmélkedést, igyekszik szívét tisztán megőrizni, éli a testvéri szeretetet, Teréz így bíztatja:

Legyenek nagyon buzgók, hogy az Úr megadja nekik a szemlélődést és *kérjék* is, hogy megadja. Egyébként azonban teljesen *hagyatkozzanak Őreá.* Mert hiszen kizárólag

Tőle függ, hogy megadja-e vagy sem. De Ő nem fogja azt megtagadni tőletek, hacsak el nem akadtok az úton, s ha minden erőtöket megfeszítitek, hogy elérjétek annak a végét (TU 143).

Amint ezt az eddigi leírásokból kiszűrhettük, a természetfeletti szemlélődés imájának egyik első és legszembetűnőbb ismérve a *nyugalom.* Isten egy halk szóval magához hív, lecsendesíti lelki tehetségeinket, és átvéve a szót tőlünk, Ő maga szól hozzánk. Teréz becedasi magányában részesült először ebben a rendkívüli kegyelemben. Sajnos, akkor neki senki nem adott semmiféle felvilágosítást ennek mivoltáról:

Fogalmam sem volt arról, mi az, hogy milyen nagyra kell ezeket a kegyelmeket becsülni. Pedig azt hiszem, nagy hasznomra lett volna, ha tudom (Ö 38).

Nagy szeretettel és megértéssel siet tehát azok segítségére, akik hasonlót tapasztaltak magukban. *A tökéletesség útja* XXXI. fejezetében részletesen elemzi a *természetfeletti szemlélődés első fokának, a nyugalmi imának* mibenlétét, ismérveit, lefolyását. Azért is tárgyal erről részletesebben, mivel tapasztalata szerint Isten sokaknak megadja ezt a rendkívüli kegyelmet.

Meg akarom magyarázni nektek, hogy mi is az a nyugalmi ima, amelynek révén az Úr elkezdi megértetni velünk, hogy hallotta kérésünket és már itt a földön kezdi nekünk megadni az ő országát.

Ez már természetfeletti dolog, s akármennyire törnénk is magunkat utána, magunktól nem tudjuk elérni. *A lényege az, hogy a lélekbe nyugalom vonul, ill. az Úr nyugtatja meg jelenlétével,* amint az agg Simeonnal tette. Az összes lelki tehetségek elcsendesülnek s a lélek megérti, hogy *ott van Istenének közelében.*

Simeon is csak azt látta, amit a többiek: egy gyermeket, de ővele maga Isten értette meg, ki ez a Gyermek.

Hasonlóképpen érti ezt meg a lélek is, csakhogy nem ilyen világosan, mert hiszen azt sem érti, hogy miképpen érti meg. Csak azt érzi, hogy bent van abban az országban, vagy legalább is ott van annak a Királynak oldala mellett, aki azt osztályrészül fogja neki adni, s a lélek annyira el van fogulva, hogy még kérni sem mer semmit.

Az emberen külsőleg és belsőleg valami mély kábultság vesz erőt. (...) A test moccanni sem mer, valami nagyon kellemes érzés fogja el, a lelke pedig teljesen ki van elégítve. (...) A lelki tehetségek pihennek s szeretnének állandóan ilyen nyugalomban maradni, mert minden mozdulatuk zavaróan hat a lélek lobogó szerelmi lángjára. Kettő közülük szabad (7) csak az akarat van ebben az állapotban bilincsbe verve. (...) Az értelem nem akar egyebet érteni, mint azt az egyet, amit most ért, s az emlékezet azt szeretné, ha sohasem kellene mással foglalkoznia. (...)

Az ember szólni csak nehezen tud; a Miatyánk egyszeri elmondására rámegy egy óra. Amilyen közel érzi magát Istenhez, jelekkel is meg tudja értetni magát Ővele. *Bent van a palotában Királya mellett,* (...) *neki elég az ő Istene.* (...) Amíg ez az állapot tart, annyira el van telve és annyira bele van merülve annak boldogságába és élvezetébe, hogy eszébe se jut valami mást kívánni (TU 169-171).

Ez a nyugalom, természetfeletti állapot rövidebb-hosszabb ideig tarthat. Előfordulhat az is, hogy Isten oly mélységes békével és nyugalommal tölti el az embert, hogy az megmarad benne a szorosan vett ima idején túl is. Teréz « ismer valakit »,, aki pl. napokig ebben az édes kábulatban élt, végezte minden munkáját, de lelki tehetségei a természetfeletti szemlélődés nyugalmát élvezték.

(7) Ti. az értelem és az emlékezet.

Nagy dolog az, ha valakinek az Úr megadja ezt a kegyelmet, amennyiben egyesíti benne ílymódon a munkás- és szemlélődő életet. Ilyenkor minden az Urat szolgálja bennünk. Az akarat ugyanis végzi a maga dolgát, ti. a szemlélődést, anélkül, hogy tudomása volna működéséről; a két másik tehetség pedig Márta munkáját vállalja magára, úgy, hogy ilyen esetben Márta és Mária szövetségre lépnek a lélekben (TU 172).

Mint gyakorlott lelkivezető Teréz felsorolja azokat a *tanácsok*at, amelyeket jó észben tartaniok azoknak, akiknek Isten megadta már a nyugalmi ima rendkívüli kegyelmét.

— Először egy egy oktalanságra akarom őket figyelmeztetni. Amikor abban a boldogságban vannak elmerülve és nem tudják, hogy miképpen jutottak hozzá, ellenben azzal tisztában vannak, hogy a maguk erejével nem képesek az elérni: az a kísértésük támad, hogy igyekezzenek azt lehetőleg megőrizni, s azért még csak lélegezni sem mernek. Ez oktalanság. Akár csak abban akarnánk parancsolni, hogy a nap keljen föl vagy ne menjen le. (...) Ennek a kegyelemnek megőrzésére csak egyetlen mód van, s ez az, hogy értsük meg világosan, mennyire nem függ tőlünk annak megszüntetése vagy megszerzése s méltatlanságunk tudatában fogadjuk hálás szívvel.

— Jó, ha az ember keresi a magányt, hogy szabad kezet adjon az Úrnak.

— Ha az akarat egyszer bent van ebben a nyugalomban, akkor ne törődjék az értelemmel, (vagy az ésszel, vagy a képzelettel), hanem tekintse egyszerűen bolondnak. Mert ha azon erőlködnék, hogy magával vonszolja, szükségképpen elfoglalná magát vele, és zavarná a saját nyugalmát. Így aztán az effajta imában a lélek még azt is elvesztené, amit az Úr ad neki.

— A lélek olyan, mint a csecsemő, akit az anyja szoptat, s akinek kedveskedésből a szájába csurgatja a tejét, úgy hogy szopnia sem kell. Így van ez a dolog itt is,

amennyiben az akarat szeret anélkül, hogy az értelemnek fáradnia kellene. (...) Ne törődjék ilyenkor önmagával, mert hiszen Annak, aki vele van, majd lesz gondja minden szükségletére.

— Lássák be tökéletlenségüket, gyakorolják magukat a teljes lemondásban, mert ha nem teszik meg, nem fognak tovább jutni.

— Fontoljátok meg, hogy ebben az állapotban többet tesztek, ha olykor-olykor kimondjátok a Miatyánknak egy-egy szavát, mintha sokszor, de értelmetlenül elmondjátok az egészet. Nagyon közel van ám hozzátok az, akihez imádkoztok s feltétlenül meghallja, amit mondtok (TU 173-178).

— A legjobb az, ha a lélek egészen Isten kezére bízza magát. Tegyen vele, amint Őneki tetszik. Szóval a legkevesebbet törődik saját érdekeivel s minél tökéletesebben aláveti magát Isten akaratának (BV 314).

Teréz figyelme kiterjed az egész emberre. Óva int attól, hogy valaki annyira átadja magát a szellemi vigasztalásoknak, hogy teljesen elkábuljon, vagy hogy annyira erőltesse a hamis összeszedettséget, hogy aztán a végkimerülését elragadtatásnak minősítse.

Ezt én inkább elhülyülésnek tartom, s az egésznek az lesz a vége, hogy az ember haszontalanul vesztegeti az idejét, és rontja vele az egészségét (BV 319).

Ezeknek azt ajánlja, hogy egyenek bőségesen, aludjanak nagyot, imádkozzanak keveset, igyekezzenek jókat szórakozni, ne legyenek sokat egyedül, foglalják el magukat, és dolgozzanak. Ha visszanyerték testi erejüket és kiállták az engedelmességnek ezt a próbáját, csak akkor térjenek vissza a rendszeres elmélkedésre, és várják ki, amig az Úr ismét « átveszi a szót ».

Akadhatnak olyan gyönge fejűek is, akik mindent látni vélnek, amit elgondolnak. Ez nagyon veszedelmes (BV 320).

Az ördög nagy festőművész, mondja a 6. lakás IX. fejezetében. Az ilyen «látnokokat» alázatosságukban kell próbára tenni, akkor mindjárt kiderül az igazság. A hamisított kegyelmeket gyümölcseikről lehet felismerni.

De melyek ezek után a *nyugalmi ima* igazi *következményei?* Hogyan jellemezhetjük azokat, akiket ebben a természetfeletti kegyelemben részesített Isten?

— Egészen világosan észlelhető a lélekben egy bizonyos kiszélesedés, kitágulás. Olyan ez, mintha a forrásból bugyogó víz nem találna utat, a medencéje ellenben úgy volna készítve, hogy minél jobban telik, annál nagyobb lesz.

— Ezenkívül Isten sok csodát tesz benne: egészen átalakítja és alkalmassá teszi arra, hogy mindent beléje helyezhessen, amit beléje akar helyezni.

— A lélek nagylelkű lesz Isten szolgálatában.

— Az örök kárhozattól való félelem nem bántja többé, mert bár sokkal jobban vigyáz arra, hogy Istent meg ne bántsa, szívében a szolgai félelem megszűnik.

— Abban is erősen bízik, hogy valamikor színről-színre fogja látni Istent.

— Azelőtt félt a bűnbánati cselekményektől, most úgy érzi, hogy Isten segítségével mindenre képes és sokkal jobban vágyódik az önmegtagadás után.

— Azelőtt félt a szenvedéstől; most Isten kezéből megadással fogadja, sőt olykor már vágyódik is a szenvedések után, mert nagyon szeretne valamit Istenért tenni.

— Mivel megízlelte Isten édességeit, belátja, hogy milyen szemét az, amit a világ nyújt. Napról-napra jobban

távolodik a világ élvezeitől és a szakítás mind könnyebbé válik.

— Egyszóval: az összes erényekben gyarapodást tüntet fel (BV 317).

Nem zárhatjuk le a nyugalmi ima elemzését anélkül, hogy ne idéznénk néhány mondatot az Énekek énekének magyarázatából. Amikor Teréz a Megtestesülés kolostor nővéreinek bemutatja az Úrral megélt benső barátság boldogságát, voltaképp a a nemrégiben kapott « lelki házasság » kegyelmének hatása alatt áll. Amit az ószövetségi költemény magyarázataként a nyugalmi imáról ír, azzal valamiképp saját rendkívüli élményébe is betekintést enged, és mintegy *szintézisét* alkotja a természetfeletti szemlélődésnek. Így kell olvasnunk az alábbi sorokat.

Az ember a lelke mélyén valami rendkívüli édességet érez, amely világosan megérteti vele, hogy Urunk közel van hozzá. (...) Abban az imában, amelyről én beszélek, s amelyet nyugalmi imának nevezek, az ember úgy érzi, mintha mindene megvolna, amit csak kívánni képes. Azt lehetne mondani, hogy ez az édesség megerősíti az embert belsőleg is, külsőleg is, olyanféleképpen, mintha csontjainak velejébe valami rendkívül édes és illatos balzsamot öntenének.

Nézetem szerint ilyesmihez lehet hasonlítani Istenünknek ezt az édes szeretetét. Rendkívül gyengéden hatol a lélekbe; a legédesebb érzést kelti benne; kielégíti és boldoggá teszi.

Az Úr a lélekkel rendkívül bizalmas barátságot akar kötni, és ezt a szándékát akarja vele megértetni. Olyan szorosnak óhajtja ezt a viszonyt, hogy kettőjük között minden megoszlás ki legyen zárva. A lélek nagy igazságok közlésében részesül. Ez a világosság ugyan egyrészt olyan vakító, hogy mibenlétét nem képes megérteni, másrészt azonban annak fényében teljesen felfogja a világ hitványságát. Anélkül, hogy látná jóságos Mesterét, aki oktatja,

azt érzi, hogy vele van, s oly sokat tanul tőle; annyira érvényesül rajta Mesterének hatása; úgy megerősödik az erényekben, hogy nem ismer többé magára (É 364-365).

Isten olyan szoros egységbe vonhatja az embert, hogy Teréz « mennyei részegségről », « mámorról » beszél, hogy valahogyan érzékeltesse a lélek boldogságát, aki nem tudja, miért, hogyan, honnan kapta ezt a boldogságot, egyáltalán nem is tud magáról.

Azt az egyet tudja csak, hogy ennél nagyobbat ember az életben nem élvezhet, s hogy ez egymagában többet ér, mint a világnak összes örömei és élvezetei együttvéve. (...) Megerősödött az erényekben és kimondhatatlan dédelgetésben részesül Attól, aki a dédelgetéshez annyira ért. Nem is tudja, mihez hasonlítsa, hacsak nem ahhoz a gyöngéd bánásmódhoz, amelyben az édesanya részesíti gyermekét, amikor szoptatja és csókolgatja. (...) Itt teljes a tétlenség. (...) Nagy volt az előbbi kegyelem, de ez még azt is felülmúlja, mert itt kevesebb a tennivalóm; éppen ezért minden tekintetben jobb. Nagy az öröme és rendkívüli az élvezete a léleknek, ha egyszer ennyire jut.

Urunk Istenünk adja meg nektek, hogy megértsétek, akarom mondani, hogy élvezzétek (mert hiszen itt nincs más módja a megértésnek) a léleknek örömét ebben az állapotban (367).

És mintha ő mindezekről a rendkívüli kegyelmekről még semmit sem tudna, ezzel a kéréssel zárja az Énekek énekének magyarázatát:

Kérjétek az Urat, hogy adja meg nekem ezeket a kegyelmeket, hogy saját tapasztalatom alapján ismerhessem meg őket. Közületek, aki úgy látja, hogy egyikmásik ilyen kegyelemben volt része, áldja érte a mi Urunkat, s kérje ugyanezt az én számomra is, hogy ne csak magának legyen ilyen lelki haszna. A mi Urunk

tartson meg minket szentséges kezeiben és tanítson meg arra, hogy mindenben teljesítsük szent akaratát. Amen. (É ÖM III. 388).

* * *

Bemutattuk a természetfeletti szemlélődés első fokát, a nyugalmi imát. Szent Teréz *A belső várkastély* utolsó három lakásában olyan csúcsokat mutat meg, ahová nem igen követhetjük. A nyugalmi ima után következik az egyesülés, utána az elragadtatás, amely a lelki eljegyzésben és a lelki házasságban éri el beteljesedését.

Befejezésül s mintegy Szent Teréz misztikájának összefoglalásaképp Prohászka Ottokár « A szerető Terézia » című 1915-ben írt cikkéből idézünk. Egy modern magyar misztikus kommentálja a XVI. századi spanyol misztikust.

« Szívvel-lélekkel, testestül-lelkestül Krisztusénak lenni: ez a szűzies szeretet páthosza. A szerető lélek így megszűnik magáévá lenni s Krisztusévá lesz. A léleknek ezt a magából való kivetkőzését s az örök szeretetbe való gravitálását s abban való elmerülését Szent Teréz az ima fokainak ecsetelésében jellemzi. Az ima ugyanis, a maga valóságában közlekedés Istennel, törekvés s közlekedés feléje, kapcsolódás vele s elmerülés benne. A léleknek az Istent kell vennie, benne elmélyednie s benne végleg megnyugodnia. De aki ezt akarja, annak ki kell magából lépnie s abba a másikba, az Istenbe belehatolnia. Csakhogy önmagából csak az lép ki, aki saját maga lelkének fenekéig lebukik — aki önmagába száll, még pedig oly mélyen, hogy saját magának s öntudatának a végére ér, s ott azután egy más végtelen öntudattal érintkezik. A XIV. század misztikusai ezt úgy mondták, az ember « in indepicto fundo cordis sui », az öntudat végleges

fenekén megtalálja az Istent, hogy ott maga megszűnik s mégis folytatódik abban a másikban, hogy megszűnik korlátolt önösségében s folytatódik önzetlen, igaz szeretetében. A szeretet a léleknek arra felé való folytatása, ahol már nincs belőle, ahol már megszűnik korlátolt végessége. A szeretet kihúzza az embert önmagából, s ott is van általa, ahol különben nincs léte szerint. A szeretet a határolt lelket határtalanná teszi. Mikor korlátolt létének s önösségének arra a fenekére bukkant, ott akkor megérzi a nagy vonzásokat, az örvények forgóit, melyek őserővel szakítják ki a lelket önmagából s viszik kitölthetetlen szomjjal s mohósággal, hogy azután elnyeljék a magából kikelt s Istenbe merült öntudatot végleges boldogságban!

Szent Teréz e folyamatot s annak fokozódásait így jelzi: « megnyugvás, egyesülés, elragadtatás ». E folyamatban a szerető lélek fokozatosan kivetkőzik magából, kivetkőzik képzeleteiből, okoskodásainak formáiból, s minél jobban kivetkőzik, annál közvetlenebbül öltözik fénybe s tűzbe. Ekkor azután egyszerűsíti az értelmi élet folyamatait, s így egy-egy meglátással, egy-egy cikázó intuicióval tovább ér, mint az okoskodás köves útjain járó, fáradt tudósok. Ezek a meglátások kitöltik egész lelkét s mondanak neki mindent. Így például Szent Teréz is néha csak Krisztus kezeit látta, s azoknál időzött kimondhatatlan kedvteléssel; máskor csak Krisztus arcát látta, máskor meg csak gyémánt sziporkázású fényességét s abban elmerült egészen.

Azonban ez értelmi funkció, ezek a meglátások is másodrendűekké válnak abban a mértékben, melyben növekszik a léleknek Istennel való kapcsolódása, s a tényleg uralkodó s kizárólagos belső tartalom az ilyen lélekben végre is az Isten szeretete lesz. A sze-

retet egymaga tölti ki a léleknek öntudatát; egyszerű és tiszta szeretet az, mely fölemészt és szinte megsemmisít, úgy hogy a lélek már nem is gondol másra, sem magára, hanem csak szeret. Szeret mikor imádkozik; szeret mikor ír vagy dolgozik. Nem azt kérdi, hogy miért szeret, csak azt tudja, hogy szeret.

Szent Teréz ily fölséges, szerető lélek volt; belső öntudata szeretet, belső, lelki tartalma tűz, ének s boldogság volt » (8).

---

(8) Prohászka Ottokár: Az Úr házáért ÖM. XX. 278-280.l.

IX.

« AKI SZOMJAZIK, JÖJJÖN HOZZÁM! »

Mélyre akarok ásni és felfedezni az élő víz rejtett kis ereit; az Úr felé fordulok, az én igen türelmes Uram felé, aki ezt mondta: Nem utasítom el azt, aki hozzám jön. Közeledek hozzá, mint annak idején tanítványai, és imával fordulok felé.

Origenész (183-252)

Aki bennem hisz — mondja Jézus —, abból élő vizek forrásai erednek. Élő vizeké, melyek a lélek mélyéből örökké újan csobognak elő, tehát nem álló vizeké és nem állott vizeké. Ebben az esetben a belső életet nem meríti ki a visszapillantás a múltra, hanem egyre újonnan adódó, mindig jelenvaló gondolkozás, érzés, akarás hullámzik benne. Éppen ez a szépsége és ereje. MA kell hinni, MA remélni és szeretni, ha azt akarjuk, hogy miénk legyen az élet. Hit, remény és szeretet ne csupán mint állapot legyen a lélekben, ne is mint emlékezés tegnapi hitekre, tegnapi reményekre. Nem, ma akarunk az Úrban örvendezni, Őt szeretni, ma akarunk az élő vizek forrásából meríteni.

Prohászka: *Élő vizek forrása*

1) *A szeretetre szomjas Isten hív.*

Közel 2000 év óta hangzik az egyetemes hívás: « Az utolsó napon, az ünnep nagy napján, ott állt Jézus és hangos szóval hirdette: 'Aki szomjazik, jöjjön hozzám és igyék! Aki hisz bennem, annak szívéből, az Írás szava szerint, élő víz forrásai fakadnak' » (Jn 7,37-38).

> Ó lelkemnek irgalmas és szerelmes Ura! Azt is mondod: « Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik szomjaztok, és én megitatlak titeket ». Hát hogyan is ne szomjaznék az, aki elevenen ég a nyomorult földi dolgokra vonatkozó vágyak tüzében, az ilyennek van csak igazán szüksége vízre, nehogy ebben a tűzben végleg porrá égjen. Hiszen tudom, Uram, hogy amilyen jó vagy Te, megadod ezt nekik, Te magad igérted, és Te nem szegheted meg szavadat. (...) Én Életem, aki életet adsz mindenkinek! Ne tagadd meg tőlem azt az édes vizet, amelyet megígértél mindazoknak, akik kérnek belőle. Én kérek belőle, Uram, én esedezem érte, én elmegyek érte Tehozzád; ne rejtőzz el, Uram, előlem, mert hiszen tudod, hogy milyen szükségben vagyok; mert hiszen ez a víz az egyetlen orvosság arra a lelki sebre, amelyet Te ütöttél. (...) Ó ti szent sebei az én Istenemnek és forrásai az élet vizének! Milyen bőségesen árasztjátok ezt az éltető vizet számunkra, és milyen biztonságban halad e nyomorult élet veszedelmei között az, aki ezzel az isteni itallal tartja fenn erejét! (F ÖM III. 450-451).

Teréz nem tesz mást, mint Jézusnak ezt az egyetemes hívását visszhangozza. Hangos szóval, — mint a templom csarnokában, halk szóval, — mint Jákob kútjánál: Jézus ma is felkínálja az élet vizét. Nincs nagyobb vágya, mint hogy igent mondjunk, elfogadjuk. Avilai Teréz a megtapasztalt szeretet biztonságával állítja:

Senki elől nem zárta el az élet vizének útját; határozottan és nyíltan hivogat *mindnyájunkat* (TU 116).

Gondoljátok meg, hogy az Úr meghívása *mindenkinek* szól; márpedig Ő maga az igazság, tehát nem lehet a szavában kételkedni. Ha ez a lakoma nem volna mindenki számára elkészítve, nem hívna meg rá mindnyájunkat, s ha hívna is, nem mondaná, hogy 'Én inni adok nektek'. Mivel minden megszorítás nélkül ígéri azt, hogy mindenkinek ad inni, teljesen bizonyos, hogy akik csak el nem maradnak az úton, mind meg fogják kapni ezt az élő vizet (TU 115).

Méltatlannak érezzük magunkat? Azok vagyunk. De ha arra várunk, hogy méltók legyünk Jézus felkínált szeretetére, akkor soha nem felelünk hívására. Nincs semmink, amit szeretetéért viszonzásul adhatnánk? Válaszoljon erre az aggályunkra Lisieux-i Teréz, aki egy évvel halála előtt ezeket a gondolatokat jegyezte le:

« Jézusnak egyáltalán nincs szüksége műveinkre, egyesegyedül szeretetünkre, mert ugyanaz az Isten, aki kijelenti, hogy egyáltalán nincs szüksége arra, hogy megmondja, ha éhes, nem átall egy kis vizet koldulni egy szamariai asszonytól. Szomjas volt... De ezekkel a szavakkal: 'adj innom', a mindenség Teremtője az ő szegény teremtményének szeretetét kívánta. Szeretetre szomjazott... Ó érzem, jobban, mint bármikor, hogy Jézus szomjazik: csak hálátlanokkal és közönyösökkel találkozik világi tanítványai között, pedig — jaj — kevés a szív, amely fenntartás nélkül adja át magát neki, amely megérti az ő Szeretetének minden gyöngédségét » (1).

---

(1) *Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza*, Bp. 1974, Ford. Kis Monika 219-220.l.

Lisieux-i Teréz, jóllehet felmérte a maga méltatlanságát, kicsiségét, emberi gyöngéit, nem akart üres kifogások mögé bújva hálátlan és közömbös maradni. Mit számít méltatlanságunk, elkövetett bűneink, hűtlenségeink, gyöngeségeink, kísértéseink, amikor maga az élő Isten hív arra, hogy Vele, a leghűségesebb Baráttal, a legbensőbb élet- és szeretetközösségben éljünk? Krisztus nem azért hív magához, hogy vádoljon, hogy ítéljen, hanem egyszerűen azért, mivel szomjazik a mi szeretetünkre és mivel el akar árasztani az ő szeretetével. A « kicsi » Teréz tehát teljes bizalommal fordul Urához:

« Ó, Jézus! hogyan mondjam el az összes kicsi lelkeknek, hogy milyen kimondhatatlan a te leereszkedésed... Érzem, hogy ha — ami lehetetlen — még az enyémnél is gyöngébb, még az enyémnél is kisebb lélekre akadnál, kedved lelnéd abban, hogy még nagyobb kegyelmekkel halmozd el, ha teljes bizalommal hagyatkoznék a te végtelen irgalmadra.

De miért a vágy, hogy a szeretet titkait másokkal is közöljem, ó Jézus? Vajon nem egyesegyedül te tanítottál meg rájuk engem, és vajon nem nyilatkoztattad-e ki ezeket ugyanúgy másoknak is? Igen, jól tudom, hogy megteheted, és esdekelve kérlek, hogy tedd is meg, hogy sok-sok kicsi lélekre bocsásd le isteni tekintetedet. Könyörgöm, hogy egy egész seregre való kicsi áldozatot válassz ki közülünk, olyanokat, akik méltók a te Szeretetedre! » (2).

Ha az egyetemes meghívás tényét el is fogadjuk, még felvetődhet bennünk egy utolsó kérdés:

---

(2) I.m. 236-237.l.

2) *Mi a célja az imának,* főképp pedig *a « természetfölötti » szemlélődésnek?*

Úgy tűnik, hogy az ember elérte a legnagyobb jót: édes, baráti kettesben lehet Istenével, aki nagy titkokra oktatja, leírhatatlan gyöngédséggel szereti. Isten teljesítette minden kérését, megadta neki az Ő országát, — ami pedig már a földi mennyország. Lehetne még valami más kívánnivalója?

Teréz nagy tekintéllyel válaszol. Miután *A belső várkastély* legbelsőbb szentélyébe is megmutatta az utat, és bepillantást engedett a Szentháromság és a lélek kimondhatatlan szeretetkapcsolatának titkaiba, megmagyarázza ezeknek a hallatlan kegyelmeknek célját. Most akad el igazán az ember lélegzete:

> Jó lesz, nővéreim, ha megmondom nektek, hogy mi a célja az Úrnak, amikor ebben a világban ilyen kegyelmeket osztogat. Mert bár, ha idefigyeltetek, a hatásaikból megérthettétek ezt, de azért inkább újra elmondom itt, nehogy azt hihesse közületek valaki, hogy az Úr csupán gyönyörködtetni akarja ezeket a lelkeket. Ez nagy tévedés volna. Őfelsége nem tehet velünk nagyobb jót, mint ha *olyan életet ad, amely hasonló az Ő szeretett Fiának életéhez.* Ezért vagyok én arról meggyőződve, hogy ezekkel a kegyelmekkel erősíteni akarja gyarló természetünket, és képessé akar bennünket tenni az Ő követesére a szenvedések útján. Hiszen mindig azt látjuk, hogy akik a mi Urunkhoz, Krisztushoz legközelebb álltak, egyúttal a legtöbbet szenvedtek is. Nézzük csak, hogy mennyit szenvedett az Ő dicsőséges Szűz Anyja és a dicső apostolok. És egy Szent Pál vajon honnan merítette az erőt annyi szenvedés elviselésére? (...) Ó nővéreim, menynyire megfeledkezik az ilyen lélek saját kényelméről! Míly kevés gondja van a saját becsületére S ha egyszer az Úr ilyen rendkívüli módon lakik benne, míly távol van tőle az a kívánság, hogy valamibe vegyék! Mert hiszen ha sokat van Ővele, nagyon természetes, hogy

nem gondol magára. Csakis azon jár az esze, hogyan tudna mind jobban a kedvében járni és miben, és hogyan tudná iránta kimutatni szeretetét. Ez a célja ennek az imának (BV 473).

Az ima, a természetfeletti szemlélődés tehát csak eszköz; célja az, hogy *hasonlóvá váljunk Jézushoz*, aki szenvedő szolgaként kiüresítette önmagát, hogy teljesítse Atyja akaratát. Teréz világosan látja, miről is van szó. Amikor a Miatyánknak ezt a könyörgését magyarázza: Legyen meg a te akaratod, félreérthetetlen szavakkal mutat rá Krisztus követésének körülményeire:

Ha pedig tudni akarjátok, miképpen viselkedik az Úr azokkal szemben, akik ezt a nyilatkozatot (ti. hogy legyen meg Isten akarata) igazán őszinte szívvel teszik meg, kérdezzétek meg az Ő dicsőséges Szent Fiát. Ő is kimondta ezt, amikor a kertben imádkozott, s mivel határozottan és egész szívvel mondta, nézzétek csak, vajon beteljesedett-e rajta? Mennyi szenvedést, gyötrelmet, gyalázatot és üldözést bocsátott rá Atyja, mígnem a kereszten fejezte be életét. Láthatjátok, mit adott annak, akit a legjobban szeretett, s ebből megérthetitek, mi az Ő akarata (TU 182).

Teréz a természetfeletti szemlélődő ima csodálatosnál csodálatosabb kegyelmeit élvezte évtizedeken keresztül, ugyanakkor életrajzában hihetetlen nagy szenvedéseiről is beszámol. A szemlélődés és a szenvedés legnagyobb áldásának azt tartja, hogy *Jézushoz hasonló életet élhetett. Amor aequat amantes*, a szeretet egyenlővé teszi a szeretőket, — mondtuk már az ima meghatározásánál. « Az ima nagy tanúságtevői, írja P. De Broucker, akár az Üdvözítő eljövetele előtt, akár utána éltek, csak olyan mértékben sejtettek meg valamit Istenből, amilyen mérték-

ben meghaltak maguknak. Valamennyien keresztrefeszített emberek voltak » (3).

Jézus « kínhalála és szenvedése » által váltotta meg a világot; Titokzatos Testének tagjai a maguk korában és a maguk életkörülményei között arra hivatottak, hogy együttműködjenek Vele a megváltás nagy művében. Az egész keresztény élet nem más, mint Jézus húsvétjában: halálában és feltámadásában való részesedés. Halál bűnös önmagunknak és *boldog feltámadás a megdicsőült Krisztusban.*

Avilai Teréz végső elemzésben az evangéliumnak ezt az Öröm-hírét hirdeti: Isten országa közöttünk, bennünk van (Lk 17,21); Jézus nem az igazakat jött hívni, hanem minket, bűnösöket (Lk 5,32); aki Jézusért és az evangéliumért elveszíti életét, megmenti azt (Mk 8,36); aki szereti Jézust és megtartja tanítását, azt az Atya is szeretni fogja; abban maradandó lakást vesz a Szentháromság (Jn 14,23); aki hisz Jézusban, annak szívéből az élő víz forrásai fakadnak (Jn 7,38); a megdicsőült Krisztus már elkészítette a lakomát és hív, hogy lépjünk be az örök menyegzőre (Mt 22,4)!

A meghívás biztos; Teréz gondolatai nyomán kirajzolódik előttünk a « mindennél magasztosabb út» (1Kor 12,31). Most már csak egyre van szükség: arra, hogy felejtve azt, ami mögöttünk van, az előttünk lévő után rugaszkodjunk, fussunk a kitűzött cél felé « annak a hivatásnak jutalmáért, amelyre Isten fölülről hívott meg Krisztus Jézus által » (Fil 3,13-14).

Boldogok azok, akik be vannak írva ennek az életnek könyvébe. De ha te is be vagy írva, lelkem, akkor miért szomorkodol, és miért zavarsz meg engem?! Remélj Isten-

(3) *Quand Vous priez, Christus,* 1963. jan., 125.l.

ben, akinek most is megvallom bűneimet, hirdetem irgalmát és zengem dicséretét, folytonosan fohászkodva az én üdvözítő Istenemhez. Lehetséges, hogy eljön a nap, amikor majd az én dicsőségemről is énekelek neki; amikor lelkiismeretem nem fog már mardosni; amikor megszűnnek a vágyakozások és félelmek. Addig azonban a reményben és hallgatásban lesz az erősségem.

Ne vond meg tőlem támogatásodat, Uram; Tebenned remélek, ne szégyenüljön meg reményem; maradjak mindig hű Hozzád és Te tégy velem tetszésed szerint (F ÖM III. 466).

IRODALOM

I. AVILAI SZENT TERÉZ MŰVEI

Santa Teresa de Jesús, *Obras Completas*, Madrid 1951. 1346.l.

Magyarul:

Jézusról nevezett Szent Teréz Összes Művei I.II.III.

A legújabb spanyol kritikai szövegkiadás alapán fordította Szent Teréziáról nevezett Ernő atya sarutlan kármelita.

I. Stephaneum Nyomda 1923. 491 l.

II. Pesti Könyvnyomda 1928. 484 l.

III. Pesti Könyvnyomda 1928. 571 l.

I. kötet:

1. *A tökéletesség útja* (TU)

Domingo Bañez O.P. sürgetésére 1566-ban írja meg az avilai San José kolostor közösségének. 1569-ben átdolgozza minden kármelita számára. 1576-ban újból javít rajta, hogy mondanivalóját még többen megérthessék. A kéziratok az Escorialban ill. a valladolidi kármelben találhatók.

2. *A belső várkastély* (BV)

1577. jún. 2 - nov. 29. között írja meg Fray Gracian ösztönzésére. A kéziratot a sevillai kármelben őrzik.

II. kötet: *Önéletrajz* (Ö)

1562-ben kezdi el Garcia de Toledo parancsára, 1563-65-ben kiegészíti. Az eredeti kéziratot az Escorialban őrzik.

III. kötet:

1. *Az alapítások könyve* (Al)

1573-ban kezdi lejegyezni Jeronimo Ripalda S.J. ösztönzésére. Burgosban fejezi be néhány hónappal halála előtt. A kéziratot az Escorialban őrzik.

2. *Gondolatok az Énekek énekéről* (É)

A Megtestesülés kolostorban kezdi írni 1572-ben. Eredeti kéziratát maga égeti el Diego de Yanguas O.P. parancsára. A másolatok hitelességéhez nem fér kétség.

3. *Lelki Számadások* (LSz)

1560 és 1581 között készültek. Önéletrajzának legszemélyesebb kiegészítései.

4. *Fohászok* (F)

A szeretet, a vágyakozás, a remény, az aggodalom spontánul lejegyzett kiáltásai. Talán Ágoston *Soliloquia* c. írásával lehetne összehasonlítani.

5. *Isteni kegyelmek* (IK)

Hosszabb-rövidebb feljegyzések lelki életéről 1579-ig.

6. *Szabványok a női kolostorok számára* (Sz)

1568-ban állította össze Juan Bautista Rubeo sarus generális kívánságára.

7. *Intelmek* (I)

69 rövid jótanács a sarutlan kármelita nővérek számára.

8. *A kánoni látogatás módja a sarutlan kármelita nővérek kolostoraiban* (KL)

Jótanácsok és utasítások a kármelitáknak arra vonatkozóan, hogyan fordíthatják leginkább lelki hasznukra a hivatalos kánoni látogatásokat.

Avilai Nagy Szent Teréz *Levelei* I. II.

Fordította Szeghy Ernő. Keszthely, 1943.

II. FELHASZNÁLT IRODALOM

Lelki Emlékmondatok megfontolásul az év minden napjára Összegyűjtve Szeráfi Szent Terézia és Keresztes Szent János összes irataiból. Magyarítá: Semmer Imre sarutlan kármelita. II. kiad. Győr 1898.

Szent Terézia és a kármeliták

A sarutlan kármeliták alapítójának szenttéavatása háromszázados évfordulójára írta Szent Teréziáról nev. Ernő atya sarutlan kármelita. Budapest, Stephaneum Nyomda 1921. I.II. 503 ill. 462 lap.

Belon Gellért, « Avilai Szent Teréz », *Vigilia* 1977.2.

Keresztes Szent János Művei

A legújabb spanyol kritikai szöveg alapján fordította Sz. Teréziáról nev. P. Ernő sarutlan kármelita újoncmester. Budapest, Stephaneum nyomda 1926. I.II.

Juan de la Cruz ((Keresztes Szent János) reánk maradt műveit tartalmazza: *A Kármelhegy útja*
A lélek sötét éjjele
A szellemi párosének
Az élő szeretetláng

Marcelle Auclair, *La vie de sainte Thérèse d'Avila* (MA)

Éditions du Seuil 1960. 510 lap.

Avilai Teréz legmodernebb, forrásmunkákon alapuló életrajza. Minthogy a Teréz életében adódó kronológiai eltérések között választani kellett, Marcelle Auclair datálását fogadtuk el.

Emmanuel Renault, *Ste Thérèse d'Avila et l'expérience mystique*

Éditions du Seuil 1970. 200 lap.

A *Maîtres Spirituels* sorozatának 38. kötete Teréz élete mellett bemutatja műveit, egyéniségét, életműve folytatódását egészen napjainkig.

Marie-Eugène de L'E.-J. O.C.D., *Je veux voir Dieu*

Éditions du Carmel (Tarascon B.-du-Rh.) 1948. 1150 lap.

A zsinat előtt készült nagyszabású mű a hagyományos aszkétikai-misztikai szempontok szerint elemzi Terézнek a lelki életről szóló tanítását. Hasonló nagyarányú szintézis, a zsinat utáni korszakban még nem készült...

Sainte Thérèse d'Avila, Amour et prière

Textes choisis et présentés par Pierre Serǵouet O.C.D.

Les Éditions du Cerf, Paris, 1965. 224 lap.

A kármelita szerző nagy szeretettel választja ki Teréz írásainak legszebb oldalait, hogy az imádkozni kívánó kereszténynek megfelelő vezérkönyvet adjon a kezébe. Ima, gyöngéd szeretet, hűség, testvéri szeretet és alázat jelzik ennek a mindenki számára járható útnak legfontosabb mérföldköveit.

Louis Guillet O.C.D., *Thérèse d'Avila, La vocation*

Mame, 1970. 158 lap.

Louis Guillet, a kanadai kármeliták volt tartományi elöljárója a mai kereső embernek, jelen esetben főképp fiataloknak mutatja be Terézt. 1969-ben hatvanöt kármelita (férfi és nő) újonc jött össze, hogy közösen fedezzék fel, mit jelent kármelitának lenni ma, az atom és az űrhajózás, az éhség és a háborúk korszakában. Ezeknek a megbeszéléseknek gondolatmenetét foglalja össze ez a remek kis könyv.

Louis Guillet, *Ce que croyait Thérèse d'Avila*

Mame, 1972, 226 lap.

Ez a Teréz hitét elemző tanulmány annak a nagysikerű sorozatnak 6. kötete, amely, különböző szerzők tollából, Marie de l'Incarnation, François d'Assisi, Teilhard de Chardin, Thérèse de Lisieux és Charles de Foucauld hitének dimenzióit méri fel.

Louis Guillet, *L'eau vive La prière d'après Thérèse d'Avila*

Mame, 1974. 204 lap.

A szerző rendkívüli sikert aratott könyve fokról fokra elvezeti az olvasót az ima első próbálkozásaitól a természetfeletti szemlélődés legmagasabb fokáig, — hogy aztán Terézzel együtt megismételje: csak a szeretet és az alázat a fontos minden imában!

N.B. Louis Guillet fenti három művének gondolataiból — a szerző szíves levélbeli bíztatása alapján — sokat merítettünk, főképp könyvünk II., az imáról szóló részében.

Dr. Edith Stein (Sr. Teresia Benedicta a Cruce O.C.D.), *Teresia von Avila*

Kanisius Verlag, Konstanz/Bodensee 1952. 72 lap.

Edith Stein többek között ezzel a kis népszerűsítő füzettel rótta le háláját Avilai Teréznek, akinek Önéletrajzát olvasva így kiáltott fel: — Ez az igazság! — és másnap kérte a keresztséget. A megtalált igazságról életáldozatával tett tanúságot: 1942 augusztusában, Auschwitzben...

Elisabeth Hamilton, *Servants of Love, The spirituality of Teresa of Avila*

Great Britain, Darton 1975. 104 lap.

1963 óta másodszor fog Teréz bemutatásához a szerző; közben Charles de Foucauld-t és Suenens bíborost ismertette meg az angol olvasóközönséggel. Különös érzékkel jeleníti meg Teréz emberi alakját, nagy élvezettel mutatja be remek humorát, talpraesett józanságát és Istennel egyesült életéből forrásozó mély emberi bölcsességét. Ebben az összefüggésben érti meg igazán az olvasó Teréz misztikus imájának csodálatos szépségét.

Yvonne Pellé-Douel, *St Jean de la Croix et la nuit mystique*

Éditions du Seuil, 1960. 190 lap.

A Maîtres Spirituels 22. kötete bemutatja Juan de la Cruz viszontagságos életét, megfelelő kommentárral bő szemelvényeket közöl műveiből, végül röviden végigtekint azok során — Bérulle, Fénelon, Bernanos, Lisieux-i Teréz, a dijoni Szentháromságról nev. Erzsébet nővér, Edith Stein, Jacques Maritain, Bergson, Louis Lavelle, Charles de Foucauld — akikre különösen nagy hatást gyakorolt Keresztes János misztikus tanítása.

Teresa di Gesù, Riformatrice dell'Ordine Carmelitano

Bibliotheca Sanctorum, Città Nuova Editrice, Roma 1969. XII. kötet, 395-423 lap.

A tizenkét kötetből álló Enciklopédia a maga nemében

a legmodernebb összeállítást kínálja a világegyház valamennyi szentjéről, boldogjáról. A Terézről szóló tanulmány felöleli életének, műveinek, tanításának, tiszteletének és a szent művészi ábrázolásának bemutatását.

Jesús Castellano O.C.D., *Spunti di dottrina teresiana*

Napoli - Edizioni Domenicane Italiane 1970. 94 lap.

A spanyol szerző, a kármeliták római Pápai Teológiai Fakultásának, a Teresianumnak professzora; munkája valóságos mini-enciklopédia. Bemutatja Teréz egyéniségét, műveit, életszentségének jellemzőit, az elmélkedés útjának szakaszait az élő Isten, az Istenember és az Egyház misztériumának fényében.

Heliodore of the Child Jesus O.C.D., *The Work of St. Teresa and Her First Monastery*

Buffalo, N.Y. 1967. 114 lap.

A szerző azzal a céllal mutatja be Avila kármelita nevezetességeit, hogy az északamerikai kármeliták megismerjék Szent Teréz életének és tevékenységének mindmáig eleven hagyományait és hűségesek maradjanak az eredeti szellemhez.

* * *

Avilai Szent Teréz egyházdoktorrá avatását számos tanulmány előzte meg. A Szenttéavatási Kongregáció két hivatalos gyűjteményes kiadványa:

Positio peculiaris super dubio, An titulus et cultus Doctoris Ecclesiae tribui possit sanctis Mulieribus

Typis Polyglottis Vaticanis 1967. 96 lap.

A kötet négy teológus hozzászólását közli arra vonatkozólag, lehet-e a katolikus egyházban nőket is egyházdoktorrá nyilvánítani. A tanulmányok írói: Petrus a Matre Dei O.C.D., Alexius Banigar O.F.M., Carolus Boyer S.J. és Alvarus Huerga O.P.

Concessionis Tituli Doctoris et extensionis eiusdem tituli ad universam Ecclesiam necnon Officii et Missae de communi doctorum virginum in honorem S. TERESIAE ABULENSIS virginis, ordini carmelitarum discalceatorum parentis

Romae 1969. 614 lap.

Az összeállítás tudományos értéke szinte felbecsülhetetlen. Vonatkozik ez Teréz életének, műveinek, tanításának, a róla szóló tanúságtételeknek részletes ismertetésére, főképp pedig az irodalomjegyzékre. Ez utóbbi felsorolja Teréz műveinek spanyol, angol, francia, német, magyar, olasz, horvát, latin, portugál, holland és lengyel nyelven történt kiadását 1583-tól 1967-ig bezárólag.

ÖSSZEHASONLÍTÓ IDŐRENDI TÁBLÁZAT

1511. Rodrigo születése

1515. Teresa de Ahumada y Cepeda születése
márc. 28.
ápr. 4. Megkeresztelik a San Juan templomban
1516.
1517.
1519. Lorenzo de Cepeda születése
Nemességi kérelem

1520. Antonio de Ahumada születése
nov. 26. Megkapják a nemességet
1521. Pedro de Ahumada születése

1522. Jeronimo de Cepeda születése
Teréz és Rodrigó szökése a « mórok földjére »

1523.

1524.
1525. † Teresa de las Cuevas, Teréz anyai nagyanyja

1510. Ráskai Lea: *Margit Legenda*
1514. Dózsa parasztháborúja;
1515. Lateráni Zsinat (1512-1517)

1516. V. Károly megkoronázása; Ariosto: *Az őrjöngő Lóránd;* Morus Tamás: *Utópia*
1517. Luther 95 vitatétele Wittenbergben
1519. V. Károly Németország császára; Luther szakít Rómával; Magellan Föld körüli útja; 1521-ig Cortez meghódítja Mexikót; Machiavelli: *A háború művészete* (1519-1520); † Leonardo da Vinci
1520. † Raffaello
1521. Luther kiközösítése; I. Ferenc első háborúja V. Károly ellen; a Fülöp-Szigetek felfedezése; † Josquin de Pres
1522. Luther lefordítja a Bibliát (1522-1534); A törökök elfoglalják Rhodoszt; Cortez Új-Spanyolország főkapitánya; Magellan visszatérése; Castiglione: *Az udvari ember*
1523. VII. Kelemen pápa; Cortez: *Levelek V. Károlyhoz* (1523-1525); Zwingli fellépése
1524. Pizzarro az inkák földjén
1525. Tyndale és Coverdale lefordítja a Bibliát (1525-1535): Loyolai Ignác: *Lelkigyakorlatok*; I. Ferenc fogoly Madridban; Zwingli: *Az igaz és hamis vallásról*

1526.		1526.	Alonso de Madrid: *Isten szolgálatának művészete*; a kapucinus rend megalapítása; Dürer: *Apostolok*; aug. 29. Mohácsi csata
1527.	Augustino de Ahumada születése	1527.	II. Fülöp születése; Francisco de Osuna: *Tercer Abecedario* (1527-1554: *Abecedario Espiritual*); Valladolidban megvizsgálják Erazmusz tanait
1528.	Juana de Ahumada születese	1528.	Éhség Kasztiliában; a XVI-XVII. századi « árforradalom » kezdete; † Dürer
dec.	†Beatriz de Ahumada, Teréz édesanyja		
1529.		1529.	V. Károly császárrá koronázzák; a Barnabita rend megalakulása
1530.		1530.	Békekötés V. Károly és I. Ferenc között. Pizzarro Peru meghódítását sürgeti Madridban; Erazmusz tanainak elterjedése Spanyolországban; az Alumbrados - üldözés felújulása
1531.	Maria de Cepeda házassága Teréz bentlakó lesz az ágostonrendi apácáknál	1531.	II. Fülöp (gyermek) Avilában; VIII Henrik Anglia egyházának feje; Melanchton: *Augsburgi Hitvallás*; † Zwingli; Michelangelo: *Utolsó ítélet*; 1531-41; Peru és Chile meghódítása
1532.	Fernando tengerentúlra megy Teréz megbetegszik, hazatér	1532.	Rabelais: *Gargantua és Pantagruel*; Machiavelli: *A fejedelem*; Orlandus Lassus születése
1533.	Teréz Hortigosában, nagybátyjánál Bejelenti apjának szerzetesi hivatását	1533.	Rettenetes Iván; Robert Olivetan Bibliafordítása; † Ariosto
1534.		1534.	Loyolai Ignác megalapítja a Jézus Társaságot; V. Károly Avilában; III. Pál pápa
1535.	Rodrigo tengerentúlra indul	1535.	Buenos Aires és Lima megalapítása; Chile fölfedezése; † Morus Tamás

1536. Teréz belép a Megtestesülés kolostorba
okt. végén.
nov. 2. Beöltözés

1537. Fogadalom. Súlyosan megbetegszik
nov. 3.

1538. Hortigosa (nagybátyjánál); *Tercer Abecedario* Castellanos (Mária nővérénél)
tavasz Becedas (« gyógykezelés »)
júl. visszaviszik Avilába
aug. 15. három napos kóma

1539.

1540. Lorenzo, Jeronimo és Pedro Peruba indulnak
Teréz lassú, Szent József ünnepén teljes gyógyulása

1542. Megszületik Catalina Alvarez és Gonzalo de Yépes harmadik gyermeke: Juan (Keresztes Szent János) Fontiverosban

1543. † Alonso Sánchez de Cepeda, Teréz édesapja

1544.

1545.

1546. † Antonio Quitoban

1547.

1548.

1536. Peru végleges meghódítása; Kálvin: *Institution Chrétienne*; † Erazmusz; Angliában feloszlatják a kolostorokat.

1537. Merici Szent Angela megalapítja az orsolyita rendet

1538. VIII. Henrik kiközösítése

1539. Mercator megrajzolja az első világtérképet; † Isabella császárnő; Francisco de Borja; a Jézus Társaság megszervezése; Florida meghódítása; † Zaccaria Szent Antal

1540. Istenes János megalapítja betegápoló « irgalmas » rendjét; Tiziano: *Bemutatás a templomban*; † Szapolyai János; † Merici Szent Angela

1541. II. Fülöp Spanyolország kormányzója; Új Reformált Egyház; Loyolai Ignác rendje legfőbb elöljárója; El Greco születése; Buda elfoglalása; Magyarország három részre szakad

1542. Stuart Mária trónra lép; Kopernikusz: *De revolutionibus*; III. Pál újraszervezi az inkvizíciót

1543. † Holbein

1545. Megnyílik a Trentói Zsinat (és tart 1563-ig); febr. 18. † Luther

1546. Magdalena de la Cruz leleplezése és pere; a német vallásháború kezdete

1547. † I. Ferenc; Cervantes születése

1548. A pápa eretneknek nyilvánítja V. Károlyt; Rabelais: *Le Quart livre*; Giordano Bruno

1549

1550

1551.

1552.

1553. Juana házassága
Teréz megtérése

1554. Első találkozás Francisco de Borjaval

1555.

1556. Teréz « misztikus eljegyzése »; Juan a jezsuiták kollégiumában; kórházi szolgálat Medina del Campoban

1557. † Rodrigo Chilében

1558. Pedro de Alcantara Avilában

születése; Tomas Luis de Victoria szül. Avilában

1549. V. Károly elválasztja a birodalomtól Németalföldet; Xavier Ferenc Japánban

1550. III. Gyula pápa; Ronsard: *Ódák*; a Jézus Társaság alkotmányának jóváhagyása; † Istenes Szent János
V. Károly utolsó rendelete a németalföldi eretnekek ellen

1551. Fráter Györgyöt meggyilkolják Alvincen

1552. † Xavéri Szent Ferenc egy Hongkong melletti szigeten

1553. Tudor Mária trónralépése; † Rabelais; *El Lazarillo de Tormes* megjelenése; Oláh Miklós esztergomi prímás

1554. II. Fülöp és Tudor Mária házassága; a jezsuiták megtelepszenek Avilában; Balassi Bálint születése

1555. Augsburgi béke; V. Károly lemond a trónról

1556. II. Marcell majd V. Pál pápa; II. Fülöp trónralépése; † Loyolai Ignác; Palestrina; Kalazanci Szent József születése; Veronese: *A Szűz megkoronázása*; Michelangelo: *Sírbatétel*; † Tinódi Sebestyén

1557. Spanyol-francia háború; I. Ferdinánd német császár; La Paz és Santa Cruz megalapítása

1558. A spanyol protestantizmus felszámolása; a toledói érsek az inkvizíció előtt; † V. Károly; Erzsébet Anglia királynője; Navarrai Margit: *Heptameron*

1559. Teréz első értelmi látomása Krisztusról
jún. 29. A főinkvizítor közzéteszi a tiltott könyvek jegyzékét

1560. Teréz első transzverberációja
ápr.
aug. Pedro de Alcantara ismét Avilában
szept. Látomása a pokolról
Az új alapítás terve
1LSz

1561. Az első reformált kolostor munkáinak megkezdése

1562. Teréz Toledóban, Doña Luisa de la Cerda palotájában
jún. Befejezi *Önéletrajza* első fogalmazványát
jul. Visszatér Avilába
aug. 24. Az avilai San José kolostor megalapítása
Azonnal vissza kell térnie a Megtestesülés kolostorba
† Pedro de Alcantara; 2LSz

1563. Teréz visszatér a San José kolostorba
tavasz 3LSz
Juan de S. Matias beöltözése Medina del Campoban
A *Konstitúciók* első fogalmazványa

1564. Juan Bautista Rubeo lesz a kármelita rend legfőbb elöljárója

1559. II. Ferenc francia király; IV. Piusz pápa; az első *Index Vaticanus*; autodafé Valladolidban; Benvenuto Cellini: *Élete*

1560. II. Fülöp és francia (Valois) Erzsébet házassága; Madrid lesz Spanyolország fővárosa; † II. Ferenc francia király; inkvizíciós eljárások Toledóban és Sevillában

1561. Fray Luis de Granada: *Memorial de la vida cristiana*; Francis Bacon születése

1562. Vallásháború Franciaországban (1562-1598); Lope de Vega születése; Luis de Léon professzor Salamancában; Telegdi Miklós lefordítja Kaniziusz Péter Kis Katekizmusát

1563. A Trentói Zsinat bezárása; forrongások Németalföldön a spanyol uralom ellen; az Escorial alapkőletétele

1564. II. Maximilián császár; † Michelangelo; † Kálvin; Galilei és Shakespeare születése; † Lelliszi Szent Kamill; Néri Fülöp megalapítja az az Oratóriumot; Oláh Miklós egyházmegyei zsinaton hirdeti ki a Trentói Zsinat határozatait

1565.	Juan de S. Matias Salamancában végzi teológiai tanulmányait † Fernando Kolumbiában Teréz kiegészíti *Önéletrajzát*
1566.	*A tökéletesség útja*
1567.	Juan Bautista Rubeo engedélyt ad kolostorok alapítására
aug. 15.	Medina del Campo kolostorának megalapítása Első találkozás Juan de San Matias testvérrel
1568.	A sarutlan nővérek *Konstitúció*jának összeállítása
ápr. 11.	Alapítás Malagonban
aug. 15.	Alapítás Valladolidban
nov. 28.	Az első sarutlan férfikolostor alapítása Durueloban
1569.	Alapítás Toledóban
máj. 14.	
júl. 9.	Nővér-kolostor alapítása Pastranában
júl. 13.	Férfi-kolostor alapítása Pastranában A *Fohászok* megfogalmazása
1570.	A salamancai kármel megalapítása
szept. 29.	Juan de la Cruz testvér rektor a sarutlanok Alcala de Henares-i kollégiumában
1571.	Alapítás Alba de Tormes-ben
jan. 25.	Teréz a Medina del Campo-i kármel perjelnője
okt. 6.	Perjelnő a Megtestesülés kolostorban

1565.	† IV. Piusz; az inkvizíció elterjed az egész országban; Heltai Gáspár Biblia-kiadása
1566.	V. Piusz; megjelenik a Trentói Zsinat Katekizmusa; Madame Acarie születése
1567.	Németalföld föllázad az albai herceg ellen; Egmont kivégzése; spanyol rémuralom; Claudio Monteverdi születése
1568.	Ausztriai Juan leveri a moriszkók andalúziai felkeléset; † Kosztka Szent Szaniszló
1569.	Spanyolország, Velence és V. Piusz szövetsége a török ellen
1570.	Angliai Erzsébet kiközösítése; okt. 4. Pázmány Péter születése
1571.	Lepantói győzelem; Kepler születése; a moriszkók szétszóródnak egész spanyol földön

1572. Juan de la Cruz a Megtestesülés kolostor káplánja
Gondolatok az Énekek énekéről
Teréz megkapja a « lelki házasság » kegyelmét

1573. Befejezi *A Tökéletesség útját*
Elkezdi *Az alapítások könyvének* megfogalmazását
Új férfikolostorok Granadában és Peñuelában
Jeronimo Gracian de Madre di Dios fogadalmat tesz Pastranában
Eboli hercegnő belép a pastranai kármelbe

1574. Alapítás Segoviában
márc. 19.

1575. Alapítás Beasban; első találkozás Graciánnal
febr. 24.
Megkezdődik a sarusok és sarutlanok közötti harc
Megnyílik a piacenzai káptalan

máj. 29. Alapítás Sevillában
Új férfi-kármel Almodavarban

1576. Ana de San Alberto megalapítja a caravacai kolostort

jún. 4. Teréz elhagyja Sevillát és Toledóban marad
Folytatja az alapítások történetét
A kánoni látogatás módja...
Erősödik az üldözés; 4LSz, 5LSz

1577. Megkezdi *A belső várkastély* írását
jún. 2.
Avilába érkezik

júl. végén

1572. XIII. Gergely pápa; Szent Bertalan-éji vérfürdő; Chantal Szent Franciska születése; Fray Luis de León az inkvizíció rabja; újabb lázadás Németalföldön Orániai Vilmos vezetésével; † Melius Juhász Péter; † Borja Szent Ferenc

1573.

1574. † IX. Károly; III. Henrik trónralépésével felújul a francia vallásháború
† Heltai Gáspár, Ilosvai Selymes Péter Toldiról szóló széphistóriája

1575. †Sztárai Mihály; Tasso: *Megszabadított Jeruzsálem*

1576. A németalföldi tartományok uniója, kormányzójuk Ausztriai Juan; † Tiziano; Greco Toledoba érkezik; Páli Szent Vince és Boldog Alix Le Clerc születése; † Bakfark Bálint

1577. XIII. Gergely Palestrinára bízza az egyházi zene reformját; Greco befejezi a toledói Santo Domingo templom freskóit; Rubens születése; Drake megkezdi világkörüli útját

† Ormanetto nuncius, a reform barátja

okt. Választások és 55 apáca kiközösítése a Megtestesülés kolostorban

nov. Elkészül *A belső várkastély*

dec. 3-4. Juan testvért a sarusok Toledóba hurcolják

24. Teréz eltöri a karját

1578. † Juan Bautista Rubeo

Sega nuncius a sarusok fennhatósága alá helyezi a sarutlanokat

A reform legnehezebb éve

aug. Juan testvér szökése toledói börtönéből

Az üldözés vége; Sega nuncius visszavonja a sarusoknak a sarutlanok feletti joghatóságát

Teréz újból utazni kezd

Férfi-kármel alapítása Baezában; perjele Juan de la Cruz

dec. 8. Alapítás Salamancában

1580. Alapítás Villaneuva de Jara-ban

febr. 21. Teréz súlyos beteg Toledóban, majd Valladolidban

† Lorenzo de Cepeda

dec. 29. Alapítás Palenciában

1581. II. Fülöp megadja a sarus és sarutlan tartományok különválásához szükséges utasításokat.

6LSz

Az alcalai káptalan jóváhagyja a sarutlan kármelita férfi kolostorok *Konstitúcióit.*

1578. A spanyolok meghódítják egész Perut és Mexikót; a portugálok Brazilia területét; Veronese megkezdi a velencei dozsék palotájának festését

1579. Protestánsok és katolikusok « Utrechti unió-ja »; Hollandia állam megszületése; Perez és Eboli hercegnő bebörtönzése

1580. II. Fülöp meghódítja Portugáliát; Montaigne: *Les Essais*

Greco: *Szent Móric és a Tébai légió*

1581. La Haye államai trónfosztottnak nyilvánítják II. Fülöpöt; Drake visszatér Angliába; † Szent Luis Bertrand

jún. 14. Alapítás Soriában
Teréz perjelnő lesz az avilai kármelben
A *Konstitúciók* kinyomatása

1582. Alapítás Burgosban

ápr. 19. Alapítás Granadában

okt. 4. este 9 órakor † Jézusról nevezett Teréz Alba de Tormes-ban

1583.

1584.

1585. Juan de la Cruz az andalúziai tartomány tartományi helynöke
Maria de San José Lisszabonban alapít kolostort

1586. Ana de Jesús megalapítja a madridi kármelt, gyűjti Teréz írásait és átadja Fray Luis de Leónnak.

1587. Juan testvér perjel Granadában

1588. Perjel Segoviában és a Tanács tagja

1589.

1590.

1591. Juan testvér védi Graciánt Nicolao Doriával szemben, ezért megfosztják minden hivatalától

dec. 14. † Juan de la Cruz, Ubedában; Graciánt kiűzik a rendből, török fogságba esik

1593. Juan de la Cruz testét átviszik Segoviába

1595. Graciánt kiváltják, VIII. Kelemen visszahelyezi a rendbe

1582. XIII. Gergely naptárreformja

1584. † Borromeo Szent Károly; Pázmány katolikus hitre tér; † Bornemissza Péter

1585. † Pierre de Ronsard

1587. Stuart Mária kivégzése

1588. A legyőzhetetlen nagy Armada veresége; † Luis de Granada

1589. A moszkvai pátriárkátus létrehozása

1590. Károli Gáspár Biblia-fordítása

1591. † Gonzága Szent Alajos

1592. † Baylon Szent Paszkál; † Eboli hercegnő

1594. † Balassi Bálint

1595. † Néri Szent Fülöp; † Tasso

1598.

1599.

1603. † Maria de San José, 9 hónapi börtön után, Cuervaban

1604. A párizsi és a dijoni kármel megalapítása (Ana de Jesús)

1607. Ana de Jesús Brüsszelben alapít kolostort

1614. V. Pál boldoggá avatja Terézt; † Gracian Belgiumban

1621. †Ana de Jesús Brüsszelben

1622. XV. Gergely szenttéavatja Terézt Loyolai Ignáccal, Izidorral, Xavéri Ferenccel és Néri Fülöppel együtt

1626. Teréz Spanyolország patrónája; † Ana de San Bartolomé Anvers-ben

1675. X. Kelemen boldoggá avatja Keresztes Jánost

1597. † Kaniziusz Szent Péter

1598. Descartes születése

1599. Calderon és Velazquez születése; † II. Fülöp

1600. Megégetik Giordano Brunot

1607. † Pazzi Szent Magdolna, sarus kármelita

1609. Egész Spanyolország területéről kiűzik a moriszkókat

1610. Szalézi Szent Ferenc és Chantal Szent Franciska megalapítja a vizitációs nővérek rendjét; † Matteo Ricci jezsuita, « Kína apostola »

1611. † Tomás Luis de Victoria (Madrid); Shakespeare: *Vihar*

1614. † Greco; Cervantes: *Don Quijote*

1616. † Shakespeare; † Cervantes

1621. Zrinyi Miklós születése

1622. † Szalézi Szent Ferenc; Molière születése

1623. Pascal születése

1726. XIII. Benedek szentté avatja Keresztes Jánost

1917. Ana de San Bartolomé boldoggáavatása

1926. XI. Piusz egyházdoktorrá nyilvánítja Keresztes Szent Jánost

1952. Keresztes Szent János egyházdoktor a spanyol költők pártfogója

1965. szept. 10. VI. Pál pápa Terézt a spanyol írók pátrónájává nyilvánítja

1970. szept. 27. VI. Pál pápa Avilai Szent Terézt Szienai Szent Katalinnal együtt egyházdoktorrá avatja.

1697. Az első kármeliták megtelepszenek Magyarországon: Győrben majd

1699. Szakolcán

1892. Sopronbánfalván megalakul az első magyar női kármelita kolostor

1896. A sarutlan kármeliták megtelepszenek Budapesten, majd

1904. Zomborban

1906. Női kármelita kolostor Szombathelyen, majd

1936. Pécsett.

TARTALOM

ELŐSZÓ 7

ISTEN KÖZELEBÉN 9

I. RÉSZ:

AVILAI TERÉZ ÉLETE

I. Gyermekévek 19
II. Serdülőkor 31
III. « Érdekházasság » 42
IV. Ég és föld között 52
V. Megtérés 61
VI. Fray Pedro de Alcantara 76
VII. Kolostori összeesküvés 83
VIII. A célegyenesben 94
IX. 1562. augusztus 24. 101
X. A boldogság szigetén 111
XI. Vándorúton 117
XII. 1568 eseményei 124
XIII. Toledótól Salamancáig 130
XIV. Az Énekek énekéről a Megtestesülés kolostorban 138
XV. Az inkvizíció árnyékában 148
XVI. A vihar 160
XVII. A száműzetés első éve 171
XVIII. Harc közben 179
XIX. Ismét úton 194
XX. Avila - Burgos 204
XXI. « Kedvesem, Szépségem, jöjj! » 213

AVILAI NAPLÓ . . 219

II. RÉSZ:

AVILAI TERÉZ AZ IMÁRÓL

I.	Avilai Teréz hite	261
II.	Az ima és hatásai	272
III.	Utak és akadályok	286
IV.	Amikor imádkozol	299
V.	A belső Barát társaságában	318
VI.	Ha tudnád, kivel beszélsz!	336
VII.	Azoknak, akik elindultak az ima útján	357
VIII.	A « természetfeletti » szemlélődés	368
IX.	« Aki szomjazik, jöjjön hozzám! »	390
IRODALOM		399
ÖSSZEHASONLÍTÓ IDŐRENDI TÁBLÁZAT		406

